Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Пряшівський університет (м. Пряшів, Словаччина)
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Науковий університет імені Етвеша Лоранда (м. Будапешт, Угорщина)
Вища лінгвістична школа (м. Ченстохова, Польща)
Інститут педагогіки і психології Університету імені Яна Кохановського в Кельціх (Польща)
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ»

ОСВІТА І ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Збірник тез доповідей
за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції 27-28 жовтня 2022 року

Україна, Мукачево
27-28 жовтня 2022 р.

УДК 37:378.011.3-057.4:316.476(477:4)(043.2)
О-72

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету
(Протокол № 9 від 21 листопада 2022 р.)

Рецензенти:

Хомич Лідія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (м. Київ);

Стахів Марія Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університет ім. Івана Франка (м. Львів).

Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції, 27-28 жовтня 2022 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2022. – 402 с.

У збірнику представлено тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції». Учасниками конференції запропоновано до обговорення проблеми розвитку загальноосвітньої та вищої школи, освіти дорослих та професійної активності фахівців.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів, які займаються проблемами національної освіти в умовах інтеграції в європейський і міжнародний освітній простір.

Редакційна колегія:

Щербан Т. Д. – д.психол.н., професор (голова), Гоблик В. В. – д.е.н., професор, Товканець Г. В. – д.пед.н., професор; Кобаль В. І. – к.пед.н., доцент; Горват М.В. – к.пед.н., доцент, Мочан Т. М. – к.пед.н., доцент, Фенчак Л. М. – к.пед.н., доцент.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

© Мукачівський державний університет, 2022

ЗМІСТ

ЛУК'ЯНОВА Л.Б. СУЧАСНІ ДОМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 13

ЩЕРБАН Т.Д., АНТОНИК Є.М. ПСИХОЛОГІЧНІ МОТИВИ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ 16

АВШЕНЮК Н. М. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ 19

ALEINIKOVA O. SPECIFICITY OF INNOVATIVE PROCESSES OF MODERN EDUCATIONAL SPACE 21

CHALAS K., DUBININA O., BURLAIENKO T. EDUKACJA INFORMATYCZNA W ŚWIETLE WINCENTEGO OKONIA TEORII WIELOSTRONNEGO KSZTAŁCENIA OSOBOWOŚCI 24

HARAPKO V.I. THE ROLE OF UNESCO IN RESEARCHING OF IMPLEMENTATION OF AI IN EDUCATION 32

JUHÁSZ E. KULTURÁLIS ÉS KÖZÖSSÉGI TANULÁS ÉRTELMEZÉSE ÉS LEHETŐSÉGEI 34

MATULČÍK J., VOLIARSKA O. INFORMOVANOSŤ SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV UTEČENECKÝCH CENTIER NA SLOVENSKU O ZDRAVOTNEJ GRAMOTNOSTI 35

PALLAY K. THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINE WAR ON THE STUDENT MOBILITY WITH STUDY PURPOSES FROM TRANSCARPATHIA (UKRAINE) TOWARDS HUNGARY AND SLOVAKIA 39

TAKÁCS-MIKLÓSI M. TANULÓ KÖZÖSSÉGEK ÉS TÁRSADALMI ÁTALAKULÁS – KELET-KÖZÉP-EURÓPAI TAPASZTALATOK 41

АЛМАШІ Т.О., ФЕНЧАК Л.М. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ 43

АЛЬБЕЩЕНКО О.С. ВПЛИВ СВІТОВОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНО-ГОТЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ 46

АНІЩЕНКО О. В. МОНІТОРИНГОВИЙ КОНЦЕПТ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 48

АРЖАНУХІНА С.В., САЛЮКОВА Г.Ю. ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 50

БАБЛЮК В.М., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ..... 53

БАРЧІЙ М.С., ВОРОНОВА О.Ю. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 55

БЕСПАЛЬКО Л. А. ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ НА УРОКАХ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО» 58

БЕЛЕЙ Х.М., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» 60

БІЛИЧКО В.А., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ДИДАКТИЧНИЙ РЕСУРС ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ..... 63

БОЙКО А. Т., БОЙКО А. І. АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «КОРЕНІ МНОГОЧЛЕНІВ» НА ФАКУЛЬТАТИВНИХ КУРСАХ З МАТЕМАТИКИ У СУЧАСНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ..... 65

БОЙЧУК М. В., ВЕСЕЛЬСЬКА Т. В. ЦИФРОВА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА..... 68

БОКША Н.І., СЄДОУХОВА Є.В. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ..... 70

БОЧКОР О.О., ГОРВАТ М.В. РОЛЬ І МІСЦЕ ІГРОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 72

БЛУДОВА Ю.О., ЗГОННИК К.С. РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НУШ..... 75

БРЕЦКО А. В., МОЧАН Т. М. РОЛЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ВИХОВАННЯ 77

БРИЖАК Н.Ю. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК БАЗОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ..... 79

БРИЖАК Н.Ю., КУНАК А.В. ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 82

БРИЖАК Н. Ю., КОМАР О. В., ПОНОМАРЕНКО Ю. С. ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА У КОНТЕКСТІ НУШ 84

БРИЖАК Н.Ю., РОСАДА Д.А. ЗМІСТ ТЕРМІНОПОНЯТТЯ «ІНТЕРАКТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»..... 87

БРИКОВА Е.В., АЛМАШІЙ Е.В. ПРИЙОМИ МОТИВАЦІЇ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» 89

ВЛК Н.В. ГАЛА М.М. МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ..... 92

ВОВЧОК В.М., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. ФОРМУВАННЯ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС УРОКІВ-ЕКСКУРСІЙ В ПРИРОДУ..... 94

ВОЛИК О.Ю. СИСТЕМА РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ 97
ГАБОВДА М.І., ТОВКАНЕЦЬ Г. В. АКТУАЛЬНІСТЬ І ПРОБЛЕМНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ..... 99
ГАВРАН К.М., ГОРВАТ М.В РОЛЬ І МІСЦЕ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 101
ГАЛА М. І., ВЛК М. К. ФОРМИ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ 104
ГАЛЬОНКО Л.П., МОРОЗ Р.П., АЛІЄВА В.А. ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ І СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ..... 106
ГАНГУР Г.В., МАЙБОРОДА І.Е. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ КОНСТРУЮВАННЯ..... 108
ГАНГУР Г.В., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ..... 110
ГАНГУР Г.В., ХОМА О.М. БУКВАРНИЙ ПЕРІОД ЯК ОСНОВА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ 112
ГОЛІШ Н. В., ЛІЗАНЕЦЬ К. І., ЛАЛАК Н. В. ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ «ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ» 115
ГОМА І.В., ФЕНЧАК Л.М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ 117
ГОНЧАРУК Н.В., БРИЖАК Н.Ю. НОВІ ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ І ЗАВДАННЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ..... 120
ГОРБАЧ Л.М. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ МЕДСЕСТРИНСТВА»..... 122
ГРАБ М.В. ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ..... 124
ГРАБ О. В. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ..... 127
ГРЕСЬКО І. І., ФЕНЧАК Л.М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ..... 129
ГРИЦЬКО В.В., СТАНИНЕЦЬ М.Ю. РОЛЬ ІКТ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ..... 131
ГУБАЛЬ Г.Ю., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК УМОВА АКТИВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ..... 133
ГУТОР Л.В. МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ВИКЛАДАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ ЯПОНІЇ ТА УКРАЇНИ..... 135

ДЕМЕНЬ П., РЕГО Г. І. ЗАПОБІГАННЯ ТА ЗМЕНШЕННЯ ЦЬКУВАННЯ В ШКОЛІ НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «ДРУЖНЯ ШКОЛА» 138
ДОБОНІ А., ЛАЛАК Н.В. ЛЮБОВ ДО ДІТЕЙ ЯК ПРОВІДНА ЦІННІСНО-СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ 141
ДОБОШ О.М. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ 143
ЗАМЕЛЮК М.І., ХОМЯРЧУК А.П. САМОМОТИВАЦІЯ – ОСНОВА УСПІХУ ПЕДАГОГА 146
ЗАПОРОЖЧЕНКО Т.П., ДЕЩЕНКО Н.В. РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 148
ЗОРІВЧАК М. В., МАЙБОРОДА І. Е. ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПАТРІОТИЧНОГО ПОЧУТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 151
ІВАНОВА В.В., ГЕНЦІ Р.Р. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 153
ІЛЬТЬО Г.Ф., КОТУБЕЙ В.Ф. УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ 156
ІЛЬТЬО Г.Ф., КОТУБЕЙ В.Ф., СІДОР Ю.І. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТА ГУМАНІТАРНИХ НАУК 158
КАМПОВ Н. СИТУАЦІЙНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 160
КОВАЛЬЧУК І.Л. ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЛОСОФІЇ 163
КОВАЧ О.В., ЧОВРІЙ С.Ю. ДОСВІД УЧИТЕЛЬСЬКИХ СЕМІНАРІЙ ЗАКАРПАТТЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ У КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 166
КОЗАР Ю.Ю., ШОПША Г.В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЗАСОБАМИ ДІЛОВИХ ІГОР 168
КОЗАРЬ О. П., ПИНЗЕНИК О. М., СКРИПИНЕЦЬ В. В. МАРКЕТИНГ ЯК ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАРКЕТОЛОГІВ 171
КОЛЕСНИК Л.Д. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ 173
КОМАР О.А. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 175

КОРСІКОВА К.Г. РОБОЧИЙ ЗОШИТ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ 179

КОСЕНЧУК Ю.Г. ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ФІНЛЯНДСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОСТУПУ НУШ 181

КОСТЬ Е.Ю., ГОРВАТ М.В. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БУЛІНГУ СЕРЕД ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 184

КУЗЬМА Д.В., ГОРВАТ М.В. АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ 187

КУЗЬМА О. І., ТОВКАНЕЦЬ Г. В. СТИМУЛЮВАННЯ І МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 189

КУРИЛО Л. Ф. СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ФОРМИ АДАПТАЦІЙНИХ РОЗЛАДІВ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 191

ЛЕДНЕЙ В.Е., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ 195

ЛЕНДЕЛ В.В. СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОСОФСЬКИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 197

ЛЕНДЄЛ К.І., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ У СУЧАСНИХ ПІДХОДАХ ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА 200

ЛЕХМАН О.Ю., ХОМА О.М. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 202

ЛІБА О.М. МЕТОДИЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ 205

МАЙБОРОДА І.Е. ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА 207

МАКАРЕВИЧ О.В., МАЙБОРОДА І.Е. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА 209

МАЛЬКО М.В., МОЧАН Т.М. ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 211

МАМОНОВА Г.В. НАУКА В КОМІКСАХ: ДОСВІД ТОКІЙСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ 214

МАРКОВИЧ В.О. ПЕДАГОГІЧНА ЗАНЕДБАНІСТЬ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ 215

МАРКОВИЧ Т.М., ЧОВРІЙ С.Ю. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАКАРПАТТІ (1919–1944) 217

МАРУЩИНЕЦЬ Д.М., ЛІБА О.М. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕС НАВЧАННЯ 219

МАТЮЩЕНКО В.В. ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 222

МЕДВІДЬ А.В., КАС'ЯНЕНКО О.М. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ 224

МЕДВІДЬ М.М., КТІТОРОВ М.О., КРИВОРУЧКО В.О. ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНИХ ТА ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ 226

МІШКУЛИНЕЦЬ О.О. ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ЗМІСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ 229

МОЛНАР Т.І. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 231

МОНАСТИРСЬКА О.В. ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ 233

МОЧАН Т.М. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 236

НЕДОСЄКА І.Р., ЛІБА О.М. ВЧИТЕЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА БАТЬКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 239

НЕМЕШ Н.В., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. МОТИВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 241

НИЧКАЛО С. А. ДО ПИТАННЯ ПРО ПРІОРИТЕТНІСТЬ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ В МИСТЕЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ 243

НОС Л.С., ШКУМБАТЮК О.Б. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 245

ОГІЄНКО О.І. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР 249

ПАВКО А.І. ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПРИНЦИПИ, КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ, ЗОВНІШНІ ВИКЛИКИ 251

ПАВЛИК М.А. РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 256

ПАЗЮРА Н.В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В СХІДНО-АЗІЙСЬКИХ КРАЇНАХ 258

ПАЩЕНКО І. М. АРТ-ТЕРАПІЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ 261

ПЕЛЕНІЄНЕ А. ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ У ЛИТВІ 264

ПЕРМІНОВА Л.А. УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЯК ЗАСІБ САМОВИРАЖЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОЇ ОСОБИСТОСТІ 265

ПОКАЛЮК В. М. ДОКУМЕНТИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПРОБЛЕМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ 268

ПОСТРИГАЧ Н. О. ІМПЕРАТИВ ЯКОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ ТУРЕЧЧИНИ 270

ПРИМАКОВА В. ОСВІТА УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НА ПРИКЛАДІ ЛИТВИ 273

ПРОДАН О.В., ПОПОВИЧ О.М. СИСТЕМА РОБОТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 274

РЕНДЗЕЙ В.М., ФЕНЧАК Л.М. ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК УМОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 277

РЕПКО І.П., КАТРЕЧКО А.С. ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК СКЛАДОВОЇ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ 281

РЕПКО І.П., КОЛОМІЄЦЬ Я.М. КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ І УМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ 283

РЕШКО В. Й., КУЗЬМА-КАЧУР М.І. ГЕОГРАФІЧНІ КАРТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КАРТОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ 285

РИБІНЧУК Г. В. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ 288

РОМАНЮК М.В., ЛАЛАК Н. В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 290

РУДНИЦЬКА А.М. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТІВ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА 293

РУСИН Н.М., ТРИКОЗ В.І. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З РОДИНОЮ ПО РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 295

РУСИН Н.М., ЧЕХ Н.М. РАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗІ СВІТОМ ПРОФЕСІЙ 297

САВКА Я. А., МАЙБОРОДА І. Е. ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА 299

САВКА Я.А., ФЕНЧАК Л.М. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 302
САМОФАЛ Л.О., ГОРВАТ М.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 305
САРКАНИЧ К.В., МОЧАН Т.М. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 308
СІДОР Ю.І., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. ЗМІСТ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ВИМОГИ ДО РЕЗУЛЬТАТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 310
СІДОР Ю.І., ХОМА О.М. ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ УМІНЬ У ПІСЛЯБУКВАРНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ 313
СІМАКОВА В.С., ЛІБА О.М. НОВІ ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ І ЗАВДАННЯ В РЕФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ..... 316
СІЧ Г.В., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЛЬСЬКІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 318
СКОРИК Т.В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТЬЮТОРСТВА В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ 320
СТРОГАНОВА Л.А., МОЧАН Т.М. ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 322
ТАЦАК Н.В. СЕРЕДОВИЩЕ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 325
ТОВКАНЕЦЬ О.С. ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ 327
ТОМИНЕЦЬ М.П., ГОРВАТ М.В. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА..... 331
ТУРІНА М.Г., ТОВКАНЕЦЬ Г.В. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА УМОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 334
ТУРІНА М.Г., ХОМА О.М. РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ..... 336
ТЯГУР А.В., ІСАК Т.В. ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНАТОМІЇ ТА ФІЗІОЛОГІЇ ЛЮДИНИ 338
ТЯГУР В.М. ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГРАФІЧНОЇ ГРАМОТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ»..... 341
ТЯГУР Л.М. САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ВИКЛАДАЧА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ..... 343

ТЯСКО В. М., ЧОВРІЙ С. Ю. АКТУАЛІЗАЦІЯ РЕТРОДОСВІДУ БУДИТЕЛІВ ЗАКАРПАТТЯ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У ХІХ СТОЛІТТІ 346

ФАБРИЦІЙ І.І., БРИЖАК Н.Ю. ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 348

ФАЛОВСЬКА І.Д., СЕМЕНЮК С.С. ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ПОЧАТКОВУ ШКОЛУ 351

ФЕДОРЕНКО Т.С. ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ ЗА ДОПОМОГОЮ РОБОТИ З ХУДОЖНІМ ТЕКСТОМ НА УРОЦІ ЧИТАННЯ 353

ФЕНЦИК А.Ю., КАРТАШОВА Л.А. РОЛЬ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 355

ХОМА О.М. ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ФОНЕТИКО-ОРФОЕПІЧНИХ УМІНЬ 359

ЧЕКАН О.І. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ЛОГОПАТАМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 361

ЧЕКАН О.І., ВАСИЛЕНКО Н.А. НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА 364

ЧЕКАН О.І., ДЕРБАЙ А.В. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ 365

ЧЕКАН О.І., ПАНЬКІВ Е.І. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ІНТЕГРАЦІЯ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ 367

ЧЕРВОНЕНКО К.С. ПЕРЕВАГИ ОСВІТНЬОЇ ПЛАТФОРМИ MOODLE У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 368

ЧЕРЕПАНЯ Н.І., БІЛЕЙ Є. НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ І ФОРМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 371

ЧЕРЕПАНЯ Н.І., КЕНТЕШ М. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 373

ЧЕРЕПАНЯ Н.І., КОНИК Х.І. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАГАРТУВАННЯ ВОДОЮ ДИТЯЧОГО ОРГАНІЗМУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗНИЖЕННЯ ЗАХВОРЮВАНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА 376

ЧЕРНІЧЕНКО І.Ю. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ПРОЦЕСІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ 378

ЧОВРІЙ С. Ю. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УГОРЩИНИ 381

ШЕВЧЕНКО К.В. РОЗВИТОК УМІНЬ ТА НАВИЧОК УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ У МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ 383
ШИПОВИЧ М.В. ВИЗНАЧЕННЯ РОДУ ІМЕННИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ 386
ШКРІБА В.В., ГОРВАТ М.В. ДОСЛІДНИЦЬКИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 388
ШКУРКО А.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ 391
ШУТІЙ М. В., ЛАЛАК Н. В. ЗНАЧЕННЯ ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 393
ЮШИН С.О. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ КЕРІВНИКА НА ЗАСАДАХ ВРАХУВАННЯ ПОПЕРЕДЖЕНЬ З АФОРИЗМУ ГІППОКРАТА 395
ЯЦЕНКО І.В., ІВАНИЦЬКА О.С., ЯЦЕНКО П.І. СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ 398

ЛУК'ЯНОВА Л.Б.
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зазюна НАПН України, Україна

СУЧАСНІ ДОМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми статусу вчителя, зумовлена історичною роллю постаті вчителя у розвитку суспільства, незалежно від форми державності країни, її політичного устрою, соціально-економічного рівня.

У Педагогічній Конституції Європи зазначено: майбутнє кожного народу, країни і співдружності народів значною мірою залежать від якісної підготовки педагогів, а підготовка педагогів, за шкалою загальнолюдських цінностей є стрижнем навколо якого мають здійснюватися інноваційні процеси педагогічної освіти в сучасному європейському просторі [1].

Означена теза є абсолютно дотичною й до постаті українського вчителя.

Впродовж тривалого часу професія вчителя була високо поціновану і пошановану в українському суспільстві. Бути вчителем було престижно, а конкурс у вищі педагогічні заклади освіти традиційно тримався на достатньо високому рівні. Проте, у сучасному українському суспільстві мають місце дещо інші тенденції, увиразнення яких виявляється у зниженні престижу викладацької праці, наслідком чого є посилення соціальної мобільності представників вчительської професії (переважно вертикальної), а також необхідність суміщення основної діяльності вчителя з іншими видами праці (переважно неінтелектуальної).

1) Наразі існують певні проблеми і суперечності із забезпеченням педагогічними кадрами закладів загальної середньої освіти відповідного профілю, а також учителів початкової школи, фізкультури і технологій.

2) За даними Державної служби статистики України в країні має місце безробіття серед педагогічних працівників.

Здійснений аналіз дав підстави для певних узагальнень [2].

Зокрема, в Україні немає Закону «Про вчителя» або його професійну підготовку.

На початок 2020-2021 н.р. вищу та фахову передвищу освіту в Україні здобувачі отримували у 515 закладах освіти. Ліцензію на

здійснення підготовки педагогічних працівників мають 133 заклади освіти (це 26% від загальної кількості закладів); з них – 88 університетів, академій, інститутів і 45 коледжів.

Підготовка вчителя здійснюється і у технічних, аграрних та інших закладах вищої освіти з урахуванням їх профілю.

Базовим механізмом відбору абітурієнтів на педагогічні професії є результати зовнішнього незалежного оцінювання (Наказ МОН України «Про затвердження умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2021 році», 2021). Інші комплексні заходи в Україні відсутні.

В Україні для підготовки вчителя реалізується паралельна модель.

Зміст підготовка вчителя бакалавра за освітніми програмами передбачає 240 кредитів обов'язкового (нормативного) та вибіркового компонентів. Нормативний і вибірковий компоненти складають цикли загальної, фундаментальної, професійної та практичної підготовки.

З них:

1) обов'язковий компонент 180 кредитів
   - з них цикл загальної підготовки – в середньому 20 кредитів,
   - цикл професійної підготовки – 160 кредитів (входить практична складова й становить загалом 45 кредитів);
2) вибірковий компонент – 60 кредитів.

На фахову підготовку бакалавра у освітній програмі в середньому виділяється майже 80 % часу, тоді як на психолого-педагогічну з методиками викладання і практикою – понад 12 %.

Підготовка вчителя-магістра від 90 до 120 кредитів.

Обов'язковий компоненти від 60 до 90

- цикл загальної підготовки від 10 до 15 кредитів,
- цикл професійної фахової і психолог-педагогічної підготовки – від 50 до 65 кредитів;
- вибірковий компонент становить від 30 до 40 кредитів.

Практична підготовка майбутніх учителів здійснюється за паралельною моделлю, починаючи з II-III курсів бакалаврату. Її обсяг може складати не менше 30 кредитів ЄКТС обов'язкової частини бакалаврських програм (починаючи з першого року навчання у різних закладах освіти і на різних курсах) та не менше 30 кредитів.

Впродовж останніх років у процесі підготовки вчителя в Україні відбулися певні позитивні зміни. Найбільш вагомими з них є: оновлення законодавчого забезпечення національної системи педагогічної освіти; розроблення професійних стандартів вчителя й викладача на основі компетентнісного підходу; уніфікацію освіт-

ніх рівнів підготовки вчителів; упровадження ліцензування й акредитації освітніх програм; утвердження політики академічної доброчесності; розвиток академічної мобільності; посилення уваги до системного використання інформаційних технологій; уведення сертифікації педагогічних працівників; створення умов для підвищення кваліфікації педагогів тощо.

Водночас, можемо констатувати і сукупність певних недоліків, які потребують вирішення. Зокрема, це: відсутність закону України «Про вчителя»; недостатнє фінансування практичної підготовки; відсутність механізмів фінансового стимулювання; нівелювання профорієнтаційної роботи і відбору абітурієнтів; знецінення ролі педагогічних університетів; багатопредметність і відсутність нових підходів в організації освітнього процесу; перевага аудиторним заняттям; недосконалість механізмів моніторингу якості професійної підготовки майбутніх вчителів; застарілі механізми ресурсного забезпечення ЗВО.

На нашу думку до найбільш важливих пропозицій щодо вдосконалення професійної підготовки вчителя в Україні слід віднести такі:

1. Підготувати проєкт Закону України «Про вчителя» та розробити проєкт Концепції «Програма «Успішний учитель».
2. Науково обґрунтувати і розробити модель оплати праці вчителя з урахуванням сучасного досвіду розвинених країн.
3. Розробити і впровадити сучасну систему професійної орієнтації та відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності.
4. Розробити комплексні заходи щодо підвищення інтересу молоді до вибору професії вчителя.

Список використаних джерел

1. Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. Вища освіта України. 2013. № 3. С. 111-116. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_3_17
2. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 2021. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». 2021. 54 с.

ЩЕРБАН Т.Д.,
АНТОНИК Є.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ МОТИВИ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ

Сьогодні психологічні особливості інтернет-спілкування є предметом багатьох досліджень. Адже соціальні мережі здійснюють вагомий вплив на особистість зокрема і на суспільство взагалі. Науковцями доведено, що користування інтернет-спілкування здійснює суттєвий всеохоплюючий, інколи суперечливий вплив на формування та розвиток особистості. Інтернет реалізовує і позитивне, і негативне діяння на особистість. Позитивний вплив реалізовується через інтелектуальний розвиток, самопізнання, самореалізацію та ін. Негативний вплив проявляється через розвиток залежності, агресивності, депресивності та ін. Очевидно, що сучасне життя (ковід, воєнний стан) посилюють негативний вплив Інтернету на розвиток саме юної особи. Отже, можемо констатувати наявність нагальної проблеми дослідження вияву і профілактики негативних та посилення позитивних явищ особистісних змін детермінованих інтернет – спілкуванням. Окреслена проблема є вагомою саме для студентської молоді, яка активно і постійно використовує соціальні мережі для комунікації.

Психологічний вплив соціальних мереж на особистість цікавив багатьох науковців. Вагомі результати висвітлені у багатьох працях О.Є. Войскунського, К.Є. Кузьміної, О.Р. Маслова, П.О. Мунтяна, К. Янга та ін. Увага дослідників зосереджувалася, зокрема, на таких питаннях, як: потенціал, і психологічні особливості маніпулювання людьми із застосуванням інформаційних технологій, можливості попередження і нейтралізації відповідного маніпулювання (С.Р. Дінабург, І.П. Мелюхін, С.О. Нехаєв та ін.); інформаційні технології віртуальної реальності Інтернету як один з прикладів психологічних знарядь, оволодіння якими здійснює вплив на формування і функціонування вищих психічних функцій (Д.А. Бернштейн, Е.Роббінс, К.М. Якіменко та ін.); психологічні особливості впливу компютерної віртуальної реальностіна молодь (В.Ю. Нестєров, О.О. Сакбаєв, Дж.Сулер та ін.); психологічний феномен інтернет-залежності і його різновидів (Дж. Гекенбеч, С.С. Давтян, Р.С. Хе'юнг та ін.).

Особливої уваги заслуговують дослідження психологів спрямованні на вивчення змісту та особливостей інтернет-спілкування: психологічної специфіки інтернет-спілкування (М.С. Богдан, О.В. Горецька та ін. [1]); виплив у соціальних мережах та самоідентичність (О.М. Немеш, Н.Ю. Федуніна, Т.В. Фісенко Т. В. та ін. [2]); психологічні особливості формування інтернет суспільства (Ю.А. Данько, А. В. Шамне, Б.Я Вахула та ін. [3; 4]); феномену «віртуальних особистостей», що виникає на основі інтернет-спілкування (О.В. Зінченко, В.П. Лютий та ін. [5; 6]).

Слід підкреслити, що проведені дослідження використовували підхід щодо розкриття специфіки інтернет-спілкування. Тобто, сьогодні не приділялася достатня увага розкриттю потенціалу цілеспрямованої реалізації його можливостей для здійснення особистісних змін, особливо у сенситивному періоді – навчання у закладах вищої освіти. Зазначимо, що потенціал інтернет спілкування ґрунтується саме на потребах, мотивах студентів, які спонукають молодь стати активними учасниками соціальних мереж. Мета дослідження: розкрити особливості комунікативних практик студентів в соціальних мережах.

Теоретико-методологічна основа дослідження: концептуальні положення про психологічні особливості розвитку студентів (Л.І. Божович, М.Р. Гінзбург, Є. Еріксон, Т.М. Титаренко та ін.); концептуальні засади організації психологічних досліджень у мережі Інтернет (Д.А. Бернштейн, М.Х. Бірнбаум, П. Вільсон, Дж. Мюлер та ін.); концепція базових рис кіберпростору (М.О. Носов, О.М. Орлов, Дж. Сулер та ін.).

Розглядаючи мотиви спілкування сучасних студентів у соціальних мережах необхідно спочатку виокремити психологічні особливості такої комунікації. Саме ці особливості і формують потребу особистості у спілкуванні у віртуальному середовищі. А саме, спілкування у соціальних мережах створює ілюзію: свободи (людина може комунікувати з будь-ким, спілкуватися на будь-які теми); анонімності (це створює атмосферу довірливості). Саме ці особливості спілкування у соціальних мережах і визначають мотиви та потреби у такій комунікації молодої особи. Мотиви інтернет спілкування є відображають наступні процеси: створення власної реальності, вияв власної суб'єктності, відображення сприйнятого. Дослідники виокремлюють наступні психологічні чинники інтернет спілкування студентської молоді – пошук інформації, низький рівень соціальної комунікації, подолання бар'єрів комунікації, набуття досвіду спілкування,

Узагальнюючи проведені психологами дослідження можемо констатувати, що потреба сучасної молоді до спілкування у соціаль-

них мережах визначається мотивами особистості до комунікації. Часто інтернет спілкування виступає компенсаторним механізмом незадоволення реального, соціального спілкування. В такому випадку Інтернет середовище виступає альтернативним комунікаційним середовищем, спеціальним інститутом соціалізації особистості.

Отримані результати дослідження дозволяють розглядати інтернет-спілкування як чинник особистісних змін у юнацькому віці; виокремленні зв'язку між психологічними особливостями осіб, які активних користувачів Інтернету.

Практичне значення очікуваних результатів дослідження полягає у створенні психологічно обґрунтованих можливостей прикладного використання інтернет-спілкування з метою організації впливу на особистісні утворення користувачів, студентів закладів вищої освіти.

Узагальнюючи слід підкреслити, що соціальні мережі сьогодні є соціальним інститутом формування, розвитку особистості та набуття комунікаційного досвіду. Головним мотивом активності студентів у соціальних мережах є потреба у самореалізації молодої особи.

Список використаних джерел

1. Богдан М. С., Горецька О. В. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж. *Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування*. 2014. С. 25-29.
2. Немеш О.М. Вплив спілкування в соціальних мережах на розвиток особистості підлітка. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. м. Кам'янець-Подільський, 2014 Вип. № 26. С. 442–456.
3. Вахула Б. Я. Соціальні інтернет-мережі їхні функції та роль у формуванні громадянського суспільства. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2012. Вип. 6. С. 311–319.
4. Данько Ю.А. Феномен соціальних мереж у контексті становлення і розвитку мережевого суспільства. *Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер: Соціологічні науки*. Харків, 2012. Т. 15, № 1-2. С. 53-59.
5. Зінченко О.В. Характеристика мотивів користування Інтернетом у підлітковому віці. URL: http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=16570&chapter=1 (дата звернення: 27.09.2022)
6. Лютий В.П., Коломієць К.С. Залежність від соціальних мереж як проблема сучасних студентів. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2014. №3-4. С. 6-12.

АВШЕНЮК Н. М.
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У переважній більшості зарубіжних країн, попри різний рівень розвитку систем педагогічної освіти, останніми десятиліттями приділяється суттєва увага проблемі забезпечення якості професійної підготовки вчителів, яка насамперед пов'язана із процесами гарантування рівного доступу для всіх учнів до якісних освітніх послуг. Збільшення кількості шкіл та розширення можливостей для здобуття загальної середньої освіти спричиняє, з одного боку, потребу у залучені нових учителів, а з іншого – актуалізує необхідність перегляду змісту й технологій їхньої підготовки з урахуванням вимог оновлених освітніх і професійних стандартів. Попри те, що зазначені зусилля спрямовані на підвищення якості педагогічної освіти, їх почасти важко зреалізувати через низький рівень розуміння сутності якості педагогічної освіти й відсутність унормованих показників/індикаторів оцінювання та моніторингу ефективності. Саме тому в межах педагогічної спільноти спостерігається певний скептицизм і недовіра до результатів оцінювання якості підготовки вчителів. Соціологи в галузі освіти розглядають це як серйозну проблему на тлі суттєвих інвестицій в систему педагогічної освіти як у розвинених країнах, зокрема США, Великій Британії, Австралії, так і в тих, що швидко розвиваються, а саме: Китаї, Сінгапурі, Гонконзі.

Проведені наукові розвідки засвідчили, що в міжнародному дискурсі розгортається аргументоване погодження на різних рівнях освітнього менеджменту й управління, що ефективний моніторинг та оцінювання є важливими процесами для забезпечення якості педагогічної освіти. Спостерігається незначна кількість розбіжностей щодо мети оцінювання, яка зосереджена, переважно, на вдосконаленні професійної підготовки вчителів. Ключовою метою оцінювання майже одностайно розглядається визначення потреби в удосконаленні. У деяких документах передбачається додаткова мета, що полягає або у визначенні сильних сторін, або у налагодженні підзвітності. На противагу визначенню мети, обсяг і тип рекомендацій щодо процедур забезпечення якості значно варіюється. Зокрема, у Великій Британії інспекції з оцінювання яко-

сті педагогічної освіти прагнуть підкреслити «суворість» процесів забезпечення якості. Цей підхід характеризується наполяганням на чіткості, точності, встановленні цілей і здійсненні порівняльного аналізу вхідних і вихідних результатів оцінювання. В австралійських документах підкреслюється значення залученості до процесу оцінювання зовнішніх партнерів закладу освіти. Експерти в США розглядають збір даних як важливу частину процесів оцінювання та забезпечення якості, зокрема акцентуючи на використанні оцінювання успішності студентів-майбутніх учителів під час акредитації освітніх програм.

Вивчені документи свідчать також про відмінності у відносинах, з точки зору забезпечення якості, між провайдером (і його партнерами) та органом, відповідальними за акредитацію або інспекцію якості педагогічної освіти. У Великій Британії, відповідно до процедури інспектування, від провайдерів очікується використання ефективних методів підготовки без зобов'язання чіткого обґрунтовування їх вибору. На противагу цьому, в Австралії та США, експерти з акредитації набагато прискіпливіше ставляться до надання роз'яснень ЗВО щодо напрямів і принципів розроблення освітніх програм. Крім того, існує різниця між Великою Британією та США щодо обґрунтування очікувань постачальниками освітніх послуг від процедури оцінювання. У США, зазвичай, передбачається, що провайдери мають розробити власне обґрунтування очікуваних результатів оцінювання. Натомість, у Великій Британії спостерігається очевидна байдужість до обґрунтування мети і методів оцінювання, проте акцентується на належному дотриманні усіх процедур.

Здійснене дослідження управління якістю професійної підготовки вчителів у зарубіжних країнах уможливило з'ясування викликів, що постали перед системами педагогічної освіти. До них відносимо такі:

– негативне ставлення педагогічної спільноти до забезпечення якості освіти, спричинене сприйняттям цього процесу як пошуку недоліків у роботі, що може поставити під загрозу їхнє працевлаштування, а також як форми управлінського нагляду, призначеного для перешкоджання їм у виконанні їхньої роботи;

– нестача кваліфікованих кадрів для здійснення оцінювальних і моніторингових процедур;

– неналежна комунікація щодо практик та політики у сфері забезпечення якості між керівництвом ЗВО та ключовими стейкголдерами, а також між ЗВО та інституціями, уповноваженими здійснювати акредитацію й оцінювання освітнього процесу, що

призводить до подальшого неналежного впровадження зазначених процедур;

– брак фінансових ресурсів, оскільки забезпечення якості освіти потребує певних витрат, тому недостатній обсяг необхідного фінансування, може спричинити суттєві проблеми у забезпеченні якості освіти та підвищенні її ефективності на практиці.

Список використаних джерел

1. Bills L., Briggs M., Browne A., Gillespie H., Gordon J., Husbands C., Phillips E., Still C., Swatton P. International perspectives on quality in initial teacher education: an exploratory review of selected international documentation on statutory requirements and quality assurance. *Research Evidence in Education Library*. London: EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education, University of London, 2008.
2. Cheng, Y.C. The Pursuit of School Effectiveness: Theory, Policy, and Research, The Hong Kong Institute of Educational Research, The Chinese University of Hong Kong, Hong Kong, 1996.

ALEINIKOVA O.
Masaryk University, Faculty of Economics and Administration
Department of Public Economics, Czech Republic

SPECIFICITY OF INNOVATIVE PROCESSES OF MODERN EDUCATIONAL SPACE

In the conditions of the growing role of innovative management in various spheres of human activity, considerable attention is paid to the study of social and economic problems of management. The most important factor influencing the dynamics of the pace of innovative development can be considered the degree of development of the innovative infrastructure. In this regard, one of the priority directions of the state science and technology policy is the integration of education and science. A significant place is occupied by the implementation of educational projects, the goal of which is the creation of an innovative educational system, which includes large-scale scientific research, modern forms and methods of learning with the use of distance technologies and the active implementation of the obtained results in practice. An important role in this direction is given to the development of educational programs and learning technologies, which can become the basis of in-

novative development of educational institutions. The modern management system in the field of education is developing as a state-public one. It should take into account regional features, trends towards increasing autonomy of educational institutions, competitiveness of educational services. The primary tasks are the establishment of highly professional scientific, analytical, and informational support for management decisions, overcoming the disparity of administrative data [1]. There is a need to create a favorable environment for innovative activity, to take into account the innovative potential of all units of the educational institution, which contribute to the development of innovative processes. In particular, it is necessary to prioritize the proper use of all elements of the innovative infrastructure, including the human factor. Numerous reforms in education are closely related to public demands, to the rapid development of technologies, and the development of the education system itself. All this causes the need for rapid response of educational institutions to changes. Innovative processes in education play a significant role in educational transformations. Fields of education such as the organizational structure of the institution and management, content, forms and methods of education and training constantly require operational updating. The problem remains not only the response of the state to educational innovations, but also the generalization of positive experience and achievements of innovative educational projects, their analysis and reproduction in problem areas.

In the scientific community, it is considered that one of the most significant, but still little used approaches is the sociological approach. It allows to apply in practice the method of measuring the subjective readiness of a higher education institution for innovative development, and the parameters of this readiness are supposed to be correlated with the relevant criteria of the educational institution's readiness for effective innovative development: resource provision, measure of financial effectiveness of activities, quantitative growth [2, c. 10]. The new model of the education management system must be open and democratic. It provides for the provision of state administration taking into account public opinion, as a result of which the workload, functions, structure and style of central and regional education management change. Integrating into the European and global educational space, Ukraine strives to take into account developments characteristic of the management of the industry in other countries. Of course, such consideration does not involve blind copying of foreign experience, but it can provide assistance in the development of the national education management system, in particular, regarding its transition to the state-public level [3, c. 77]. Decentralization of education management is taking place in many foreign countries. This is evident in the fact that

some of the functions previously performed by the state are increasingly transferred to the level of local authorities, public organizations and the private sector. The tendency for private companies to acquire (win) tenders for the provision of management services, teacher training, and the organization of the educational process is becoming more stable. The role of public organizations, local self-government bodies, parents' associations and educational institutions in this matter is growing. In modern conditions, the main directions of reforming the education management system are: clearly defining the competencies, powers and responsibilities of management bodies at all levels, ensuring their interaction; transition from executive to regulatory management of the education system; development of state-public forms of education management. In general, we can say that in recent years, the nature of innovation processes in education has changed and the efficiency of innovation management has increased.

The innovation diffusion model is gradually changing: from the first-type model "from the center to the periphery" to the second-type model, based on joint business work between experts, and to the third-type model, based on the initiative and activity of a specific educational institution. In this regard, the process of creativity and creativity in individual educational institutions, professional training of managers – developers and implementers of state education policy is increasing, which is a necessary condition for successfully solving the issues of democratization of education management and improving the quality of education in Ukraine.

References

1. Верховна Рада України. (2002, Квіт.17). *Указ Президента України №347/2002, Про Національну доктрину розвитку освіти*. [Електронний ресурс]. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text
2. О. Алейнікова, «Особливості стратегії інноваційного управління освітньою системою», у *Тенденції та проблеми управління закладами освіти: виклики XXI століття: Т 33 кол. Монографія*, М. Кириченко, Ред. Київ, Україна: ДЗВО «Ун-т менедж. освіти», 2021, с. 8–16.
3. Л. Гаєвська, «Управління освітою: нові пріоритети», у *Проблеми та перспективи входження України у європейський інтелектуальний простір: освітні аспекти : зб. наук.-експерт. матеріалів,* Н.Грицяк, Ред. Київ, Україна:НІДС, 2009, с.73–79.

CHALAS K.
John Paul II Catholic University of Poland, Lublin
DUBININA O.
Educational-Scientific Institute of Management and Psychology, University of Education Management, Kyiv, Ukraine
BURLAIENKO T.
State Higher Educational Institution of Educational Management National Academy of Educational Sciences of Ukraine Kyiv, Ukraine

EDUKACJA INFORMATYCZNA W ŚWIETLE WINCENTEGO OKONIA TEORII WIELOSTRONNEGO KSZTAŁCENIA OSOBOWOŚCI

Teoria wielostronnego kształcenia osobowości opracowana przez Wincentego Okonia stanowi podstawę dydaktyczną wielu przedmiotów nauczania. Prace autora na ten temat zostały przetłumaczone w wielu krajach i to nie tylko w Europie. Podjęte zostały też pierwsze próby ukazania jej zastosowania w nauczaniu informatyki. Poniższy materiał ma charakter syntezujący osiągnięcia w tym zakresie. Jego struktura obejmuje:

- charakterystykę teorii wielostronnego kształcenia osobowości według W. Okonia;
- strukturę czterech dróg nauczania – uczenia się informatyki w świetle teorii W. Okonia;
- charakterystykę sytuacji edukacyjnych w informatyce, ich rodzaje i cele;
- strukturę zadań informatycznych jako strukturalnego ogniwa sytuacji edukacyjnych i ich charakterystykę.

Charakterystyka teorii W. Okonia

Twórcą teorii wielostronnego kształcenia jest znany pedagog Wincenty Okoń. Jak podkreśla autor „Przedmiotem tej teorii jest złożony proces rozwoju człowieka, dokonujący się pod wpływem kształcenia, i to nie tylko szkolnego nauczania i uczenia się". (1996, Okoń, s.191) Rozwój człowieka w powyższym kontekście ujmowany jest jako rozwój poszczególnych wychowanków oraz rozwój całego pokolenia - młodszego i starszego. Bowiem rozwój człowieka, pokoleń jest integralnie związany z rozwojem społeczeństwa. Decyduje o jego dynamice, wymiarach treściowych, preferowanych i urzeczywistnianych wartościach, postępie w różnych dziedzinach.

Podstawowe założenie tej teorii brzmi: „osobowość jest stopniowo harmonizującą się całością, której podstawowymi funkcjami są: poznawanie świata i siebie, przeżywanie świata i nagromadzonych w nim wartości oraz zmienianie świata". (1996, Okoń, s.191)

Człowiek rozwija się przez aktywność intelektualną, emocjonalną wyrażającą się w stosunku człowieka do wartości, aktywność praktyczną, wyrażającą się w praktycznym działaniu zorientowanym na urzeczywistnianie nowych wartości, a przez to budowanie nowej rzeczywistości.

Trzy rodzaje aktywności: intelektualna, emocjonalna, praktyczna są istotą teorii. Stąd wyrasta zadanie dla nauczyciela, które sprowadzać się powinno do stawiania uczniom zadań stwarzających szansę wyrażenia siebie w tych rodzajach aktywności, a przez to wspomaganie ich w rozwoju osobowości. Bardzo ważną sprawą jest charakter tych zadań. Autor zwraca przy tym uwagę „aby każdy z tych trzech rodzajów aktywności możliwie wielostronnie oddziaływał na ważne ośrodki w obu półkulach mózgu. Toteż nieodzowne jest w każdym z nich uwzględnienie dwóch stron: asymilacyjnej i twórczej. Asymilacja ma umożliwić człowiekowi zaznajomienie się z odpowiednio wyselekcjonowanym dorobkiem nauki, sztuki i techniki, a jego twórczość własna w tych trzech zakresach ma mu dać szansę wypróbowania i rozwinięcia własnych zdolności, uzdolnień i sił twórczych". (1996, Okoń, s.192)

Zapewnienie wychowankom harmonijnego rozwoju w procesie dydaktycznym „podyktowane" jest wynikami badań w zakresie fizjologii. Badania Rogera Sperry i Josepha Bogana - amerykańskich neurologów - potwierdziły istotne znaczenie dla rozwoju człowieka prawej półkuli mózgu. (1996, Okoń, s.196) Kontroluje ona działanie lewej połowy ciała, w tym lewej ręki. Jej zadaniem jest kierowanie spostrzeganiem przestrzeni, holistyczne ujmowanie różnorodnych zagadnień, myślenie intuicyjne, wyobrażeniowe i przestrzenne, a także cały złożony zakres zainteresowań poznawczo-uczuciowych i artystycznych. Lewa półkula kontroluje prawą połowę ciała, w tym działania prawej ręki. W niej zlokalizowane jest zawiadywanie mową. Fakt, że prawa półkula rozstrzyga o procesach intuicyjnych, metaforycznych i holistycznych stawia ją na równi z półkulą lewą, decydującą o procesach lingwistycznych i matematycznych. Obydwie półkule funkcjonują komplementarnie. Ich harmonijne współdziałanie jest warunkiem pełnego rozwoju człowieka.

Jak podkreśla W. Okoń, przywołując badania neurologów, „percepcyjne w istocie funkcje prawej półkuli to ważny czynnik w wytwarzaniu niewerbalnych i werbalnych informacji. Właśnie dzięki temu, że informacje te są wspierane przez pracę lewej półkuli. I właśnie informacje werbalne pozwalają człowiekowi być inteligentnym, racjonalnym i analitycznym, podczas gdy informacje niewerbalne sprzyjają jego procesom

intuicyjnym, syntetycznym i holistycznym". (1996, Okoń, s.193) Stąd przed nauczycielami wyrasta zadanie - jak podkreśla autor - wielostronnego pobudzania w procesie dydaktycznym ośrodków zlokalizowanych zarówno w lewej, jak i prawej półkuli mózgu.

Drugim źródłem teoretycznych przesłanek teorii kształcenia wielostronnego jest współczesna psychologia, która „traktuje człowieka jako harmonijnie funkcjonującą całość: poznającą, czującą i działającą, świadomą własnego »ja« i powiązaną wieloma więzami ze społeczeństwem i kulturą". (1996, Okoń, s.194)

Aktywność w trzech podstawowych płaszczyznach: poznawczej, emocjonalnej, praktycznej jest zdaniem autora „drogą do »budowania« człowieka pełnego, rozumianego jako istota harmonijnie rozwinięta, zgodna wewnętrznie, aktywna we wszystkich trzech sferach: poznania świata, przeżywania wartości i zmieniania świata. Jest to zarazem człowiek twórczy (homo creator), który poznając coraz głębiej rzeczywistość, wartościując ją i zmieniając, jednocześnie staje się autorem nowych i oryginalnych rozwiązań, dzieł i wartości w sferze życia społecznego, ekonomicznego, w dziedzinie techniki, w obrębie różnych dziedzin nauki i sztuki". (1996, Okoń, s.197)

Kształcenie wielostronne, według autora koncepcji, jest to rodzaj kształcenia, w którym uczniowie stosują pod kierunkiem nauczyciela lub samodzielnie zróżnicowane sposoby i środki obejmujące uczenie się przez przyswajanie wiedzy czerpanej z różnych źródeł, odkrywanie nowych wiadomości poprzez rozwiązywanie problemów, przeżywanie różnorodnych wartości oraz indywidualną, grupową i zbiorową działalność praktyczną. Trzy filary kształcenia wielostronnego - dynamika rozwoju funkcji poznawczych, rozwój motywacji i życia uczuciowego, stosowanie wiedzy w różnorodnych dziedzinach praktyki wytwórczej - stanowią w ujęciu autora czynniki kultury pedagogicznej. Będzie ona wzbogacona, jeżeli nauczyciele w sposób twórczy zintegrują i zagospodarują sytuacjami edukacyjnymi cztery drogi nauczania - uczenia się, tj.

nauczanie przez przyswajanie w sposób bezpośredni i pośredni;

- nauczanie przez odkrywanie;
- nauczanie przez przeżywanie;
- nauczanie przez działanie. (1967, Okoń, s.82 - 95)

Przedmiotem bezpośredniego poznania rzeczywistości jest świat i procesy w nim zachodzące, a więc przyroda, życie społeczne, kultura i gospodarka. Takie podejście implikuje charakter źródeł poznania, eksponując na pierwszym planie rzeczy, procesy, zjawiska, zdarzenia oraz zachodzące między nimi związki i zależności poznawane w zależności od możliwości w naturalnych warunkach i sytuacjach. To one bowiem stanowić powinny instrument rozwoju wyobraźni i podstawę uogól-

nionej wiedzy o świecie. W ten sposób zdobyta wiedza ogólna staje się podstawą poznania pośredniego o charakterze abstrakcyjnym. Jego źródłem są materiały drukowane, podręczniki wzbogacone środkami dydaktycznymi". (1996, Okoń, s.199) Rzecz w tym, by poznanie pośrednie i bezpośrednie było stymulowane przez nauczyciela różnorodnością sytuacji dydaktycznych i form dobieranych przez nauczyciela i uczniów, uwzględniając: wszechstronne wykorzystanie środowiska szkoły jako źródła bodźców; dobieranie bardziej atrakcyjnych źródeł „gotowej" wiedzy; stosowanie sposobów asymilacji wiedzy, które sprzyjają jej zapamiętywaniu (recepcji), przedłużaniu czasu przechowywania w pamięci (retencji); stosowanie skutecznych sposobów „utrwalania" wiedzy poprzez odpowiednie powracanie do raz poznanych treści oraz stosowanie ich w działaniu; samokontrolę i kontrolę opanowania wiedzy". (1996, Okoń, s.200)

Należy podkreślić, że rozwój zdolności umysłowych, głównie wyobraźni i myślenia konwergencyjnego i dywergencyjncgo następuje na drodze rozwiązywania problemów, a więc postrzegania, formułowania, wynajdywania, projektowania pomysłów, ich rozwiązywania, realizacji sprawdzenia prawdziwości rozwiązań i wartościowania efektów, jakie ze sobą przyniosło rozwiązanie. Stąd w nauczaniu nie może zabraknąć sytuacji dydaktycznych stwarzających wychowankowi szansę samodzielnego poznawania świata, angażując własny wysiłek w rozwiązywanie różnego rodzaju problemów. Warunkiem uczenia się problemowego jest rozwijanie samodzielności i kształtowanie twórczej postawy. Z drugiej zaś strony w procesie rozwiązywania problemów rozwijana jest samodzielność i kształtowana twórcza postawa. Rozwiązywanie problemów angażuje poznawczo i emocjonalnie, a gdy występuje w grupie, posiada wymiar społeczny. Implikacją grupowego rozwiązywania problemów są umiejętności społeczne kształtowane na bazie współdziałania i współpracy w grupie.

Nauczanie przez odkrywanie jest integralnie związane z nauczaniem przez przyswajanie, które często jest pierwszym warunkiem odkryć nowej rzeczywistości na drodze rozwiązywania problemów o charakterze teoretycznym, laboratoryjno-badawczym, praktycznym. Obydwie drogi nauczania, uczenia się stanowią istotny czynnik i źródło poznawania wiedzy, rozwijania zdolności poznawczych: myślenia, zdolności obserwacji, wyobraźni, uwagi, pamięci, spostrzegawczości oraz wielu cech osobowych, jak: rzetelności, przedsiębiorczości, pomysłowości, wrażliwości na prawdę. (1996, Okoń, s.202)

Teoria kształcenia wielostronnego podkreśla rolę i znaczenie rozwijania w procesie edukacyjnym sfery uczuciowej - postaw uczuciowych i kultury uczuć. Jak podkreśla autor, „tym celom służy też koncepcja

kształcenia wielostronnego, według której uczenie się przez przeżywanie ma sprzyjać rozwijaniu życia uczuciowego dzieci i młodzieży. Uczenie się przez przeżywanie polega na stwarzaniu takich sytuacji w pracy szkolnej i pozaszkolnej, w których ma miejsce wywoływanie przeżyć emocjonalnych u wychowanków - pod wpływem odpowiednio eksponowanych wartości, zamkniętych w dziele literackim, sztuce teatralnej, filmie, obrazie, rzeźbie, dziele architektury, utworze muzycznym lub czynie ludzkim, a także w pięknie przyrody, urokach gór, ciszy wieczoru, kontemplacji religijnej czy nastroju oczekiwania na coś ważkiego". (1996, Okoń, s.203) Zdaniem autora odkrycie powyższych wartości i ich źródeł oraz ich przeżywanie staje się podstawą wartościowania, co implikuje rozwój życia uczuciowego oraz zaangażowanie na rzecz wartościowego działania. Podstawowymi efektami tej drogi nauczania jest głębokie uświadomienie przez podmiot poznawanych treści, rozbudzanie uczuć, kształtowanie postaw altruistycznych - służby na rzecz spraw i osób drugich, zwiększenie dojrzałości emocjonalnej, rozwijanie umiejętności wartościowania". (1996, Okoń, s.203 - 204)

Czwartą drogą nauczania - uczenia się są działanie i aktywność praktyczna. Sprowadza się ona do stworzenia sytuacji edukacyjnych, w których wychowanek jest postawiony przed zadaniem rozwiązania problemów praktycznych w zakresie techniki, produkcji, życia społecznego, których rozwiązanie prowadzi do przekształcenia rzeczywistości. Rozwiązywanie powyższych problemów prowadzi do poznania wiedzy, rozwijania różnego rodzaju umiejętności praktycznych, uzdolnień organizacyjnych i technicznych, twórczej postawy, a nade wszystko umiejętności działania, rozumianej jako sprawność w posługiwaniu się właściwymi regułami (zasadami, prawidłami) przy wykonywaniu określonych zadań. Uczenie się przez działanie występuje w trzech podstawowych formach:

- działanie głównie w celu opanowania czynności;
- działanie integrujące teorię z praktyką i praktykę z teorią – następuje opanowanie umiejętności i nawyków, rozszerzenie i utrwalenie wiedzy, potwierdzenie jej prawidłowości oraz znaczenia w sytuacjach życiowych;
- działanie integrujące stronę orientacyjną ze stroną informacyjną i stwarzające szansę wykazania się samodzielnością w formułowaniu, rozwiązywaniu w twórczy sposób problemów praktycznych i teoretycznych.

Podstawowymi efektami tej drogi nauczania jest wyrobienie silnej woli i charakteru oraz innych cech, takich jak: rzetelny stosunek do pracy, szacunek dla pracy i jej wytworów, poszanowanie człowieka pracy, uznanie dla twórczości. (1996, Okoń, s.205 – 206; w tej części wykorzysta-

no fragment K.Chałas „Pedagogia gimnazjum" Wyd. Alex, Dzierżoniów 2001, s.27-30)

Podsumowując istotę teorii w aspekcie dydaktycznym można ująć tabelarycznie.

Tabela nr.1. Dydaktyczna struktura teorii W. Okonia.

L.p.	Rodzaje aktywności	Drogi nauczania – uczenia się	Metody nauczania
1	Aktywność intelektualna	Droga przez przyswajanie Droga przez odkrywanie	Metody podające Metody problemowe
2	Aktywność emocjonalna	Droga przez przeżywanie	Metody eksponujące
3	Aktywność praktyczna	Droga przez działanie	Metody praktyczne

Powstaje zasadnicze pytanie: czy powyższa teoria może stanowić dydaktyczną podstawę informatyki? Odpowiedź twierdząca na powyższe pytanie inspiruje do opracowanie struktury sytuacji edukacyjnych i zadań dydaktycznych.

Cztery drogi nauczania – uczenia się informatyki

Jak już zostało podkreślone jednym z kluczowych elementów dydaktycznych tej teorii są rodzaje aktywności i cztery drogi nauczania – uczenia się. Triada aktywności obejmuje aktywność intelektualną, aktywność emocjonalną, aktywność praktyczną.

Tym rodzajom aktywności przyporządkowane są cztery drogi nauczania – uczenia się.

- droga przez przyswajanie;
- droga przez odkrywanie;
- droga przez przeżywanie;
- droga przez działanie praktyczne.

Powstaje pierwsze pytanie: w czym wyrażać się będą poszczególne rodzaje aktywności w nauczaniu informatyki. Analiza literatury, badań prowadzonych przez F. Furmanka, S. Juszczyka, E. Miterkę wskazuje, że:

- aktywność intelektualna przejawiać się będzie w przyswajaniu i odkrywaniu wiedzy z zakresu technologii informacyjno – komunikacyjnych ICT (ang. information and communication technology) za pomocą dostępnych źródeł czy sposobów cyfrowych;

- aktywność emocjonalna wyrażać się będzie w przeżywaniu wartości i ich wytwarzaniu w przestrzeni internetowej według kryterium szans i zagrożeń płynących z wykorzystania Internetu w procesie kształcenia, samokształcenia, komunikacji interpersonalnej;
- aktywność praktyczna sprowadzać się będzie do poznawania rzeczywistości zarówno realnej jak i wirtualnej przez działania i prezentację swoich osiągnięć informatycznych.

Biorąc pod uwagę cztery drogi nauczania – uczenia się informatyki polegać będą na:

- „uczeniu się przez przyswajanie gotowych wiadomości z zakresu ICT przy użyciu bogactwa źródeł w tym również mediów; poznanie otaczającej, realnej i wirtualnej rzeczywistości z wykorzystaniem technologii informacyjno – komunikacyjnych;
- uczeniu się przez odkrywanie poprzez wyjaśnianie przyczyn zaobserwowanych procesów i zadań oraz znajdowanie sposobów oddziaływań na ich przebieg;
- uczeniu się przez przeżywanie czyli emocjonalne zaangażowanie ucznia w czynności odbioru, oceny budowania informacji oraz konstruowania wiedzy i wytworów własnych, przeżywania wartości wiedzy;
- uczeniu się przez działania praktyczne czyli sprawne posługiwanie się środkami i narzędziami ICT podczas wykonywania czynności prowadzących do zmiany w otoczeniu oraz nabywania umiejętności informatycznych". (2018, Miterka, s.23)

W kontekście powyższych dróg nauczania – uczenia się informatyki można wyróżnić strukturę poszczególnych czynności:

1. Droga przez przyswajanie

- prezentacja i opracowanie nowych treści z zakresu ICT;
- integrowanie nowych wiadomości z wcześniej nabytymi i ich systematyzacja;
- utrwalanie nowych treści poprzez próby ich zastosowania w nowych sytuacjach.

Czynności te odnoszą się do nauczyciela i uczniów. Powinny być ze sobą zintegrowane.

2. Droga prze odkrywanie

- stworzenie (przez nauczyciela lub ucznia) sytuacji problemowej i sformułowanie zagadnień problemowych z zakresu ICT bądź wymagających podjęcia decyzji z wykorzystaniem komputera;
- poszukiwanie rozwiązań problemu poprzez realizację zaplanowanych działań;
- testowanie rozwiązań teoretycznych bądź praktycznych z wykorzystaniem narzędzi i środków ICT;

- usystematyzowanie zdobytej wiedzy i jej utrwalenie poprzez zastosowanie w nowych sytuacjach.

3. Droga przez przeżywanie
- prezentacja wartości i ich wizualizacja umożliwiająca uczniom przeżycie eksponowanych wartości;
- wspólne budowanie właściwych struktur hierarchicznych wartości;
- inspiracja do aktywności twórczej uczniów w zakresie wykorzystania środków i narzędzi ICT.

4. Droga przez działalność praktyczną
- poznanie celu działania reguł oraz norm;
- ustalenie modelu działania;
- pokaz działania;
- próby działania;
- kontrolowanie przez nauczyciela próby uczniów;
- ćwiczenia w sprawnym wykonywaniu działań. (2018, Miterka, s.29-30)

Podsumowanie

Teoria wielostronnego kształcenia osobowości ucznia opracowana przez W. Okonia może stanowić teoretyczną podstawę nauczania – uczenia się informatyki. W myśl tej teorii powstaje struktura sytuacji dydaktycznych na lekcjach informatyki i struktura zadań informatycznych, których punktem odniesienia są trzy rodzaje aktywności ucznia: intelektualna, emocjonalna, praktyczna. Te ogólne struktury sytuacji i zadań dydaktycznych mogą być uszczegółowiane zależnie od stawianych celów i treści informatyki. W ten sposób może być budowana linia rozwoju dydaktyki informatyki.

Bibliografia

1. Barteczko K. (2012), Zadania programistyczne, w: Edukacja. Magazyn edukacji elektronicznej, nr.1 (3) 2012
2. Chałas K. (2001), Pedagogia gimnazjum, Wyd. Alex, Dzierżoniów
3. Kwiatkowska – Kowal B. (1992), Koncepcja zadaniowa kształcenia nauczycieli w uniwersytetach, w: H. Kwiatkowska, A. Kafusiewicz (red.) Nauczyciele nauczycieli. Z teorii i praktyki kształcenia nauczycieli, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa – Łódź
4. Miterka E. (2018), Struktura sytuacji edukacyjnych w nauczaniu informatyki a osiągnięcia uczniów, Lublin (wydruk komputerowy pracy doktorskiej pod kierunkiem K. Chałas)
5. Okoń W. (1967), Podstawy kształcenia ogólnego, Warszawa
6. Okoń W. (1996), Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, Warszawa
7. Okoń W. (2004), Nowy słownik pedagogiczny, Wyd. Żak, Warszawa

HARAPKO V.I.
Mukachevo State University, Ukraine

THE ROLE OF UNESCO IN RESEARCHING OF IMPLEMENTATION OF AI IN EDUCATION

Artificial Intelligence (AI) has the potential to address some of the biggest challenges in education today, innovate teaching and learning practices, and ultimately accelerate progress. However, these rapid technological developments inevitably bring multiple risks and challenges, which have so far outpaced policy debates and regulatory frameworks. This publication described the scientific works of UNESCO on how best to leverage the opportunities and address the risks, presented by the growing connection between AI and education [1; 2;3;4]. These works start with the essentials of AI: definitions, techniques, and technologies. They continue with a detailed analysis of the emerging trends and implications of AI for teaching and learning, including how we can ensure the ethical, inclusive, and equitable use of AI in education, how education can prepare humans to live and work with AI, and how AI can be applied to enhance instruction. There finally introduces the challenges of harnessing AI and offers concrete actionable recommendations for policy-makers to plan policies and programs for local contexts. 'Since wars begin in the minds of men and women it is in the minds of men and women that the defenses of peace must be constructed.' Analyzing a lot of such research it could be noticed that the rapid development of Artificial Intelligence (AI) is having a significant impact on education. Advances in AI-powered solutions carry enormous potential for social good and the achievement of Sustainable Development Goals. Making this happen requires system-wide policy adjustments and calls for robust ethical oversight as well as in-depth engagement with practitioners and researchers globally. Policy-makers and educators have entered uncharted territory that raises fundamental questions on how the future of learning will interact with AI. The bottom line is that the deployment and use of AI in education must be guided by the core principles of inclusion and equity. For this to happen, policies must promote equitable and inclusive access to AI and the use of AI as a public good, with a focus on empowering girls and women and disadvantaged socio-economic groups. The growing use of novel AI technologies in education will only benefit all of humanity if – by design – it enhances human-centered approaches to pedagogy, and respects ethical norms and standards. AI should be geared toward improving learning for every student, empowering teachers, and strengthening learning management

systems. Beyond this, preparing students and all citizens to live and work safely and effectively with AI is a shared challenge at the global level. Future learning and training systems must equip all people with core AI competencies, including an understanding of how AI collects and can manipulate data, and skills to ensure the safety and protection of personal data. Finally, AI by nature transcends the sectors, the planning of effective AI and education policies requires consultation and collaboration with stakeholders across disciplines and sectors. UNESCO has been playing a lead role in fostering dialogue and knowledge in all these areas with key public and private sector players. A number of events and publications have raised awareness of the extensive opportunities and implications of AI for education and helped the Member States begin to respond to complex challenges. In 2019, the relationship between AI and sustainable development was explored at "Mobile Learning Week", the United Nations' flagship event on Information and Communication Technology in education[2]. The same year, in cooperation with the Government of the People's Republic of China, UNESCO organized the "International Conference on Artificial Intelligence and Education" in Beijing under the theme "Planning Education in the AI Era: Lead the Leap"[1]. This conference examined the system-wide impacts of AI on education, and it was here that the Beijing Consensus was adopted and released as the first-ever document to offer recommendations on how best to harness AI technologies for Education in 2030. The Beijing Consensus notably recommends that UNESCO develop guidelines and resources to support the capacity-building of education policy-makers and the integration of AI skills into ICT competency frameworks [3;4]. More broadly, it calls on UNESCO to take a holistic approach to strengthen international cooperation in AI and education with relevant partners.

References

1. Beijing Consensus on Artificial Intelligence and Education. [Електронний ресурс] // UNESCO. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000368303.
2. ICT Competency Framework for Teachers. [Електронний ресурс] / 1 // UNESCO. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265721.
3. Outcome document: first draft of the Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. [Електронний ресурс] // UNESCO. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373434.
4. Steering AI and Advanced ICTs for Knowledge Societies A Rights, Openness, Access, and Multi-stakeholder Perspective. [Електронний ресурс] // UNESCO. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372132.

JUHÁSZ E.
Debreceni Egyetem, Magyarország

KULTURÁLIS ÉS KÖZÖSSÉGI TANULÁS ÉRTELMEZÉSE ÉS LEHETŐSÉGEI

Előadásomban a kulturális és közösségi tanulás értelmezését és lehetőségeit mutatom be.

A kulturális és közösségi tanulás értelmezési keretként a Debreceni Egyetemen lefolytatott tudományos kutatásunkat mutatom be [1]. Ezalapján a kulturális tanulás értelmezésünkben a kultúra széleskörű intézményrendszere és eszközrendszere által megvalósuló nonformális és informális tanulási forma, amely különböző intenzitással és eszközhasználattal, de az egyén egész életében jelen van [2]. Jelen van gyermekkorban az iskolán kívüli nevelés számos lehetőségében, felnőttkorban a munkahely és a tanulás világán kívüli lehetőségekben, és időskorban is számos kulturális intézmény és közösség által. Főbb terepei között a közművelődési, muzeális és könyvtári intézmények; az előadóművészet különféle színterei (színház, mozi, cirkusz, zenei intézmények, táncművészeti intézmények, vidámparkok stb.); a szabadidős sportszervezetek (egyesületek, klubok stb.) és a média (sajtó, rádió, televízió, internet) is megjelenik. Eszközrendszerében pedig mindezeken a terepeken egyaránt megfigyelhető az inkább passzív, befogadó műfajoktól (pl. színházi előadás, bábjáték, koncert vagy sportmérkőzés látogatása, televíziónézés, rádióhallgatás) az inkább aktív, alkotó műfajokig (pl. amatőr művészeti csoportban tagság, hagyományőrző tánc tanulása, szabadidős sporttevékenység, internetes tartalmak megosztása stb.) számos lehetőség egyéni és közösségi formákban is [2].

A kulturális és közösségi tanulás lehetőségei között olyan kezdeményezéseket mutatok be a Nemzeti Művelődési Intézet gyakorlatából, amelyeknek Kárpát-medencei, így Kárpátaljai vonatkozásai is vannak. Ilyen a kulturális szakemberek közösségét összefogó https://jogyakorlaton.hu online felület [3], amely hetente aktuális szakmai kérdésekkel, jó gyakorlatok bemutatásával vonja közös gondolkodásba a Kárpát-medence szakembereit. Ezen a felületen érhető el a kulturális intézmények hálózatát bemutató Kárpát-medencei magyar kulturális térkép is, amely segíti a szakembereket abban, hogy partnereket találhassanak szerte a Kárpát hazában. Kulturális tanulási jó gyakorlatok közé tartozik az amatőr színjátszás hagyományait felelevenítő Pajtaszínházi Program, a bábjátszás, a mesével történő tanulás-tanítás hagyományait felelevenítő Bűvös

bábos Program, a családi összetartozást erősítő Komatál Program. Kárpát-medence szerte 100 Petőfi Klub erősíti a nemzeti identitást minden generációban határon innen és túl, ennek a jó gyakorlatát is bemutatom pár mondatban, majd végül a jelenlegi legnépszerűbb programunkat, a kézműves hagyományokat erősítő, számos szakmát visszatanító https://aszakkor.hu programot [4], amelybe iskolai közösségek is szép számban részt vesznek pedagógusokkal, óvodapedagógusokkal, középiskolás tanulókkal.

A kulturális és közösségi tanulás lehetőségei jól kiegészítik az iskolai tanulási folyamatokat gyermekkortól egész életünkön keresztül. Eszköztárából, módszereiből iskolai tanulási-tanítási repertoárunkat is hatékonyan bővíthetjük.

Források

1. Erika Juhász (2015): Indicators of the cultural learning in Hungarian regions. In: Viola Tamášová – Erika Juhász – Mihály Sári (Hers.): *Innovation und Erneuerung im Bereich der Erwachsenenbildung in Mitteleuropa*. Dubnica Institute of Technology in Dubnica nad Váhom, Slovakia, 229–247. p.
2. Juhász Erika – Szabó József (2016): Kulturális tanulás: a tanulás új dimenziója. In: *Educatio*, 25. évfolyam, 2. szám, 198–209. p.
3. A közművelődési szakemberek közös platformja (Jó gyakorlatok). URL: https://jogyakorlaton.hu/ (Letöltés ideje: 2022.09.28.).
4. Tudásunkkal kézen fogva – A Szakkör. Honlap. URL: https://aszakkor.hu/ (Letöltés ideje: 2022.09.28.).

MATULČÍK J.,
VOLIARSKA O.
Univerzita Komenského v Bratislave, Slovensko

INFORMOVANOSŤ SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV UTEČENECKÝCH CENTIER NA SLOVENSKU O ZDRAVOTNEJ GRAMOTNOSTI

V dnešnom svete je zdravotná gramotnosť jedným z jej kľúčových faktorov zdravia obyvateľstva. Účinnosť stratégií na predĺženie života a zlepšenie zdravia závisí od úrovne zdravotnej gramotnosti celej populácie, ako aj od politiky vlády a pôsobenia odborníkov v oblasti verejného zdravia.

Zdravotná gramotnosť je popri veku, príjme a zdravotnom stave jedným z najspoľahlivejších prediktorov zdravia dospelých. Hoci povedomie o gramotnosti, a najmä o zdravotnej gramotnosti, ako o kritických determinantoch zdravia neustále rastie, tieto oblasti neboli predmetom výskumu v oblasti verejného zdravia a vzdelávania dospelých [1; 2].

Príspevok predstavuje časť výstupov výskumu riešeného v rámci výskumnej témy Katedry pedagogiky a andragogiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave projektu VEGA Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR č. 1/0293/21 «Edukácia k zdraviu dospelej populácie» (2022–2023).

Jedným z cieľov tohto projektu je pomôcť zmeniť tento spôsob nazerania na zdravotnú gramotnosť ako sociálny problém. Hodnotenie zdravotnej gramotnosti slovenskej populácie vo všeobecnosti a v určitých sociálno-demografických skupinách by mala byť základom pre vypracovanie a realizáciu opatrení na zlepšenie jej úrovne ako konkrétneho výsledku a perspektívy zlepšenia zdravia.

Vedecká novosť, ktorá sa týka problematiky spracovanej v príspevku, spočíva v identifikácii potenciálneho prínosu zdravotnej gramotnosti pre úlohy súvisiace so zdravím a v hodnotení zdravotnej gramotnosti sociálnych pracovníkov pracujúcich v centre pre ukrajinských utečencov v Gabčíkove na Slovensku.

Prieskum sa uskutočnil v lete 2022 v utečeneckom centre – Humanitárne centrum Gabčíkovo. Použitý bol špeciálny dotazník prispôsobený zámeru a cieľom štúdie – Európsky nástroj na hodnotenie zdravotnej gramotnosti. Dotazník obsahuje položky slovenskej verzie dotazníka HLS19-Q12, nástroja na meranie všeobecnej zdravotnej gramotnosti [3]. Vyvinula ho pracovná skupina a schválilo konzorcium HLS19 (prieskum zdravotnej gramotnosti obyvateľstva 2019–2021) 17 krajín Akčnej siete pre meranie zdravotnej gramotnosti obyvateľstva a organizácií pod záštitou Európskej iniciatívy WHO v oblasti zdravotníctva, ktorú koordinuje jej Medzinárodné koordinačné centrum.

Respondenti s informovaným súhlasom sami vyplnili dotazník a poskytli odpovede na otázky. Následne sa uskutočnila všeobecná, voľná diskusia, ktorá umožnila prostredníctvom dynamiky skupinovej interakcie poukázať na ďalšie reakcie, vzorce chápania obsahu niektorých otázok, identifikovať individuálne zdôvodnenia konkrétneho hodnotenia ťažkostí pri zvládaní.

Na dotazníkovom prieskume sa zúčastnilo 15 respondentov, ktorá zodpovedali na všetky otázky dotazníka. Rozhovory boli uskutočnené so šestnástimi osobami.

Respondentmi nášho prieskumu boli sociálni praktici Humanitného centra v Gabčíkove, ako aj zamestnanci mimovládnych organizácií «Liga

za duševné zdravie», International Organization for Migration (IOM) in Slovakia, «Slovenská humanitná rada».

Respondentmi boli zamestnanci rôznych základných profesií a pracovných úrovní. Boli to kvalifikovaní odborníci s minimálne päťročnou praxou (väčšina z nich viac ako desať rokov), ktorí mali ukončené odborné stredoškolské alebo vysokoškolského vzdelávanie vo veku 24 až 52 rokov. Zber a spracovanie údajov sa uskutočnili spôsobom, ktorý chránil právo účastníkov na anonymitu a dôvernosť.

Charakteristika otázok v dotazníku:

Prvou skupinou otázok boli otázky týkajúce sa schopnosti vyhľadávať a získavať informácie. Otázky tohto druhu sú spravidla najľahšie zrozumiteľné pre veľkú časť respondentov.

Ďalší krok sa týka možnosti porozumieť získaným informáciám, čo pre určitú časť nie je vždy jednoduché - jednak z individuálnych dôvodov (úroveň vzdelania, rozumný vývoj, jazykové znalosti, ak hovoríme o migrantoch), jednak z formulácie a spôsobu komunikácie týchto informácií.

Ďalší súbor otázok sa týkal schopnosti porozumieť získaným informáciám, čo do istej miery nie je vždy jednoduché – z individuálnych dôvodov (úroveň vzdelania, inteligencia), ako aj z dôvodu formulácie a spôsobu, akým sú tieto informácie sprostredkované. Skúmaná bola aj schopnosť respondentov zhrnúť a analyzovať získané informácie, posúdiť ich spoľahlivosť, vedieť si vytvoriť vlastný názor a vylúčiť mylné predstavy.

Zaujímavé je, že v diskusii po vyplnení dotazníkov takmer všetci respondenti uviedli, že nedokážu posúdiť stupeň závažnosti práve preto, že to nikdy nepotrebovali a ako dôvod uviedli, že boli skeptickí, pokiaľ išlo o ich vlastnú účasť na realizácii opatrení na zlepšenie zdravia.

Respondenti uviedli príklady existujúcich komunikačných problémov, pričom nielenže konštatovali neschopnosť príjemcov informáciám porozumieť, porozumieť ich slovám/pokynom, ale priznali aj skutočnú neschopnosť niekedy vyjadriť, čo je potrebné. Práve to ilustruje určité riziká v ich práci. Takmer všetci pochopili potrebu ďalšieho vzdelávania a prakticky všetci pochopili potrebu ďalšieho vzdelávania a získania zručností a nástrojov na zvyšovanie svojich znalostí v danej problematike.

V odpovediach sa často objavovali odpovede «Náročné» a «Veľmi náročné». Na otázku typu «Ako náročné je pre Vás: robiť rozhodnutia vedúce k zlepšeniu Vášho zdravia a celkovej pohody?» alebo «Ako náročné je pre Vás: porozumieť informácii o tom, čo robiť v prípade, že potrebujete pomoc zdravotnej pohotovosti?», sa ukázala nízke znalosť o možnom zapojení sa do takej dôležitej činnosti v oblasti verejného zdravia, akou je vytváranie podmienok pre zdravý a bezpečný život na rôznych úrovniach, od miestnej až po celoštátnu.

Zaujímavé sú výsledky odpovedí respondentov na otázku «Zúčastnili ste sa niekedy vzdelávacej aktivity (prednáška, kurz) z oblasti zdravia, zdravého spôsobu života?». Väčšina (66,67 %) odpovedala «nie», 13,13% – «áno», 20,20% respondentov napísal to «ak by taká možnosť bola, rád by som ju využil».

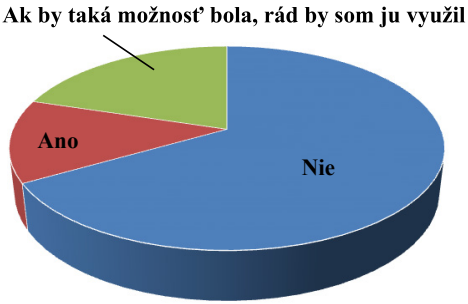

Obrázok 1. Odpovede respondentov

V dôsledku toho, napriek pomerne vysokému (nad úrovňou bežných občanov) zdravotnému povedomiu sociálnych pracovníkov, nemožno zdravotnú gramotnosť ani v tejto skupine označiť za dostatočnú.

Záver. Analýza výsledkov empirického prieskumu medzi sociálnymi pracovníkmi a odpovede počas následnej diskusie v skupine sa ukázalo, že existujú špecifické problémy, predovšetkým pokiaľ ide o schopnosť uplatniť vlastné vedomosti a zručnosti v praktických činnostiach. Problémy boli aj pri analýze niektorých aspektov informácií, posúdenie ich spoľahlivosti, schopnosti vytvoriť vlastný názor alebo odstrániť nesprávne názory. Najťažšie otázky boli týkajúce sa aktivít na podporu zdravia (pracovisko a bydlisko, spoločnosť a krajina, vplyv na životné podmienky, účinky na zdravie a pohodu, zmeny politiky na rôznych úrovniach), pričom respondenti uvádzali ťažkosti vo všetkých oblastiach, od vyhľadávania informácií až po prax.

Dôležité je, že takmer všetci respondenti pochopili potrebu ďalšieho vzdelávania a rozvíjania zručností a nástrojov pre prácu s klientmi a ich sociálnym prostredím.

Dotazník ukázal, že prístupy k zdravotnej gramotnosti a zdravotného vzdelávania dospelej populácie musia byť odlišné. Rovnako dôležité je, aby boli prispôsobené rozličným vekovým a sociálnym skupinám.

Referencie

1. Sorensen K., Brand H. Health literacy lost in translations? Introducing the European Health Literacy Glossary Health Promotion International. *Health Promot*. Int. 2014. Vol. 29, Iss. 4. P. 634–644. https://doi.org/10.1093/heapro/dat013
2. Zheng M., Jin H., Shi N., Duan C., Wang D., Yu X., Li X. There lationship between health literacy and quality of life: a systematic reviewand meta-analysis. *Health Qual Life Outcomes*. 2018. Vol. 16, Iss. 1. 201. https://doi.org/10.1186/s12955-018-1031-7
3. Public Health Authority of the Slovak Republic for HLS19 (2020): HLS19-Q16-SK_Slovak – The Slovak instrument for measuring health literacy in the general population. M-POHL. Bratislava

PALLAY K.
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute, Ukraine

THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINE WAR ON THE STUDENT MOBILITY WITH STUDY PURPOSES FROM TRANSCARPATHIA (UKRAINE) TOWARDS HUNGARY AND SLOVAKIA

Since Russia launched a full-scale military invasion into Ukraine on February 24, 2022, fighting has led to a dramatic rise in civilian casualties and pushed hundreds of thousands of Ukrainians to flee to neighbouring countries – including Poland, Hungary, Slovakia and Romania. In the lights of the Russo-Ukrainian war, supposedly, a considerable number of Ukrainian students of higher education will take decisions to study in the European Union as international students.

Over the past few years, the Ukrainian government has to pay much more attention to student mobility of students, considering it as one of the instruments of European integration of Ukraine. Expanding academic mobility is becoming a hot topic for educational establishments in Ukraine, with a view to Ukraine's integration into common European educational space. Participation in the exchange programs is particularly acute for students, those wishing to acquire new knowledge, to polish skills and professional competences, as well as to tap additional resources and opportunities for self-realize. For Ukraine, the first step on the way to its integration into the European educational space is the establishment of the nationwide mobility that facilitates both sharing educa-

tional experience and gaining high quality cost-effective educational and scholarly degrees. The development of academic mobility will ensure a high level of competitiveness of the national higher education system of Ukraine [1].

In recent times, cooperation with neighbouring EU-countries has become more important for Ukraine. In this regard, Transcarpathia, the western administrative unit of Ukraine, plays a special role in the relations between Ukraine and the EU. It has an international border with four EU-member states: Romania, Hungary, Slovakia and Poland. The majority of the Transcarpathian population is Ukrainian (80.5 %), but we can also find people of several other nationalities: Hungarians, Romanians, Rusyns, Slovakians and some others. The Hungarian community, about 12 % of the population, living near the border between Hungary and Ukraine. The cultural centre of Hungarians in Transcarpathia is Berehove where we can find the Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. A considerable number of Slovaks live near Uzhhorod, which is the administrative centre of Transcarpathia [3].

At present, because of the intense armed conflict in Ukraine, the mobility with study purposes targeting the EU-countries has strengthened among the Transcarpathian youth. Numerous students who belong to the Transcarpathian Hungarian and Slovakian communities have had the opportunity to study at higher educational establishments in Hungary and Slovakia. The student mobility of the Transcarpathian Hungarians and Slovakians is different from the European practice because they do not have language difficulties, and because of the geographical proximity cultural and religious features are also present. Due to the geographical position, economic situation of the Transcarpathian region, and the proximity between Ukrainian and Slovakian languages, an increasing number of Transcarpathian Ukrainian students has chosen Slovakia as a target destination to participate in different mobility programs [4].

Mazzarol and Soutar distinguish between “pull” and “push” factors that influence international student destination choice; the “push” factors being related to “the source country and initiate a student’s decision to undertake international study” and the pull factors being those that “operate within a host country to make that country relatively attractive to international students”. I has come to the conclusion that in case of the Transcarpathian students both push factors relating to the military conflict in Ukraine and pull factors relating to students’ cultural, ethnic or linguistics affiliation play a crucial role in choosing Slovakia and Hungary for international study destination [2].

References

1. Kolisnyk, D. (2013): International Student Mobility as a Factor of the European Integration of Ukrainian Youth. In: *Perspectives of Innovations, Economics and Business*. 3. 42–48.
2. Mazzarol, T. and Soutar, G. (2002) Push-Pull Factors Influencing International Students Destination Choice. *International Journal of Educational Management*, 16. 82–90.
3. Pallay, K. (2021): Karrierépítés és mobilitási döntés. A Balassi Intézet egykori kárpátaljai hallgatóinak tanulmányi pályafutása, munkaerőpiaci elhelyezkedése és társadalmi beágyazódása a végleges letelepedés tükrében. Kézirat.
4. Pusztai G. – Nagy É. (2005): Tanulmányi célú mobilitás Magyarország keleti határvidékein. In: *Educatio.* 2. 360–384.

TAKÁCS-MIKLÓSI M.
Debreceni Egyetemen, Magyarország

TANULÓ KÖZÖSSÉGEK ÉS TÁRSADALMI ÁTALAKULÁS – KELET-KÖZÉP-EURÓPAI TAPASZTALATOK

A projekt alapvető célja a felnőttképzés, felnőtt tanulás nem formális intézményrendszerének, jogi szabályozásának, mennyiségi és minőségi jellemzőinek, helyzetének megismerése a partnerországokban: Romániában, Szlovákiában és Ukrajnában. Tapasztalatcserén, tudásmegosztáson, kutatáson alapuló együttműködés jött létre a 4 országban [1].

A projekt megvalósításába 5 együttműködő partnert von a Nullpont Kulturális Egyesület. Education of the Future (Ungvár, Ukrajna); Kárpátaljai Pedagógus Továbbképzési Intézet (Beregszász, Ukrajna); Nagykapos és Vidéke Társulás (Nagykapos, Szlovákia); Sylvester Dénes Egyesület (Székelyudvarhely, Románia); Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete (Debrecen, Magyarország).

Tevékenységeink a projekt 2 éves megvalósítása során 2018 – 2019-ben:

- **Műhelymunka**: 2 év alatt 12 műhelymunka valósult meg. Tevékenység: szakmai munka egyeztetése, a projekt feladatainak tervezése, a projekt operatív feladatainak egyeztetése, kölcsönös tanulási folyamat [2].
- **Tanulmányút**: 8 tanulmányút került megszervezésre Magyarországon (Debrecenben, Budapesten, Sárospatakon, Egerben, Gyulán, Pápán stb.).

- **Adatbázisok:**

bibliográfiai adatbázis: több, mint 100 tételből álló bibliográfiai adatbázist hoztunk létre, hazai, szlovákiai, romániai és ukrajnai tudományos dokumentumok összegyűjtésével;

szervezeti adatbázis: több, mint 100 tételből álló szervezeti adatbázist hoztunk létre, hazai, szlovákiai, romániai és ukrajnai oktatással, képzéssel, felnőttképzéssel foglalkozó szervezetek összegyűjtésével [2].

- **Országtanulmányok:** Magyarország, Szlovákia, Románia, Ukrajna oktatási rendszerét mutatják be az elkészült országtanulmányok, kitérve az adott országban élő magyar lakosság oktatásának helyzetére, az erősségek, gyengeségek bemutatása mellett fejlesztési javaslatokat is megfogalmaztak a szakértők [3].
- **Tanulási fesztivál 2018 és 2019 őszén a Debreceni Egyetemen.** Az eseményen oktatási célú határon túli magyar szervezetekkel közösen próbáltuk bemutatni az érdeklődőknek, hogy minden életkorban érdemes tanulni, akár rendhagyó módon is lehet ismerkedni a határon inneni és túli oktatási területekkel, jó gyakorlatokkal. Az eseményen több száz érdeklődő ismerkedhetett meg az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai szervezetekkel. A Tanulási Fesztiválhoz kapcsolódóan több előadást is meghallgathattak az érdeklődők, színpadi programokat szerveztünk.
- **Tréningek:** 3*4 tréninget szerveztünk meg közművelődési, közösségi művelődéssel, felnőttképzéssel foglalkozó szakemberek számára 3 témakörben: Társadalmi felzárkóztatást elősegítő tréning; Kommunikáció és közösségépítés tréning; Önkéntesség és forrásteremtés tréning.
- **Kisfilmek készítése**: vállaltuk, hogy a részt vevő országokról egy-egy kisfilmet készítünk, tanulási példákkal, jó gyakorlatokkal, 15 perces terjedelemben. A forgatósták ellátogatott az egyes partnerországokba annak érdekében, hogy vágóképeket, interjúkat készítsenek [2].
- **Konferenciák:** A projekt résztvevői 4 konferencia keretében mutatták be eredményeiket annak kapcsán, hogy milyen szerepe van a tanulásnak a hátrányok leküzdésében Székesfehérváron, Egerben, Debrecenben és Pécsett [2].
- **Kötetek készültek:**

1. Tanulás Felnőttkorban. Az élethosszig tartó tanulás esetei a hazai és nemzetközi gyakorlatban [4].
2. Kutatási zárójelentés: 577 fő válaszadóval megvalósított kérdőíves kutatás, 4 országban lekérdezett kérdőíves kutatásunk célja: a partnerországok felnőtt tanulóinak vizsgálata; megismerni a tanulók képzési motivációit, akadályait, érdeklődését [5].
3. Módszertani-szakmai összegzés és ajánlás [6, 7].

Bibliográfia

1. Nullpont Kulturális Egyesület (2019a): Projektismertető. URL: http://www.tanulokozossegek.hu/#projektismerteto
2. Nullpont Kulturális Egyesület (2019b): Eredmények. URL: http://www.tanulokozossegek.hu/#eredmenyek
3. Miklósi Márta – Barabási Tünde (2019): A tanuláshoz való jog érvényesülése három országban – egy kutatás tükrében. In: Kozma Tamás (2019) (szerk.): *Prevenció, intervenció és kompenzáció*. HuCER 2019 Absztraktkötet. Budapest, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete ISBN 978-615-5657-07-8. 48. p. URL: http://hera.org.hu/wp-content/uploads/2019/05/HuCER_absztrakt2019.pdf
4. Márkus, Edina – Máté-Szabó, Barbara – Takács-Miklósi, Márta (szerk.) (2019): Learning In Adulthood. Cases of lifelong learning. Debrecen, Magyarország : Nullpont Kulturális Egyesület, 132 p. ISBN: 9786150052304 (Tanulmánykötet).
5. Márkus, Edina (2019): Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás – kelet-közép-európai tapasztalatok. Kutatási zárójelentés. ISBN 978-615-00-7287-6 (Tanulmánykötet).
6. Miklósi Márta − Márkus, Edina − Máté-Szabó, Barbara (szerk.) (2019): Felnőttképzési fejlesztési lehetőségek határon innen és túl. Debrecen, Magyarország : Nullpont Kulturális Egyesület, 75. p. URL: http://www.tanulokozossegek.hu/docs/eredmenyek/Felnottkepzesi_fejlesztesi_konyv.pdf
7. Miklósi Márta – Márkus, Edina – Máté-Szabó, Barbara (szerk.) (2019) Opportunities for Developing Adult Training within Hungary's Borders and Beyond: Methodological summary and professional recommendation. Debrecen, Magyarország : Nullpont Kulturális Egyesület (2019), 75 p. URL: http://www.tanulokozossegek.hu/docs/eredmenyek/Opportunities_Developing_Adult_Training_content.pdf

АЛМАШІ Т.О.,
ФЕНЧАК Л.М.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Зосередження уваги науковців на розвиток майбутніх педагогів зумовлено багатьма факторами: трансформацією соціально-культурних умов життєдіяльності, посиленням вимог до рівня

конкурентоспроможні фахівця в умовах євроінтеграції, необхідністю постійного вдосконалення професійних та особистісних якостей студентської молоді, які спираються, зокрема, на культурне й виховне підґрунтя освітнього процесу в університеті. Проблеми соціально-освітнього середовища виокремлено в у наукових працях О. Безпалько, Р. Вайноли, А. Капської, Л.Міщик, Н. Чернухи, Н. Гевчук та інших. Серед досліджень проблем соціально-виховного середовища привертають увагу праці О. Литовченко, Ж. Петрочко, М.Шакурова та ін.; соціально- педагогічного – Ю. Клочан, О. Кузьменко, Н. Максимовської та інших.

Нами з'ясовано, що у науковій літературі напрацьована низка підходів до визначення терміну «соціально-виховне середовище», під яким традиційно розуміють, по-перше, ознаку соціального середовища, по-друге, сукупність умов життєдіяльності особистості, що цілеспрямовано впливають на її свідомість та поведінку з метою формування певних якостей, переконань, духовно-ціннісних орієнтацій та потреб, по-третє, конкретний прояв суспільних відносин, який сприяє соціалізації та адаптивності особистості до мінливого середовища, усвідомленню себе людиною, якій близькі та зрозумілі інтереси інших людей, а головні її цінності – загальнолюдські [2]. Так, «соціально-виховне середовище» тлумачиться як «частина соціокультурного простору, зона взаємодії освітніх систем, їх елементів, освітнього матеріалу і суб'єктів освітніх процесів» [4].

Аналіз педагогічної літератури та практики діяльності Мукачівського державного університету свідчить про те, що саме таке сприятливе соціально-виховне середовище забезпечує формування основних компонентів професійної компетентності: соціально-правової (знання й уміння в галузі взаємодії з суспільними інституціями та іншими людьми, володіння прийомами професійного спілкування і поведінки); спеціальної (готовність до самостійного виконання різних видів діяльності, уміння вирішувати типові професійні задачі й оцінювати результати своєї праці, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння за фахом); персональної (здатність до постійного професійного росту і підвищення кваліфікації, а також реалізації себе в професійній праці); компетентності (адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики і володіння технологіями подолання професійних деструкцій); екстремальної професійної компетентності (здатність діяти в умовах, що раптово ускладнилися, в неординарних обставинах).

На нашу думку, в умовах університету ефективність сприятливого соціально-виховного середовища виявляється насамперед

у високому рівні мотивації всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, в професійному зростанні студентів. Соціально-виховне середовище ВНЗ забезпечує педагогічну взаємодію суб'єктів навчально-виховного процесу, наукову та соціально-гуманітарну діяльність. Показниками позитивного соціально-виховного середовища у ЗВО як фактора професійно-особистісного становлення майбутнього фахівця є: активність і креативність майбутніх фахівців в оволодінні професійними знаннями, у професійному зростанні та їх включеність у спільну професійну й громадську діяльність, довіра й вимогливість один до одного, поінформованість і суб'єкт-суб'єктна міжособистісна взаємодія всіх учасників педагогічного процесу.

Більшість авторів розглядають соціально-виховне середовище як ознаку соціального середовища чи сукупність умов життєдіяльності особистості, що цілеспрямовано впливають на її свідомість та поведінку з метою формування певних якостей, переконань, духовно-ціннісних орієнтацій та потреб. Соціально-виховне середовище характеризує конкретний прояв суспільних відносин, який сприяє соціалізації та адаптивності особистості до мінливого середовища, усвідомленню себе людиною, якій близькі та зрозумілі інтереси інших людей, а головні її цінності – загальнолюдські [2; 4; 6; 7].

Соціально-педагогічна робота зі студентською молоддю має свої особливості: адаптація студента до умов функціонування вищого навчального закладу (особливо це стосується першокурсника); корекція (захист) відносин між викладацьким складом та молоддю, яка навчається; попередження можливих фізичних, психічних і соціокультурних зіткнень окремого індивіда і груп ризику; розвиток студента як неповторної особистості, формування якості творчого професіонала через процес навчання, виховання, соціалізації. Тому соціально-педагогічна робота у вищих навчальних закладах має адресний характер і повинна враховувати: сфери життєдіяльності студента; актуальні й найтиповіші соціальні та психологічні проблеми молоді; вік, стать, соціальний статус кожного студента; рівень соціальної активності студента та його ставлення до майбутньої професії. Основною метою соціально-виховної роботи у вищому навчальному закладі є формування гармонійно розвиненої, соціально активної, національно свідомої особистості, професійно-грамотного, творчого фахівця, який поєднує в собі високі духовність і моральність, професійну компетентність, здатність самостійно та нестандартно мислити, приймати рішення, швидко орієнтуватися у складних обставинах суспільного й особистого життя.

Отже, соціально-виховне середовище у ЗВО – це дуже складний і багатогранний процес, цілісна система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, підпорядкованих меті забезпечення готовності майбутнього фахівця дошкільної освіти до професійної діяльності. Результативність такого процесу залежить від певних педагогічних умов, серед яких особливо значущим є співвідношення позиції особистості та системи педагогічних впливів.

Список використаних джерел

1. Максимовська Н. О. Принципи управління системою анімаційної соціально-педагогічної роботи зі студентською молоддю у сфері дозвілля/ Н. Максимовська //Вісник ЛНУ ІМ. Т.Шевченка – 2016 – №1(298) лютий – С.232-240
2. Манчуленко Л. В. Методика соціально-виховної роботи у сучасних умовах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. Манчуленко. – Чернівці: ЧНУ, 2012. – 239 с.
3. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: Теорія і практика [Монографія] / С. Харченко. – Луганськ: Альма-Матер, 2006. – 320 с.
4. Штифурак В. Є. Соціально-педагогічні основи організації виховної роботи зі студентською молоддю: монографія / В. Штифурак. – Вінниця: Діло, 2007. – 568 с.

АЛЬБЕЩЕНКО О.С.
Миколаївський національний аграрний університет, Україна

ВПЛИВ СВІТОВОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНО-ГОТЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція та інші глобалізаційі процеси, що відбуваються, суттєво впливають на збалансований розвиток потенціалу туристичної галузі країни, тому стан розвитку українського туристично-готельної галузі характеризується достатньо складною, динамічною багатофакторністю.

Однією із особливостей інтеграційних та глобалізаційних процесів у збалансованому розвитку потенціалу туристично-готельної

галузі є застосування новітніх інформаційних технологій, які сприяють підвищенню ефективності та удосконаленню роботи міжнародних туристично-готельних підприємств, поліпшенню обслуговування клієнтів, прискоренню усіх оперативних процедур, створенню нових маркетингових методик і розподільних каналів [1].

Збалансований розвиток потенціалу туристичної галузі істотно впливає на основні сфери життєдіяльності світового співтовариства, будучи феноменом соціально-економічного, соціально-культурного та політичного життя [2].

На національному рівні розробляються та впроваджуються заходи органами державної влади щодо розвитку туристично-готельної галузі. Міністерство економічного розвитку і торгівлі разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади щороку розробляють та затверджують плани заходів щодо реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, що дасть можливість:

- підвищити конкурентоспроможність національного та регіональних туристичних продуктів;

- підвищити якість життя населення шляхом забезпечення економічного зростання, екологічної безпеки, консолідації суспільства, надання доступу до послуг у сфері туризму та курортів;

- створити нові робочі місця, розширити можливості населення щодо працевлаштування та самозайнятості;

- створити сучасну туристично-готельну, інформаційну інфраструктуру, а також забезпечити поширення інформації про туристичні ресурси України у світовому інформаційному просторі [3].

Список використаних джерел

1. Розвиток туристичної галузі України та Запорізького регіону на основі кластерного підходу. Journal of Geology, Geography and Geoecology. Dnipro, 2019. Iss. 28 (4). P. 640–648.
2. Сучасні тенденції розвитку потенціалу туристичної галузі України та Запорізького регіону. Економіка та суспільство. 2018. № 19. С. 261–268. URL: http://economyandsociety.in.ua/ (дата звернення: 25.07.2019).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017) Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku (No. 168-r) Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text [in Ukrainian].

АНІЩЕНКО О. В.
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Україна

МОНІТОРИНГОВИЙ КОНЦЕПТ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасній теорії і практиці освіти дорослих все більшого поширення набувають дослідження у сфері професіоналізації педагогічного персоналу закладів формальної і неформальної освіти дорослого населення. Професіоналізація педагогічного персоналу цієї важливої складової системи освіти уособлює й удосконалення його професійної підготовки, і професійне зростання андрагогів, розвиток компетентностей зазначеної цільової категорії фахівців.

Професіоналізацію педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих доцільно розглядати на рівні трьох взаємопов'язаних складників: методологічного, теоретичного, методико-технологічного (у поєднанні моніторингового, змістово-ресурсного; технологічного концептів) [1]. Отже, моніторинговий концепт є органічним складником професіоналізації педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Передусім йдеться про виявлення культурно-освітніх потреб, запитів цільової групи, рівнів сформованості компетентностей, якості освітньо-професійних та інших програм тощо.

Моніторингові процедури щодо професіоналізації цільової групи уможливлюють вивчення потребнісно-мотиваційних, ціннісно-регулятивних та інших особливостей професійної, навчальної діяльності на рівні особистості та групи. Освітні потреби цільової групи (педагогічних і науково-педагогічних працівників ЗВО) вивчаються переважно на рівні окремих осіб, групи, закладу освіти/організації або на більш загальному рівні у двох форматах: локальні й більш масштабні опитування (офлайн та онлайн), що генерують статистичні дані, до проведення яких залучаються відповідні експерти (підхід «зверху вниз») й пряма особиста взаємодія з представниками цільових груп («підхід участі») [2, с. 76]. Діагностичний інструментарій для виявлення рівнів сформованості компетентностей цільової групи, якості освітньо-професійних та інших програм, спрямованих на сприяння професійному розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників, дозволяє виявити реаль-

ний стан досліджуваних явищ, процесів і спроєктувати подальші дії щодо їх удосконалення.

Зазначимо, що моніторингові процедури щодо професіоналізації андрагогів мають ґрунтуватися на принципах: безперервності (обов'язковість виконання всіх етапів моніторингу); об'єктивності (інформація, отримана під час моніторингу, має відображати реальний стан досліджуваної системи); діагностико-прогностичної спрямованості (відповідність процедури моніторингу змісту його індикаторів, показників, спрямованість на прийняття відповідних андрагогічно доцільних рішень [3]. Відповідно до «Порядку проведення моніторингу якості освіти» (2020) [4], необхідно дотримуватися принципів систематичності та системності; доцільності; прозорості моніторингових процедур та відкритості; безпеки персональних даних; об'єктивності одержання та аналізу інформації під час моніторингу; відповідального ставлення до своєї діяльності суб'єктів, які беруть участь у підготовці та проведенні моніторингу.

На наше переконання, на часі – створення ефективної системи визначення потреб у професійному вдосконаленні науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти з використанням надійних діагностичних методик. Доцільно забезпечити державне замовлення на проведення прикладних наукових досліджень щодо вивчення потреб у підвищенні кваліфікації викладачів ЗВО; запровадити систематичне вивчення індивідуальних потреб цільової групи із урахуванням нагальних викликів, що постали перед педагогічним персоналом у сфері освіти дорослих в умовах війни росії проти України й тих, що актуалізуються у повоєнний час.

Таким чином, йдеться про доцільність запровадження на загальнодержавному та регіональному рівнях періодичного (щонайменше один раз на рік) вивчення загальних потреб у підвищенні кваліфікації викладачів ЗВО (бажана спільна ініціатива МОН України, НАПН України із залученням громадських організацій, які здійснюють освітню діяльність у сфері освіти дорослих). Відповідні звіти про результати визначення освітніх потреб мають оприлюднюватися (в обов'язковому порядку) та враховуватися суб'єктами надання освітніх послуг у сфері освіти дорослих під час формування змісту освітніх програм. Украй важливо сприяти забезпеченню надійного зв'язку між вивченням потреб у стажуванні, підвищенні кваліфікації (в умовах формальної і неформальної освіти), змістом навчання, спрямованого на професійний розвиток, рівнем задоволеності якістю навчання та рівнем застосування здобутих знань, умінь і навичок у практичній діяльності. Доцільним також є розроблення й затвердження методичних рекомендацій щодо визна-

чення та аналізу освітніх потреб цільової групи щодо підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О. В. Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих: методико-технологічний аспект // Сучасні проблеми підготовки вчителя: теорія і практика: матеріали Звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2021 рік (Київ, 18 – 21 квітня 2022 р.). Київ: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2022. С. 24-29. http://ipood.com.ua/e-library/programi-i-zbirniki-materialiv/suchasni-problemi-pidgotovki-vchitelya-teoriya-i-praktika/
2. Смірнов, О. Виявлення потреб дорослих учасників освітнього процесу. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно. Програма та методичні рекомендації / [редактори-укладачі: О. В. Аніщенко, М. А. Араджіоні, А. І. Гусєв, В. І. Потапова]. К. : ТОВ «Прометей», 2019. С. 76-87. https://lib.iitta.gov.ua/719391/
3. Моніторингові дослідження. ДСЯО. 2022. https://sqe.gov.ua/diyalnist/monitoringovi-doslidzhennya/
4. Порядок проведення моніторингу якості освіти. (2020). Наказ МОН України від 16 січня 2020 року № 54. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text

АРЖАНУХІНА С.В.,
САЛЮКОВА Г.Ю.
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Однією з найбільш актуальних проблем сучасної вищої освіти є побудова процесу освіти, як основи формування мотиваційної сфери студентів. Проблема мотивації навчальної діяльності особистості, а саме студентів ЗВО, є базовою проблемою вищої освіти.

Саме тому проблема мотивації, її динаміки є одним з головних питань сучасної професійної та педагогічної психології (Б. Г. Ананьєв, Е. Л. Афанасенкова, Л. І. Божович, І. А. Васильєв,

А. А. Вербицький, Т. А. Платонова, С. П. Манукян, А. К. Маркова, Т. А. Матіс, М. В. Матюхіна, А. Б. Орлов, Ф. М. Рахматулліна, М. Г. Рогов та ін.). Ефективність навчальної діяльності забезпечується рядом психологічних факторів, найважливіший з яких – мотиваційний (Є.П.Ільїн, А.Н.Пічников, Г.В.Мухіна, А.О. Реан та ін.) У загальному вигляді мотивація навчальної діяльності розглядається як сукупність потреб та мотивів, що визначають різні форми активності усіх суб'єктів освітнього процесу ЗВО.

Метою нашого дослідження було проаналізувати психологічні аспекти формування та розвитку мотиваційної сфери студентської молоді.

Психологічний чинник розвитку особистості – це внутрішня, психічна передумова, що активізує процес розвитку і детермінує спрямованість та характер його протікання.

Психологічні чинники розвитку мотиваційної сфери особистості виділені на основі логіки освітнього процесу та алгоритму функціонування мотиваційної сфери особистості. Відповідно було виділено наступні психологічні чинники розвитку мотиваційної сфери особистості сучасного студента: уявлення про саму мотиваційну сферу, її структуру, механізми, властивості; уміння уявляти і задіювати власні ресурси у процесі життєдіяльності; оволодіння у процесі навчання способами моделювання психологічний явищ, побудови і використання особистісних типологій.

Важливо підкреслити, що мотивацію навчально-професійної діяльності студентів слід розглядати не тільки як умову ефективного оволодіння знаннями, вміннями та навичками, а й як важливий чинник розвитку особистості майбутнього фахівця. Мотивація навчально-професійної діяльності – система психологічних факторів, яка являє собою єдність спонук студента до отримання освіти.

Виявлено, що висока позитивна мотивація може грати роль компенсуючого фактора у випадках недостатньо високих здібностей. Однак, жоден високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність навчального та професійного мотиву і не може привести до значних успіхів у навчальній діяльності.

Вагоме місце в структурі мотивації посідають внутрішні мотиви, в основі яких лежить задоволення від процесу та безпосередніх результатів навчально-пізнавальної діяльності (пізнавальний, самодетермінації, самовдосконалення), а також зовнішні мотиви, які опосередковано пов'язані з процесом і результатами навчальної діяльності: професійний, мотив досягнення, мотив обов'язку, комунікативний мотив, мотив самоутвердження, прагматичний мотив. Взаємодія внутрішніх, зовнішніх і особистісних джерел мо-

тивації впливає на характер навчально-професійної діяльності та її результати.

Мотиви навчальної діяльності як психологічний феномен можуть змінюватися стихійно і цілеспрямовано, але частіше за все залежать від статево-вікових, інтелектуальних і особистісних особливостей студентів.

У закладах вищої освіти провідні мотиви навчальної діяльності у юнаків і дівчат відрізняється. Для дівчат більше властиві ціннісні фактори, що визначають їх мотиви навчальної діяльності, а для юнаків – саморегуляція.

У процесі навчання студентів у вузі відбуваються певні зміни провідних мотивів навчальної діяльності, що може бути пов'язано з тим, що в міру залученості студентів в навчальну діяльність відбувається включення тих психологічних чинників, які забезпечують успішне освоєння студентами майбутньої професії. В силу цього ми спостерігаємо, що перехід студентів з курсу на курс призводить до збільшення якості їх здатності до навчання і виділення тих провідних мотивів, які цьому сприяють (мотив досягнення і мотив переживання), що свідчить про небайдуже ставлення студентів до досягнення ними результатами.

Отже, проблема формування мотивації особистості тісно пов'язана з навчанням і здобуттям освіти. Увага усіх учасників освітнього процесу має бути спрямована не лише на здійснення студентом навчальної діяльності, але і на те, як і що відбувається у розвитку його особистості у процесі навчання. Навчальна мотивація є однією з основних умов реалізації освітнього процесу, системою природних, психологічних, соціальних та особистісних чинників, що спонукають студента включитися у процес навчання, впливають на характер і забезпечують ефективність цього процесу.

Список використаних джерел

1. Василькевич Я. З. Психологічні чинники процесуальної динаміки пошукової активності в умовах професійного навчання: автореф. дис. канд. психол. наук: спец 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / Ярослава Зіновіїна Василькевич. – К., 2009. – 20 с.
2. Сергєєнкова О. П., Подшивайлов Ф. М. Психологічні чинники розвитку мотиваційної сфери особистості сучасного студента /О. П. Сергєєнкова, Ф. М. Подшивайлов // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін- ту психології ім. Г. С. Костюка Національної АПН України / за ред. С.Д. Максименка Т. XII. Ч. 2. – К. 2016. – С. 260 – 275.

БАБЛЮК В.М.,
КУЗЬМА-КАЧУР М.І.
Мукачівський державний Університет, Україна

ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ

Передумовою оптимізації взаємовідносин суспільства і природи виступає екологічна культура, яка включає ціннісний та технічний аспекти. Загалом культура за своєю сутністю має й екологічний зміст, так як передбачає передачу від покоління до покоління традиції ціннісних орієнтацій, що сприяють збереженню людства в цілому. Формування в особистості екологічної культури сприяє звільненню від жорсткої природної детермінації, гармонізації відносин між суспільством та оточуючим природним довкіллям.

Екологічна культура спирається на принцип відповідності природного та соціального в рамках єдиної системи. Дотримання означеної відповідності сприятиме як екологізації, так і гармонізації суспільства. На думку Г. Пустовіт, екологічна культура «сприяє гармонізації взаємовідносин суспільства та природи і формуванню нового типу особистості – людини епохи ноосфери» [1].

Виховання екологічної культури є актуальним саме на етапі здобуття початкової природничої освіти. В цей період здобувачі початкової освіти вперше усвідомлюють сприйняту інформації про довкілля на рівні пояснення причинно-наслідкових зв'язків. Тому виникає потреба в удосконаленні технологій екологічного виховання молодших школярів.

Екологічна культура здобувача початкової освіти виступає регулятором її екологічної діяльності. Специфіка функціонування екологічної діяльності здобувачів початкової освіти обумовлюється освітнім змістом і пронизує всі компоненти культури й спрямована на гармонізацію відносин з природою. Екологічна культура здобувача є своєрідним «кодексом поведінки» для нього і передбачає її на основі сформованої екологічної діяльності.

Науковець Г. Білецька виділяє такі компоненти екологічної культури:

- когнітивний (екологічні знання, екологічний стиль мислення);
- аксіологічний (екологічні цінності, переживання, установки);
- нормативний (екологічний емпіратив, екологічні традиції, норми, правила);

– поведінковий (відповідальне ставлення до природи, виражене в конкретних вчинках);
– творчо-діяльнісний (досвід проективної екологічної діяльності) [2].

Мета природничої освіти у Новій українській школі полягає у формуванні в учнів за допомогою навчальних засобів системи природничих знань та спроможності використовувати ці знання у практичній діяльності, створенні уявлення про природничо-наукову картину світу, формуванні екологічного мислення й поведінки учня, вихованні громадянина демократичного суспільства.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких завдань:

– формування наукової картини світу;
– формування елементарних уявлень про об'єкти і явища природи, їхні взаємозв'язки у системі «нежива природа – жива природа», «природа – людина»;
– формування способів навчально-пізнавальної й природоохоронної діяльності;
– оволодіння елементарними дослідницькими вміннями;
– набуття досвіду природоохоронної діяльності та застосування його у життєвих ситуаціях;
– засвоєння норм етичного ставлення до природи;
– виховання любові до природи рідного краю;
– ознайомлення з традиціями шанобливого ставлення українського народу до природи.

Нині у світовій практиці ефективність освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу. Згідно Концепції нової української школи однією з ключових компететностей є «екологічна грамотність і здорове життя». Зміст її виражається формуванням уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Основними напрямами роботи вчителя початкової освіти на шляху формування екокультури та екологічної компетентності є:

1. Створення належних умов для формування екологічної свідомості та критичного мислення молодших школярів на основі життєвої компетентності та активної громадянської позиції.

2. Поступове формування в учнів цілісної картини довкілля, світогляду, ознайомлення їх з взаємозв'язками життєдіяльності людини та природи.

3. Розвиток екологічного мислення учнів.

4. Прищеплення дітям міцних навиків екологічної культури і формування екологічно компетентної особистості.

5. Сприяння всебічному розвитку особистості у тісній співпраці з сім'єю.

Таким чином, екологічна культура здобувача початкової освіти реалізується через формування екологічної освіченості, ціннісного ставлення до природи і практичну участь у раціональному використанні й збереженні об'єктів природи.

Список використаних джерел

1. Пустовіт Г. П. Теоретико – методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1 – 9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія / Г. П. Пустовіт. – К. – Луганськ : Альма–матер, 2004. – 540 с. 25.
2. Білецька Г. А. / Критерії, показники й рівні сформованості природничо–наукової компетентності майбутніх екологів / Г. А. Білецька // Освіта та педагогічна наука. – 2014. – Вип. 2 (163). – С.19–24.

БАРЧІЙ М.С.,
ВОРОНОВА О.Ю.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій

Дистанційне навчання будується відповідно тим цілям, що і очне навчання, орієнтується на існуючи програмні вимоги та стандарти. Дидактичні принципи організації дистанційного навчання ґрунтуються на принципах науковості, системності і систематичності, активності, принципах розвиваючого навчання, наочності, диференціації та індивідуалізації навчання тощо, але

зумовленими специфікою нової форми навчання, можливостями інформаційного середовища Інтернет, її послугами.

Сучасна парадигма вищої освіти ґрунтується на засадах аксіологічного особистісно зорієнтованого навчання, вироблення індивідуального освітнього маршруту, диференціації освітньої діяльності при посиленні ролі самостійної роботи здобувачів. Ці ідеї ефективно й успішно реалізуються в інформаційно-освітньому середовищі вищої школи, зокрема із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Дистанційна форма та технології навчання є індивідуалізованою формою навчання, вона є складнішою, ніж навчання в аудиторії, але значно ефективнішою і комфортнішою з огляду на затрати часу, коштів, ніж інші форми і технології навчання. Дистанційне навчання може здійснюватися в будь-якому місці і в будь-який час. Воно вже стало важливою складовою віртуальної соціалізації особистості.

До переваг дистанційної форми навчання можна віднести: воно допомагає творчо мислити, розвиватись; у процесі дистанційного навчання забезпечується індивідуальний підхід, заняття відбуваються за оптимальним графіком; навчання здійснюється з урахуванням здібностей здобувачів, є можливість більше приділити уваги тому, що найважче дається, і не підлаштовуватися під інших; дистанційне навчання дисциплінує, встановлює певні терміни; використовуються інтерактивні методи навчання; контроль знань здійснюється систематично; формується індивідуальний стиль навчання; можливість ефективно поєднувати професійну діяльність з навчанням; соціальна рівність: можливість отримання освіти незалежно від місця проживання чи стану здоров'я; можливість отримати освіту в іноземних навчальних закладах, не виїжджаючи з країни; можливість викладання для іноземної аудиторії; отримання нових навичок викладання, оскільки змінюється спосіб подачі матеріалу, зростає творча складова [1].

До недоліків дистанційного навчання відноситься проблема ідентифікації студентів, адже дуже важко перевірити, хто виконує завдання чи складає іспити, тому оцінювання не завжди є об'єктивним. Отже, оскільки дистанційне навчання є ефективнішим не тільки з економічної та інформаційної точок зору, але також створює умови для навчання впродовж усього життя завдяки своїй доступності, воно є формою освіти, що відповідає швидкому темпу розвитку суспільства і є новітньою формою інтелектуальної та професійної соціалізації людини в сучасному суспільстві.

В умовах дистанційного навчання важливо акцентувати увагу на формуванні у майбутніх фахівців професійної компетентності.

Професійна компетентність – це інтегративна якість, яка включає рівень оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками. Важливим є також особистісна варіативність, гнучкість, готовність до постійного саморозвитку. Особистісний компонент професійної компетентності зумовлює здатність спеціаліста до самостійного вибору власної стратегії професійної діяльності в нових умовах праці. Він включає елемент духовності, духовний саморозвиток, який є одним із провідних для майбутнього фахівця, і розглядається як процес здійснення суб'єктом свідомого управління своєю діяльністю та поведінкою відповідно до загальнолюдських ціннісних орієнтацій, і має на меті психічне самовдосконалення та самореалізацію [2].

Таким чином, дистанційна освіта володіє значним потенціалом у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців, оскільки вона сприяє розвиткові: здатності здобувати знання з різних джерел інформації, зокрема й пізнавальних; умінню оцінювати та пояснювати виникаючі проблемні ситуації; здатності застосовувати знання й інформаційну грамотність; володінню іншомовною професійною термінологією та відповідними прийомами професійного спілкування та здатності до їх застосування на практиці; володінню інформаційними технологіями; здатності продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі й функції в колективі; наполегливості під час виконання різних видів діяльності й здатності до творчого мислення й креативності.

Дистанційне навчання сприяє підвищенню якості розвитку професійної компетентності за рахунок застосування сучасних засобів навчання, роботи в автономному режимі за індивідуальним освітнім маршрутом, а також за допомогою виховання особистості майбутнього фахівця в професійно-зорієнтованому просторі [3].

Дистанційне навчання відкриває здобувачам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає зовсім нові можливості для творчості, знаходження і закріплення різних професійних навичок. Викладачам дає змогу реалізовувати принципово нові форми та методи навчання із застосуванням концептуального й математичного моделювання явищ та процесів.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / М. Л. Смульсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак [та ін.] ; за ред. М. Л. Смульсон. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.

2. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка – Харків:. Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. – 409 с.
3. Штихно Л.В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти / Л. В. Штихно //«Молодий вчений». – 2016. –№ 6 (33). – С.489–493.

БЕСПАЛЬКО Л. А.
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ», Україна

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ НА УРОКАХ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО»

Педагогіка вбачає у мистецтві ефективний засіб розвитку, виховання і соціалізації молодшого школяра. Цілющі можливості мистецтва були відомі ще в давнину, і пов'язували їх, передусім, з катарсисом – очищенням (катарсис може досягатися як через сприйняття, так і через вираження). У дітей молодшого шкільного віку тісний зв'язок тілесного і духовного. Засобом тілесного і психічного вираження почуття дитини є арт-терапія.

У контексті нашого дослідження заслуговують на увагу наукові розробки психолого-педагогічних аспектів арт-терапії (Л. Аметова, Г. Бурковський, М. Бурно, А. Грішина, Б. Карвасарський, Т. Кісельова, О. Копитін, Л. Лебедєва К. Рудестам, О. Сорока, Р. Хайкін та ін.). Окремі дослідники акцентують увагу на творчій діяльності, гармонізації і загальному оздоровленні особистості; трактують арт-терапію як альтернативну практику, набір емпіричних прийомів, інноваційну технологію.

Поняття «арт-терапія» нами визначено як інноваційна освітня технологія «лікування» засобами образотворчого мистецтва, а саме малюнком, графікою, живописом, скульптурою, для гармонійного розвитку особистості. Як допоміжні засоби в арт-терапії використовуються музика, казка, танець, гра, драма тощо. «Лікування» розуміється як зміна стереотипів поведінки, підвищення адаптаційних здібностей, активізація внутрішніх ресурсів особистості.

Одним з найбільш поширених видів арт-терапії є ізо-терапія. Під цим поняттям розуміють різноманітні заняття з дітьми, в основу яких покладені різні методи образотворчого мистецтва. У сучасній

зарубіжній та вітчизняній літературі виділяють два напрями цього методу: використання вже існуючих творів образотворчого мистецтва шляхом їх аналізу та інтерпретації пацієнтами; спонукання до самостійних творчих проявів в образотворчій діяльності.

Ізо-терапія спрямована на розвиток когнітивних навичок, таких як увага, пам'ять, мислення, сприйняття. Вона допомагає самовиражатись, висловлювати свої почуття та переживання за допомогою образотворчих методів. Це чудовий спосіб зняти психоемоційне напруження, підвищити самооцінку, а також відкрити у собі нові таланти та можливості. Тому одним із найбільш доступних та ефективних факторів формування особистості, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами є ізотерапія, яка здійснює корекцію засобами образотворчої діяльності. Малювання може «проявити» приховане підсвідомістю людини – це страхи, мрії та сподівання. Тому коли дитина малює, навіть неохайно і хаотично, на картинці відбивається її внутрішній стан.

Підбираючи художній матеріал та завдання, вчитель враховує вікові особливості дитини. Так для молодших школярів доцільніше використовувати фломастери, а ще краще – олівці, якими можна деталізувати зображення. Старші діти можуть використовувати і фарби, і олівці за бажанням. Основні типи завдань:

1. Предметно-тематичні – малювання на задану тему, зображення людини та її відносин з предметним світом і оточуючими людьми. Приклади завдань: «Моя сім'я», «Я в школі», «Я вдома», «Мій найкращий вчинок», «Що я люблю».

2. Образно-символічні – зображення абстрактних понять (добро, зло, щастя), емоційних станів і почуттів (радість, гнів, здивування).

3. На розвиток образного сприйняття, уяви, символічної функції – дітям пропонують, спираючись на неоформлені стимули (крапки, лінії, плями), відтворити цілісне зображення.

4. Ігри і вправи із зображувальним матеріалом – експериментування з фарбами, папером, пластиліном, крейдою. Стимулюють потребу в образотворчій діяльності, інтерес до неї, зменшують емоційну напруженість, підвищують впевненість у собі.

5. Завдання на спільну діяльність – можуть включати всі перераховані вище завдання, які пропонуються для колективного виконання [2].

Таким чином, арт-терапія – технологія створення й використання різних видів мистецтва для передачі почуттів та емоцій, що виходить за межі традиційної мистецької освіти і покликана забезпечити гармонійний і всебічний розвиток особистості молодшого

школяра через художньо-творче самовираження, самопізнання та самореалізацію.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cutt.ly/HV2ASEO
2. Ковінько А. В. Арт-терапія як технологія розвитку творчого потенціалу молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць. Запоріжжя, 2016. Вип. 51 (104). С.368-374.

БЕЛЕЙ Х.М.,
КУЗЬМА-КАЧУР М.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Проблема розвитку пізнавальної активності молодших школярів актуалізується Державним стандартом початкової загальної освіти, Концепцією нової української школи та іншими законодавчими актами.

Пізнавальна активність молодшого школяра виявляється у навчальній діяльності. Навчальна діяльність є джерелом розвитку життєво-важливих якостей особистості школяра. Пізнавальна активність на уроках природничої освітньої галузі курсу «Я досліджую світ» – це якість діяльності в якій проявляється ставлення молодшого школяра до предмету та самого процесу діяльності. Тому на уроках доцільно використовувати такі методи та технології навчання, які сприятимуть успішному розвитку творчого і критичного мислення, розумових здібностей та самостійності молодших школярів. Вдало підібрана система методів і прийомів мобілізуватиме морально-волові зусилля у досягненні навчально-пізнавальних цілей.

До таких методів, які передбачають розвиток активного пізнавального процесу молодших школярів відносять:

– продуктивні (коли вивчений матеріал застосовується на практиці);

– евристичні або частково-пошукові (коли окремі елементи наукових знань молодші школярі знаходять завдяки розв'язанню пізнавальних завдань);
– проблемні (молодший школяр усвідомлює проблему і знаходить шляхи її розв'язання);
– інтерактивні (активна взаємодія всіх учнів, в ході якої кожен усвідомлює свою діяльність, відчує свою значимість) [1].

Починаючи з першого класу молодші школярі проводять дослідницьку діяльність, яка сприяє формуванню в них на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, системи знань, що відображає закони й закономірності природи і місце в ній людини. Проте, слід зазначити, що дослідницька діяльність для молодших школярів першого класу є ще складною для самостійного проведення. Тому слід організовувати її під безпосереднім керівництвом вчителя. У наступних класах рівень самостійності при проведенні дослідницької діяльності зростає і вчитель виконує функцію фасилітатора.

Розвитку пізнавальної активності молодших школярів з курсу «Я досліджую світ» сприяє методично вірно організована та проведена проектна діяльність молодших школярів. С. Гончаренко дає таке визначення методу проектів – «це організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів» [2].

Проектна діяльність молодших школярів сприяє розвитку пізнавальних, творчих навичок, елементарних умінь самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, критично мислити. Водночас, метод проектів спрямовує на здобуття молодшими школярами знань у тісному взаємозв'язку з реальною життєвою практикою.

Засобом ефективного впливу на формування пізнавальної активності молодших школярів при вивченні курсу «Я досліджую світ» є технологія «Створення ситуації успіху». Технологія спрямовує на те, щоб викликати у молодших школярів почуття радощів, забезпечити успіх у навчанні. Учителеві необхідно організувати освітній процес таким чином, щоб кожен відчув силу успіху, що надихає. Адже саме невдачі у пізнавальній діяльності призводять до того, що учень втрачає інтерес до навчання і віру в свої сили, у свої можливості. Ситуація успіху посилює акцент на позитивних якостях діяльності молодшого школяра. При цьому важливо підтримувати їх такими висловлюваннями:

– В тебе неодмінно вийде досягти позитивного результату за проведеними спостереженнями.

– Саме ти можеш виконати таке дослідження.
– Я впевнена ти пам'ятаєш алгоритм проведення експерименту… та ін.

Прийоми створення «Ситуації успіху»: невтручання, холодний душ, навмисна помилка, анонсування, сходинки до успіху, обмін ролями та ін.

До засобів формування пізнавальної активності відносять технологію критичного мислення. Про те, що його розвиток у молодших школярів є одним із наскрізних завдань сучасного освітнього процесу відзначено у Концепції нової української школи. З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризуються здатністю людини:

– аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
– бачити проблеми, ставити запитання;
– висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
– робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його.

Таким чином, активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природничої освітньої галузі курсу «Я досліджую світ» залежить від ефективності використання як традиційних, так й інноваційних методів і технологій навчання.

Список використаних джерел

1. Горват М. В. Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі формування природознавчої компетентності / М. В. Горват, М. І. Кузьма-Качур // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія. - 2019. - Вип. 2(1). - С. 134-137. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2019_2(1)__3
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

БІЛИЧКО В.А.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ДИДАКТИЧНИЙ РЕСУРС ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ

Питанням ефективності навчання дітей було завжди актуальним. Педагоги проводять різноманітні дослідження задля того, щоб знайти відповідь на це питання. Реформування школи, які почалися в Україні в 2017 році також поставили за мету вдосконалити процес навчання. Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета Нової української школи – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті [2].

Концепція НУШ дала змогу вчителям звернути увагу на важливі та раніше мало обговорювані елементи, які впливають на навчання. Одним з таких є освітнє середовище.

Під освітньо-виховним середовищем ми розуміємо певну систему впливів та умов соціального та просторово-предметного середовища, що надають дитині можливості для всебічного та гармонійного розвитку.

В таких педагогічних умовах зростає частка проектної, командної, групової діяльності здобувачів освіти. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, використовують новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Проектуються окремі приміщення з відкритим освітнім простором. Планування і дизайн освітнього простору школи буде спрямований на розвиток дитини і мотивації її до навчання. Організація нового освітнього середовища потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази для вивчення предметів природничо-математичного циклу [1].

Неодноразово вчені-педагоги говорили про важливість освітнього середовища, але тільки зараз почали прогресивно використовувати ці ідеї.

Василь Сухомлинський вважав, що будівля школи та її оснащення є «необхідною умовою повноцінного педагогічного процесу» і «засобом впливу на духовний світ вихованців».

Василь Олександрович стверджував, що освітнє середовище це не є просто розвагою та марне витрачання матеріалу та сил, а переконував, що простір, який оточує дитину, повинен її до чогось закликати, чогось вчити. Навіть його одна з найвідоміших фраз про це говорить: «Ми прагнемо того, щоб у школі й стіни говорили» [4].

Неодноразово і Марія Монтессорі піднімала питання освітнього середовища. Вона називала класне приміщення – «Дім дитини», тобто школа має бути для учнів справді як власний дім в якому комфортно, безпечно, приємно і все це можна забезпечити зручними меблями, яскравим оформленням, цікавими і пізнавальними зонами тощо [3].

Василь Сухомлинський та Марія Монтессорі також описували різні зони у навчальних приміщеннях. Про зонування йдеться і в освітніх реформах в Україні. Державний стандарт пропонує таке зонування: відкриттів, новин, матеріалів, комунікативна, тематична, зона вчителя, зона тиші та інші. Важливим також є те, що ці освітні середовища створюються не тільки вчителем, а й учні безпосередньо беруть участь у формуванні їхнього класного простору.

Освітнє середовище – це універсальний дидактичний засіб, адже охоплює різноманітні сфери діяльності, а отже різних дітей зі своїми захопленнями, особливостями. Освітнє середовище це справді те, що зможе покращити навчання учнів, змотивувати їх до освітньої діяльності та підвищити ефективність навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20seredn ya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf
2. Державний стандарт початкової освіти. Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola
3. Монтессорі М. Допоможи мені зробити це самому/ – К.: «Карапуз», 2000. – 272 с.
4. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К. : Рад. школи, 1977. – Т. 4. – С. 7–390.

БОЙКО А.Т.
Мукачівський ліцей №8, Україна
БОЙКО А.І.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «КОРЕНІ МНОГОЧЛЕНІВ» НА ФАКУЛЬТАТИВНИХ КУРСАХ З МАТЕМАТИКИ У СУЧАСНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Сучасні факультативи – особлива організаційна форма навчально-виховної роботи, яка відрізняється і від уроку, і від позакласної роботи. У той же час зазначимо, що факультативи мають багато спільного з уроками і додатковими заняттями. Як і уроки, факультативні заняття проводяться за затвердженими програмами і планами, ведеться журнал занять, заняття йдуть за розкладом, на цих заняттях застосовують спільні з уроком методи навчання і форми організації самостійної пізнавальної діяльності учнів. Схожість з предметними гуртками полягає в тому, що факультатив, як і гурток, об'єднує групу учнів на основі загальних інтересів, добровільності вибору цієї форми навчання. На факультативних заняттях застосовуються деякі форми і методи, характерні для позакласних занять [2]. Проте педагог повинен пам'ятати, що факультативи не замінюють позакласну роботу з предмета. Будучи самостійною частиною навчально-виховної роботи, факультативи можуть доповнюватися позакласними (гурткові) заняттями, на яких учні в ще більшому ступені поглиблюють і розширюють свої знання та вміння.

Працюючи з відносно невеликою кількістю (10-15 зацікавлених учнів), педагог в більшій мірі, ніж на уроці, може здійснювати диференційований підхід, підбирати завдання залежно від схильностей та особливостей учнів.

Факультативні заняття передбачають високий рівень творчих здібностей учнів. Тут ширше, ніж на уроках, може бути застосований дослідницький метод, який сучасна дидактика розглядає як виховний в системі методів. Дослідницький характер роботи залежить не тільки від формулювання завдання, скільки від підходу учня до роботи: він спирається на відомості, здобуті наукою, користується деякими прийомами наукового аналізу, щоб вирішувати нові для нього і його однокласників завдання [3]. Факульта-

тиви спрямовані на поглиблення знань з предметів, на розширення знань і розвиток навичок пізнавальної діяльності (екологічної, військово-патріотичної, сімейної та ін. спрямувань), на розвиток творчих здібностей учнів.

На сучасному етапі розвитку суспільства перед системою освіти стоїть важлива задача підготовки підростаючого покоління, яке здібне до творчості, відповідає навчальним потребам суспільства і держави, успішне в професійній та соціальній сферах. Розв'язання цієї задачі в певній мірі буде сприяти успішне оволодіння учнями математичних знань, оскільки все більшої актуальності набувають математичні методи дослідження у сферах знань, що не є суміжними з математикою.

Одне з найважливіших математичних понять, яке має широке практичне застосування, є многочлени. Пошук коренів многочленів є однією з найважливіших задач алгебри. Тематика задач не виходить за рамки основного курсу, але рівень їх складності значно перевищує обов'язковий. Тому такий факультатив є доречним і необхідним для поповнення багажу знань учнів.

Для класів гуманітарного профілю, учні яких орієнтуються на поглиблене вивчення історії, літератури, мови, мистецтва та галузей гуманітарного знання, і при цьому в більшості випадків мають низький рівень інтересу і мотивації до вивчення математики, головним завданням при створенні даного математичного курсу буде змінити ставлення цих учнів до математики [4]. Для класів з поглибленим вивченням математики курс представлений з метою поглибити знання з математики.

При відвідуванні факультативних занять учні дізнаються про різноманітні способи знаходження коренів многочленів. Матеріал з теми «Многочлени в кільці дійсних чисел» є доволі складним для учнів старших класів та має прикладний характер, тому найбільш ефективним способом для засвоєння знань з теми є використання факультативного курсу, адже факультативні заняття підвищують ефективність навчальної діяльності шляхом індивідуалізації.

Н. Островерхова зазначає, що факультативні заняття – це «одна з ефективних форм диференційованого навчання, яка розрахована на розвиток пізнавальних інтересів, здібностей та формування професійної орієнтації учнів, оволодіння методами наукових досліджень» [1]. На думку М. Фіцули, факультативні заняття сприяють розвитку творчості, здібностей, талантів [3].

Також варто зазначити, що одне із завдань факультативних занять є сформувати потребу продовжувати навчання при будь-якому виборі подальшого життєвого шляху.

В Україні питання про факультативні курси ретельно вивчено Л. Благодаренко. Нею досліджено сучасні підходи до факультативів, запропоновані методології до їх організації та проведення. Також розробкою програм факультативів займаються такі науковці, як О. Павленко, В. Сиротюк, М. Шут.

Ефективність впливу факультативного курсу є очевидною. Вивчення курсу передбачає формування в учнів інтересу до питань математики, розвиток уявлень про математику та збагачення досвіду її використання.

Результатами освоєння учнями цього факультативу можуть стати наступні уміння:

- використовувати математичні знання, алгебраїчний і геометричний матеріали для опису і розв'язування задач прикладного характеру;
- застосовувати отримані знання для знаходження коренів многочленів;
- наводити узагальнення і відкривати закономірності на основі аналізу часткових прикладів, експериментів, висувати гіпотези і робити необхідні перевірки.

Важливим є формування в учнів загальної математичної культури, математичного стилю мислення; розуміння того, як за допомогою математичного апарату можна досліджувати оточуючий нас світ.

Програма факультативів забезпечить подальший розвиток змістових ліній освітньої галузі «Математика», а саме:

- поняття про дійсні числа;
- многочлен;
- розв'язування многочлена;
- степінь;
- корінь многочлена.

Зміст навчального курсу формується за принципом наступності, поєднання науковості та доступності навчального матеріалу.

Особливістю занять має бути спонукання учнів до самоосвіти.

Отже, цінність факультативів не тільки в навчанні, але й у виховному впливі на учнів. Саме в позакласній роботі учні мають можливість повною мірою виявити свої творчі здібності. Дослідницька робота школярів робить на них величезний емоційний вплив, дає можливість випробувати ні з чим непорівняну радість творчості. У невеликій групі педагог має можливість простежити за ходом думки кожного учня, показати усім красу знахідок одного з них.

Список використаних джерел

1. Островерхова Н. М. Аналіз уроку: концепції, методики, технології. Інститут педагогіки АПН України. Київ : ІНКОС, 2003. 351 с.
2. Слєпкань З.І. Методика навчання математики: Підруч. для студ. мат. спеціальностей пед. навч. закладів. К.: Зодіак-ЕКО, 2000. 512 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К. : «Академвидав», 2006. 352 с.
4. Шарко В. Д. Сучасний урок: технологічний аспект : посібник для вчителів і студентів. К., 2006. 220 с.

БОЙЧУК М. В.,
ВЕСЕЛЬСЬКА Т. В.
Красноградський педагогічний фаховий коледж КЗ «ХГПА» ХОР, Україна

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Стрімкий розвиток інформаційних технологій істотно змінює сучасний світ та всі процеси, які в ньому відбуваються. Кардинальних змін зазнають всі галузі суспільства. Система освіти, як невід'ємна складова суспільства, також перебуває на етапі трансформації, а саме, на етапі цифрової трансформації.

Цифрова трансформація освітньої галузі передбачає комплекс робіт, а саме:

- створення електронного освітнього контенту;
- розвиток інформаційно-цифрових компетентностей;
- автоматизація збору та аналізу результатів навчання;
- цифровізація процесів та послуг.

Заклади фахової передвищої освіти, і першу чергу педагогічні заклади освіти, повинні спрямувати свою роботу на формування цифрової культури здобувачів освіти.

Вивченню поняття цифрової культури присвятили свої праці зарубіжні науковці К. Бассет, Л. Манович, М. Хенд та інші, які проаналізували та надали власне трактування означеного питання. Тлумачення поняття «цифрова культура», визначення її складників та особливостей здійснили українські науковці, такі як: В. Биков, М. Лещенко, П. Матюшко, О. Овчарук. Питання впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технології в освітню діяль-

ність розкрито у працях М. Жалдака, О. Співаковського, О. Спіріна, М. Шишкіної, С. Черних, А. Яцишин та ін.

Під поняттям «цифрова культура» розуміють певний набір компетенцій, які забезпечують можливість використання інформаційно-комунікаційних технологій як в професійній діяльності, та і в повсякденному житті для вирішення різноманітних цифрових завдань [1].

Сучасний здобувач освіти має доступ до різноманітних чатів, форумів, спільнот, груп, має можливість спілкуватися через різноманітні додатки, активно використовувати мережеві комунікації. Саме тому проблема соціокультурної поведінки, проблема дотримання етичних принципів та мереживного етикету є актуальною.

Активне користування мережевими ресурсами, а особливо тими, що передбачають реєстрацію, сприяє появі цифрової ідентичності здобувача освіти. Під цифровою ідентичністю ми розуміємо унікальні якості мережевого користувача, будь-то людина, спільнота людей або організація [2]. Цифрову ідентичність можна розглядати як відомості про дії користувача в мережі: відвідування сайтів, фотографії, коментарі, електронні листи, записи у соціальних мережах.

Особливої уваги потребує питання забезпечення приватності користувачів мережі. Особиста інформація є приватною, вона не підлягає розповсюдженню, або нею можна скористуватися за згодою власника. Треба розуміти і усвідомлювати той факт, що питання приватності в мережі є актуальним. Інформація з соціальних мереж, електронне листування, висловлювання та коментарі в чатах можуть бути доступними широкому колу користувачів. Оскільки здобувачі освіти, майбутні вчителі, є активними користувачами мережі Інтернет, вони повинні відчувати відповідальність за власну цифрову ідентичність, а саме: ретельно обдумувати нікнейми, обмірковувати власні висловлювання та коментарі, не розміщувати на сторінках власних акаунтів небажаний контент. Здобувач освіти педагогічного закладу освіти повинен усвідомлювати той факт, що створена ним цифрова ідентичність не повинна в майбутньому стати перешкодою в професійній діяльності.

Питання цифрової ідентичності є досить актуальним для майбутніх вчителів. Під час занять доречно обговорити зі здобувачами освіти наступні питання:

- Чи є порушенням прав людини розміщення онлайн електронних журналів класів та їх змісту у вільному доступі на шкільному сайті?
- Чи можна розміщувати фото та відео дітей на сайті закладу освіти без згоди батьків?

– Чи доречно вступати в дискусію з дописувачами (батьками, учнями) на сторінках ресурсу з вільним доступом?
– Проаналізуйте сайт вашого закладу освіти. Хто бере участь у його наповненні?

Включення до плану роботи наставника групи заходів щодо формування та розвитку цифрової культури здобувача освіти сприяє біль швидкій адаптації майбутнього педагога до сучасної парадигми освіти. Здобувачам освіти пропонуються для обговорення під час позаудиторних заходів теми: «Освітні ресурси мережі Інтернет», «Кібербезпека в освіті», «Цифрова агресія: кібербулінг, секстинг, тролінг», «Інтернет-шопінг».

Таким чином, цифрова культура є своєрідним феноменом, який дає можливість активно та ефективно використовувати цифровий світ як здобувачами освіти, так і педагогами. Процес оволодіння цифровою культурою покращує навички мислення здобувачів освіти, розвиває навички критичного осмислення цифрового світу, готує майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах цифровізації освіти.

Список використаних джерел

1. Базелюк О. В. Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах професійної освіти. URL : https://cutt.ly/EVIEJz0 (дата звернення : 24.09.2022).
2. Цифрова ідентичність. Соціальні мережі. Права людини в Інтернеті. URL : https://uahistory.co/pidruchniki/bakka-civil-education-10-class-2018/36.phphttps://cutt.ly/EVIEJz0 (дата звернення : 24.09.2022).

БОКША Н.І.,
СЄДОУХОВА Є.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Система позашкільної освіти відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності та національно-патріотичного виховання учнівської молоді. Згідно Концепції національно-па-

тріотичного виховання в системі освіти України саме громадянсько-патріотичне виховання є одним з найбільш актуальних напрямів освітньої діяльності, що відповідає нагальним викликам та вимогам сучасності [1].

Дизайн виробів як складова декоративно-ужиткового профілю в змісті позашкільного навчання володіє значним інструментарієм для формування національно-патріотичної самоідентифікації учнівської молоді. Так, в змісті навчальної програми гуртка «Дизайн одягу» представлено ряд тем, які забезпечують національно-патріотичне виховання вихованців гуртка, а саме такі: «Вивчення українського народного костюму. Структурні компоненти українського народного жіночого костюму»; «Національна культура як джерело нового в моді. Вишиванка в роботах сучасних дизайнерів», «Технології крою, виготовлення та оздоблення основних компонентів українського жіночого строю», «Основні техніки вишивки, що застосовуються для оздоблення українського національного одягу», «Народний одяг основних етнічних груп Закарпаття». При цьому об'єктами вивчення вказаних вище тем є український народний костюм як джерело національної ідентичності українського народу; українські народні ремесла як складова традицій національних технологій; вишивка як найпоширеніший вид оздоблення українського народного костюму та виробів побутового вжитку; лялька-мотанка як родинний оберіг українців.

Для забезпечення національно-патріотичного виховання у гуртковій діяльності декоративно-ужиткового профілю використовуються такі педагогічні форми та методи: бесіди, розповіді, практична робота, відео- та фотоперегляди ансамблів народного одягу України та Закарпаття; навчальні екскурсії в музеї прикладного мистецтва Закарпаття, віртуальні екскурсії; проведення майстер-класів, створення колекцій в українському етностилі, виставкова та волонтерська діяльність.

Отже, позашкільна освіта в галузі декоративно-ужиткового мистецтва є середовищем формування матеріальної та духовної кулькури рідного народу та потужним інструментом забезпечення громадянсько-патротичного виховання учнівської молоді.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. наказ Міністерства освіти і науки України №527 від 06.06.2022р. file:///C:/Users/User/Downloads/62a0421e24258666156501.pdf

БОЧКОР О.О.,
ГОРВАТ М.В.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЛЬ І МІСЦЕ ІГРОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна концепція Нової української школи, прийнята урядом у 2016 р., спрямована на вирішення головного освітнього завдання – створення сприятливих умов усебічного розвитку учнів, їх здібностей, талантів, цілеспрямованого виявлення їх індивідуальності, ініціативності та творчої самореалізації [2]. Реалізувати це завдання допоможе цілеспрямована організація навчання та виховання учнів, зокрема й молодших школярів, крізь призму використання низки педагогічних технологій, серед яких важливу роль відіграє технологія ігрова.

У зв'яку з тим сучасні заклади загальної середньої освіти, зокрема й початкова школа, потребують нових підходів до формування теоретичних та практичних знань учнів, формуванні в них компетентностей, необхідних їм для вирішення низки життєвих ситуацій. На це націлюють сучасні освітні документи, а саме: Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти, які затвердило Міністерство освіти та науки України впродовж останніх років. Зазначаємо, що згідно з освітніми галузями, які простудійовані в Державному стандарті початкової освіти, фаховими компетентностями, які подані у Професійному стандарті вчителя (23 грудня 2020 р.), в освітньому процесі початкової школи ці завдання реалізуються на інтегрованих заняттях – «Я пізнаю світ», «Я досліджую світ», «Навколишній світ», «Всесвіт» та ін., залежно за якою навчальною програмою здійснюється освітній процес у закладі загальної середньої освіти – Типовими навчальними програмами (автори О. Савченко, Р. Шиян), «На крилах успіху», «Інтелект України», «Вальдорфська педагогіка», «Розвивальне навчання,» «Світ, в якому я живу» та ін.

Аналіз науково-педагогічної та психолого-методичної літератури дозоляє виокремити той факт, що гуманізація освітнього процесу здійснюється завдяки умілому використанню ігрових завдань, які сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, формують в них низку психічних процесів: абстракцію й узагальнення, осмислення й запам'ятовування, сприяють формуванню самостій-

ності, ініціативності, мобільності знань, взаємодопомоги, відповідальності тощо [1].

Однак існує суперечність між цілеспрямованим процесом навчання, який має запланований і передбачений результат, та ігровою діяльністю, яка за своєю природою має невизначений результат, інтригу. Актуальність вивчення питань, пов'язаних із використанням ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи, зокрема у процесі навчання природничої освітньої галузі, пов'язана з тим, що на сьогодні недостатня кількість методичних посібників, які б допомагали учителеві початкових класів здійснювати ефективний освітній процес відповідно до Концепції Нової української школи, що зумовило вибір теми магістерського дослідження.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних основ ігрових технологій в загальноосвітніх закладах, зокрема початковій школі, зробили: Т. Байбара, О. Біда, І. Дичківська, В. Зінченко, В. Химинець, М. Кірик, О. Янкович, І. Кузьма та ін.

Ігрові технології в освітньому процесі початкової школи відіграють важливу роль і займають особливе місце. Зауважуємо, що мета використання ігрової технології полягає у розвивальній спрямованості в контексті: збагачення словникового запасу; розвитку в учнів розкутості; розвитку уваги, спостережливості, кмітливості, комунікабельності; формуванні в учнів емоційно-вольового впливу; наданні права на помилку; запалюванні вогника, даруванні щохвилинної радості, спрямуванні дитини у щасливе майбутнє, що особливо важливо є у наш час.

Ми повністю погоджуємося з думкою науковців в тому, що використання ігрових технологій розвиває в учнів творчі здібності, сприяє вирішенню їх основних пріоритетів, тобто допомагає учням моделювати, порівнювати, конкретизувати, систематизувати, прогнозувати, розв'язувати проблеми, навчати мистецтву доводити думку, а значить – критично мислити, що є втіленням одного із завдань вчителя початкової школи відповідно до Концепції Нової української школи з метою втілення таких цінностей, як Радість, Особистість, Дитинство, Здоров'я, Безпека [2].

Акцентуємо на тому, що сьогодні особливу увагу заслуговує акторська гра, що стала школою соціальних взаємин для кожної дитини, зокрема й дитини молодшого шкільного віку. Актуальними є й колективні ігри, які згуртовують дітей, реалізуючи завдання «педагогіки партнерства» – «вчитель – батьки – учні» як тріада чи «вчитель – батьки – учені – церква» як тетріада.

На сучасному етапі реформування початкової школи важливу роль відіграє ігрова технологія навчання учнів крізь призму ви-

користання в освітньому процесі *LEGO-конструкторів* під назвою *«Шість цеглинок»* [3].

Детальний аналіз науково-педагогічної та психолого-методичної літератури, зокрема аналіз наукового доробку О.Янкович, дозволяє акцентувати на *квест-технології* як сучасній інноваційній ігровій технології, яка реалізується «за участю керівника, має чітко визначене дидактичне завдання, ігровий задум, правила» [4, с. 76].

Отже, правильно побудована цікава ігрова технологія збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості учня, виконує роль емоційної розрядки, запобігає втомі учнів, знижує гіподинамію. Така інноваційна діяльність займає вагоме місце в освітньому процесі початкової школи відповідно до Концепції НУШ, ідеї яких розроблялися відповідно до Закону України «Про освіту» та у рамках Державного стандарту початкової освіти. У наступному розділі ми студіюємо ігрові технології крізь призму аналізу чинних програм та підручників, за якими здійснюється освітній процес у початковій школі.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: навч.-метод. посіб. / І.Д.Бех. – К.: ІЗИН, 1998. – 61 с.
2. Концепція Нова українська школа: [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkol.
3. Кухар М. Ігрові технології навчання учнів початкової школи під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ // Волинська весна: перші паростки науки: Зб. м-лів / Всеукр. студ. наук.-практ. онлайн-конференції з нагоди 150-річчя від дня народження Лесі Українки (3 березня 2021 р. КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / упоряд. С Марчук, І.Ковальчук. – Луцьк: Волиньполіграф, 2021. – С.146-149.
4. Янкович О. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник / Олександра Янкович, Ірина Кузьма. – Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2018. – 266 с.

БЛУДОВА Ю.О.,
ЗГОННИК К.С.
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»,
Харківської обласної ради, Україна

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НУШ

Сьогодні в умовах соціальних та економічних змін назріла гостра потреба суспільства в моральних, духовно багатих і творчих людях, які мають високий рівень професійної та особистісної культури, активним інтересом до практичної участі в процесі перетворення України. Сім'я та заклади освіти закладають основи особистісної своєрідності молоді та формують стереотипи її поведінки у майбутньому, але остаточне становлення особистості відбувається у студентські роки.

Реформи, що відбуваються в української системі вищої освіти, визначають особливі вимоги до якості освітнього процесу та особистісно-професійних компетенцій майбутніх вчителів закладів загальної середньої освіти. Вчитель НУШ повинен відповідати світовим стандартам, відповідати еталону представника інтелектуальної еліти, а також повною мірою володіти управлінськими, лідерськими функціями – бути блискучим організатором освітнього процесу та гідним зразком для наслідування учнівської молоді [1].

В умовах модернізації сучасної професійної освіти гостро постає проблема визначення засобів та методів підготовки конкурентоспроможних та професійно успішних фахівців. Потрібні формування нових уявлень про особливості підготовки та оновлення підходів до процесу професійного становлення майбутніх учителів НУШ. Дослідження в галузі педагогічної освіти свідчать про те, що для ефективної організації та управління освітнім процесом вчителю необхідно мати лідируючу позицію в учнівському колективі [2].

Активна лідерська позиція вчителя НУШ сприяє більш ефективному виконанню завдань освітнього процесу, виступаючи одночасно відображенням педагогічного авторитету в учнівському середовищі та показником професійної успішності педагогічної діяльності. У зв'язку з цим важливо наголосити на необхідності наявності у майбутнього фахівця цілісної системи універсальних знань, умінь та навичок формування та розвитку досвіду лідерської діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та педагогічної практики показує, що проблемі формування лідерських якостей у студентів закладів вищої освіти присвячено багато наукових досліджень, які в сукупності доводять важливість та актуальність даного процесу. У сучасній західній суспільствознавчій літературі проблеми лідерства представлені дуже широко, їх вивчають такі відомі вчені, як Р. Богардус, Ж. Блондель, Б. Басе, Д. Дженнінгс, К. Левін, Р. Стогдилл, Р. Такер, С. Хук, А. Херманн та інші. У вітчизняній літературі цій проблемі присвячені дослідження Г. Ашина, І. Волкова, І. Колтуновий, Л. Кравченко, Р. Кричевського, Є. Кузьміна, Б. Паригіна, А. Петровського, Л. Уманського та інших.

Лідерський потенціал майбутнього вчителя НУШ – це сукупність професійно значущих лідерських якостей і умінь, сформованість яких дозволяє проявляти активну лідерську позицію, що сприяє підвищенню ефективності професійної діяльності фахівця [3].

Активізація лідерського потенціалу майбутнього вчителя полягає у розкритті ресурсних можливостей здійснювати лідерську діяльність з метою формування практичного досвіду управління взаємовідносинами та діяльністю групи у процесі професійної підготовки. Конкурентоспроможний випускник закладів вищої освіти здатний до професійної мобільності, зміни видів діяльності, освоєння нових професій, знаходження ефективних рішень в умовах явної конкуренції [4].

Лідерство як явище виявляється у всіх сферах нашого життя, його можна назвати умовою ефективної роботи будь-якої організації. Зміна соціально-економічних умов призводить до появи нових видів груп, які потребують нових лідерів. Суперечливість і непередбачуваність багатьох соціальних явищ викликають дедалі більшу потребу в лідерах, здатних самостійно і творчо діяти в обстановці, що змінюється. Звісно ж, що в суспільстві, що розвивається відповідно до принципів ринкової економіки та політичної демократії, лідерство виступає як дієвий інструмент соціального прогресу. Потреба у лідерах та лідерстві як механізмі підвищення ефективності життєдіяльності соціальних утворень існує практично у всіх сферах суспільного життя: економічної, політичної, наукової, культурної, освітньої [5].

Перетворення у суспільстві наголосили на індивідуальну ініціативу, активність особистості, самоорганізацію та саморегуляцію. Значним стає питання набуття організаторських, лідерських навичок у молодіжному середовищі, спрямованих рішення конструктивних і значних завдань соціуму. Молодь є основним стратегічним ресурсом суспільства, саме ця група бере активну участь

у модернізації країни, у проведенні реформ. Важливість проблеми ефективного лідерства визначає її активну розробку у соціальних та психологічних науках з виходом на практичну реалізацію у ході знаходження дієвих заходів оптимізації професійної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Романовський О. Г. Типологія лідерства. Метод. посібник з курсу «Психологія управління». Х.: ХДПУ 2000. 28 с.
2. Професійна культура менеджера в умовах інноваційного розвитку : монографія / М. М. Гуревичов, А. В. Долгарєв, С. М. Пазиніч, О. С. Пономарьов; за заг. ред. О. С. Пономарьова. Харків: НТУ «ХПІ», 2010. 240 с.
3. Пономарьов О. С. Феномен лідерства в контексті суспільних потреб. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2015. № 4. С. 11–19.
4. Новаченко Т. В. Сучасна сутність керівника-лідера в контексті його авторитету. *Право та державне управління*. 2013. № 2. С. 98–102.
5. Пірен М. І. Лідерство: сутність та реалізація в українському суспільстві: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Університет «Україна», 2012. 231 с.

БРЕЦКО А. В.,
МОЧАН Т. М.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЛЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ВИХОВАННЯ

Цінність можна розглядати як усе те, що людина може оцінити, значиме і важливе для неї. Насправді це та роль, яку предмет або явище може відігравати в житті людей з точки зору їх потреб, інтересів і цілей. Те, що може бути цінністю для однієї людини, може бути недооцінене іншим або навіть не вважатися цінністю взагалі, тобто цінність завжди суб'єктивна. Цінності – це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання. З іншого боку – це відношення суб'єкта до предметів та явищ реальності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, якостями особистості [3, с. 619].

Формування ціннісних орієнтирів школяра є актуальною проблемою, оскільки вона пов'язана з розвитком особистості як соціальної одиниці. Завдання сучасного виховання – приборкати моральну розбещеність суспільства, відновити соціальні механізми, підтримувати гідність знань і творчості, необхідність праці, честь материнства, повагу до старших і знедолених, доброти. Освіта має передбачати перехід від споживацького ставлення до творчого, оскільки цінності як ідеали не можуть мати споживчого виміру. Оскільки система особистісних цінностей є показником загальної культури людини, важливо створити освітнє середовище, яке сприятиме набуттю мобільності, культури спілкування, ерудованості. Становлення всебічно розвиненої особистості є першочерговим завданням педагогічних працівників в умовах надбання моральних цінностей, духовного зростання [1, с. 176].

Джерелом формування ціннісних орієнтацій виступає життєва активність особистості, що визначає рівень домагань особистості та її орієнтацію у процесі діяльності на досягнення конкретних цілей. Закладаючи означені поняття молодшому школяреві, пам'ятаємо, що найперше формуємо певні обов'язки перед самим собою і перед іншими. і перед своєю Батьківщиною. Завдання педагогів полягає в тому, щоб у школярів громадянський обов'язок проявлявся в активному, зацікавленому засвоєнні знань, оскільки, саме на їх основі можлива плідна діяльність громадян на ниві державотворення [2, с. 138]. З почуттям громадянського обов'язку формується почуття відповідальності. Якщо обов'язок громадянина полягає в тому, щоб усвідомити державні, національні вимоги, трансформувати власні завдання та здійснювати їх, то якою мірою ці завдання виконуються, чи ні – питання особистої відповідальності. Почуття відповідальності – це переживання відповідності наслідків власної діяльності громадянському обов'язку [2].

Систему цінностей, яку людина визначає для себе, залежить від рівня її розвитку. Перша — про манери, повагу до батьків, красу природи й мистецтва. Саме в цьому віці у школярів активно розвиваються соціальні емоції: самоповага, відповідальність, довіра до людей. Щоб збагатити ці емоції дітей, вчителям необхідно постійно коригувати свою педагогічну поведінку, спиратися на етичні правила, мати чітке емоційне забарвлення. Успішність формування ціннісних орієнтацій молодших школярів залежить від характеру їх емоційного стану, тобто в процесі участі у навчанні діти поступово переходять у свідомий етап становлення Я-особистості.

У дітей молодшого шкільного віку змінюється тип мислення від наочно-образного до абстрактно-логічного до рівня розуміння

причини і наслідку. Розвиток мислення пов'язаний з мовленням дитини. Отже, коли дитина йде до школи, її діяльність змінюється від гри до праці, в найближчому оточенні – від сім'ї до колективу, у її внутрішніх особистісних якостях – від безсоромності до самодисципліни. Школа стає соціальним середовищем, у якому діти вирішують важливі питання розвитку.

Отже, формування ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку є елементом процесу соціалізації особистості молодшого школяра, результатом якого є формування індивідуального ставлення до навколишнього середовища через певні системи цінностей. Цей процес не може бути цілеспрямованим без впливу вчителів та батьків. Крім того, вплив сім'ї на дитину молодшого шкільного віку є значним, але він не є цілеспрямованим в першу чергу. Натомість вчителі початкової школи можуть і повинні керувати цим процесом свідомо і цілеспрямовано.

Список використаних джерел

1. Кузницька І. Ціннісні орієнтації дітей молодшого шкільного віку: особливості формування у процесі педагогічної взаємодії. С. 176-179. URL: https://lib.iitta.gov.ua/715657/1/Kuznytska_19_DTiP_Konf.pdf
2. Мацук Л. Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів в умовах сьогодення: теорія і практика. с. 137-140. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/786/1/1882-5110-1-SM.pdf
3. Пиняга М. Потреби, інтереси та цінності особистісного розвитку. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35129/1/619.pdf

БРИЖАК Н.Ю.
Мукачівський державний університет, Україна

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК БАЗОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Проблема формування професійних компетентностей майбутнього вчителя нової української школи, здатного моделювати освітній процес, самостійно генерувати і реалізовувати нові освітні ідеї та технології навчання і виховання, є актуальною сьогодні, адже кожен сучасний учитель повинен сприяти розвитку творчих здібностей здобувачів освіти, формувати в них важливі життєві та

соціальні навички, а також забезпечувати наскрізний процес розвитку, навчання і виховання школярів.

Вагомий внесок у дослідження проблеми компетентнісного підходу в освіті, зокрема й формування компетентностей учителя початкової школи, зробили українські вчені М. Коломієць, Н. Бібік, Л. Ващенко, І.Зимня, О. Локшина, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, Ю. Рашкевич. Вони узагальнили теоретичні та практичні питання реалізації компетентнісного підходу в освіті України.

Питаннями професійної компетентності учителя як умови успішного навчання цікавилися такі дослідники та практики, як В. Безпалько, В. Болотов, І. Вовчук, Р.Гуревич, І. Зязюн, С. Калашнікова, Л. Карпова, І. Коберник, О. Овчарук, І. Онищенко, Ю. Рашкевич, О. Савченко й інші.

Проблему професійної підготовки сучасного вчителя початкової школи досліджують О. Біда, О. Комаров, Н. Кузьміна, С. Мартиненко, І. Осадченко, Д. Пащенко, Р. Пріма, С. Сисоєва, Г. Тарасенко, Л. Хомич та інші.

Аналіз науково-педагогічної літератури доводить існування різних точок зору на розуміння сутності професійної компетентності, яку інколи ототожнюють з педагогічною культурою, педагогічною освіченістю. Більшість дослідників розглядають професійну компетентність у двох аспектах: як мету освіти і професійної підготовки; як певний результативний стан, що характеризує рівень спеціаліста щодо реалізації особистих професійних повноважень.

На думку С. Іванової, професійна компетентність –це здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективної професійної діяльності та демонструвати належні особисті якості, мобілізуючи для цього відповідні знання, вміння, навички, емоції, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації, ставленнях, моральних і етичних цінностях та досвіді, усвідомлюючи обмеження у своїх знаннях і вміннях та акумулюючи інші ресурси для їх компенсації [1, с. 110].

Ґрунтовний аналіз сутності професійної компетентності вчителя розкривається у дослідженнях В. Синенка, який вважає, що слід розрізняти професійну підготовку вчителя і його професійну компетентність. Перше поняття відбиває процес оволодіння необхідними знаннями і навичками, а друге – результат цього процесу, якісну характеристику. Компетентність – це ще й певна перспектива, яка тією чи іншою мірою доступна певному фахівцю через його індивідуальні можливості та різні об'єктивні фактори. Поняття «педагогічна компетентність» він вважає категорією педагогічної

науки і тлумачить як інтегрування відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок учителя, його особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності (рівень вихованості і освіченості учнів). Дослідник визначає критерії професіоналізму вчителя: глибокі професійні знання і теоретичні уміння, комплекс практичних умінь і навичок, уміло застосованих на практиці навчання і виховання. В. Синенко робить висновок про те, що професійна компетентність вчителя є високим рівнем його психолого-педагогічних і науково- предметних знань і умінь у поєднанні з відповідним культурно-моральним образом, що забезпечує на практиці соціально затребувану підготовку підростаючого покоління до життя [2].

Моделювання системи професійної компетентності вчителя початкової школи ускладнювався певною різноманітністю підходів до класифікацій професійних компетентностей у наукових дослідженнях та нормативних документах.

Так у чинному професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», який був затверджений 23 грудня 2020 року, компетентності визначені як здатності до виконання різних видів діяльності у межах визначених трудових функцій [3]. Він містить сучасний підхід до визначення переліку та опису загальних (громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька) і професійних (мовно-комунікативна; предметно-методична; інформаційно-цифрова; психологічна та емоційно-етична; інклюзивна та здоров'язбережувальна; проєктувальна та інноваційна, здатність до навчання впродовж життя та інші) компетентностей педагога (усього в документі схарактеризовано 46 професійних компетентностей вчителя).

Складові частини професійної компетентності тісно взаємопов'язані одна з одною, взаємозалежні, кожна продуктивна лише за наявності інших, сформованих достатньою мірою, набуття їх варто вважати обов'язковими для успішної педагогічної діяльності в сучасних умовах розвитку суспільства.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що сучасному вчителю повинні бути притаманні сформовані загальні та професійні компетентності, які передбачені професійним стандартом учителя початкових класів закладу загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Іванова С.В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти. Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка.2008.Вип. 42.С. 106–110.

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : "К.І.С.", 2004. – 112 с.
3. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» URL: https://vseosvita.ua/news/zatverdzeno-standart-vcitel-pocatkovih klasiv-zakladu-zagalnoi-serednoi-osviti-2242.html

БРИЖАК Н.Ю.,
КУНАК А.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві актуальними є проблема морального виховання та моральних почуттів. Адже стало очевидно, що будь-яке порушення або відсутність культури поведінки, недотримання загальноприйнятих етичних норм негативно впливають як на фізичне і психічне здоров'я підростаючого покоління, так і на моральний і емоційний стан в цілому.

Проблеми морального виховання порушуються в низці нормативно-правових документів: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., Концепції національного виховання, Закону України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти, Концепції «Нова українська школа» та ін. Зокрема, у Концепції «Нова українська школа» схарактеризовано модель випускника як всебічно розвиненої особистості, патріота, серед домінантних якостей якого представлено і моральні [1]. Така особистість має сформувати активну позицію, яка повинна діяти за певними морально-етичними принципами, поважає гідність і права, уміє приймати відповідальні рішення.

Дослідження проблеми морального виховання, формування моральних почуттів висвітлені як у працях видатних педагогів минулого, зокрема, Я.А. Коменського, Г. Сковороди, К. Ушинського, В. Сухомлинського, С. Русової.

Так і в працях сучасних дослідників, а саме О. Богданової, Л. Божович, А. Бойко, Т. Гуменникової, А. Ліпкіна, Н. Мойсеюк, М. Стельмаховича, Г. Тарасенко та ін.

Так, свого часу Я.А. Коменський, багато уваги приділяв моральному вихованню та дисципліні, був переконаний, що освіта людини повинна сприяти підвищенню її моральності, формуванню мудрості, помірності, мужності й справедливості – головних моральних якостей гуманної людини. Він наголошував на необхідності виховання таких «добрих якостей», як помірність, охайність, шанобливість до старших, люб'язність, справедливість, благодійність, терплячість, делікатність, уміння триматися гідно, поводитися стримано й скромно.

Г. Сковорода в основу морального виховання поклав принцип «навчити вдячності», під якою він розумів усю гаму почуттів дітей до батьків – і почуття подяки зате, що вони дали їм життя, і відчуття радості буття і радість творчості. Посилаючись на теорію «сродності», він надавав особливого значення моральному вихованню дитини в праці.

Видатний педагог К. Ушинський вважав, що формування моральних рис і почуттів особистості є пріоритетним в освітньому процесі. Всі навчальні предмети володіють, стверджував він, багатющими виховними можливостями, і всі, хто причетний до справи виховання, повинні пам'ятати про це при всіх своїх діях, у всіх безпосередніх відносинах з учнями, вихованцями [5, с.392].

В. Сухомлинський зазначав, що початкова школа – це саме той період, коли дитина найбільш сприйнятлива до розвитку моральних почуттів. Дослідник вважав, що якщо упустити виховання в цьому віці, то після вже буде проблематично компенсувати недолік цінностей у дитини [4, с.26]

У свою чергу С. Русова вказувала на значення моральних почуттів, які посідають важливе місце в системі морального виховання учнів, у розвитку їх інтелекту та духовності. Вона вважала, що моральні почуття – це переживання людиною свого ставлення до того, що відбувається в її житті, що вона пізнає та робить [2, с.64]. Важливу роль у формуванні моральних почуттів дитини, за твердженням С. Русової, відіграє мотивація успіху, яка виявляється у намаганні позмагатися, перемогти, виявити насамперед фізичні сили та можливості. У молодшому шкільному віці інтенсивно формуються такі моральні почуття, як любов до Батьківщини, співчуття до пригноблених і ненависть до гнобителів, захоплення героїзмом і мужністю людей, почуття колективізму, товариськості, працьовитості та інші ціннісні почуття.

До проблеми морального виховання в українській народній педагогіці звертався М. Стельмахович. Так, у своїх працях «Народна педагогіка», «Українська народна педагогіка», «Нові перспективи сі-

мейного виховання» та інших висвітлював питання виховання дітей у сім'ї крізь призму етнопедагогіки, обґрунтовував ведучі напрями української етнопедагогіки: духовно-моральне, трудове, розумове, естетичне і фізичне. Всі ці напрямки виховання дитини з перших днів життя є невід'ємною складовою системи сімейного виховання, яке спрямоване на формування особистості. На думку М. Стельмаховича, молодь необхідно виховувати на таких моральних поняттях, як вірність і рівноправність в сімейному житті, повагу і повагу до старших, своїм батькам і, перш за все, до матері: «для кожної дитини його мама серед усіх людей найкраща, найдорожча, найближча» [3, с. 4].

Таким чином, розгляд проблеми формування моральних почуттів в історії педагогічної думки поглиблює наше розуміння самої суті цього поняття, що дозволить у подальшому виявити його структуру у здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL: https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pd...
2. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори. У 2 кн. Кн. 1 / С. Ф. Русова. - Київ : Либідь, 1997. - 272 с.
3. Стельмахович М. Виховний ідеал української народної педагогіки [Текст]/ М. Стельмахович//. Початкова школа. – 1998. – №6. – С. 1 – 5.
4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 2. – С. 670.
5. Ушинський К. Д. Рідне слово. Книга для тих, хто навчає //Ушинський КД Твори. – 1955.- №. 6,. – С. 391-396.

БРИЖАК Н. Ю.,
КОМАР О. В.,
ПОНОМАРЕНКО Ю. С.,
Мукачівський державний університет, Україна

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА У КОНТЕКСТІ НУШ

В концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року наголошується, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працю-

вати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими вміннями [2]. Концептуальні засади Нової української школи пропонують педагогам долучитися до компетентнісної парадигми освіти й педагогіки партнерства.

За «Концепцією нової української школи»: «В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат» [3, с. 14]. Педагогіка партнерства набуває важливого значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Новий зміст освіти щодо співробітництва педагогів орієнтує вчителів, батьків на особистісний розвиток учнів, на поважне ставлення до дітей.

Основи педагогіки партнерства розроблено Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинським, І. Волковим, А. Макаренком, В. Караковським, С. Лисенковою, О. Савченко, В. Шаталовим та іншими. Учень в умовах використання педагогіки партнерства виступає добровільним і всебічно зацікавленим учасником освітнього процесу, що розуміє його мету й завдання та несе відповідальність за його результати.

Вчитель Нової української школи, згідно Концепції НУШ, користується свободою творчості і професійного розвитку. Педагогіка партнерства є однією з основ школи, заснованій на взаємній повазі до особистості, праві вибору і відповідальності за прийняття рішень. Учитель, учень та батьки мають бути партнерами; школа ініціює глибше залучення родини до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Ключовими в педагогіці партнерства є сукупність понять, трактування окремих з них допоможе осмислити сутність цієї проблеми.

Партнер — це той, хто бере участь у певній справі разом із ким-небудь. Партнерство — добровільна співпраця двох або кількох осіб, це найвища форма співпраці.

О. Барабаш пояснює «педагогіку партнерства» як «напрям педагогіки, який передбачає узагальнення, проектування оптимальних умов, прийомів, методів формування та розвитку особистості школяра на гуманістичних засадах» [1, с. 3].

Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу. Нова школа сприяє батькам у здобутті спеціальних знань про психологічні особливості розвитку дитини, ознайомлення з ефективними способами, методами, прийомами виховання, формування характеру тощо [3].

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємин усіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, учителів), що:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;
- базується на принципах гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості;
- передбачає активне залучення всіх учасників до реалізації спільних завдань та їхню готовність брати на себе відповідальність за результати роботи [3].

Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, яке реалізується у спільній діяльності учителя і учнів, учителя і батьків, що передбачає взаєморозуміння, спільність інтересів і прагнень із метою особистісного розвитку школярів [3].

Педагогіка партнерства містить такі принципи, як повага до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення один до одного всіх учасників освітнього процесу; діалог, взаємодія, взаємоповага, довіра у відносинах; розподілене лідерство, проактивність або інтернальність, право вибору і відповідальність за нього; рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей.

Н. Бібік у посібнику «Нова українська школа: порадник для вчителя» рекомендує: «як інструменти педагогіки партнерства можна використовувати цікаві й захопливі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо» [2, с.18].

Отже, педагогіка партнерства – це напрям педагогіки, що включає систему методів і прийомів виховання та навчання на засадах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості, визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, що не заперечує різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення та взаємну вимогливість.

Список використаних джерел

1. Барабаш О. Педагогіка партнерства – сучасний тип взаємодії між учасниками освітнього процесу / О. Барабаш // Учитель початкової школи. – 2018. – № 8. – С.3–7.
2. Бібік Н. Нова українська школа: порадник для вчителя / Н. Бібік. – Київ: Літера ЛТД, 2018. – 175 с.

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти [Електронний ресурс]. – Б.в., 2016. – 34 с. – Режим доступу: 37 https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska- shkolacompressed.pdf

БРИЖАК Н.Ю.,
РОСАДА Д.А.
Мукачівський державний університет, Україна

ЗМІСТ ТЕРМІНОПОНЯТТЯ «ІНТЕРАКТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

Сучасна школа й суспільство все більш явно потребує педагога, який готовий працювати в інноваційному режимі, в умовах надзвичайно динамічних змін. Основними суб'єктами та ініціаторами інновацій є, насамперед, педагоги-новатори, тому проблема ефективності й результативності реалізації освітніх інновацій має розглядатися у площині розвитку їх інтерактивної компетентності.

Компетентність (від лат. competens (competentis) – належний, відповідний), за матеріалами словника іншомовних слів, означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [2, с. 282].

Компетентність як властивість за значенням компетентний, тобто: 1) такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний – вживається у тлумачному словнику української мови.

У Державному стандарті початкової освіти компетентність розуміється як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [3].

Інший аспект компетентності розкриває Н. Бібік, вважаючи, що компетентність представляє освітні результати, які досягаються не лише засобами змісту освіти, але й соціальної взаємодії; як у міжособистісному, так і в інституційному культурному контексті [1, с. 46]. Підтримує цю думку О. Пометун, учена розкриває поняття компетентності через «спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі

навчання» або «результативно-діяльнісну характеристику освіти» [4, с. 17]. Названі елементи дозволяють особистості розв'язувати проблеми, характерні для певної сфери діяльності, виокремлювати її від заданої ситуації та знаходити оптимальне рішення.

Отже, узагальнення зазначених положень дає підстави стверджувати, що «компетентність» є похідним поняттям від» компетенція».

Наступним кроком нашого дослідження є вивчення різних підходів, запропонованих у працях вітчизняних і зарубіжних вчених до трактування явища «інтерактивна компетентність.

З довідково-енциклопедичних джерел відомо, що слово «інтеракція» (дослівно «взаємодія») походить від латинського, французького та англійського «interaction», складовими елементами якого є префікс «inter», що означає «між», «посеред»; та корінь «action» – дія, діяльність.

Аналіз наукових праць засвідчує, що у вітчизняних та зарубіжних підходах термін «інтеракція» ужито у декількох контекстах: 1) характеристика діяльності, в якій беруть участь двоє або більше суб'єктів спілкування (Н. М. Лавриченко); 2) обмін думками, ідеями або почуттями двох або більше суб'єктів у ході кооперації, результатом якого є позитивний вплив на реципієнтів взаємодії (Х. Д. Браун); 3) форма активізації роботи учнів за допомогою навчального спілкування в межах групової роботи (П. Ур); 4) форма спілкування, яка враховує мовленнєву діяльність і взаємодію, результатом чого є формування вмінь спілкування реципієнтів за необхідних умов та потреб (Лео ван Лаєр).

Особливе місце посідають дослідження вчених присвячені інтерактивному навчанню таких фахівців, як І. Абрамова, Н. Балицька, О. Біда, Г. Волошина, О. Єльникова, Н. Коломієць, О. Пєхота, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, В. Рибальський, Т. Сердюк, А. Смолкін, П. Шевчук та ін. Науковці схиляються до думки, що інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, коли навчальний процес протікає таким чином, що практично всі учні виявляються залученими в процес пізнання, маючи можливість розуміти і рефлектувати з приводу того, що вони знають і думають.

Дефініція «інтерактивна компетентність» у великому тлумачному словнику сучасної української мови трактується як добра обізнаність про взаємодію; коло повноважень якої-небудь установи або особи під час взаємодії [2, с. 24].

Здебільшого, інтерактивна компетентність розглядається закордонними вченими в таких аспектах: у комунікативному аспек-

ті – як здатність діяти відповідно до критеріїв спілкування з однолітками та дорослими (Ф. Кліппел); у аспекті взаємодії – як знання про правила поведінки з учителем та з іншими учнями (Р. Еліс, Л. Ван Лаєр); в інформативному аспекті – як обмін думками, почуттями та ідеями між всіма учасниками спілкування, результат якого – взаємний вплив (Д. Браун, Д. Річардс).

Отже інтерактивна компетентність характеризується як опанування системою знань у межах професійної діяльності, усвідомленням необхідності побудови освітнього процесу на основі взаємодії його основних суб'єктів, наявністю позитивного досвіду такої взаємодії й навчання завдяки методам і прийомам взаємодії в навчальному і виховному процесах.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 45 – 50.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ–Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/
4. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 15 – 24.

БРИКОВА Е.В.,
АЛМАШІЙ Е.В.
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ», Україна

ПРИЙОМИ МОТИВАЦІЇ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Мотивація – це сукупність, система психологічно неоднорідних факторів, що визначають поведінку і діяльність людини. Іншими

словами, він діє як імпульси, що викликають діяльність людини або підсилюють її. Мотивами прийнято вважати ті внутрішні сили, які пов'язані з потребами індивіда і спонукають його до певної діяльності, спрямованої на їх задоволення.

Навчальна мотивація визначається як особливий вид мотивації, що включається в діяльність педагогічної, навчальної діяльності. Навчальна мотивація, як і будь-який інший вид мотивації, має системний характер і характеризується спрямованістю, стійкістю та динамічністю.

Для виявлення рівнів сформованості мотивів учіння доцільно використати методику М. Гінзбурга. За результатами її використання виділяють сформовані найбільш актуальні мотиви учіння:

– зовнішній: відсутність (позитивне) бажання відвідувати школу;
– навчальний: школяр любить (не любить) займатися учбовою діяльністю в школі;
– ігровий: школяр має бажання відвідувати школу бо там є друзі з якими можна погратися;
– позиційний: школяр відвідує школу для підтримки статусу, а не за бажанням.

При вивченні тем природничої освітньої галузі курсу «Я досліджую світ» актуальними є практичні методи:

– метод вправ: підготовчих, тренувальних і творчих (при вивченні теми «Що таке масштаб?» (4клас) [1]. Ефективність даного методу досягається виконанням низки правил і умов;
– лабораторний метод: використовується переважно для проведення молодшими школярами спостережень за результатами дослідів. Він стимулює активність діяльності як на стадії підготовки до проведення досліджень, так і у процесі його дослідження (тема «Які властивості має повітря» [2];
– практичні методи: сприяють поглибленню теоретичних знань і перевірці наукових гіпотез. Формуючи способи наукового аналізу теоретичних положень, вони зміцнюють зв'язок між теорією і практикою в освітньому процесі і житті; озброюють школярів комплексними, інтегрованими навичками і вміннями, необхідними для навчальної роботи. Практична робота може носити навчальний характер (вироблення навичок роботи з фізичними та контурними картами, приладами, обладнанням тощо). Мати творчий характер, наприклад, виготовлення лепбуків, розробка проектів, що стимулюють пізнавальну активність учня. У навчальному плані практична робота сприяє розвитку уваги і спосте-

режливості, самоконтролю і самокорекції, саморозвитку у всіх видах навчальної та практичної діяльності;
– ігрові методи: відіграють вадливе значення в житті школярів, їх розвитку та вихованні. Їх слід розглядати як багатофункціональний метод. Ігрові методи використовують для засвоєння нового матеріалу, закріплення, повторення та розвитку всіх видів мислення. Вагоме місце займають рольові, ділові і ситуативні ігри;
– інтерактивні методи: «Веселка уваги», «Капкан», «Конструювання», «Інтерв'ю», «Світлофор» та ін.

Щоб викликати інтерес до предмету вивчення необхідне розуміння значення, важливості та доцільності вивчення його. Цьому можуть сприяти такі прийоми:
– «Оратор». За 1 хвилину переконайте свого співрозмовника в тому, що вивчення цієї теми просто необхідне;
– «Автор». Якби ви були автором підручника, як би пояснили цю тему?
– «Фантазер». На дошці (телевізорі) записана тема уроку. Назвіть 5 способів використання знань, умінь з теми.

Розвиток навчальної мотивації – це процес довгий, клопіткий та цілеспрямований. Стійкий інтерес до навчальної діяльності у молодших школярів формується через проведення уроків-подорожей, уроків-ігор, уроків-вікторин, уроків-досліджень, уроків-зборів, сюжетних уроків, уроків захисту творчих завдань, через залучення казкових персонажів, ігрову діяльність, позакласну діяльність і використання різних прийомів. Своєчасне чергування і застосування на різних етапах уроку різних форм і методів формування мотивації зміцнює прагнення дітей до оволодіння знаннями.

Список використаних джерел

1. Гільберг Т.Г. Я досліджую світ: підруч. для 4-го кл. закл. заг. серед. Освіти (у 2-х ч.): ч. 1/ Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. – Київ: Генеза, 2020. – 160 с.
2. Гільберг Т.Г. Я досліджую світ: підруч. для 2-го кл. закл. заг. серед. Освіти (у 2-х ч.): ч. 1/ Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. – Київ: Генеза, 2019. – 144 с.

ВЛК Н.В.
викладач, Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна
ГАЛА М.М.
здобувач освіти, Мукачівський державний університет,
Україна

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Європейська цивілізація розвивається внаслідок дії різноманітних чинників, кожен з яких відіграє помітну та провідну роль. Сучасний етап суспільного прогресу повернувся до інтересів, інтелекту, людського розуму. Так, визначивши інтелект як стратегічний ресурс розвитку, європейська цивілізація першочергову увагу приділяє освіті й науці [1]. Дійсно, європейська освіта характеризується відкритістю і прозорістю, яка налаштована на більш широкі міжнародні контакти і досягла у цьому серйозних успіхів. Таким же шляхом повинна розвиватися освіта і в Україні, що вимагає поглиблення співробітництва українських закладів освіти. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти є важливою нормою співдружності освітян, оскільки реально сприяє підвищенню мобільності викладачів і здобувачів освіти, самостійності студентів, рівня їх самоорганізації. Обмін викладачами і студентами виступає своєрідним каталізатором процесів модернізації і реформування української системи освіти, забезпечує її органічне входження в міжнародний освітній простір [2]. Тому, необхідно формувати особистість, здатну до сприйняття і створення змін, налаштовану на сприйняття зміни як природної норми, а застою, незмінності, – як прикрого винятку. Однією з найважливіших є безпосередня співпраця України та зарубіжних країн, яка має різні форми, ступені взаємодії та спирається на давні традиції.

Слід наголосити, що сьогоднішнє покоління суттєво відмінне від своїх попередників. Давати просто інформацію нині замало, тому необхідно вчити користуватися нею, перетворювати її на корисні знання. Впровадження Нової української школи (НУШ) є засадничою реформою Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатися й яка даватиме

учням уміння застосовувати знання у реальному житті. Розбудова Нової української школи розпочинається вже зараз і триватиме роки [3]. В умовах побудови нової економіки потенціал інтелекту визначається рівнем розвитку освітньої сфери для здатності акумулювати знання, генерувати нові ідеї, що й призводить до економічного розвитку та збагачення [4].

Україна є невід'ємним складником нової системи європейських і глобальних зв'язків та відносин, про що й указує початок нового етапу європейської освітньої політики. Метою модернізації вищої освіти в Україні є створення такої моделі освітнього процесу, в якій би оптимально поєдналися найкращі вітчизняні й зарубіжні традиції. Поєднання гуманістичних традицій української педагогіки та зарубіжного досвіду виховання особистості, здатної до активних самостійних дій, дасть змогу створити динамічну, мобільну, конкурентоспроможну модель освітньої системи [5, с. 8].

У Законі України «Про вищу освіту» міжнародна співпраця розглядається як інструмент державної політики, що забезпечує впровадження в українській освітній системі європейських норм і стандартів. Держава сприяє міжнародному співробітництву в галузі вищої освіти і здійснює заходи щодо розвитку та зміцнення взаємовигідного міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти в рамках двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів і угод та створює умови для міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів усіх форм власності [5].

Актуальні потреби національної освіти й науки значно перевищують наявні вітчизняні та зарубіжні ресурси її розвитку. Теоретично мобільність є одним із ключових надбань Європейського Союзу у сфері освіти: студенти країн ЄС можуть на будь-якому етапі навчання перевестися до університету іншої країни Спільноти або провести за кордоном кілька семестрів.

Таким чином, міжнародна співпраця у сфері освіти сприяє розвитку країни, а міжнародна співпраця університетів є необхідним напрямом оптимізації підготовки фахівців, інтеграції України у світовий освітній простір. Тобто необхідно розширювати міжнародні контакти за рахунок укладання угод та здійснення спільних проєктів, посилити процес обміну досвідом та інформацією. Використання досвіду провідних закладів освіти сприятиме поглибленню наявних зв'язків та налагодженню нових контактів. Виконання усіх порад сприятиме й Україні, й інтересам ЄС, тобто буде корисною для всіх учасників співробітництва.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Основні характеристики Європейської університетської освіти та можливості їх реалізації в системі освіти України. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2011. Вип. 26. С. 3–15.
2. Антонюк Т. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти як важливий фактор конкурентоспроможності української освітньої системи. Наукові записки. Серія «Історичні науки». Київ, 2013. С. 149–155.
3. Лазебна Л.О. Нова українська школа – основа національної освітньої реформи. Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України : зб. мат. Всеукр. кр. столу, м. Київ, 17 квітня 2018 р. Київ : КНУБА, 2018. С. 155.
4. Пєтухова І.О., Ополінська В.В. Проблеми і перспективи сучасної вітчизняної вищої освіти в контексті порівняльного аналізу Болонської та української освітніх моделей. Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України : зб. мат. Всеукр. кр. столу, м. Київ, 17 квітня 2018 р. Київ : КНУБА, 2018. С. 244–249.
5. Ващук Ф.Г. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія. Ужгород : ЗакДУ, 2011. 560 с.

ВОВЧОК В.М.,
КУЗЬМА-КАЧУР М.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС УРОКІВ-ЕКСКУРСІЙ В ПРИРОДУ

Вивчення природничої освітньої галузі передбачає формування у молодших школярів природознавчої компетентності, компонентом якої є уміння спостерігати. У формуванні умінь спостерігати великий потенціал закладений в уроках-екскурсіях, які дають змогу задіяти різні органи чуття для пізнання природних об'єктів чи явищ. Під час уроків-екскурсій поглиблюються уявлення про цілісність природи у її взаємозв'язках і взаємозалежностях.

Для молодших школярів шестилітнього віку характерним є конкретність мислення, що сприяє розвитку вміння спостерігати за окремими об'єктами в природі. Вчителю необхідно виробити

алгоритм проведення спостережень задля формування вмінь проводити їх молодшими школярами у певній логічній послідовності. Уже в першому класі під час екскурсії звертається увага на порівняння, групування об'єктів природи, їх характеристика, що є запорукою усвідомлення здобувачами початкової освіти впливу людини на природу. Виконання згаданих мислительних дій можливе лише за умови сформованого уміння вести спостереження.

Особливу увагу на розвиток спостережливості у молодших школярів звертала О. Савченко. Вона зазначала, що «якщо дитину не навчили уважно слухати, спостерігати, орієнтуватися в просторі, діяти руками ..., вона не досягне високого розвитку мислительних умінь» [1, с.145].

Спостережливість розвивається за такої організації спостережень здобувачів початкової освіти в природі, коли перед ними ставляться конкретні завдання, що спонукають придивлятися чи прислухатися до об'єктів природи, виділяти їх характерні ознаки та описувати. Пошукові пізнавальні завдання для спостережень під час екскурсій в природу сприяють формуванню естетико-екологічних напрямів виховання, бачити в природі красу і привабливість, формувати ціннісні орієнтири. Під час виконання здобувачами початкової освіти завдань можна спонукати їх до пошуку обґрунтованих відповідей на такі запитання:

– Чим відрізняються красиві явища від некрасивих?
– Як можна «перетворити» некрасивий об'єкт на привабливий?
– Чи боляче рослинам?
– Як можна допомогти тваринкам? та ін.

Задля забезпечення якісного процесу спостереження варто запропонувати здобувачам початкової освіти, особливо в першому циклі, алгоритм дій. І. Андрусенко пропонує такий алгоритм дій під час екскурсії [2, с.21]:

1. Спостерігай за Сонцем — як воно гріє.
2. Визнач, як змінюється тривалість дня і ночі.
3. Опиши стан неба.
4. Визнач, якими бувають дощі.
5. Спостерігай, як змінилися рослини.
6. Послухай, як шелестить опале листя.
7. Придивися, як кружляє в повітрі листя берези, клена, каштана.
8. Зазначай, які рослини ще квітують.
9. Спробуй відчути, який запах має осінь.
10. Поспостерігай за птахами: коли вони збираються в зграйки, настовбурчують пір'я, замовкають.

11. Зверни увагу на те, які птахи наближаються до людських осель.

12. Спостерігай за поведінкою інших тварин.

Показниками розвитку спостережливості є:

– вдосконалення мислительних дій аналізу і синтезу;
– виділення і об'єднання малопомітних ознак і властивостей об'єктів природи;
– удосконалення точності словесного опису;
– створення алгоритму подальших спостережень.

Щоб виконати здобувачам початкової освіти конкретне навчально-пізнавальне завдання, вони повинні оволодіти відповідним способом діяльності – спостерігати. Рівень самостійності виконання спостережень залежить від сформованих умінь до такого виду діяльності. Відповідно до означеного вчитель керує процесом виконання навчально-пізнавальних завдань. Науковець Т. Байбара виділяє такі варіанти:

1. Дітям пропонується інструкція(поширена або згорнута): усна – у процесі фронтальної роботи, або письмова – у процесі індивідуальної і групової.

2. Знання про спосіб діяльності актуалізуються фронтально, а його виконання здійснюється групами чи індивідуально.

3. Завдання виконується самостійно (індивідуально або групами) з різною мірою опосередкованої допомоги вчителя, а знання про спосіб діяльності актуалізуються у процесі роботи і під час проведення підсумків [3, с.300].

Завдяки такій організації діяльності в учнів розвивається спостережливість, бажання розгадувати таємниці природи, якомога більше дізнатись про уже відоме.

Список використаних джерел

1. Савченко О.Я. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед.факультетів. – К.: Абрис. 1997. – 416 с.
2. Андрусенко І. Довкілля старанно вивчаємо і залюбки охороняємо. – RU: https://lib.iitta.gov.ua/713042/1/%D0%A3%D0%9F%D0%A8_%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D1%96%D0%BB%D0%BB%D1%8F%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%B2%D1%87%D0%B0%D1%8D%D0%BC%D0%BE.pdf
3. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навч. посібник./Т.М.Байбара – К.: Веселка, 1998. – 334 с.

ВОЛИК О.Ю.
Педагогічний фаховий коледж КЗ
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»,
Україна

СИСТЕМА РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ

Сучасні зміни в системі освіти, постійна модернізація освітнього середовища, освітніх програм, підручників, пошук та впровадження нових форм, методів, технологій навчання вимагають високий рівень підготовки та професіоналізму від сучасного вчителя початкової школи.

Реалізація Концепції Нової української школи, яка реалізується у ключових напрямах, серед яких новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей; умотивований учитель; наскрізний процес виховання, який формує цінності; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, вимагає від закладів перед вищої фахової освіти іншої якості підготовки фахівця.

Концепцією Нової української школи передбачено використання проєктних технологій, постійний зв'язок із життєвими ситуаціями. Це дозволяє говорити про активне впровадження у освітній процес системи розвивального навчання.

Сучасна практика впровадження системи розвивального навчання Д. Б. Ельконіна - В. В. Давидова має певні проблеми. Наявність системи та її теоретичні положення не мають достатньої розробки дидактичної сторони питання. Наявні практичні розробки мають певні труднощі у оволодінні та реалізації їх вчителями початкової школи. Різні аспекти розробки та реалізації технології розвиваючого навчання (РН) Д. Б. Ельконіна – В. В. Давидова та підготовки вчителя до її впровадження висвітлено українськими науковцями у низці робіт, в яких, зокрема, визначено психологічні механізми розвитку особистості у розвивальній освіті [1].

Відсутність масового впровадження системи розвивального навчання Д.Б. Ельконіна - В.В. Давидова на всіх рівнях освітнього процесу, починаючи від дошкільних закладів та завершуючи закладами післядипломної освіти, викликає потребу у розробці теорії побудови розвивального навчання та створення умов для підготовки вчителя, який володіє принципово новим педагогічним мисленням і новими педагогічними технологіями.

На сучасному етапі розроблено та описано особливості впровадження розвивальної технології навчання молодших школярів [2]; розкрито дидактичні аспекти організації та проведення уроку в початковій школі за технологією розвивального навчання; виявлено істотні характеристики педагогічної діяльності вчителя розвивального навчання [3], але відсутня сама підготовка вчителя до впровадження та використання у своїй професійній діяльності системи розвивального навчання.

Отже, для реалізації Концепції Нової української школи та для забезпечення держави висококваліфікованими педагогічними кадрами, а саме вчителями початкової школи, пропонуємо внести у систему фахової перед вищої підготовки, до педагогічних коледжів, дисципліну «Теорія та методика розвивального навчання». Зміст якої буде передбачати оволодіння майбутніми вчителями новими техніками, технологіями, формами роботи та взаємодії з учнями та батьками. Розкриє процес навчання, як практичний процес. Дозволить вивчати кожну методику початкової школи через діяльнісний підхід, з використанням проблемно-пошукових методів.

Курс «Теорія та методика розвивального навчання» представляється навчальною програмою у розділі «Вибіркові освітні компоненти навчального плану», а саме «Освітні компоненти за вибором здобувачів освіти».

Курс має практико-орієнтовану спрямованість. Достатню кількість самостійної роботи. Та передбачає наскрізне впровадження та використання під час вивчення інших дисциплін за освітньо-професійною програмою.

Приблизний розподіл годин подано у таблиці 1.

Таблиця 1.

Назва дисципліни	**Всього годин**	**Аудиторних годин**	**Лекції**	**Практичні**	**Самостійна робота**	**Консультації**
Теорія та методика розвивального навчання	90	36	12	24	54	2

В термінах компетентнісної освіти мета розвитку суб'єкта навчальної діяльності формулюється, як формування в учнів ключової компетентності «навчання впродовж життя», що досягається, зокрема, завдяки опануванню учнями вмінь і навичок, необхідних

для подальшої навчальної діяльності, навчанню здобувати нову інформацію й застосовувати її для оцінювання навчальних потреб, навчанню окреслювати власні навчальні цілі та способи їх досягнення, навчанню працювати самостійно і в групі [4].

Для того щоб вчитель початкових класів міг реалізувати поставлену мету в учнів початкової школи, заклад педагогічної фахової освіти повинен забезпечити сформованість ключової компетентності «навчання впродовж життя» у студентів – майбутніх вчителів початкової школи. Це буде передбачено метою курсу «Теорія та методика розвивального навчання» та мати практичну реалізацію.

Список використаних джерел

1. Развитие личности в развивающем образовании : монография / под ред. А.К. Дусавицкого, Е.В. Заики. Харьков : ХНУ им. В.Н. Каразина, 2011. 292 с.
2. Розвивальні технології навчання молодших школярів : навч. посіб. / О.М. Кондратюк, С.Є. Лупаренко, І.М. Толмачова, З.І. Шилкунова. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. 224 с.
3. Дусавицкий А.К. Педагогическая деятельность в развивающем образовании. Восхождение к личности : Учебн. Пособие. Харьков : Изд. центр Харьковского национального ун-та им. В.Н. Каразина, 2006. 200 с.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti.

ГАБОВДА М.І.,
ТОВКАНЕЦЬ Г. В.
Мукачівський державний університет, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ І ПРОБЛЕМНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Зростання новітньої інформатизації охопило всі сторони сучасного людства. Виходячи з цього, батьки та педагоги повинні підготувати дітей до безпечного, свідомого та грамотного використання інформаційних ресурсів та керувати процесом входження дитини до інформаційного світу, задля якісної освіти. На сьогодні є актуальним перехід від традиційно навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Все це завдяки глобальній мережі Інтернет.

За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні, дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [2].

Розвитку дистанційної освіти присвятили свої праці багато зарубіжних науковців, а саме: Е. Полат, А. Петров, О. М. Томпсон та вітчизняними, такими як: В. Кухаренко, С. Вітвицька, В. Ясулайтіс . Дистанційне навчання - це обробка, яка ґрунтується на принципах відкритого навчання, у великих межах використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та робить це, завдячуючи сучасним телекомунікаційним та інформаційним освітнім середовищам для провадження навчального матеріалу та комунікації. Актуальність ДН виражається у можливості упровадження новітніх педагогічних, психологічних і методологічних розробок з розбиттям матеріалу, який вивчається і відповідає здібностям окремого здобувача освіти [1].

Дистанційна форма навчання відповідає практично всім, так як дозволяє злагоджено об'єднувати навчання та повсякденне життя.

Актуальність дистанційної форми навчання:

- доступність всім верствам населення;
- відсутність необхідності відвідувати лекції і семінари;
- демократичний зв'язок «викладач – здобувач освіти»;
- комплексне програмне забезпечення;
- провідні освітні технології;
- індивідуальний процес навчання;
- гнучкі консультації [4].

Також, хочемо наголосити, попри присутність багатьох позитивних якостей дистанційної освіти, все ж таки вона не без недоліків.

Хочемо підкреслити проблеми, які з'являються при навчання за дистанційною формою.

Поміж них:

- подолання психологічної ізольованості;
- проблема ефективного керування навчальною діяльністю здобувачів освіти та ефективного зворотного зв'язку;
- проблема психологічної непідготовленості здобувачів освіти до самостійної роботи [3].

Отже, щоб система дистанційної освіти посіла гідне місце в системі освіти України, необхідно, сформувати глобальну комп'ютерну мережу освіти й науки, через те що комп'ютер дозволяє отримати навчальний матеріал, є заразом і бібліотекою, і центром довідкової інформації, і комунікативним центром, який чинить

його одностайним учасником втілення програми постійної освіти в Україні. [1].

Таким чином, дистанційна форма навчання є досить новим явищем в Україні, але набуває широких обертів. Розвиток продовжуватиметься і поліпшиться із ростом інтернет-технологій і методів дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Дмитренко П.В., Пасічник Ю.А. Дистанційна освіта. – К.: НПУ, 1999. – 25 с.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.) – Режим доступу: http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/ Назва з екрану.
3. Жевакіна Н. В. Технологія дистанційного навчання. Вісник Луган. Держ. Пед. ун. імені Тараса Шевченка. №4 2003 р. С. 68.
4. Переваги дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.forest.lviv.ua/statti/distance.html. – Назва з екрану.

ГАВРАН К.М.,
ГОРВАТ М.В.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЛЬ І МІСЦЕ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Згідно із Концепцією «Нова українська школа» сьогодні навчання молодшого школяра має бути цікавим і захоплюючим. Таке навчання повинно приносити радість від отриманих його результатів. Однак цей освітній документ, прийнятий урядом останнім часом, спрямований в першу чергу на те, щоб навчання було компетентнісним, діяльнісним, причому освітній процес забезпечував глибоке засвоєння учнями програмового матеріалу. З цією метою учні можуть здобути додаткові знання у процесі здійснення позаурочної діяльності.

Сьогодні дуже важливо є вирішити проблему виховання любові до усього живого, формуючи в дитині найкращі гуманні риси. Важливу роль сьогодні відведено вихованню любові до рослинного світу, оскільки рослинний світ є цікавим, різноманітним і постійно загадковим, є теж живою ланкою у природі.

Акцентуємо увагу на тому, що на сьогоднішній день існує протиріччя між тим, що діти дошкільного віку відносять рослин до живої природи, а, прийшовши в школу, у процесі навчання природознавства продовжують вивчати рослини як живі організми, однак на уроках української мови, вивчаючи істоти та неістоти, представники рослинного світу відносяться до неістот і до них учні ставлять питання «що?». Таким чином, як бачимо, іде велика розбіжність, учням початкової школи дещо неправильно подається трактування про рослини як живі організми [1].

З огляду на це сьогодні так важливо наголошувати на тому, що рослини – це живі істоти, оскільки вони мають усі ознаки для цього – народжуватися, рости, розвиватися, розмножуватися і помирати. Тому сьогодні потрібно акцентувати увагу на таких поняттях, як рослинотерапії, аромотерапії, кольоротерапії як важливих видах оздоровчої технології терапевтичного спрямування тощо. Усі ці лікувальні властивості рослинного світу мають безпосередній вплив на життя людини, на створення їй настрою – настрою милування, настрою неповторності, настрою у спілкуванні з рослинними організмами, бажання відчувати їх безпосередній вплив на позитивні людські емоції, створення естетопозитиву, аури добра й краси.

Аналіз останніх досліджень науковців, учителів, методистів, дидактів дозволяє стверджувати, що важливе місце на уроках природознавства та у позаурочній діяльності займає використання цікавих фактів про рослини, багатьох з яких так і називають – цікавими рослинами планети Земля, спостереження за квітковими рослинами у рослинному кутку живої природи, догляді за квітковими рослинами на квітниках, навчально-дослідних ділянках, географічному майданчику початкової школи.

Аналіз науково-педагогічної та психолого-методичної літератури дозволяє виокремити понятєвий апарат, пов'язаний із позакласною та позаурочною роботою молодших школярів. Сучасні науковці висвітлюють позакласну роботу з природознавства як таку, що заснована на добровільній основі з метою розширювати й поглиблювати знання, уміння і навички учнів, сприяти розвитку їх самостійності, формувати творчі здібності, інтерес та допитливість у вивченні об'єктів живої та неживої природи. Цю форму роботи, як стверджують науковці Т. Байбара, О. Біда, Г. Нарочна, Г. Ковальчук, К. Гончарова, О. Ліннік та ін., аж ніяк не можна ототожнювати із позаурочною роботою, спрямованою на виконання учнями завдань в позаурочний час, передбачених на сьогодні типовою освітньою програмою для закладів загальної середньої освіти (НУШ – 1, НУШ – 2), чи альтернативними – «Вальдорфська педагогіка», «На

крилах успіху», «Росток», «Освіта для життя», «Розвивальне навчання» та ін., чи чинними навчальними програмами, за якими здійснюється освітній процес ще у 3-4 класах початкової школи [2; 3]. Позаурочна форма навчальної діяльності з природознавства, на відміну від позакласної, є обов'язковою для виконання, тому вона перевіряється та оцінюється.

Варто зауважити, що *специфіка позаурочної діяльності* полягає в тому, що організація видів позаурочної роботи викликана тим, що окремі спостереження природними об'єктами, постановка з ними дослідів, з метою засвоєння програмного поняттєво-категоріального апарату, не вкладаються у рамки навчального розкладу. Ми погоджуємося із думкою сучасних науковців в тому, що організовувати і керувати роботою учнів повинен обов'язково учитель, а результати мають оприлюднювати на уроках природознавства (3-4 класи) чи інтегрованих уроках «Я пізнаю світ», «Я досліджую світ» (1-2 класи Нової української школи) тощо.

Сучасний науковець О. Біда, О. Ліннік, Л. Нарочна, К. Ковальчук, К. Гончарова зауважують, що як метеорологічні, так і фенологічні спостереження, які доцільно проводити на географічному майданчику, відіграють важливу освітню і виховну роль. Ми погоджуємося із думкою цих науковців в тому, що робота на географічному майданчику викликає зацікавлення дітей і є дуже корисною з метою засвоєння знань учнями. Варто відзначити, що фенологічні спостереження виступає вагомим внеском із видів краєзнавчої роботи.

Отже, формування екологічної культури, виховання бережливого, правильного ставлення, виховання любові до рослинного світу має стати життєвою потребою майбутнього людства, та найпершим завданням учителів початкової школи. В цьому допоможуть уроки, позакласна та позаурочна робота з природознавства.

Список використаних джерел

1. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1 – 4 класи. – К.: Початкова школа, 2012. – С. 246 – 303.
2. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / Олександра Савченко // Початкова школа. – 2001. – № 7. – С. 14. Типові освітні програми для 1-4 класів. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2017. – 392 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 544 с.

ГАЛА М. І.,
ВЛК М. К.
Відокремлений структурний підрозділ ГПК МДУ, Україна

ФОРМИ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сьогодні в Україні, яка активно інтегрується у європейський та світовий простір, щодень зростає потреба у вивченні іноземних мов, відповідно зростає необхідність запровадження нових методів та форм дистанційного навчання іноземних мов. Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Дистанційне вивчення іноземних мов дає можливість не тільки забезпечити активне залучення студентів до навчального процесу, але і дозволяє керувати цим процесом на відміну від більшості традиційних навчальних середовищ. Інтеграція звуку, руху, образу і тексту створює нове, надзвичайно багате за своїми можливостями навчальне середовище, з розвитком якого збільшується і ступінь залучення студента у процес навчання [2]. Дистанційне навчання – це дуже зручний та найбільш доступний спосіб інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу з метою передачі та засвоєння знань, навичок і способів пізнавальної діяльності. Дистанційне навчання іноземних мов спрямоване на формування, у першу чергу, навичок і вмінь писемних видів мовленнєвої діяльності (вправи для читання, на вироблення Дистанційне навчання іноземних мов кристалізує у студентів практичні фахово спрямовані навички, які знадобляться їм у майбутній професійній реалізації, а також формує іншомовну професійну компетентність, розвиває внутрішню мотивацію до творчої самореалізації. Підготовка до використання дистанційного навчання іноземних мов повинна починатися із глибокого аналізу: по-перше, цілей навчання; по-друге, дидактичних можливостей нових технологій передачі навчальної інформації, по-третє, вимог до психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання іноземних мов. Досвід іноземних країн засвідчує важливість і можливість створення ефекту присутності викладача при використанні дистанційних

форм навчання, що може посилити співпрацю викладача та студента, продукувати групову обстановку під час вивчення курсу та генерувати відчуття, наче студенти та викладач знаходяться разом у віртуальній аудиторії [3]. У дистанційному навчанні здійснюються різні види взаємодії. При взаємодії студента з викладачем, коли студент здійснює запит, повідомляє викладачеві, яких саме знань він зараз потребує, – відбувається усвідомлення студентом прогалин у знаннях, студент вчиться передбачати можливі труднощі у засвоєнні певного матеріалу, вчиться самостійно мислити. Взаємодія студента з іншими студентами під час дистанційного навчання спочатку виникає стихійно. Як правило, першими починають контактувати найбільш активні учасники дистанційного курсу [4]. Студенти відстоюють власну точку зору і вивчають можливі варіанти інтерпретації інформації. Психолого-педагогічні технології, зорієнтовані на групову роботу студентів, є найбільш прийнятними для дистанційного навчання іноземних мов, тому що саме вони спрямовані на застосування проблемних, дослідницьких та інтерактивних методів. Одночасно ці технології є особистісно орієнтованими: ті, що навчаються, отримують можливість відповідно до індивідуальних здібностей досягати певних результатів, брати участь он-лайн у міжнародних конференціях та тренінгах, вести ділове листування. Такі навички знання іноземної мови майбутній роботодавець обов'язково оцінить. Застосування у закладах вищої освіти різноманітних форм комунікації у системі дистанційного навчання сприятливо позначається на психолого-педагогічному аспекті освітнього процесу, сприяє розвитку індивідуального потенціалу і студентів, і викладачів, формує мотивацію, самостійне мислення, ініціативність та відповідальність за виконувану роботу, а також знижує морально-психологічні навантаження на учасників групових форм навчання у процесі взаємного обміну знаннями.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» // [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
2. Котлярова В. Ю. Дистанційне навчання англійської мови студентів педагогічного ВУЗу / В. Ю. Котлярова, М. В. Ткач // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки. – 2016. – Вип. 10. – С. 124-130. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2016_10_20
3. Лук'яненко В. В. Досвід упровадження дистанційного навчання для організації самостійної роботи студентів з англійської мови

/ В. В. Лук'яненко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2014. – Вип. 2. – С. 70-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2014_2_17
4. Постоленко І.С. Навчання іноземних мов дистанційно: інтеграційний аспект / І. Постоленко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9(2). – С. 54-60. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9(2)__9.

ГАЛЬОНКО Л.П.
Заклад загальної середньої освіти м Березна, Україна
МОРОЗ Р.П.,
АЛІЄВА В.А.
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка, Україна

ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ І СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сім'я, родина це важлива природна і постійно діюча ланка в системі виховання. Без плідної співпраці сім'ї та закладів загальної середньої освіти не можна сподіватися на отримання значних позитивних результатів у вихованні школярів. Загальновідомо що саме у сім'ї закладається духовна основа особистості, її мораль, а також самобутність національного світосприйняття і світорозуміння, і тому сімейне і шкільне виховання повинно здійснюватися у нерозривній єдності.

Питанням важливості означеної проблеми приділено значної уваги в теоретичних розробках і практичному досвіді видатного педагога В.Сухомлинського, який розглядав проблему єдності в роботі школи і сім'ї та їх вплив на духовно-моральний, громадсько-патріотичний розвиток особистості дитини. Видатний педагог відкрив нову сторінку в розвитку вітчизняної педагогіки і зробив значний внесок у розв'язання проблеми шкільно-сімейного виховання. Враховуючи тенденції розвитку сучасних закладів загальної середньої освіти варто зауважити на одній з важливих ідей педагога, який зауважував на недопущенні епізодичної допомоги школі з боку сім'ї, а зауважував на комплекс спільних цілеспрямованих дій школи і сім'ї щодо виховання та розвитку особистості [4, с. 14].

Слід зазначити, що саме сім'я виступає домінуючим фактором у формуванні особистості дитини. Причому тільки та сім'я має позитивний вплив, яка допомагає дитині відчувати себе рівноправним членом сімейного колективу, де її люблять. І саме в таких сім'ях діти найбільше цінують поради і допомогу батьків, наслідують їх собистий приклад. У таких сім'ях діти виростають доброзичливими, гуманними, емоційно здоровими, з почуттям гумору, мають сформовані відповідні етичні правила.

Важливо, що сучасна сім'я розвивається в умовах якісно нової суперечливої суспільної ситуації, де, спостерігається поворот суспільства до проблем сім'ї, розробляються і реалізуються комплексні цільові програми із зміцнення та підвищення її значущості у вихованні дітей. Але поряд існує паралельна реальність де більшість сімей стурбовані рішенням проблем економічного, а деколи і фізичного виживання, посилилася соціальна тенденція самоусунення багатьох батьків від вирішення питань виховання і особистісного розвитку дитини. Результати досліджень проведені в школах м.Чернігова та області ми показують наступну статистику: 25-37% учнів – вихідці із неповних сімей, що безперечно не сприятиме гармонійному розвитку особистості дитини.

Важливою проблемою можна вважати досить слабку обізнаність батьків з питань вікових та індивідуальних особливостей розвитку дитини. Все це, призводить до прогалин у вихованні дитини коли вона виходить з-під впливу сім'ї. І тут важливим аспектом має бути роль школи [3, с. 343–344].

Заклади загальної середньої освіти мають приділяти належну увагу вдосконаленню освітньо-виховного процесу, спрямованого на взаємодію батьків і педагогів для максимального забезпечення інтересів творчого і вільного розвитку особистості дитини.

Варто зауважити, що в змісті НУШ спостерігається зміщення акцентів щодо підвищення педагогічної культури батьків (педагогізації сім'ї) як одного з важливих напрямів взаємодії сім'ї та загальноосвітніх навчальних закладів. Але в реальних умовах це не завжди реалізується належним чином. Так, батьки нерідко звинувачують школу, вимагаючи від учителів приділяти більше уваги контролю за дітьми, організовувати їхнє дозвілля. Так, вчителі інколи зводять свої функції до суто навчальних, не належним чином приділяють уваги на виховний аспект педагогічної діяльності. Інколи і позакласна та позашкільна виховна робота проводиться формально, не враховуючи інтересів і бажання учнів. Численні гуртки, клуби, секції, які можуть охопити значну кількість дітей, сьогодні або не працюють, або участь у їхній роботі потребує спла-

ти певних грошових внесків, що є досить проблематичним для певної частини сімей. Втрачено традицію щодо залучення батьків до проведення різноманітних заходів з учнями на базі школи. Отже, цей напрям взаємодії сім'ї і школи не спрацьовує, полишаючи батьків наодинці з проблемою організації культурного дозвілля дитини в позаурочний час [1; 2].

Узагальнюючи зазначене вище, вважаємо, що сім'я як соціальний інститут, з яким пов'язана педагогічна діяльність навчального закладу, знаходиться сьогодні на досить складному етапі свого розвитку. Процес соціальної адаптації особистості, безліч протиріч, які його супроводжують, дуже сильно уповільнюють і заважають виконанню батьківських функцій. У результаті це призводить до пробілів батьківського виховання, усунути які можна тільки у взаємодії з різними інституціями школи. Отже, саме сім'я зі школою має створити той найважливіший комплекс факторів виховного середовища, який визначатиме успішність всього освітньо-виховного процесу.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества. Київ: Наукова думка, 1991. 111с.
2. Кравченко Т.В. Особливості взаємин сімя та школи у формуванні особистості дитини. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/
3. Сухомлинський В. Моральні цінності сім"ї. Вибрані твори: в п'яти томах. Київ : Рад. школа, 1977. Т.5. С. 343–344.
4. Сухомлинский В. Павлышская средняя школа. Избранные произведения: в пяти томах. Киев: Рад. шк., 1979. Т. 4. С.14–15.

ГАНГУР Г.В.,
МАЙБОРОДА І.Е.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ КОНСТРУЮВАННЯ

В умовах сучасної реформи освіти педагогічна спільнота шукає нові дієві способи і методи для розвитку творчих здібностей учнів початкової школи. Сучасні процеси у сфері освітньої політики нашої держави потребують розробки нових підходів до обґрунту-

вання наукових засад морального, трудового, естетичного, фізичного і родинного виховання. Одним із напрямів вирішення цього завдання є трудове виховання учнів і підготовка їх до самостійного життя та праці в сучасних умовах. Найважливішим аспектом цієї проблеми є праця, як засіб розвитку та основа виховання і становлення особистості. Адже саме праця долучає учнів до складної системи суспільних відносин, формує ціннісні орієнтації. Звісно, трудове виховання, починаючи вже з першого класу, органічно поєднується з навчальним процесом. Тому саме уроки технології в початковій школі відіграють важливу роль у формуванні основних трудових умінь та навичок, якими людина користується протягом усього життя. До них відносяться роботи з папером і картоном, нитками і тканиною, природними матеріалами. Крім цього, в процесі навчання учні одержують відомості про форму й будову різних предметів, інструментів для обробки матеріалів, прийомів роботи з ними, тощо.

Навчання молодших школярів конструюванню найбільше сприяє розвитку творчої особистості. Назва конструктивної діяльності походить від латинського слова constructio – побудова. Це процес створення форми, конструкції об'єкта чи окремих його частин. Готувати дітей до конструкторсько-технологічної діяльності – це створити їм можливість систематично вправлятись у мисленні, вчити дітей оперувати своїми знаннями, застосовуючи їх на практиці, вчити спостерігати, фантазувати і пропонувати форму, конструкцію виробу, вчити планувати, проектувати і перетворювати свої припущення в різних варіантах (мисленнєвих, графічних, практичних). Необхідно також дати учням можливість систематично тренуватись у розумовій діяльності, тобто вчити дітей оперувати раніш набутими знаннями, застосовувати їх на практиці, переносити їх в інші ситуації і одночасно знайомити з найбільш розповсюдженими знаряддями праці, матеріалами, їх властивостями, прийомами обробки і найпростішою конструкторсько-технологічною документацією (технічним рисунком, ескізом, кресленням) [1].

Конструювання з готових або власноруч виготовлених деталей на рівні початкової освіти відбувається за зображеннями, схемами, інструкціями, зразками та ін. Учням пропонується закінчити, добудувати об'єкт конструювання, переставляти, замінювати, дооформлювати деталі виробу, що створює проблемні ситуації, прагнення долати певні труднощі для досягнення бажаних результатів. Досвід грамотного добору матеріалів для виготовлення виробів формує розуміння залежності функціональності й естетичності виробу від якості матеріалу, його фактурності.

В процесі конструювання учні створюють з окремих елементів (з різних матеріалів – паперу, картону, дерева, конструкторів та ін.) чогось цілого, завершеного: будинків, машин, мостів... Ця діяльність не тільки захоплююча, але й корисна. Адже коли дитина будує, вона повинна орієнтуватися на деякий образ того, що вийде, тому конструювання розвиває образне мислення і уяву школярів. Під дитячим конструюванням прийнято розуміти виготовлення різноманітних будівель з будівельного матеріалу, конструкторів, виготовлення виробів й іграшок з паперу, картону, дерева, металу, тканини та інших матеріалів. За своїм характером воно більш всього подібне до образотворчої, дизайнерської діяльності та гри – у якій також відбивається навколишня дійсність. Вироби дітей служать для практичного використання: гри, оформлення інтер'єру, оформлення свят, подарунків [2].

Формування конструктивного мислення в молодших школярів доцільно здійснювати поетапно, ставлячи послідовно перед ними завдання в основному творчого характеру.

Отже, конструкторсько-технологічна діяльність молодших школярів сприяє формуванню трудових умінь та навичок з технології обробки та застосування різних матеріалів, розвитку уяви, творчого мислення, розвиває творчі здібності, формує навички дітей оперувати своїми знаннями, застосовуючи їх на практиці.

Список використаних джерел

1. Веремійчик І. М. Методика трудового навчання в початковій школі. -Тернопіль, 2007. -276 с. ;Трудове навчання (1 - 2 класи) // Поч. шк. – 2009. - № 8. - С. 49-54.
2. Веремійчик І. М. Творчість на кінчиках пальців: Навчально-методичний посібник. / І. М. Веремійчик. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2004. – 108 с.

ГАНГУР Г.В.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет, Україна

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Початкова школа – важливий етап у житті дитини, який пов'язаний з істотною перебудовою всієї логіки психологічного розвитку, формуванням нового виду провідної діяльності (від гри до нав-

чання), набуттям першої соціально значущої ролі – статусу учня зі своїм колом прав і обов'язків перед суспільством. В початковій школі учень опановує знання з різних освітніх галузей, навчається рахувати, розв'язувати задачі, набуває міцних навичок і важливих умінь з читання, письма, усного і писемного мовлення.

Навчання – одне з основних понять дидактики. Навчання як один із видів людської діяльності складається з двох взаємопов'язаних процесів – викладання і учіння. Викладання – діяльність вчителя в процесі навчання, що полягає в постановці перед учнями пізнавального завдання, повідомленні нових знань, організації спостережень, лабораторних і практичних занять, керівництві роботою учнів із самостійного засвоєння знань, у перевірці якості знань, умінь та навичок. Учіння – цілеспрямований процес засвоєння учнями знань, оволодіння вміннями і навичками. [3]

Процес навчання – це цілеспрямована взаємодія вчителя з учнем, в ході якого вирішуються завдання освіти, виховання і загального розвитку учнів. Поняття навчальний процес охоплює всі компоненти навчання: діяльність вчителя, діяльність учня, засоби, за допомогою яких здійснюється цей процес, форми, в яких він реалізується. Основою у процесі навчання є вчитель, з ініціативи якого відбувається навчальна взаємодія з учнями. [2] Вчитель – організатор навчальної діяльності, він спрямовує діяльність учнів так, щоб всі діти були задіяні в навчальному процесі. Цілі вчителя та учнів не збігаються, адже вчитель бачить мету як кінцевий результат своєї педагогічної діяльності натомість учень не знає про цілі, які ставить перед собою взірець.

Нами проведено опитування учнів 4 класу щодо розуміння процесу навчання. Відповіді учнів були наступні: процес навчання дозволяє дізнатися багато нової цікавої інформації, у поєднанні з різноманітними дидактичними іграми, легше засвоюється навчальний матеріал, навчання є важливим етапом для подальшого розвитку особистості, процес навчання розвиває мислення, формує корисні навички. З'ясування особливостей усвідомленості учнями процесу навчання дає вчителеві можливості кращого проектування освітньої діяльності.

В. Сухомлинський писав: «Не забуваймо, що в школі дитина не тільки вчиться. В школі вона живе. Там, де вихователі забувають цю істину, навчання стає для дитини важким тягарем. Там, де навчання виступає як невід'ємна частина багатогранного духовного життя, - воно для дитини бажане й захоплююче. Так, вчитель дидактично опрацьованим навчальним матеріалом за допомогою своїх засобів і способів цілеспрямовано діє на учня, організовує

його навчально-пізнавальну діяльність, при цьому залучає до взаємодії і спілкування з іншими учнями. [1]

Отже, дидактична сутність процесу навчання полягає в тому, що воно відбувається у постійній взаємодії двох діяльностей: викладання і учіння. В серці кожної людини назавжди залишається спогад про першого вчителя, який навчив найскладнішої людської діяльності – вмінню вчитися, спілкуватися з природою, книжкою, людьми.

Список використаних джерел

1. Нариси історії українського шкільництва (1905 – 1933)/За ред. О.В.Сухомлинської. – К., 1996.
2. Савченко О.Я. Альтернативні можливості початкової освіти //Початат. Шк.. – 1995. - №4 – С. 2-8.
3. Чайка В. М. Основи дидактики // Нав. посібник – 2011 С. 24-30.

ГАНГУР Г.В.,
ХОМА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

БУКВАРНИЙ ПЕРІОД ЯК ОСНОВА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ

Концепцією Нової української школи, Державним стандартом початкової освіти та Типовими освітніми програмами передбачено новий підхід до навчання грамоти. Відтак, За Типовою освітньою програмою за ред. О. Савченко навчання грамоти будується за змістовими лініями мовно-літературної освітньої галузі. Наприклад, змістова лінія «Взаємодіємо письмово» передбачає, що учень «називає і розбірливо пише всі рукописні малі й великі літери українського алфавіту, дотримуючись графічних, технічних, гігієнічних вимог; розрізняє друковане і рукописне письмо; списує слова і речення з друкованого і рукописного тексту; пише під диктування слова, речення з 3-4 слів; добирає й записує назву малюнка, заголовок до тексту (з допомогою вчителя); складає й записує речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією (самостійно та з допомогою вчителя); дотримується культури оформлення письмових робіт тощо [4]. Це свідчить про те, що букварний період навчання

грамоти є важливим, позаяк передбачає засвоєння графічної системи української мови. Він є найдовшим, розвиває навички читання та письма, сприяє розвитку зв'язного мовлення, формує мовленнєву особистість.

К. Пономарьова у статті «Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ» зазначає: «Основним у процесі навчання грамоти є букварний період. Його пріоритетне завдання – формування навичок читання і письма. Водночас продовжується робота над розвитком усного (діалогічного й монологічного) мовлення та пізнавальних здібностей першокласників, збагаченням їхнього життєвого досвіду» [3, с.6]. Учена рекомендує різні види робіт, з-поміж яких: «спостереження за залежністю значення слова від зміни наголосу в ньому (за́мок і замо́к), відкриття багатозначності слів (котики вербові і котики-тваринки, сонечко в небі і жук сонечко, кран водопровідний і будівельний), розгадування ребусів, кросвордів, розв'язування мовних задач, проведення дидактичних ігор, змагань тощо. Учні мають бути активними співучасниками навчального процесу, співпрацювати один з одним. Цьому буде сприяти атмосфера доброзичливості, взаєморозуміння і взаємодопомоги» [3, с.23].

М. Захарійчук розкриває питання щодо реалізації завдань Нової української школи на основі навчального змісту підручника для 1 класу (авт. М. Захарійчук) [2].

У процесі навчання грамоти враховується рівень готовності дітей до навчання в школі, до читання, письма, на основі цього здійснюється диференційований та індивідуальний підхід до них. Спочатку учні вивчають голосні звуки й позначення їх буквами, а потім приголосні за частотою уживання та позначення їх буквою. Молодші школярі поступово ознайомлюються з алфавітними назвами літер і вчаться називати звуки, позначувані ними. Провідним методом навчання є звуковий аналітико-синтетичний з прийомами аналізу й синтезу. Він ґрунтується на таких науково-методичних засадах: «1) предметом читання є позначена буквами звукова будова слова; звуки мовлення, які дитині необхідно відтворити, читаючи слово, є тими основними мовними одиницями, якими вона оперує на початковому етапі оволодіння грамотою; 2) початкові фонетичні уявлення діти мають одержувати тільки на основі спостережень за відповідними одиницями живого мовлення (звук, голосний, приголосний, склад та ін.) з належним усвідомленням їх істотних ознак; 3) початку ознайомлення дітей з буквами має передувати період практичного засвоєння звукової системи рідної мови, так званий добукварний період» [1, с.42].

У процесі навчання грамоти розвиваються чотири види мовленнєвої діяльності, відбувається удосконалення звуковимови, робота над граматичим ладом мовлення, формуються навички читання й письма. За словами М. Вашуленка, «основними видами роботи з письма в період навчання грамоти, безумовно, є списування, письмо під диктовку і самостійні види роботи з елементами творчості. Списування з букваря, з дошки, з навчальних карток окремих слів, речень, мікротекстів слід розглядати як вид навчальної мовленнєвої діяльності. Для запобігання помилкам під час списування його доцільно поєднувати в першому класі з проговорюванням слів напівголосно» [1, с.74].

У роботі над правильною вимовою голосних і приголосних звуків, зокрема дзвінких приголосних, доцільно використовувати різноманітний фольклорний матеріал – швидкомовки, закликанки, промовлянки, насичені відповідними звуками. Увагу акцентуємо на застосуванні чистомовок, тому що вони сприяють формуванню орфоепічної компетенції.

Наше спостереження за освітнім процесом у 1 класі показує, що необхідно значну увагу звернути на розвиток зв'язного мовлення першокласників. Уточнення, збагачення словника учня передбачає тлумачення значення слова, його вимови, уведення у словосполучення, речення, текст.

З погляду сучасної методики слід застосовувати інноваційні технології навчання, зокрема інтерактивні, ігрові, використовуючи різноманітні картки, таблиці, ілюстрації, предметні малюнки, звуко-складові схеми, презентації, qr-коди.

Отже, ми розглянули важливість букварного періоду навчання грамоти.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі / за ред. Вашуленка М. С. Київ: Літера, 2011. 367 с.
2. Захарійчук М. Реалізація завдань Нової української школи на основі навчального змісту Буквара (авт. М. Захарійчук). Початкова школа, 2018. №8. С. 26–30.
3. Пономарьова К. Пріоритети у навчанні грамоти першокласників НУШ: (методичний коментар щодо роботи за навчально-методичним комплектом до Буквара К. Пономарьової). Початкова школа, 2018. №8. С. 21-26.
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf.

ГОЛІШ Н. В.,
ЛІЗАНЕЦЬ К. І.,
ЛАЛАК Н. В.
Мукачівський державний університет, Україна

ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ «ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ»

Поняття мети виховання було і залишається фундаментальним поняттям педагогіки. Мета виховання знаходить втілення в ідеалі виховання, особистісному взірці, який можна вважати досконалим та гідним для наслідування. Значний внесок у розробку виховного ідеалу зробили вітчизняні педагоги Г. Ващенко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. У їх працях пріоритетним є виховання підростаючого покоління на засадах національної ідеї, вірності ідеалам народу. К. Ушинський зазначав, що кожен народ має свій особливий ідеал людини і вимагає від свого виховання відтворення цього ідеалу в окремих особах [3].

Оскільки у кожної людини свої ідеали, своя життєва мета, своє уявлення про добро і зло, мета й завдання виховання повинні мати різнобічний характер. Наукове обґрунтування сучасного українського виховного ідеалу стало предметом досліджень О. Вишневського, О. Сухомлинської, П. Щербаня та ін. Поділяємо думку М. Фіцули, який поняття «ідеал» трактував як уявлення про взірець людської поведінки і стосунки між людьми, що виходять із розуміння мети життя. Очевидно, що він тісно пов'язаний з суспільним життям, власним досвідом вихованця і втілює соціальне замовлення. Аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження засвідчує, що, попри всебічне вивчення, вона залишається актуальною та зумовлює постійне звернення до неї науковців.

Починаючи від епохи Античності і до сьогодні, педагоги наполягають на формуванні всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Проте мусимо визнати, що у різний час та в різні епохи цій «всебічно і гармонійно розвиненій особистості» мали бути притаманними різні риси та характеристики. До прикладу, афінський ідеал виховання – це гармонійно розвинена особистість, яка поєднує фізичну, моральну, розумову досконалість та є добрим громадянином свого полісу. Цей ідеал полягає у гармонійному розвиткові усіх здібностей та позитивних рис, таких як поміркованість, мудрість та справедливість. Спартанський ідеал втілює у собі такі риси характеру, як готовність до праці, дисциплінованість, безстрашність

і доброчинність. Падіння Римської імперії стало початком епохи Середньовіччя. Поширення християнства призвело до кризи і занепаду античної культури. Становлення феодальної системи господарювання викликало появу кількох суспільних станів: рицарства, міщанства, селянства, духовенства тощо. Кожен з цих станів витворив свій ідеал виховання, а діти й молодь виховувалися через виконання обов'язків відповідного стану. XIII – XIV ст. у Європі знаменується небувалим розвитком культури. Сьогодні цю епоху називаємо Відродженням – поворотом до античного ідеалу освіченої, всебічно розвиненої особистості. Це людина, яка характеризується творчим неспокоєм, відкритістю думок, внутрішньою дисциплінованістю, є толерантною, активною, відважною, відповідальною, скромною та розумною. У літературі XIX ст. натрапляємо також на ідеал купця, робітника, аристократа, політика, вчителя, вченого тощо. Варто зазначити, що незалежно від визнання, найбільший вплив на виховний ідеал справляла церква.

У XX ст. великий вплив на формування виховного ідеалу мали суспільні організації, політичні партії, а також ідеології соціалізму, комунізму та фашизму. Україна тривалий час перебувала у неволі. Протягом усього цього періоду кристалізувалися нові освітні потреби, а відтак і різні організаційні форми їх реалізації. Український виховний ідеал у часи неволі формувався крізь призму прагнення до незалежності. У часи надії на збройні повстання ідеалом був повстанець, у часи репресій – витривалий і розумний працівник, який примножує економічний і освітній потенціал.

Закон України «Про освіту» деталізує мету виховання, вважаючи, що вона полягає у всебічному розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвитку її талантів, розумових і фізичних здібностей, вихованні високих моральних якостей, формуванні громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагаченні на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищенні освітнього рівня народу, забезпеченні народного господарства кваліфікованими фахівцями.

Проте варто зазначити, що виховання є глибоко національним процесом. На цьому наголошував Г. Ващенко, на основі цього твердження будувалася педагогічна діяльність В. Сухомлинського. Якщо ж акцентуємо увагу на меті сучасного українського виховання, то вона полягає у передачі молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина, які включають в себе національну самосвідомість, розвинену духовність, культуру та ін.

В контексті останніх воєнних подій в нашій державі ідеал виховання втілюється у формулі «Бог і Україна» і він має національні ознаки. Адже на його формування впливають історичні обставини, народна мораль, культура, звичаї, традиції, менталітет незалежного українського народу.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. – Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади : навчально-методичний посібник / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
3. Вишневський О. Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики) / О. Вишневський. – Дрогобич: Видавець Святослав Сурма, 2010. – 160 с.
4. Сухомлинська О. Педагогічний ідеал крізь призму теорії моралі / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2008. – № 1. – С. 12-18.

ГОМА І.В.,
ФЕНЧАК Л.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ

У національній доктрині розвитку освіти України визначено, що сучасна система управління сферою освіти має розвиватись як державно – громадська та враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг. Діяльність освітян має спрямовуватись на пошук нових, демократичних, відкритих моделей управління освітою, що орієнтує освітні процеси не на відтворення, а на розвиток. Нова модель системи управління сферою освіти має бути демократичною та відкритою. У ній передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, унаслідок чого змінюються навантаження, функції, структура та стиль центрального й регіонального управління освітою [3; 4].

В умовах сучасних освітніх реформ педагог – це діагностик, аналітик, прогнозист, розробник проектів, координатор і управлінець,

організатор власного саморозвитку, який повинен мати лідерські якості, здібності, навички для того щоб планувати, організувати й управляти різноманітними видами власної та учнівської діяльності; коригувати її за результатами контролю та аналізу. Тому сьогодні гостро постає питання про професійну готовність майбутніх педагогів до здійснення організації та управління освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти та формування у них управлінської компетентності.

Готовність майбутнього педагога до управління освітньою діяльністю здобувачів початкової освіти розглядаємо у єдності та взаємодії відповідних педагогічних умов:

1) педагогічні умови мотиваційно-ціннісного змісту, які характеризують особистісне ставлення майбутнього вчителя до формування власної готовності до педагогічного управління колективною освітньою діяльністю учнів;

2) педагогічні умови змістово-пізнавального змісту, які характеризуються рівнем предметних і загальноосвітніх знань та умінь, що є засобами ефективного здійснення професійної організаційно-управлінської діяльності вчителя.

3) здійснення міжпредметної координації навчальних дисциплін із циклів професійно-фахової підготовки;

4) впровадження особистісно-орієнтованого, ціннісного та компетентнісного підходів.

Загальновідомо, що у підготовці майбутнього фахівця виділяють два аспекти: професійний та особистісний, які настільки взаємообумовлені та взаємопов'язані, що утворюють єдине професійно-особистісне проектування та становлення професійної особистості спеціаліста.

Для реалізації педагогічних умов готовності майбутнього педагога до управління освітньою діяльністю учнів, під час його підготовки необхідно передбачити такі складові компоненти:

– зміст підготовки відповідно до цілей, конкретних завдань та специфіки професійної кваліфікації цієї підготовки (зміст підготовки розглядається як мета та результат фахової підготовки у відповідності до освітнього рівня);

– педагог як конструктор та організатор процесу навчання, розвитку і виховання майбутнього фахівця;

– педагогічний інструментарій – методи, прийоми, засоби навчальної взаємодії, організаційні форми навчання;

– суб'єкт навчання як активний учасник навчальної діяльності, результатом якої є особистісне оволодіння професійним досвідом та вміння його творчо застосовувати у майбутній діяльності.

Важливу роль у формуванні організаційно-професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи відіграє навчальна дисципліна «Організація та управління у початковій освіті». За нашими дослідженнями, здобувачі вищої освіти освітнього першого (бакалаврського) рівня, мають ґрунтовно володіти, уміннями і навичками розв'язання таких освітніх завдань: проектувати освітнє середовище для досягнення гарантованих високих результатів навчання, виховання і розвитку особистості учнів; брати участь в управлінні навчальним закладом, класом, іншими об'єднаннями учнів, батьків, учителів тощо; організовувати взаємодію з державними установами, громадськими об'єднаннями, батьками учнів; вивчати потреби, можливості і досягнення учнів у навчальному процесі, моделювати їх освітні індивідуальні маршрути, а також власну професійну кар'єру.

Таким чином, сучасний випускник педагогічного факультету має бути не просто вчителем, а педагогом-менеджером, здатним успішно планувати і організовувати як власну професійну діяльність, так і діяльність здобувачів освіти та володіти організаційно-управлінськими вміннями.

Список використаних джерел

1. Байдацька Н.М. Педагогічні умови якості навчальних досягнень студентів // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Перший крок у науку". Т.1 Психолого-педагогічні науки. – Луганськ: Поліграфресурс, 2007. – С. 15-19.
2. Барно О. Деякі концептуальні підходи до формування фахівців XXI століття / О. Барно // Імідж сучасного педагога. – 2004. – № 7. – С. 3–8.
3. Серняк О. М. Управлінський аспект професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя дисциплін гуманітарного циклу / О.М. Серняк// Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Сер. Педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 13-17.
4. Фенчак Л.М. Проектувальні уміння майбутніх фахівців початкової освіти – важливий складник їх організаційно-управлінської компетентності./ /Початкова освіта:історія, проблеми, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м Ніжин, 20-21 жовтня 2016 р./ за заг.ред.Є.І.Коваленко. – Ніжин:НДУ ім. М.Гоголя, 2016. – С.146-148.

ГОНЧАРУК Н.В.,
БРИЖАК Н.Ю.
Мукачівський державний університет, Україна

НОВІ ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ І ЗАВДАННЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасна школа – це школа радості та розвитку, саморозвитку і самореалізації, розвитку у здобувачів освіти природничо-наукового та гуманітарного підходу, наукового мислення, інноваційної активності, особистісних якостей, що забезпечують успішну адаптацію в суспільстві, ключових компетентностей – навичок XXI століття. Провідна роль у цьому процесі належить учителю.

Проблема підготовки вчителя, його професійного становлення і розвитку професійної майстерності актуальна для фахової освіти України. Цю проблему досліджували вітчизняні вчені Н.Бібік, С. Гончаренко, І. Зязюн, І.Зимняя, Н.Кузьміна, А.Коломієць, О. Савченко та ін.

За концепцією Нової української школи, саме на вчителя покладається відповідальність підготувати згуртовану спільноту творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих, які здатні будуть забезпечити потужну державну і конкурентну економіку. З огляду на це, виникає низка запитань: «Яким має бути учитель Нової української школи», «Чи змінились його професійні ролі, якими вони стали?», «Якими компетентностями повинен володіти сучасний учитель?». Не становить сумнівів важливість безпосереднього теоретичного аналізу означених проблем.

Педагог-вихователь має бути прикладом втілення у власному житті духовно-моральних принципів. Основою якісного педагогічного спілкування необхідними є духовні та моральні якості, адже педагогічна діяльність, що не одухотворена моральним змістом, втрачає позитивний сенс і є засобом лише прагматичного самоствердження педагога. Тому сьогодні значно зростає роль педагога-вихователя як взірця моральної компетентності й гармонійної поведінки.

Згідно Концепції «Нова українська школа» функціональними можливостями вчителя початкових класів НУШ є вміння проєктувати результат освітнього процесу. Учитель НУШ повинен володіти лідерськими якостями для ефективної співпраці з дитячим колективом та колегами, що сприяє самостійності освітнього закладу. Однією із особливостей педагога НУШ є вміння взаємодіяти в системі «учень – учитель – батьки». Нова українська школа по-

винна працювати на засадах «педагогіки партнерства», головними принципами якої є «повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (про активність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)» [1, с. 14].

Відповідно до цього змінюються і ролі вчителя – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [1]. Детальніше проаналізуємо ці ролі.

Вчитель-тьютор (англ. tutor – учитель) – це особа, що веде індивідуальні або групові заняття, репетитор, наставник, надавач освітніх послуг; ключова фігура в дистанційному навчанні, що відповідає за проведення занять. Особливу потребу у діях тьютора мають здобувачі освіти інклюзивних груп.

Вчитель-коуч має сприяти дитині в розвитку, досягненні життєвих цілей та успіху. Коучинг (англ. Coaching – тренерство) – процес, під час якого люди навчаються й отримують певні навички. Коуч – це фахівець, тренер, який виступає як режисер освітнього процесу і робить з учня професіонала в певному напрямі.

Педагог-фасилітатор (англ. facilitate – допомагати) – це вчитель, який стимулює та спрямовує процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів. Фасилітація – це управління процесом обговорення питань у групі людей. Мета педагога-фасилітатора – налагодити ефективний обмін думками таким чином, щоб успішно подолати зіткнення думок й розбіжностей і прийняти вірне групове рішення.

Педагог – модератор. Модерація – це структурований за певними правилами процес групового обговорення проблем, пошуку шляхів їх вирішення, прийняття спільного рішення. Модератор – організатор групової роботи, що активізує і регламентує процес взаємодії учасників групи на основі демократичних принципів, забезпечує ділове спілкування, обговорення, визначення результатів групової дискусії [3, с. 3].

Разом із тим, у Професійних стандартах «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» та «Вчитель із початкової освіти» визначено перелік та опис загальних і професійних компетентностей вчителя. До загальних компетентностей увійшли громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька та чотирнадцять професійних компетентностей: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психоло-

гічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проектувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна та здатність до навчання впродовж життя [2, с. 3].

Отже, сучасний вчитель має бездоганно знати свій предмет, любити дітей і свою професію, виступати не лише в ролі вихователя, наставника та викладача, а й коуча, фасилітатора, тьютора, модератора. У своїй діяльності педагог Нової української школи має спиратися на компетентнісний, особистісний, діяльнісний підходи. В особистісному плані він має бути психологічно та емоційно компетентною людиною, лідером і менеджером, успішним професіоналом, вільним від стереотипів, ефективним комунікатором, чесним, чуйним, тактовним, толерантним, люблячим дітей і свою професію.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа» / упор. : Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник та ін.; за ред. М. Грищенка. [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
2. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Наказ Мінекономіки № 2736 від 23.12.2020 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf
3. Павлик Н. В. Психологічна готовність сучасного вчителя до творчої професійної діяльності в умовах нової української школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу:https://otherreferats.allbest.ru/psychology/01326844_0.html

ГОРБАЧ Л.М.
Житомирський медичний інститут, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ МЕДСЕСТРИНСТВА»

Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як

під час аудиторних, позааудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. Від організації самостійної роботи багато в чому залежать результати навчання здобувачів освіти та їх майбутня практична діяльність. З метою покращання ефективності самостійної роботи здобувачів освіти у позааудиторний час в Житомирському медичному інституту викладачами циклової комісії терапевтичних дисциплін та сестринської справи були удосконалені й урізноманітненні методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів освіти зі спеціальності 223 «Медсестринство» з дисциплін «Основи медсестринство» та «Догляду за хворими та медичної маніпуляційної техніки».

Створені викладачами матеріали для забезпечення самостійної роботи здобувачів освіти представлені не лише в друкованому, а й в електронному варіанті. Забезпечення студентів методичними рекомендаціями до самостійної роботи призводить до активізації самостійної підготовки студентів і до покращання якості їхніх знань.

При складанні методичних рекомендацій до самостійної роботи викладачі дотримувалися таких вимог:

- надати запропонованому матеріалу одночасного і цілісного характеру, подаючи основні вузлові питання і конкретності;
- застосувати засоби активізації роботи здобувачів освіти із навчальним матеріалом;
- проводити узагальнення і висновки;
- передбачувати можливі запитання студента.

Методичні рекомендації полегшують самостійну роботу здобувачів освіти з матеріалом. Такий навчальний матеріал забезпечує організацію самокерованої і самоконтрольованої роботи студентів. Окрім теми, актуальності, перелічених навичок, якими повинен опанувати здобувач освіти, блоку інформації, алгоритмів виконання тих чи інших маніпуляцій. Викладачі циклової комісії забезпечують здобувачів освіти орієнтовною картою для роботи з літературою з якою студент працює. Також для самоконтролю студенту пропонується перелік питань, тести завдання, типові та атипові ситуаційні задачі. При вирішенні ситуаційних задач у процесі самостійної позааудиторної роботи здобувачі освіти використовують елементи творчої діяльності. Ситуаційні задачі складені так, щоб студент міг логічно оцінити дані, подані в задачі, і на основі вивченого матеріалу дійти висновку. Це дозволяє студентам якісно підвищити свій рівень знань.

З метою оптимізації самостійної роботи була надана належна увага таким видам роботи як удосконалення професійних навиків у процесі самостійної роботи, закріплення алгоритмів маніпуляцій,

творча робота з навчально-методичною літературою, залучення здобувачів освіти до науково-пошукової діяльності, формування етико-деонтологічних норм та комунікаційних здібностей студентів.

Шляхом застосування традиційних та сучасних джерел інформації самостійної роботи, викладачі, реалізують інформаційну та світоглядну функції навчання, що дозволяє одержати міцні, ґрунтовні, повні знання з клінічних дисциплін.

Самостійна робота студентів є ефективною, оскільки привчає їх до систематичної планомірної роботи над поглибленням знань теоретичного матеріалу, а також набуття практичних навиків, виховання ділових, моральних і етичних цінностей, що, у свою чергу, полегшує реалізацію завдань у підготовці медичних фахівців.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта. – 2014, № 37-38.
2. Кудрянт З.Н. Система освіти в Україні // Педагогіка. Навч. Посібник. – Одеса: ПДПУ, 2001. – с. 55-56
3. Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.
4. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії: Практикум. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. – Т.: ТИПУ, 2008.
5. Педагогіка вищої школи – Туркот Т. І., – 2016.

ГРАБ М.В

ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ», Україна

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Реформування освіти на засадах особистісно зорієнтованої моделі навчання та її спрямованість на компетентнісний підхід є підґрунтям для змін у сучасній професійній підготовці майбутніх педагогів. У зв'язку з прийняттям нового Державного стандарту початкової освіти, в якому математичну компетентність зафіксовано як ключову й окреслено систему наскрізних умінь, методико-математична підготовка вчителя початкових класів набуває нових орієнтирів.

У наукових доробках Н. Бібік, В. Бондаря, О. Локшиної, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, О. Савченко, І. Шапошнікової, знаходимо опис проблеми компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців. У працях Н. Глузман, Л. Коваль, С. Скворцової розкрито питання формування методико-математичної компетентності здобувачів вищої освіти. Науковці методико-математичну компетентність майбутнього вчителя початкової школи розглядають як «системне особистісне утворення, що відображає інтеграцію теоретичних, практико зорієнтованих, дослідницьких знань та умінь з математики і методики її навчання в початковій школі, ціннісного ставлення до вдосконалення результатів своєї професійної діяльності на засадах самоосвіти, самореалізації, соціалізації та особистісного розвитку» [2]. Під якісною методико-математичною підготовкою фахівця розуміємо, що студент не тільки володіє математичними та методичними знаннями, уміннями, навичками, а й спроможний застосовувати їх у професійній діяльності.

У здобувачів освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» формування даної компетентності відбувається впродовж усього навчання у ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ» та включає: математичну підготовку (навчальні дисципліни: «Математика», «Основи початкового курсу математики»), методичну підготовку («Методика навчання математичної освітньої галузі»), практичну підготовку (проходження різних видів педагогічної практики). Варто зазначити, що якість методико-математичної підготовки майбутніх фахівців певною мірою залежить від якості їхньої шкільної математичної підготовки, що перед6ачає ґрунтовні математичні знання на рівні вільного оперування ними, бачення змістовно-логічних зв'язків між поняттями, твердженнями та процедурами.

Важливим завданням роботи зі студентами вважаємо створення умов для формування у них позитивного емоційно-ціннісного ставлення до вивчення математики, адже математична освіта – складова культурного розвитку людини. Неодмінною складовою професійної компетентності вчителя є розвинена здатність до математичного мислення. Крім того, захопити молодших школярів математикою може лише креативний вчитель. Особливістю змісту курсів «Математика» та «Основи початкового курсу математики» є їх професійна спрямованість, що базується на принципах взаємозв'язку математичного і методичного курсів та взаємозв'язку початкового курсу математики і того, що викладається у ЗВО. Тому, при підготовці майбутніх учителів початкової школи слід враховувати такі завдання, які ставить зміст шкільної освіти: формування основ

професійно-педагогічної свідомості майбутнього вчителя початкових класів; озброєння майбутніх учителів основами теорії, історії та методів наукових досліджень з математики; оволодіння майбутніми вчителями вміннями вирішувати завдання методики викладання математики в початкових класах.

У рамках фахової підготовки у майбутніх педагогів мають формуватися певні методичні уміння – підбір методичного інструментарію до проведення уроків математичної освітньої галузі. Серед шляхів удосконалення методико-математичної підготовки науковці виділяють використання у освітньому середовищі мультимедійних дидактико-методичних комплексів. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним засобом, що дозволяє надати інформацію у більшому обсязі, ніж традиційні джерела інформації, і в тій послідовності, яка відповідає логіці пізнання і рівню сприйняття конкретного контингенту студентів [1]. Аналітичні уміння майбутні фахівці розвивають під час проходження різних видів педагогічної практики. Консультування, спільна розробка конспектів уроків, колективний аналіз відвідуваних уроків, анкетування по завершенні практики дають можливість викладачу з'ясувати стан підготовленості студентів, разом з ними відкоригувати процес формування певних методичних умінь та уточнити завдання подальшої аудиторної та самостійної роботи. Формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів передбачає ознайомлення із інноваційними напрямами та тенденціями розвитку початкової математичної освіти. Системність та ґрунтовність підготовки забезпечується уміннями орієнтуватися в колі існуючих технологій, аналізувати, порівнювати, визначати їх сутність, впроваджувати новітні досягнення педагогічної науки та сучасної математичної освіти. Процеси модернізації орієнтують на розробку продуктивних підходів до організації процесу навчання математики молодших школярів з використанням технологій навчання: розвивальної, інтерактивної, проектувальної, інформаційної, ігрової та інших [4].

Таким чином, процес формування методико-математичної компетентності майбутніх фахівців у ЗВО значною мірою залежить від контенту навчальних дисциплін, методів, прийомів, форм організації освітнього середовища, процедур моніторингу якості освіти.

Список використаних джерел

1. Гаран М. С. Удосконалення методико-математичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. Збірник наукових праць. Медаsosiuні науки. Випуск 65. Херсон : ХДУ, 2014. С. 309-315.

2. Глузман Н. А. Система формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. … докт. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2011. 46 с.
3. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti.
4. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 375 с.

ГРАБ О. В.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Процес формування екологічного світогляду, тобто перебудови людської свідомості, потребує зміни сформованої життєвої концепції, зміни мислення, реформування старих і становлення нових духовних інститутів суспільства, культурної революції в людських якостях. Зміна життєвої концепції – дуже складний процес, проте вона необхідна для виживання цивілізації. Вважаю, що свідоме розуміння майбутніми педагогами свого місця та ролі в природному довкіллі сприятиме осягненню глобальності екологічних проблем людства та можливості їх розв'язання спільними зусиллями. Поряд із цим загострення екологічних проблем і необхідність їх вирішення породили новий напрям в освіті – екологічний.

Екологічна освіта від закладу дошкільної освіти до закладу вищої освіти, уміння поводитись у природному довкіллі наймолодшими громадянами та дорослими – запорука безперервного гармонійного розвитку людської цивілізації та суспільства, становлення особистості на кожному життєвому етапі.

Успішність формування первинних уявлень про природне довкілля та в дітей дошкільного віку безпосередньо залежить від доброякісності еколого-педагогічної підготовки майбутніх вихователів.

Аналіз стану сучасної практики свідчить, що педагог із нерозвиненою екологічною свідомістю, несформованою системою екологічних цінностей та пріоритетів, недостатнім рівнем екологічної культури не може повноцінно розвивати нове екологічне мислення дітей, впливати на їхню поведінку. Це доводить необхідність

корекції змісту й методики підготовки фахівців щодо формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку. В Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні визначено, що важливо формувати у дітей природничо-екологічну компетентність: «здатність дитини до природодоцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що грунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів, яка формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [1].

Слід підкреслити, що проблема еколого-педагогічної підготовки майбутніх вихователів до формування первинних уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку розглядається в контексті екологічного виховання. Українська дослідниця Н. Лисенко під екологічним вихованням розуміє «процес формування свідомого сприйняття навколишнього середовища, необхідності дбайливого ставлення до природніх ресурсів, правильного розуміння проблеми взаємодії суспільства з природою» [3]. Дошкільний вік є найбільш сензитивним до сприймання природного довкілля, відбувається подальше оволодіння внутрішніми способами сприймання.

Завдання дошкільних закладів – розвиток естетичних, інтелектуальних, гуманістичних почуттів та етичних форм у ставленні до природи. Підвалини екологічної свідомості складають елементарні знання про природу. У дітей слід виховувати розуміння впливу людини, її господарської діяльності на природне довкілля [2].

Формування екологічного світогляду як особливої форми світосприйняття, характерними ознаками якої є узагальнена система принципів, поглядів, екологічних знань, цінностей, оцінок, переконань, практичних настанов, що визначають місце людини у світі, її життєву позицію, спосіб поведінки та програми дій. Формування екологічного світогляду майбутнього вихователя передбачає реалізацію гуманістично-інтегративних підходів до пізнання світу, вирішення проблеми пізнання та розвитку ноосферного мислення. Формування екологічного світогляду людини відбувається під впливом навколишнього середовища і насамперед у процесі практичної діяльності.

Таким чином, екологічний світогляд – новий тип світогляду пов'язаний з інтегруванням природничих та гуманістичних наук у поєднанні з новими екологічними вимогами, що забезпечує гуманістичне спрямування стосунків людини з природою. Процес формування екологічного світогляду у майбутнього фахівця дошкільної освіти потребує адекватних засобів впливу на свідомість та поведінку здобувачів. Вони мають нав'язувати відповідний формат перебудови життєвої позиції, утворювати специфічний еколо-

говідповідний простір, який необхідно враховувати як при підготовці майбутніх фахівців, так і при безпосередній роботі з дітьми дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К. 2021р.
2. Левківська Г. Виховуємо любов до природи / Г. Левківська // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015. – № 5. – С. 60-65.
3. Лисенко Н.В. Практична екологія для дітей: навч.-метод. посіб. для батьків, вихователів, вчителів / Н.В. Лисенко. – Івано-Франківськ: Фірма «Сіверсія» ЛТД, 1999. – 156 с.

ГРЕСЬКО І. І.,
ФЕНЧАК Л.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

З метою формування здоров'язбережувальної компетентності у здобувачів початкової освіти, необхідно сформувати в них ціннісне ставлення до здоров'я (власного й оточуючих) та створити умови для вироблення життєвих навичок, що сприяють зміцненню здоров'я. Вищезазначене складе основу здоров'язбережувальної компетентності, яка забезпечить в подальшому здоровий спосіб життя школяра.

Різні аспекти пропонованої проблеми розглянуто філософами, соціологами, психологами і педагогами. М.Амосовим, І.Брехманом, В.Дімовим, Ю.Лисициним, В. Оржеховською та ін. досліджено питання збереження та зміцнення здоров'я дитини, створення умов активності та загартування дітей, розкрито цілісність фізичної, психічної, духовної та соціальної складових здоров'я.

Здоров'язбережувальна компетентність за Державним стандартом – це здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей. Важливу роль у реалізації завдань щодо формування у здобувачів початкової освіти здоровязбережувальної компетентності відіграє Інтегро-

ваний курс «Я досліджую світ». Метою предмету є формування в учнів цілісної картини світу в процесі опанування соціального досвіду. Він охоплює систему знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності, способи дослідницької діяльності. Інтегрований курс має сприяти розвитку наукової і технологічної грамотності учнів на основі набуття конкретного досвіду вирішення проблем.

Посібник з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» адресований молодшому школяреві й передбачає види діяльності учнів, що задовольняють природні потяги дитини до дослідництва і висновків, конструювання, комунікації, вияву своїх творчих здібностей. Ці види діяльності реалізовуватимуться в посібнику через систему завдань: «відшукай зайве», «знайди схоже і відмінне», «спостерігай», «досліди», «змоделюй», «установи зв'язки», «придумай», «розіграй сценку» тощо. Завдання посібника спрямовані на формування уявлень першокласників про себе як громадян України, які мають оберігати і любити Батьківщину, дбати про власне здоров'я і про тих, хто їх оточує. Таким чином, реалізуються завдання соціокультурного розвитку здобувача початкової освіти.

Практичну зорієнтованість інтегрованого курсу «Я досліджую світ» забезпечує виконання завдань предметно-перетворювальної діяльності, що передбачає планування дій у процесі виготовлення виробу, формування навичок спільної діяльності, розвитку творчих здібностей. Основне спрямування предметно-перетворювальної діяльності в 1-х класах передбачає розширення сенсорного досвіду дітей, розвиток моторики рук, координації рухів, формування пізнавальних процесів (сприймання, уваги, пам'яті, мислення та ін.), початкових прийомів роботи з інструментами.

До кожної з тем пропонується перелік проблемних питань, які структурують зміст навчального предмета. В основу вивчення покладено проблемно-пошуковий метод, а також синергетичний підхід до освітнього процесу, коли виконання завдань із різних галузей, їх взаємопроникнення та переплетення підсилюють ефекти навчання.

Отже, здоров'язбережувальна компетентність, як основа буття особистості, визнається однією із ключових компетентностей людини. Її формування відіграє першочергову роль у житті та самореалізації кожного громадянина. Вищезазначене складе основу здоров'язбережувальної компетентності, яка забезпечить в подальшому здоровий спосіб життя школяра.

Список використаних джерел

1. Власенко Л. В. Організація здоров'язбережувального навчального процесу на уроках і в позаурочний час у початковій школі / Л. В. Власенко // Основи здоров'я (Основа). – 2012. – №4. – С. 21-24.
2. Грицай Ю. О. Використання здоров'язберігаючих технологій в навчальній діяльності школярів: навчальний посібник / Ю. О. Грицай. – Миколаїв: МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2012. – 181 с.
3. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%DO%BF.

ГРИЦЬКО В.В.,
СТАНИНЕЦЬ М.Ю.
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ», Україна

РОЛЬ ІКТ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Існує безліч трактувань поняття «педагогічної технології» та всі вони суттєво відрізняються, проте мають однакову специфіку, яка полягає в тому, що в ній здійснюється навчальних процес, за якого досягаються поставлені цілі [3]. Педагогічна технологія спрямована на формулювання певних цілей через результат навчання, що виражається в надійному усвідомленні матеріалу та перевірці засвоєних знань. Традиційні педагогічні технології направлені на:

- з одного боку – викладання знань;
- з іншого – їх засвоєння.

Протягом останніх років відбувається стрімкі зміни в системі освіти. Нині нові вимоги суспільства до рівня освіченості та розвитку особистості призводять до необхідності змін технологій навчання. Поряд із традиційними технологіями розвиваються інноваційні.

На сьогодні сучасний світ стає дедалі більш комп'ютеризованим. Цих інновацій потребує також й система навчання. Саме інформаційно-комунікаційні технології відіграють надзвичайно важливу роль у модернізації освіти. На сьогодні володіння ІКТ – це така сама необхідність, як і уміння читати і писати, а знання їх використовувати – це невід'ємна складова інформаційної культури сучасного педагога. За висловом Зязюна: «ІКТ забезпечують учням і студентам

вільний доступ до різноманітної інформації, набуття навичок вирішення різноманітних проблем на основі їх всебічного дослідження і аналізу, здобуття певних знань в різноманітних галузях» [2].

Питання впровадження та ініціювання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі розроблюють велика кількість науковців, такі як: Н.Корсунська, В. Андрущенко, М.Загірняк, А.Хуторський, І.Козубовська, І. Дичківська, Є.Долинський, М.Бухаркіна, Я.Ваграменко, В.Вержбіцький, Є.Полат, К.Верішко, В.Каймін, А. Кузьмінський, В.Солдаткін, Н.Сиротенко, О,Скубашевська, В. Кремень, В. Луговий, В. Морозова, Д. Чернілевський В.Осадчий та інші.

На сьогодні якісне викладання жодних дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Для викладачів різних дисциплін пріоритетними є різні можливості комп'ютера.

Одним із важливих можливостей ІКТ для викладача гуманітарного циклу є інтерактивність, що полягає у активній діалогічній взаємодії студента та комп'ютера, в той час як для викладачів технічних дисциплін - обчислювальні можливості. Також важливим є можливість комунікації, оскільки вивчення гуманітарних дисциплін, зокрема мови, історії, краєзнавства неможливе без активного спілкування в різних режимах. Крім цього, досить важливим є доступ до інформації через телекомунікаційній мережі, що надає можливість отримання найсвіжіших даних про новини культури, медіа, події у світі, що є дуже важливим при викладанні суспільно-політичних, мистецьких та культурологічних дисциплін.

Широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій в гуманітарній освіті пов'язане з тим, що впровадження ІКТ у гуманітарну освіту суттєво прискорює передавання сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань і накопиченого досвіду людства від однієї людини до іншої. Також активне й ефективне впровадження цих технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам інформаційного середовища і процесу модернізації традиційної системи освіти. Сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до стрімких змін, що відбуваються в суспільстві, дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання відразу.

Крім того, гуманітарні дисципліни є невід'ємними складовими гуманітаризації та гуманізації освіти. Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій викладачами-гуманітаріями потрібно розглядати також з точки зору спроможності ІКТ вирішувати завдання гуманізації освіти. Вони орієнтовані на створення

нових відносин між індивідом і суспільством, формування загальнокультурних якостей у змісті освіти, спрямованих на вдосконалення особистості, передбачають розвиток гуманістичного світогляду. А також вдосконалення духовного складу особистості, розкриття та збагачення творчого потенціалу та формування здібностей людини жити в суспільстві за морально-етичними нормами.

Отже, впровадження ІКТ як інноваційних технологій в гуманітарну освіту та загалом в освітнє середовище викладання зараз – вимога часу. Їх застосування – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку освітнього процесу. Інформатизація істотно вплинула на процес придбання знань. Нові технології навчання, на основі інформаційних і комунікаційних, дозволяють збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань.

Таким чином, комп'ютеризація відіграє важливу роль в освіті та значно модернізує традиційне освітнє середовище, адже вона значним чином покращує навчально-виховний процес та значно прискорює розвиток та якість гуманітарної освіти.

Список використаних джерел

1. Зимовець О.А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у контексті педагогічної інноватики. / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/2335/1/67.pdf
2. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Лемківський К.М., Сухарніков Ю.В. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: 2004. – 26 с.

ГУБАЛЬ Г.Ю.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК УМОВА АКТИВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Основною формою організації навчальної діяльності молодших школярів традиційно залишається урок. Однак, залежно від тих завдань, які він покликаний реалізувати, урок змінює свої цілі, зміст, структуру, методи, прийоми і засоби навчання. Цілі сучасного уроку в початкових класах випливають із головних завдань

початкового етапу навчання, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти[2, с.2]. Особливо актуальним є застосування на уроках дидактичних ігор. Дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. Для того, щоб дидактичні ігри стимулювали різнобічну діяльність і задовільняли інтереси учнів, учитель повинен добирати їх відповідно до програми для кожної вікової групи, враховуючи пізнавальний зміст, ступінь складності ігрових завдань і дій [3, с.98].

Дидактичні ігри, які використовуються в початковій школі, виконують різні функції: активізують інтерес та увагу дітей, розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву, закріплюють знання, вміння і навички, тренують сенсорні вміння, навички тощо. Правильно побудована цікава дидактична гра збагачує наукові дослідження, відкриття та розвиток технологій в сучасній науці процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості дитини [4, с.74]. Цінність дидактичної гри у тому, що вона виконує роль емоційної розрядки, запобігає втомі дітей, знижує гіподинамію. Успіх дидактичних ігор залежить також від правильного використання в них ігрового матеріалу: іграшок, геометричних фігур, природного матеріалу (шишок, насіння, листочків) тощо.

Для здійснення мотивації навчальної діяльності вчитель може розпочати урок із дидактичної гри «Чи знаєте ви…» (Декілька учнів виходять до дошки і відповідають на поставлені питання, хто швидше відповість – отримає фішку. Учень, який отримає більшу кількість фішок, стане переможцем). Наприклад, при вивченні теми: «Яке значення має для людини сім'я?» можуть бути такі питання: 1. Які очі у твоєї бабусі? 2. Яка улюблена пісня татуся? 3. Що смачненьке останній раз готувала твоя матуся? 4. Яка улюблена телепрограма дідуся? Після проведення гри вчитель може поцікавитися в учнів: «Чи важко було відповідати на ці питання? З якою метою ми на них відповідали?»

До вподоби учням також гра «Мій друг». Діти по черзі описують своїх товаришів у класі, не називаючи їх імен. Учні повинні за розповіддю відгадати ім'я друга. Головною метою цих дидактичних ігор є створення умов для ефективної організації пізнавальної діяльності учнів на уроці.

Навчальні ігри забезпечують учням безпечне середовище для невдач. Ігри дають їм можливість спробувати нові ролі. Якщо щось не вдалося, то вони можуть просто спробувати ще раз, і навчитися на своїх помилках [1, с.172]. Після гри може відбутися загальне на-

вчальне обговорення, що дозволить кожній групі поділитися труднощами, прогресом і досягненнями. Останній крок у впровадженні ігрового навчання дає інформацію, необхідну для коригування уроків і вправ, а також вирішення проблем на основі нових знань.

Навчання, засноване на іграх, полягає не лише в наданні інформації учням, а й у зміні способу навчання учнів і підходу до навчання. Мета – отримати задоволення від самого процесу навчання. Новітні тенденції в освітньому процесі сприяють підвищенню якості знань і навичок, які учні засвоюють і набувають, що призведе до кращих оцінок.

Список використаних джерел

1. Блудова Ю., Ільїна О. Геймізація освітнього процесу в Новій українській школі. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 27, том 1, 2020р. С. 169–173.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12
3. Дубровська Л. О., Дубровський В. Л. Місце і роль дидактичних ігор у системі навчання молодших школярів . Психолого-педагогічні науки. – 2017. – № 2. С.95-98.
4. Козігора М.А. Ігрова діяльність як засіб впливу на мотивацію навчальної діяльності молодших школярів. /Наукові дослідження, відкриття та розвиток технологій в сучасній науці. м. Рівне, 19-20 квітня 2019 р. С.74–77
5. Рендзей В.М., Товканець Г.В. Дидактична гра в освітньому процесі початкової школи /Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей за матеріалами ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 травня 2022 р., м. Мукачево). Мукачево : Вид-во МДУ, 2022. С. 157– 158.

ГУТОР Л.В.
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ВИКЛАДАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ ЯПОНІЇ ТА УКРАЇНИ

Мотивація є обов'язковою умовою управління професійною діяльністю та її забезпечення. Вона безперечно впливає на якість

праці, ефективність та продуктивність робочого процесу, а також на конкурентоздатність фахівців. Окрім цього, ентузіазм та завзятість у виконанні професійних завдань дають відчуття задоволеності та щастя. Як вважав наш український філософ Г. Сковорода, саме «сродна праця» є джерелом щастя людини. Тому, викладання за покликанням є, на нашу думку, основним внутрішньо-психологічним мотиваційним чинником фахівців освітньої галузі.

Мотиваційні чинники викладання у вищій школі Японії зумовлені природнім нахилом до викладацької діяльності, ставленням до власної професії, зацікавленістю у виконанні професійних завдань, розумінням специфіки та умов професійної діяльності, знанням вимог до особистості фахівців, професійною ідентифікацію та матеріальною винагородою за здійснення фахової діяльності.

Метою цієї праці є висвітлити основні результати вивчення досвіду викладання в університетах Японії та України; на основі проведеного порівняльного аналізу, виявити нематеріальні та матеріальні мотиваційні чинники науково-освітньої діяльності у вищій школі.

За допомогою порівняльного аналізу викладання в університетах Японії та України виявлено чимало подібних рис, що передусім стосуються вимог до наявності освітніх ступенів, виконання посадових інструкцій, здійснення наукової, навчально-методичної та організаційно-виховної діяльності. В обох країнах обов'язковою умовою для прийому на роботу є наявність, як мінімум, ступеню магістра. Не відрізняється також перелік посад: асистент, старший викладач, доцент, професор, почесний професор, (старший) науковий співробітник. Наявність ступеня доктора філософії (PhD) є бажаним, але не обов'язковим критерієм прийому на роботу. Проте, обов'язковою умовою для претендентів на посаду викладача закладу вищої освіти (ЗВО) Японії є наявність публікацій з потенційного напряму науково-освітньої діяльності. На відміну від специфіки працевлаштування в Україні, що відбувається за контрактом, для науково-педагогічного складу підрозділів ЗВО в університетах Японії, передбачено також штатні робочі місця. Схожими також є виклики, що стоять перед фахівцями галузі вищої освіти, а саме: інформатизація навчального процесу, ІКТ-компетентність викладачів, педагогічна майстерність молодих викладачів, психологічна готовність до здійснення педагогічної діяльності, переважання професійних навичок над дидактичними та методичними.

В Японії професія викладача вищої школи є дуже престижною та добре оплачуваною. Незважаючи на те, що матеріальна мотивація не є ключовою у сфері викладання, літературний пошук і

послідовний порівняльний аналіз, що стосуються мотиваційних особливостей, рівня затребуваності професії викладача та задоволеності процесом науково-освітньої діяльності у вищій школі, засвідчують вагому роль заробітної плати у мотивації викладачів ЗВО. Ми здійснили компаративний аналіз відкритої інформації на офіційних сайтах ЗВО, зокрема, Токійського університету [4] та Київського національного університету (КНУ) імені Тараса Шевченка [1], який засвідчив значні відмінності у розмірі зарплат викладачів.

Встановлено, що мінімальна зарплата викладачів Токійського університету перевищує мінімальну зарплату викладачів КНУ імені Т. Шевченка у 9,4 разів. Порівняння зарплат здійснено шляхом конвертування національних валют в умовні одиниці – американські долари (USD), на основі офіційного курсу валют в день проведення цього дослідження – 20 вересня 2022 року (1 USD =151,93 JPY; 1 USD = 36,92 UAH).

Однак, просте зіставлення розмірів зарплат в Японії та Україні не може бути коректним, оскільки загальновідомо, що витрати на життя в Японії значно вищі, ніж в Україні. Літературний аналіз виявив, що прожитковий мінімум (ПМ) в Японії становить – 2 061 USD [3]. За Урядовими джерелами, ПМ в Україні становить 70 USD (*фактичний* ПМ встановлений Урядом). Проте, ретельніше дослідивши, ми виявили ще дві цифри, які характеризують ПМ: 225 USD (*реальний* ПМ, озвучений Міністром Соціальної Політики газеті «Українська Правда») або 860 USD (*комфортний* ПМ, встановлений на основі результатів широкого соціологічного опитування громадян України [2]). Порівнявши складові щомісячних витрат, ми зіставляли японський ПМ із комфортним українським ПМ. Таким чином, на першому етапі, за допомогою простих арифметичних дій було визначено різницю між коефіцієнтами співвідношення прожиткових мінімумів із мінімальними зарплатами викладачів у двох країнах, що становить 3,96. А на другому етапі, визначено розмір бажаної мінімальної заробітної плати українських викладачів, за допомогою застосування коефіцієнту до розміру фактичної мінімальної зарплати. Встановлено, що для досягнення такого рівня матеріальної мотивації до педагогічної діяльності як у Японії, мінімальна стартова зарплата викладачів в Україні повинна зрости у 3,9 разів та становити 863 USD.

На нашу думку, незважаючи на те, що психологічні мотиваційні чинники є провідними, матеріальні мотиваційні чинники можуть мати значний вплив на якість та ефективність здійснення професійної науково-освітньої діяльності у вищій школі.

Список використаних джерел

1. Київський національний університет імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.univ.kiev.ua/.
2. Український Спектр [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uaspectr.com/2022/02/14/skilky-groshej-vam-potribno-dlya-komfortnogo-zhyttya/.
3. Expatistan [Online]. Retrieved from https://www.expatistan.com/cost-of-living/country/japan
4. University of Tokyo [Online]. Retrieved from https://www.u-tokyo.ac.jp/en/.

ДЕМЕНЬ П.
Університет «Бабеш-Бояї» м.Клуй-Напока, Румунія
РЕГО Г. І.
Закарпатський інституту післядипломної педагогічної освіти, Україна

ЗАПОБІГАННЯ ТА ЗМЕНШЕННЯ ЦЬКУВАННЯ В ШКОЛІ НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «ДРУЖНЯ ШКОЛА»

У 2020 році фондом ООН ЮНІСЕФ було проведено дослідження в Україні, за результатами якого виявлено, що 67% дітей у віці від 11 до 17 років – стикалися з такою проблемою як булінг, а жертвами цього явища стали близько 24% дітей, найбільше жахає те, що 48% з них, про такі випадки нікому не розповідали. При цьому 44% дітей спостерігали за збиткуванням своїх однолітків, не реагуючи на такі факти через острах піддатися аналогічному знущанню. Це дослідження тривало протягом трьох місяців. За такий короткий час – це вражаючі цифри, але ще більш жахає, що це безліч покалічених дитячих доль [1].

Румунія посідає третє місце серед 42 опитаних європейських країн за частотою шкільного булінгу [2, с.247]. За останні роки, у всіх Європейських країнах вивчення жорстокого поводження в школі стало важливою сферою інтересів як для педагогів, так і для дослідників. Результати досліджень доводять, що вчителі в школах потребують допомоги та ефективних дій.

Іноземний термін «булінг» (bullying), походить від анг. bully – забіяка, хуліган, і, незалежно від походження цього слова, мова йде не тільки про звичайне цькування, але й про психологічні та

фізичні тортури, утиск, дискримінацію, пригнічення, свідоме жорстоке ставлення та агресивне переслідування. Однією з його важливих характеристик є те, що він є свідомим і навмисним, а його метою є заподіяння психічного або фізичного болю. Щодо появи негативних дій, – то можна говорити про вербальну агресію, яка включає стигматизацію, погрози, вживання нецензурних слів, кепкування тощо. Агресія у дітей починається тільки після того, як дитина розуміє, що вона може бути причиною і приводом для чужого страждання, що вона здатна змусити інших робити те, що вона хоче, завдаючи їм болю. На тлі надмірної агресії, завжди є якась проблема, пов'язана з емоційним життям. Якщо дитина бере участь у насильницьких діях щодо інших, виникає якась ситуація, яку вона відчуває загрозливою, що підвищує рівень її внутрішньої напруги.

Найпоширенішими місцями цькування є: будівля та подвір'я школи, дороги, що ведуть додому, та інші об'єкти, пов'язані зі школою (наприклад, спортивний майданчик) (Utasi, 2000) [7]. Ми говоримо про агломерати, де нагляд дорослих дуже мінімальний.

На основі інтервенційної програми норвезького дослідника Дана Олвеуса (1999) [5], науковці кафедри педагогіки та прикладної дидактики університету «Бабеш-Бояї» м. Клуй-Напока (Румунія) розробили програму «Дружня школа», головна мета якої полягає у боротьбі з булінгом і, зокрема, запобіганні та усуненні як прямих, так і непрямих форм насильства за допомогою драматичних ігор, групової роботи, спільного формулювання правил, розповідання історій, відтворення короткометражних фільмів, виготовлення плакатів, спільної розмови тощо. Використання програми сприяє створенню позитивних соціальних стосунків у спільноті класу, усвідомленню відмінностей між людьми та прийнятті іншості. У результаті розвитку емпатії, дитина краще розумітиме точку зору своїх однолітків і зможе поважати межі інших, а також у неї буде менше конфронтацій і агресивних «зіткнень».

Олвеус (1993) [6] наголошує, що використання кооперативних методів позитивно впливає на розвиток особистості. Саме тому, ми використовуємо в нашій програмі розвитку драматичні та рольові ігри. У своїй книзі Neelands (1994) [4] він детально пояснює розвиваючий ефект від використання ігор драматизацій, які залучають не лише інтелект, але й емоції. Ігри драматизації – це власне людинотворча та соціалізуюча діяльність, важливою метою якої є розвиток взаємоповаги, терпіння та співпереживання. Це головна причина застосування ігор драматизацій в рамках теми шкільного булінгу. Олвеус (1993) [6] також згадує про позитивний вплив

спільної діяльності з метою розваг, розмов та спільного проведення часу.

У нашій профілактичній програмі ми спробували замінити веселі заходи «заняттями з формування емпатії» на спільне післяобіднє чаювання, метою якого було виховання емпатії. Мета занять з формування емпатії – спільно знайти вирішення проблем, що виникають, обговорити всі можливі точки зору, заохотити дітей поділитися проблемами, які вони пережили в спільноті класу, створити безпечний простір для дитини (Horváth, 2016) [3]. Зазначені заняття проводились у присутності та за допомогою психолога під час шостої, восьмої та десятої зустрічі.

Короткометражні фільми та відео, додані до нашої програми, були поширені в рамках кампанії «Хто б'є, той не друг», у рамках якої видавці прагнули донести до якомога більшої кількості дітей повідомлення про те, що булінг між однолітками – неприйнятний у жодній формі та за жодних обставин.

Однією з головних цілей програми «Дружня школа» є зменшення та попередження жорстокого поводження в класі. Ми віримо, що дана програма сприятиме попередженню, а також усуненню та зменшенню існуючої на сьогоднішній день проблеми.

Список використаних джерел

1. Косинська, О. О., Максимова, О. О. (2021) Формування навичок безпечної поведінки в дітей дошкільного віку в ситуаціях булінгу. Наукове мислення: Збірник статей учасників сорок п'ятої всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього», (10 - 20 жовтня 2021). pp. 3-7. Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/33338/
2. Demény Piroska Dr., Dr. Reho Anna, *Barátságos iskola: az iskolai bántalmazás megelőzése és csökkentése* Універсальні навички XXI століття: педагогічні акценти професійної підготовки і вищої освіти: колективна монографія / За заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. Ужгород: РІК-У, 2022. С. 247-253.
3. Horváth, B. (2016). A világ legboldogabb országában az iskolai tananyag része az empátiára nevelés. Режим доступу: https://444.hu/2016/08/23/a-vilag-legboldogabb-orszagaban-az-iskolai-tananyag-resze-az-empatiara-neveles
4. Neelands, J. (1994). *Dráma a tanulás szolgálatában.* Magyar Drámapedagógiai Társaság Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest.
5. Olweus, D. (1980). *Familian and temperamental determinants of agressive behavior in adolescent boys: a causal analysis.* Developmental Psychology, 16. 23.35.

6. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we konow and what we can do*. Oxford, Blackwell Publishers.
7. Utasi, J. (2000). *Erőszak az iskolában. Család, Gyermek, Ifjúság.*

ДОБОНІ А.,
ЛАЛАК Н.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ЛЮБОВ ДО ДІТЕЙ ЯК ПРОВІДНА ЦІННІСНО-СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В Концепції НУШ зазначено, що сучасним здобувачам освіти потрібні компетентні, креативні педагоги, які дотримуються принципу дитиноцентризму і з розумінням ставляться до них. Для молодших школярів слова «вчитель нас розуміє» є синонімом до слів «вчитель нас любить». В педагогіці є спеціальний термін для позначення цієї ціннісної світоглядної орієнтації – «педагогічна любов». Педагогічну любов ми трактуємо як центральну категорію гуманної педагогіки, як високе моральне почуття, яке полягає у стійкій, самовідданій і свідомій прихильності педагога до вихованця, зумовленій яскраво вираженими педагогічними переконаннями, життєвими цілями служіння дитинству та інтересами людей.

Особливості педагогічної взаємодії на основі любові вчителя до учнів можемо знайти у працях Ш. Амонашвілі, Я. Корчака, Я. Коменського, А. Макаренка, Й. Песталоцці, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших. Швейцарський педагог Й. Песталоцці вважав, що саме «у любові дитина знаходить вдвічі більше джерело зростання». Польський педагог Я. Корчак підкреслював, що любити дитину – це означає: допомогти їй стати собою, а не реалізувати мрії інших; не вимагати від неї плати за зроблене; не зганяти зло і образи на дітях; не ставитися зверхньо до дитячих проблем; не принижувати. Тобто педагог вважав, що справжня любов – це довіра, розуміння, допомога.

Саме любов до дітей стала лейтмотивом не лише професійної діяльності, але й усього життя відомого українського педагога В. Сухомлинського. Він писав: «Що найголовніше було в моєму жит-

ті? Без роздумів відповідаю: любов до дітей». Вчений зазначав, що без любові вчителя до дітей не може бути успішної його діяльності, а «навчитися любити дітей не можна ні в якому навчальному закладі, ні з жодних книжок, ця здатність розвивається у процесі участі людини в громадському житті, в її взаємовідносинах з іншими людьми. Але за самою природою своєю педагогічна праця – повсякденне спілкування з дітьми – поглиблює любов до людини, віру в неї» [3].

Відомий грузинський педагог-новатор, Ш. Амонашвілі вважає, що «Питання – як любити дітей – вічне для педагогіки. Але не для педагогіки як академічної науки, а педагогіки як унікальної єдності науки і високого мистецтва, як способу життя, як стану духу. Прикро, що педагогічна наука не прагне до синтезу з педагогічним мистецтвом, з тим, щоб на цій основі стати потужним двигуном поступального розвитку нашого суспільства. Але ще прикріше, коли вона зовсім суперечить мистецтву виховання, в основі якого лежить безмежна любов до дітей». Педагог наголошує: «Любити дітей і кожну дитину треба: - щиро, чесно, від усього серця; - спокійно, терпляче, довірливо; - ніжно, красиво, вишукано; - віддано, постійно, без умовностей; - натхненно, захоплено; - дбайливо, мужньо, розуміюче; - з повагою, твердженням, піднесенням. …Ось такою Любов'ю треба любити дітей. Вона несумісна з роздратуванням, з грубістю, з недовірою, з приниженням, з насильством, з примусом ...». За словами Ш. Амонашвілі: «Любов треба нести дітям з любов'ю, красиво і витончено, щоб вони прийняли її і виховувалися» [1].

Отже, педагоги, які жили в різні часи, в різних країнах, працювали в різних навчальних закладах, сходяться в одному: любов – це основний закон, з якого необхідно виводити визначення того, що називається методами, принципами, школою, уроком, освітньою реформою. Педагогічна любов – це основа педагогічної майстерності сучасного вчителя початкових класів.

Список використаних джерел

3. Амонашвілі Ш. А. Як любити дітей. (Досвід самоаналізу). / Ш. А. Амонашвілі. – Донецьк: Ноулідж, Донец. отд-ние, 2010. – 128 с.
4. Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cutt.ly/HV2ASEO
5. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 4. – 640 с.

ДОБОШ О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В сучасних умовах в освітньому просторі всіх рівнів важливого значення набуває підвищення ефективності методичної роботи, яка ґрунтується на досягненнях психолого-педагогічної науки, перспективного педагогічного досвіду і спрямована на підвищення фахової майстерності педагогічних працівників, на розвиток творчого потенціалу кожного педагога.

Якісна організація методичної роботи є показником успішності діяльності закладу дошкільної освіти.

Методична робота в закладі дошкільної освіти – багатоаспектне поняття, що передбачає: вивчення та моделювання освітнього процесу; супровід професійної компетентності педагогів, підвищення їхньої педагогічної майстерності; вивчення динаміки змін у розвитку дошкільників; консультативну допомогу педагогам; організацію партнерської взаємодії з батьками; вивчення, узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду; створення сприятливого психологічного клімату в педагогічному колективі; добір та опрацювання методичної, наукової літератури тощо.

Саме методична робота в закладі дошкільної освіти як система спрямованих на підвищення професійного і загальнокультурного рівнів педагогічних працівників, їх готовності до засвоєння змісту нових програм, технологій та методик, передового педагогічного досвіду, а на кінцевому етапі – зростання освіченості і вихованості дітей, є важливим фактором підготовки нової генерації педагогів, одним з основних шляхів реформування освіти, визначеного Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, Концепцією виховання дітей та молоді в національній системі освіти та іншими нормативними документами, що стосуються освітянської галузі [1].

Діяльність методичної роботи спирається на нормативно-правові документи, які допомагають спрямувати роботу педагогічного колективу, керуватися й визначати концептуальні основи взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Введення в Україні воєнного стану позначилася на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнала освітня галузь. Війна в Україні стала новим випробуванням для усіх учасників освітнього процесу. Чимало закладів дошкільної освіти не працюють, деякі — приймають тимчасово переміщених осіб, організовують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо. Інші працюють у звичному режимі.

За таких умов зазнала змін й організація роботи з кадрами, зокрема підвищення кваліфікації, інформаційна та методична підтримка педагогів. Тому в умовах воєнного стану істотно зростає роль методичної служби системи освіти, зокрема і дошкільної, яка має забезпечувати своєчасне і систематичне інформування та надання методичної допомоги педагогам з організації та забезпечення якості освітньої діяльності у закладі дошкільної освіти.

Міністерство освіти і науки розробило рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні (№1/3845-22 від 02.04.2022), що складаються з трьох частин [2]:

- «Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану»;
- «Щодо здійснення заходів захисту вихованців під час освітнього процесу в умовах воєнного стану та надзвичайної ситуації»;
- «План дій вихователя закладу дошкільної освіти у випадку надзвичайної ситуації».

Сьогодні освітній процес відбувається у незвичних для нас умовах. Це виклик не тільки для дітей, сімей, а й для педагогів. У непрості часи війни діти переживають стрес і тривогу, вони не завжди розуміють, що відбувається. Так само кожен вихователь щодня стикається зі стресом. Тому, серед пріоритетних завдань вихователя-методиста з урахуванням реалій сьогодення та дії правового режиму воєнного стану, є:

- питання щодо створення безпечного, комфортного середовища для всіх учасників освітнього процесу й підвищення якості освітньої діяльності закладів дошкільної освіти;
- створення умов для отримання якісної дошкільної освіти усіма дітьми, які відвідують ЗДО, а саме: проводити освітню, просвітницьку, роз'яснювальну роботу серед педагогів, батьків про важливість організації освітнього процесу у закладі з використанням різних форм організації освітнього процесу; мотивувати педагогів, дітей та їхніх батьків на

співпрацю та успіх. Особлива увага - діти передшкільного віку (5-6 років) та діти з особливими освітніми потребами;
- розробка плану заходів консультативної, методичної, організаційно-педагогічної роботи з батьками вихованців у період військовий дій;
- робота з батьками й налагодженню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку;
- організація зворотнього зв'язку з працівниками ЗДО та батьками вихованців через сайт закладу, електронну пошту або інші соціальні мережі, засоби зв'язку.

Окрім вищевказаного, головним завданням методичної роботи у закладі є науково-методичне забезпечення освітнього процесу, організація удосконалення відповідної фахової освіти та кваліфікації педагогічних працівників, забезпечення їх професійною інформацією, виявлення та вивчення педагогічного досвіду, допомога в розробці та впровадженні інноваційних освітніх програм, методик, технологій.

Система методичної роботи дає можливість кожному педагогу ЗДО реально брати участь не тільки в реалізації готових курсових проектів підвищення кваліфікації, а й залучає їх до участі у різноманітних методичних заходах, які сприяють підвищенню фахової майстерності та творчого потенціалу вчителів. У всіх цих починаннях провідна роль відводиться методичному кабінету закладу та методичній раді. Саме методична рада є координатором діяльності різних форм методичної роботи, головне завдання якої – координація діяльності різних структурних підрозділів методичної роботи, робота яких направлена на удосконалення навчально-виховного процесу, підвищення фахового рівня педагогів.

Взаємодія та надання методичної допомоги учасникам освітнього процесу закладу відбувається за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, а саме: консультування через вебсайт закладу, Facebook-сторінки закладу, Viber, Telegram тощо.

Таким чином, методична робота є важливою складовою навчального процесу й спрямована на вирішення завдань з підвищення якості підготовки фахівців на основі комплексного підходу до вдосконалення змісту, організації й методів навчання. Методична робота повинна мати системний характер, вестись у різних напрямах, формах, охоплювати різні сторони діяльності закладу освіти.

Список використаних джерел

1. Калуська, Л., Отрощенко, М, Вірастюк, І. (2011). Науково-методична робота в дошкільному навчальному закладі. Київ : Шкільний світ
2. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні | Міністерство освіти і науки України (mon.gov.ua)

ЗАМЕЛЮК М.І.,
ХОМЯРЧУК А.П.
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, Україна

САМОМОТИВАЦІЯ – ОСНОВА УСПІХУ ПЕДАГОГА

Останнє десятиліття стало свідком збільшення кількості досліджень мотивації педагогів, яка виявилася вирішальним фактором, тісно пов'язаним із рядом змінних в освіті, таких як мотивація учнів (студентів), освітня реформа, педагогічна практика та психологічна самореалізація та благополуччя педагогів. Як одна з найбільш часто досліджуваних тем у сфері психології та педагогіки (Гребінська С., Занюк С., Климчук В., Крушельницька О., Музика О., Титаренко Т., Швай Р. та ін.), мотивація зазвичай розглядається як енергія або спонукання, що спонукає людей робити щось за своєю природою.

Таким чином, особистий розвиток – процес, який триває все життя, – завдяки якому особистість може оцінити свої навички, зрозуміти свою мету та керувати завданнями для досягнення своїх цілей. Це процес удосконалення навичок і ставлення, щоб створити шаблони в житті, які в поєднанні призводять до досягнення успіху, що приносить успіх у різних сферах життя, таких як сім'я, професія, фінанси та здоров'я.

Першим кроком до початку будь-якого завдання є розумова підготовка. Необхідно мати чітке бачення того, чого ви хочете досягти і чому ви хочете цього досягти. Відповідь на питання «чому я хочу цього досягти?» називається мотивацією (сила, яка спонукає вас дотримуватися плану і виконувати його) [1].

Таким чином, розуміння та розвиток самомотивації може допомогти взяти під контроль багато аспектів життя педагога.

Мотивація, також, є однією з трьох сфер особистих навичок, які є невід'ємною частиною концепції емоційного інтелекту.

Тому для покращення самомотивації корисно більше зрозуміти ці окремі елементи.

1. Особисте прагнення до досягнення. Ви можете розглядати особисте прагнення до досягнення як амбіції або, можливо, особисте розширення можливостей. Однак варто подумати про це і з точки зору мислення.

Існує два типи мислення: фіксоване та зростання.

Ті, хто має постійне мислення, вважають, що талант є вкоріненим і що ми не можемо змінити свій рівень здібностей.

Ті, хто налаштований на зростання, вірять, що вони можуть покращити свої навички завдяки наполегливій праці та зусиллям.

Тому мислення про зростання є важливим елементом особистого прагнення до успіху.

Інші елементи особистого потягу включають організованість, особливо вправність розподілу часу та уникнення відволікань [3].

2. Відданість меті. Існує чимало доказів, навіть якщо більшість із них анекдотичних, того, що постановка цілей важлива для нашого загального добробуту.

3. Ініціативність

Ініціатива – це фактично здатність використовувати можливості, коли вони виникають.

Занадто легко вагатися, і тоді можливість може бути втрачена. Проте старі приказки «поглянь, перш ніж стрибнути» та «дурні кидаються туди, куди бояться ступати ангели» мають у собі багато правди. Також важливо все добре продумати та переконатися, що ви приймаєте правильне рішення.

Тому ініціативу можна розглядати як поєднання сміливості та ефективного управління ризиками [2]:

4. Оптимізм або стійкість. Оптимізм – це здатність дивитися на світлу сторону або мислити позитивно. Стійкість – це здатність «відновлюватися» після невдачі або зберігати позитив перед обличчям викликів. Вони тісно пов'язані, хоча й не зовсім однакові. Стати самомотивованим або навіть трохи покращити свою самомотивацію не станеться відразу [4].

Це багато навичок, і ви не можете розраховувати, що розвинете їх усі миттєво. Однак краще розуміння елементів мотивації, зокрема того, як вони поєднуються, повинно допомогти підвищити ваші навички. Тільки пам'ятайте, що Рим був побудований не за один день: подумайте про те, щоб досягати прогресу протягом тривалого періоду часу і маленькими кроками.

Фактори, які стимулюють бажання та енергію постійно залишатися відданими завданню або докладати зусиль для досягнення мети.

Список використаних джерел

1. Замелюк М., Хомярчук А., Білохвіст К. Шляхи особистісного зростання: навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022, 91с.
2. Гребінська, С. Мотиваційні механізми праці з використанням зарубіжного досвіду [Текст]. Розвиток України та її регіонів : реалії і перспективи. 2017. С. 37-41.
3. Климчук В. Дослідження особливостей розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологія №1 (25). Київ: НПУімені М.П.Драгоманова, 2004. С. 222-232.
4. Крушельницька, О. Мотивація та оцінка персоналу [Текст]: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Житомир: ЖІТІ, 2002. 76 с.
5. Музика О. Три кроки – концепція програми розвитку здібностей та обдарованості. Гуманізація взаємин учителя та учнів – необхідна умова особистісно орієнтованої освіти: науково-методичний збірник/За ред. С.Д.Максименка, Г.О.Балла, М.М.Заброцького. Житомир Київ, ЖОІППО, 2004. С. 81-88.
6. Титаренко Т. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь, 2003. 376 с.
7. Швай Р. Формування мотиваційної сфери особистості (тренінг творчості) у процесі навчання фізики. Зб. наук. праць КПУ ім. І Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 16. С. 257-259.

ЗАПОРОЖЧЕНКО Т.П.,
ДЕЩЕНКО Н.В.
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г.Шевченка, Україна

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні як ніколи гостро перед школою *стоїть завдання* підготувати випускника, який вміє самостійно приймати рішення, творчо мислити, вирішувати різноманітні життєві проблеми та вміло пристосовуватися до будь-яких умов життя, отже на перше місце виходить саме самостійна робота учнів на уроках та у позаурочний час.

Здобуття значного рівня освіченості та розвитку особистості неможливо без систематичної самостійної роботи, готовність до

якої закладається ще з молодшого шкільного віку. У зв'язку з цим у концепції шкільної освіти велика увага приділяється самостійній навчальній діяльності учнів у процесі навчання.

Проблема самостійної роботи завжди була в центрі уваги українських вчених, дидактів, психологів В. Буряка, Н. Дайрі, Б. Єсипова, П. Підкасистого, О. Савченко, Л. Динисенко, В. Харламова та ін., які досліджували проблему самостійності учнів. Доведено, що самостійна робота сприяє формуванню навчальних умінь, вихованні пізнавального інтересу, що у свою чергу, сприяє ефективнішому засвоєнню знань. Тож, проблема самостійної роботи учнів, як ефективного методу формування у них вмінню вчитися, а також навичок самоосвіти є досить актуальною у сучасному світі.

Погоджуючись із такими науковцями, як О. Лобанчук, О. Демченко, В. Буряк, М. Богданович, А. Марковою, які вже наголошували на доцільності та актуальності самостійної роботи, можна дійти висновку, що правильно організована самостійна робота учня сприяє кращому засвоєнню знань, розвитку його умінь та формуванню математичних здібностей.

Аналіз передового педагогічного досвіду та психолого-педагогічної літератури дозволяють стверджувати, що пізнавальна самостійність формується лише в процесі активної навчальної діяльності самих учнів, яка вимагає від них прояву самостійних зусиль думки, почуттів та дій в умовах застосування вчителем різноманітних методів навчання.

Самостійній роботі учнів належить одне з провідних місць серед основних чинників ефективного навчання, оскільки саме самостійність та пізнавальна активність учнів у навчанні забезпечує глибоке засвоєння учнями знань та умінь.

Дбаючи про високий рівень знань учнів початкової школи, учителю у своїй педагогічній діяльності доцільно використовувати такі форми і методи навчання, які б викликали в дітей цікавість до навчального матеріалу, бажання вчитися, розвиватися та прагнути успіху в опануванні основ різних наук.

Успішне використання самостійної роботи під час формування математичної компетентності учнів початкової школи можливе за умов, коли вчитель:

- уміє передбачати труднощі, що можуть виникнути в учнів під час засвоєння матеріалу;
- враховує загальну готовність учнів до подальшої діяльності, тобто рівень сформованих знань, здатність самостійно працювати, ставлення до роботи;

- використовує в системі диференційовані завдання індивідуального та групового характеру;
- проводить перспективний аналіз: для чого плануються завдання, чому їх треба використати на цьому етапі уроку, як продовжити роботу на наступних уроках.

Отже, учитель повинен глибоко розуміти кожного учня, систематично вести психолого-педагогічні спостереження, щоб на кожному етапі уроку міг своєчасно зрозуміти, підтримати, та допомогти учневі, який потребує роз'яснення або допомоги у вирішенні тих чи інших питань і в той же час не стримувати темпу зростання здібностей інших школярів.

Потрібно пам'ятати, що пізнавальна самостійність формується в пошуковій діяльності: процесі відбору учнями потрібних знань і способів виконання завдань та самостійному пошуку з метою отримання нових знань і способів дій.

Пізнавальна самостійність школяра – це результат досконалої системи навчання, виховання і розвитку учнів, спрямованої на формування розумової та практичної самостійності як якості особистості школяра.

Отже, проаналізувавши все вище сказане, можна дійти висновку, що самостійна робота школяра є наслідком його точно організованої навчальної діяльності на уроці, що мотивує самостійне її розширення, поглиблення й продовження у вільний час.

Список використаних джерел

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. С. 336.
2. Буряк В. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Початкова школа*. 2013. № 9, С. 49-51.
3. Демченко О. Реалізація основних підходів, методів та форм організації самостійної роботи у сучасній педагогічній практиці. *Початкова школа*. 2006. № 7, С.19-22.
4. Лобанчук О. А. Різнорівневі самостійні роботи. *Початкова освіта*. 2011. № 40, С. 6-16.

ЗОРІВЧАК М. В.,
МАЙБОРОДА І. Е.
Мукачівський державний університет, Україна

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПАТРІОТИЧНОГО ПОЧУТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Народне декоративно-побутове мистецтво є невичерпним джерелом культури народу, яка має унікальні можливості впливу на особистість та формування у неї національного світогляду, характеру, глибокої духовності. Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво розглядається як важлива художньо образна цілісність, що виконує численні функції [1, с.149].

Декоративно-прикладне мистецтво є давніми джерелами моральних і духовних надбань народу, що відображають стилі різних епох і регіонів, зберігають багаті і неминущі традиції, історію, світогляд і моральні якості наших предків, становить основу культурного і духовного багатства українського народу. Виховання патріотичних почуттів і переконань у процесі залучення дітей до культурної спадщини свого народу через різноманітні види мистецтва висвітлено у працях вчених минулого О. Духновича, Г. Ващенка, С. Русової, К. Ушинського, В. Сухомлинського, А. Макаренка [2].

Сучасна педагогіка скерована на вивчення народного мистецтва, в тому числі й декоративно-ужиткового яке є чудовим засобом залучення підростаючого покоління до вивчення історії, побуту, звичаїв і традицій нашого народу. У працях таких науковців як Є. Антонович, В. Шпільчак, Л. Маслій, В. Тименко, Л. Масол, О. Ковальов та інших приділяється важливе значення практичному впровадженню різних видів народного декоративного мистецтва в освітню галузь, зокрема і у початковій школі.

Вивчення декоративно-прикладного мистецтва базується на формуванні індивідуальних пізнавальних здібностей школярів, які передбачають ознайомлення з поняттями та формуванням знаннь; практичній діяльності, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних виробів; творчій діяльності, що забезпечує формування творчих здібностей; соціальній, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій,

національної свідомості, формування естетичного смаку, популяризації народних промислів. Однією з найважливіших громадянських рис особистості є сформованість національної свідомості, патріотичних почуттів до рідної землі, свого народу.

Знайомство з виробами декоративно-прикладного мистецтва можна розділити на декілька етапів:

- знайомство з культурою українського народу, історією народної творчості;
- виготовлення виробів, які пов'язані з народною культурою українців;
- складання плану роботи над створенням виробів за власним задумом.

Виділяються загальні методи та методичні прийоми, що стосуються ознайомлення з усіма видами народних ремесел і можуть бути використані на всіх етапах. Для прикладу – деякі з них:

- розгляд ілюстрацій із зображенням давнього життя, речей вжитку;
- мистецтвознавча розповідь про різні види українського народного декоративно-прикладного мистецтва, про народні ремесла із демонстрацією зразків виробів;
- дидактичні ігри: «Що з чого зроблено?», «Вгадай вид народного ремесла», «Де знаходив майстер кольори та візерунки», «Про що розповідає орнамент», «Згадай традиції, пов'язані з даним предметом» тощо;
- проведення тематичних бесід «І на тім рушникові…», «Чарівна витинанка», «При гончарному крузі», «Казкова писанка – символ життя»;
- зустрічі з народним майстрами і умільцями;
- використання фольклору (прислів'я, приказки, казки, народні пісні);
- організація і проведення виставок-ярмарок [2].

Отже можемо наголосити що, в процесі вивчення народного декоративно-прикладного мистецтва України в молодших школярів формуються духовні цінності. Дослідження декоративно-прикладного мистецтва є надійним фундаментом формування патріотизму, національної самосвідомості, підтримки духу свого народу і готовності до продовження мистецьких традицій. Важливо зазначити, що в сучасному житті підростаюче покоління прагне розширювати свій світогляд, дізнаватися про духовні цінності свого народу, що сприяє формуванню патріотичних почуттів.

Список використаних джерел:

1. Наталія Борисівна Середа. Значення української декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва в процесі формування духовної культури особистості.// https://artka.ck.ua › conf › art › article › download
2. Антонюк Н., Національно-патріотичне виховання молодших школярів засобами декоративно-прикладного мистецтва / Надія Антонюк, Алла Хом'ярчук // Педагогічний часопис Волині. – № 4(11), 2018. – с. 9-14.
3. Затолокіна Т.В. Використання системного підходу у вихованні учнів на заняттях гуртка: //http://www.zmiiv-cdut.kh.sch.in.ua › downloads

ІВАНОВА В.В.,
ГЕНЦІ Р.Р.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

На сучасному етапі розвитку суспільство потребує освіченої та культурно-розвиненої особистості. Основою виховання та навчання у дошкільному дитинстві є оволодіння мовленням. Оволодіння рідною мовою та вміле використання її виразних засобів найбільш інтенсивно протікає у дошкільні роки, коли у дитини надзвичайно висока чутливість до мовленнєвої інформації (М. Коніна, Є. Радіна, Ф. Сохін, О.Ушакова, Є. Фльоріна та ін).

Нині у мовленнєвій практиці простежується втрата кращих мовленнєвих традицій, що тягне за собою і занепад загальної культури. У мовленнєвій діяльності це виявляється у збільшенні лексики зі зниженим емоційно-експресивним забарвленням, просторових форм, вульгаризмів, жаргонізмів. Розвиток культури мовленнєвого спілкування як проблема психолого-педагогічного дослідження в дошкільному дитинстві вимагає застосування нових підходів, в основі яких лежать положення та ідеї, розроблені в загальній педагогічній теорії.

Культуру мовлення старших дошкільнят ми розуміємо як сукупність комунікативних якостей, які формуються у мовленнєвій діяльності та включають усвідомлене засвоєння образотворчо-ви-

разних засобів мовлення, у тому числі в ігровій діяльності, та доречне їх використання у власному мовленні.

Опанування мовленням та формами мовленнєвого спілкування відбувається у соціальній взаємодії дитини та дорослого, при оволодінні формами немовної взаємодії з дорослим. Рушійним початком мовленнєвої соціалізації служить не лише потреба у мовленнєвому спілкуванні, а й необхідність координувати свою спільну діяльність із дорослим.

В спілкуванні через наслідування дитина освоює способи взаємодії людей один з одним. Емпатія, що виникає і розвивається в спілкуванні, є важливим компонентом культури розвитку людини, способом її існування серед людей. У процесі емпатійної взаємодії в дитини накопичується моральний досвід спілкування, формується система цінностей, які надалі визначають її поведінку по відношенню до людей.

Формування етичних уявлень та соціальних норм має впливати як на розум, так і на почуття дитини. Тут велику роль відіграє вміння дорослого дати дитині можливість відчути радість від спілкування, виявити співчуття до іншої людини.

Мовленнєве навчання дітей передбачає, по-перше, введення в їхній активний словник достатньої кількості етикетних стереотипів, по-друге, формування вміння вибирати необхідні форми з урахуванням ситуації спілкування (з ким, де, коли, навіщо говорити).

Мовлення й поведінка взаємопов'язані, тому освоєння дитиною власне мовленнєвих норм здійснюється у єдності з вивченням загальних правил культури поведінки. Засвоєння рольових позицій та пов'язаних із цими ситуаціями норм мовленнєвої поведінки в іграх, на прогулянці, під час режимних моментів, допомагають дитині адаптуватися. Правила мовленнєвої поведінки пов'язані з загальними етичними нормами, в основі яких лежать моральні поняття і принципи: делікатність, доброта, увага до оточуючих.

Не завжди спілкування з дітьми складається благополучно, сприяє розвитку дитини та підтримці сприятливого психологічного клімату. Причиною можуть бути недоліки сформованості комунікативної діяльності учасників спілкування чи їх специфічні особисті якості. Якщо у дитини є особливості у розвитку, якщо вона відчуває труднощі у навчанні, то більшою чи меншою мірою їй притаманні деякі загальні недоліки в організації та здійсненні мовленнєвої комунікативної взаємодії.

Недоліки мовленнєвої комунікації надають висловлюванням дітей негативно-особистісне забарвлення. У досвіді спілкування ді-

тей ясно простежується нестача позитивних зразків комунікативних процесів.

Психологи виділяють два аспекти в особистісному відношенні між дорослим та дитиною: пізнавальний (отримання інформації) та соціальний (спілкування дорослий-дитина). З раннього дитинства дитина навчається у дорослих. За даними Т. Пироженко, на рубежі 6-го та 7-го років життя дитини з'являється гуманне ставлення до однолітків. Отже, саме у цьому віці можливе виховання справжньої культури спілкування, що має моральну основу [1, 4].

Культуру мовленнєвої поведінки дослідники пов'язують із розвитком загальної культури людини. Вона тісно пов'язана з проблемою сприйняття мови, формуванням «чуття комунікативної доцільності», точності та доречності висловлювання у певній ситуації, а також з вихованням ввічливості та шанобливого ставлення до оточуючих.

З метою розвитку в дітей здатності до оцінки своїх вчинків важливо дати їм загальні уявлення про те, «що таке добре і що таке погано». Всі отримані моральні знання полегшують життя, як самим дітям, так і людям, що їх оточують.

Аналіз літератури показує, що розвиток мотивів ввічливого ставлення більшою мірою обумовлено не віком, а всією виховною роботою з дітьми, і зокрема тими її видами, які спрямовані на уточнення мотиву, усвідомлення його та зв'язок з дією, вчинком (О. Леонтьєв, Р. Буре, О. Дубова та ін.).

Ми припускаємо, що культура мовленнєвого спілкування передбачає дотримання дитиною норм та правил спілкування з дорослими та однолітками, заснованих на повазі та доброзичливості, з використанням відповідного словникового запасу та форм звернення, а також ввічлива поведінка у громадських місцях, побуті. Культура мовленнєвого спілкування передбачає як вміння діяти необхідним чином, так і утримуватися від недоречних у цій обстановці дій, слів, жестів. Дитину треба вчити помічати стан інших людей. Неодмінний атрибут культури спілкування – тактовність, вміння зрозуміти почуття та настрої оточуючих людей, поставити себе на їхнє місце, уявити можливі наслідки своїх вчинків. Важлива ознака культури поведінки – прояв точності та обов'язковості. У культурі спілкування велике місце займає культура мовлення, уміння брати участь у дискусії, розуміння гумору тощо. Культура мовлення – володіння нормами усного та письмового літературного мовлення (правильної вимови, наголосу, граматики, слововживання та ін.), а також уміння використовувати виразні мовленнєві засоби в різних умовах спілкування відповідно до цілей та змісту мовлення.

Таким чином, аналіз даних досліджень дозволив встановити, що деякі якості культури мовленнєвого спілкування дитини розглядалися окремими вченими. Проте загалом виховання культури мовленнєвого спілкування дітей старшого дошкільного віку не було предметом самостійного дослідження. Як перспективи дослідження розглядаємо спробу довести можливість розвитку культури мовленнєвого спілкування дітей старшого дошкільного віку в ігровій формі навчання.

Список використаних джерел

1. Дубова, О. Теоретичні засади формування основ культури спілкування дітей 5-7 років. Освіта і управління. 2012. №1. С.10-115.
2. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность : учеб. Пособие. 2-е изд., М. : Смысл : Академия, 2005. 352 с.
3. Пироженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника /Т.О.Пироженко. Тернопіль: Міндрівець, 2010. 152 с.

ІЛЬТЬО Г.Ф.,
КОТУБЕЙ В.Ф.
Мукачівський державний університет, Україна

УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Україна переживає процес входження в європейський, політичний, культурний, правовий простір. Відповідні дії держави щодо входження у європейське співтовариство називають євроінтеграційними. На думку українських вчених, євроінтеграція для нашої країни – процес модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, вихід на світові ринки, насамперед на ринок. Євроінтеграція – найкращий спосіб реалізації національних інтересів, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних інтересів.

Інтеграція трактується як один з напрямків зовнішньої політики держави, передбачає істотні внутрішні перетворення згідно з прийнятими стандартами, забезпечує можливість переходу до більш високого рівня міжнародних відносин [2, с.5-6].

Наближення Європейського Союзу до українських кордонів об'єктивно збільшує вплив європейської спільноти на Україну, мо-

дернізує співробітництво з новими членами Союзу. У стратегічному плані цей процес можна розглядати як позитивний – такий, що сприяє запровадженню в Україні європейських стандартів, розширює рамки співробітництва з Європейським Союзом.

Євроінтеграція – це процес впровадження європейських норм в українське законодавство. Таке впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції. Це єдиний економічний, соціальний та гуманітарний простір, де відмовилися від кордонів та зайвих умовностей задля вільного переміщення товарів, людей, послуг і капіталів, необмеженого обміну інформацією, культурними та науковими надбаннями.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності.

У політичному аспекті європейська інтеграція детермінує модернізацію правового поля української держави, демократизацію її політичної та інституціональної систем. Співпраця з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя та статку населення.

У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською та західноєвропейською гуманістичною культурами, одночасне становлення України як інтегрованої частини глобального суспільства, так і національної держави, зміна нашого світогляду, світоглядних принципів на всіх рівнях і рухом до європейського добробуту [3, с. 71].

Чинником, що гальмує євроінтеграційні процеси в Україні, є загострення внутрішніх і зовнішніх політичних конфліктів. Загострення внутрішньополітичних конфліктів суттєво знижують ефективність політичної системи України.

Для України рух у напрямі європейської інтеграції – це питання ефективності її включення в наявну систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній і політичній системі. Активізація євроінтеграційних процесів означає також більш інтенсивне включення України в міжнародну співпрацю щодо врегулювання конфліктів і протидії загрозам міжнародної безпеки [1].

Список використаних джерел

1. Багатеренко А.О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. Наукові журнали Національного Авіаційного Університету. 2013. URL: http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/IMV/ article/ viewFile/5915/6665

2. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – 192 с.
3. Осадча Н.В. Характеристика процесу інтеграції України до Європейського Союзу (ЄС) / Н. В. Осадча // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С. 71–81.

ІЛЬТЬО Г.Ф.,
КОТУБЕЙ В.Ф.,
СІДОР Ю.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТА ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Наука – сфера діяльності людини, спрямована на отримання нових знань про навколишній світ. Роль науки сформувалась у далекі історичні часи і з кожним днем дедалі більше зростає. Наука перетворюється на безпосередню виробничу силу суспільства, вона не стежить за розвитком техніки, а випереджає його, визначає сучасний прогрес матеріального виробництва. Сьогодні наукове знання пронизує усі сфери суспільного життя, наука орієнтується насамперед на людину, її інтелект, творчі здібності, її цілісний і всебічний розвиток.

У 1576 році князем Костянтином-Василем Острозьким у своєму родовому місті Острог було засновано Острозьку академію, першу науково-освітню установу України. В основу діяльності Острозької академії було покладено традиційне для середньовічної Європи вивчення семи вільних наук (граматики, риторики, діалектики, арифметики, геометрії, музики, астрономії), а також «вищих» наук: філософії, богослів'я, медицини.

Наукові дослідження в Україні вперше почали з'являтися в XVII–XVIII століттях: Києво-Могилянська академія академії (1632; тепер Національний університет «Києво-Могилянська академія»), Львівського університету (1661; тепер Львівський національний університет імені Івана Франка), де розвивалися переважно гуманітарні науки. Значного розвитку наука в Україні набула в XIX столітті, коли було засновано Харківський (1804), Київський (1834) і Одеський (1865) університети. Наукові відкриття світового рівня й загальнонаціонального значення здійснили професори, вчені Володимир Антонович, Михайло Максимович, Олександр Потебня та інші.

Суспільно-політичні та гуманітарні науки покликані готувати молоде покоління до життя у важкому та різноманітному світі, де існує етнічна, національна, релігійна різноманітність, де люди роблять вибір, який може радикально змінити їхнє життя. Вони формують у молоді здатність до критичного мислення, самостійності у поглядах і вільного міркування, що є необхідним для їх культурного та суспільно-політичного розвитку і співжиття. Вивчаючи гуманітарні та суспільно-політичні науки, ми вивчаємо життєвий світ інших людей, враховуємо їх думку, політичну позицію.

У XIX столітті виокремилися такі науки, як економічна теорія, правознавство, політологія, соціологія, психологія. У 20-30-х роках XIX ст. у Львівському університеті виконувались дослідження гуманітарних наук. Наприкінці 1990-их років політична і правова науки стали центром уваги керівних органів та установ освіти і науки. У 1992 році був заснований Національний інститут стратегічних досліджень, а також Українська асоціація молодих політологів і політиків. Наприкінці XIX — на початку XX ст. перебігав процес інституалізації академічної науки. Історичним прообразом Національної академії наук стало Наукове товариство імені Тараса Шевченка (НТШ, засноване 1873 у м. Львові як Літературно-наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка, з 1892 — багатопрофільна наукова інституція).

Сьогодні суспільно-політичні науки займають одне із значних місць у сучасному суспільстві. Протягом всієї історії людства політика, право, держава вирішувала долю країн та народу. Основний внесок в розвиток сучасної політичної науки зробили західні теоретики: Т. Парсонс, Д. Істон, М. Дюверже, Р. Даль, Г. Алмонд, С. Верба та ін.

З допомогою Української асоціації політологів в Україні було створено низку політологічних закладів, одним з яких у 1993 році була УАПН (Українська академія політичних наук). Сьогодні політична наука як академічна дисципліна визнана у більшості з 22 країн-учасниць Ради Європи, хоча на сьогодні ступінь свободи у наукових дослідженнях та професійних контактах у різних країнах істотно відрізняється. Сучасна політика застосовується в дуже широкому спектрі людської діяльності. Сучасні політологи вважають, що межі політології перебувають у постійному русі, змінюються, зростає кількість тем, які вивчає дана наука.

Список використаних джерел

1. Основні етапи розвитку політичної науки в Україні. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/osnovni-etapi-rozvitku-politichnoyi-nauki-v-ukrayini/viewer

2. Суспільно-політичні та гуманітарні науки. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000013319
3. Політологія як наука:https://arm.naiau.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/lec/lec1.html

КАМПОВ Н.
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ», Україна

СИТУАЦІЙНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Питання формування у молодших школярів умінь діалогічного мовлення у теорії й практиці вивчення української мови – одне з найбільш пріоритетних завдань сучасної мовної освіти. Державний стандарт зазначає, що «розвиток мовлення має набути статусу провідного принципу в загальноосвітній школі, зокрема в її початковій ланці». Серед ключових компетентностей на першому місці – вільне володіння і спілкування українською мовою, що передбачає «вміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти…» [3]. Залежно від змісту і мети висловлення, а також від індивідуальних уподобань у процесі мовлення відбувається певний добір і комбінування найбільш доцільних саме для цієї ситуації слів, словосполучень, речень тощо. Зважаючи на це, істотно підвищуються вимоги щодо мовних знань, діалогічних умінь і навичок уже в початковій школі, де розвиток мовлення учня розглядається як інтегрований показник його особистісного зростання.

Таким чином, головною метою мовно-мовленнєвої освіти є формування компетентної особистості, здатної до вирішення конкретних діалогічних ситуацій [1], а завдання вчителя полягає у реалізації принципу зв'язку навчання із життям. Свої фундаментальні дослідження щодо важливості впровадження в освітній процес ефективних методів розвитку комунікативних умінь представили такі мовознавці, як: М. Вашуленко, Л. Варзацька, О. Гончарук, Н. Голуб, А. Зимульдінова, Л. Наконечна, Е. Палихата, М. Пентилюк, К. Пономарьова, О. Савченко, Н. Ростикус та інші. Науковці стверджують, що формування діалогічної компетентності можливе за

умови створення змодельованих навчальних ситуацій спілкування, тема, предмет і умови яких максимально наближені до життєвого досвіду школярів і стосуються різних сфер їхньої діяльності.

Процес формування діалогічного мовлення учнів початкових класів – це постійний і систематичний процес набуття школярами діалогічної компетентності, яка залежить від певних обставин і виявляється у конкретній ситуації, де мовець має можливість мобілізувати свої знання, досвід й особистісні якості з метою здобуття власного соціально важливого результату [5]. Рівень сформованості діалогічної компетентності значною мірою залежить від: наявних знань про особливості усного і писемного мовлення, ознаки і будову діалогу; сформованості умінь орієнтуватися в ситуації спілкування; навичок володіння позамовними засобами спілкування; уміння слухати співрозмовника; вибору ефективних методів, прийомів і засобів навчання, а також майстерності педагога у їх застосуванні.

На сучасному етапі розвитку методики початкового навчання рідної мови особливої популярності набувають елементи ситуаційного навчання. Усе більше методистів і вчителів визнають необхідність саме ситуаційного забезпечення діалогічної діяльності учнів. Під ситуацією маються на увазі обставини й умови комунікації, ставлення того, хто говорить, до того, хто слухає, загальна спрямованість висловлення. Тож, *ситуаційні вправи* – це вправи, які штучно змодельовані в умовах шкільного навчання відповідно до певних (бажано актуальних і максимально наближених до природних) обставин спілкування, що спонукають учнів до створення висловлень діалогічного або монологічного характеру [5].

Так, для забезпечення комунікації на уроці української мови, тобто для введення учнів у діалогічну ситуацію, необхідні: наявність предмета розмови, розуміння школярами мети висловлення та умов спілкування, достатніх для його здійснення. Навчальна діалогічна ситуація може передбачати як ширші повідомлення учнів, так і короткі фрази діалогічної, а частіше полілогічної форми. Ситуація, яка зумовлює мінімальне висловлення, наприклад, одну фразу, називається *мікроситуацією*. Цілі серії мікроситуацій лежать в основі побудови ситуаційних вправ для формування діалогічних умінь і навичок учнів [4]. Розглянемо детально структурні компоненти діалогічної ситуації:

1 – вибір предмета розмови: орієнтуватися в ситуації спілкування означає усвідомити, про кого, про що і з якою метою буде відбуватися розмова. З огляду на це повинні добиратися відповідні діалогічні ситуації та створюватися ті умови, які зможуть викликати

бажання до діалогування. Предмет розмови повинен бути конкретним і близьким до життєвого досвіду учнів: усне повідомлення про когось або про щось, сюжетний малюнок із розгорнутим сюжетом (не спонукає до формування власної позиції, оскільки перебіг подій чітко простежується на зображеному малюнку), сюжетний малюнок із нерозгорнутим сюжетом (зображено особи або предмети, намічено дії, але розвиток подій переноситься у сферу здогадки), реальні явища, події; опис предмета спілкування (ця форма представлення предмета спілкування зазвичай починається конструкціями «*уявіть*», «*пригадайте*») тощо;

2 – формування потреби спілкування: однією з умов ефективності діалогічної діяльності є наявність мотивації, яка виявляється в бажанні розповісти, повідомити, спонукати, запитати про щось, переконати або переконатися в чомусь. Відповідно до життєвого досвіду і потреб учнів визначено такі види діалогів: діалог-розпитування (уточнення); інтерв'ю («питання-відповідь»); діалог-бесіда; діалог-дискусія; діалог-обговорення; діалог-обмін думками/повідомленнями; діалог-прохання; діалог-вибачення; діалог-пропозиція; діалог-побажання; діалог-пояснення; діалог-розпитування [6]. Уже з назв видів діалогів зрозумілою є їхня мета й обставини, що характеризують саму ситуацію спілкування;

3 – основна умова спілкування (врахування індивідуальних особливостей і потреб кожного учня): навчальна діалогічна ситуація спілкування має виступати безпосередньою умовою розвитку комунікативної компетентності учнів, тобто навчальні діалогічні вправи мають формулюватися так, щоб про різнобічність визначеного предмета розмови учень, відповідно до власних інтелектуальних і вольових можливостей, мав змогу досягти позитивного результату.

Отже, відповідно до визначених загальних рівнів навченості і сформованості діалогічних умінь і навичок, потрібно створювати ситуації спілкування певного рівня складності, з необхідною, безпосередньою або опосередкованою, ситуаційною допомогою вчителя. Саме ці умови сприятимуть підвищенню рівня розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи. Київ : Педагогічна думка, 2014. 346 с.
2. Вашуленко М. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів. *Початкова школа.* 2009. № 1. С. 16–20.

3. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP180087.html
4. Мартіна О. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів на уроках рідної мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр.* Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. № 18 (1). С. 154-159.
5. Ростикус Н. П. Як навчати діалоги складати? Методика формування діалогічного мовлення молодших школярів. *Учитель початкової школи.* 2018. № 1. С. 16-19.
6. Ткачук О. С. Мовно-мовленнєва компетенція на уроках української мови в початкових класах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. Вип. 44. С. 156–159.

КОВАЛЬЧУК І.Л.
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Україна

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЛОСОФІЇ

Кожному поколінню людей доводиться розв'язувати нові проблеми, які з'являються на шляху розвитку людської цивілізації. Початок XXI століття ознаменувався стрімкими змінами в оточуючому світі, спровокувавши чимало загроз і криз, які послугували потужним викликом для людини щодо її готовності до змін, зокрема, витривалості, адаптивності, гнучкості тощо.

В царині духовного відновлення та навчання людини особлива роль належить філософії. Адже саме вона виступає «квінтесенцією культури» та покликана осмислити смисложиттєві проблеми в певний історичний час, у конкретному місці й культурній ситуації. Саме філософія відображає культурне життя конкретної спільноти, даючи свою відповідь-«істину» на «вічні» питання.

Весь період існування людської цивілізації завжди були і будуть актуальними проблеми, пов'язані з світоглядною орієнтацією людини, з осмисленням нею свого місця і ролі в суспільстві, з її відповідальністю за власні вчинки, за прийняті рішення. Людство в цілому і кожна людина зокрема потребує оволодіння мистецтвом «бути», «жити», «любити», «творити», щоб вижити, гідно відповіда-

ти на виклики часу та морально розвиватися. Доречно пригадати «філософію життя» Ф. Ніцше, суть якої полягає у ствердженні верховної цінності, постійного культурного вдосконалення людини, в результаті чого має з'явитися новий тип людини, яка перевершить сучасників своїми морально-інтелектуальними якостями. Така людина майбутнього може відбутися, відповідно до теорії Ніцше, шляхом удосконалення, строгого відбору і свідомого виховання впродовж усього життя.

Становлення та формування такої людини є одним із пріоритетних завдань освіти, смислове навантаження якої задає філософія. В XXI столітті реалізація такого завдання ускладнюється через зростання у сучасному глобалізованому світі питомої ваги «технократичного підходу до дійсності» [1, с. 142]. Прогрес техніки явно демонструє свої переваги в житті соціуму: випереджає прогрес соціокультурний, прискорює процес модернізації суспільства, впливає на культуру, соціум і людину. Водночас технократизм містить в собі потужні небезпеки – ігнорування духовних запитів людини, її потреб та інтересів, які не піддаються математичному обрахунку. В цьому контексті, відмічає Н. А. Ченбай, технології розвиваються значно швидше, ніж людина може усвідомити та прийняти можливі наслідки їхнього впливу на життя людства. Причина, на думку дослідника, у відмінностях систем цінностей – технократичної та традиційної [1, с. 143].

Зазначені колізії стимулюють заклик XXI століття до нових розумінь, осмислень, прогнозування майбутнього, націленості та проєкції в майбутнє, що ставить нові завдання перед філософією. Якщо точні, певною мірою і гуманітарні науки тяжіють до акумулювання об'єктивної інформації, на основі якої формулюються «об'єктивні» закони, то філософія, здебільшого, зайнята більш «високими» проблемами, які відіграють ключову роль у творенні символічного світу людини, визначенні орієнтирів її світогляду, формуванні базових елементів культури.

Чи маємо сьогодні сформовану в Україні повноцінну філософію, здатну осмислювати існуючі виклики та надихати на трансформації у напрямку духовності? Питання радше риторичне. Оскільки і так, і ні. Так, і на підтвердження хоча б побіжно згадаємо філософські розмисли С. Б. Кримського, його концепцію людської присутності у ціннісно-смисловому універсумі, найважливіші принципи якої: а) монадності особистості; б) «третьої правди»; в) екзистенційного крещендо; г) несилової боротьби добра зі злом; д) морального розуму, котрий відкидає навіть найефективніші шляхи до успіху, якщо вони уражені морально ущербними наслідками. Вимога вче-

ного – утвердження так званої монадної особистості, «що здатна репрезентувати свою націю, свою культуру, свою епоху і тим самим маніфестувати індивідуальну іпостась універсального досвіду» [2, с. 12–13]. На думку вченого, вироблена система принципів має стати важливішим стратегічним ресурсом морального здоров'я кожної нації, людяного поступу історії і визначати духовність нового тисячоліття.

Водночас, попри той факт, що філософія сприяє розвитку критичного мислення, є «вільнодумною» дисципліною, в нинішніх умовах вона радше позиціонується як щось «зарозумне» та непрагматичне, від якої небагато користі. Впродовж трьох десятків років незалежності у нашій державі гуманітарна складова в освітньому процесі продовжує залишатися меншовартісною. І це, на жаль, в умовах гібридної війни, де велику роль відіграє інформаційна, власне гуманітарна, складова, коли ворог свідомо нав'язує нам через пропаганду своє бачення світу, культурні та суспільні цінності. Нинішня російсько-українська війна – це не тільки результат розвалу нашої армії, силових структур, а й результат неякісної гуманітарної політики.

Становище філософії є своєрідним індикатором майбутнього соціуму, вектору його розвитку. За її допомогою людські спільноти здатні осмислювати своє буття, здійснювати своєрідну культурну експансію інших спільнот, здійснювати їхнє мирне завоювання. Входження освіти України в європейський освітній простір та світову культуру неодмінно супроводжуватиметься посиленням ролі гуманітарної складової в освітньому процесі, відродженням повноцінної філософії, здатної осмислювати існуючі виклики та допомагати молоді у формуванні відповідей на «вічні питання».

Список використаних джерел

1. Ченбай Н. А. Технократичне мислення в сучасному суспільстві (соціокультурний аналіз). Вісник НАУ. Сер.: Філософія. Культурологія. 2020. № 2 (32). С. 140-144.
2. Кримський С. Б. Заклики духовності XXI століття. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2003. 32 с.

КОВАЧ О.В.,
ЧОВРІЙ С.Ю.
Мукачівський державний університет, Україна

ДОСВІД УЧИТЕЛЬСЬКИХ СЕМІНАРІЙ ЗАКАРПАТТЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ У КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Українська держава нині переживає складні випробування і саме зараз важливого значення набуває ціннісна та компетентнісна переорієнтація змісту підготовки вчителів, які споконвіків виступали провідниками передових ідей, забезпечували поступ у розвитку націй і держав. В Україні прийнято низку концептуально важливих документів, що визначають пріоритетні напрями та основні вектори реформування системи підготовки педагогічних кадрів до роботи в закладах освіти різних рівнів, зокрема це: Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004 р.), Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2013 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), Концепція розвитку освіти України на 2015–2025 рр. (2015 р.), Концепція Нової Української школи (2016 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018 р.) та ін. У Концепції розвитку педагогічної освіти (2018 р.) окреслено основні суперечності, що порушують «дисбаланс між суспільним запитом на висококваліфікованих педагогічних працівників, перспективами розвитку суспільства, глобальними технологічними змінами та існуючою системою педагогічної освіти» [1, с. 4], що потребують невідкладного вирішення. Реалізації основних вимог сучасного суспільства та потреб у реформуванні педагогічної освіти сприятиме об'єктивний історико-системний аналіз педагогічного ретродосвіду підготовки вчительських кадрів, що розширить можливості визначення перспектив реформування української педагогічної освіти в контексті єдиного освітнього простору. Вагомого значення набуває історико-регіональний вимір вивчення досвіду діяльності освітніх установ, що здійснювали підготовку педагогічних кадрів для різних регіонів України, зокрема Закарпаття, де в силу історичних обставин, крім напрацьованих власних здобутків, були реалізовані європейські освітні моделі підготовки педагогічних кадрів.

Історія професійної підготовки вчительських кадрів в Україні стала предметом наукового аналізу в працях Н. Дем'яненко, О. Дзеверіна, М. Заволоки, І. Кравченко, В. Майбороди, О. Сухомлинської та ін. Розвиток освіти Закарпаття, зокрема й питання підготовки вчительських кадрів відображено у розвідках науковців В. Гомонная, А. Ігната, Г. Розлуцької, В. Росула, М. Талапканича, О. Фізеші, В. Химинця, С. Човрій та ін.

На сьогодні в Україні стандарт вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 23.03.2021 р. за № 357 [2], проте відсутній галузевий стандарт щодо підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта. Звичайно, це зумовлює певний різнобій у системі підготовки фахівців, здатних розв'язувати завдання початкової освіти, що потребують досліджень, інновацій. Разом з тим, зазначимо, що наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. за № 2736-20 було затверджено професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [3].

Щодо історико-педагогічної ретроспективи становлення та розвитку педагогічної освіти в Закарпатті в означених хронологічних межах, то урядом Угорського королівства, до якого належав край в досліджуваний період, висувалися конкретні вимоги щодо форм, термінів та змісту підготовки вчителів для початкових шкіл. Але, зауважимо, що терміни «галузевий стандарт» та «професійний стандарт» не вживалися. Наприклад, Закон XXXVIII «Про народну освіту» (1868 р.) [4], прийнятий угорським урядом за часів Австро-Угорської імперії, містив окремий розділ «Про вчителів», у якому було викладено не тільки основні засади щодо організації педагогічної освіти, але й окреслено змістові напрямки в теоретико-практичній підготовці майбутніх учителів для народних шкіл. Також у Законі XXXVIII чітко визначалися терміни підготовки вчителів та вимоги до їх діяльності.

Вважаємо, що затвердження професійних вимог та галузевого стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для другого (магістерського) рівня вищої освіти повинно стати обов'язковим елементом державної політики в напрямку підготовки вчителя як представника держави щодо формування свідомих та активних громадян України.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776. URL: file:///C:/Users/SU/Downloads/5b7bb2dcc424a809787929.pdf
2. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.03.2021 р. № 357. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf
3. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text
4. Lévay Ferencz, Dr. Morlin Emil, Szuppán Vilmos (szerk.). A magyarországi népoktatásügy, kereskedelmi és ipari szakoktatás szervezete és közigazgatása. Budapest : az Eggenberger-féle Könyvkereskedés kiadása (Hoffmann és Molnár), 1893. I. kötet. Kisdedóvás és népoktatás (elemi, felső nép- és polgári iskolák). 906 p.

КОЗАР Ю.Ю.,
ШОПША Г.В.
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЗАСОБАМИ ДІЛОВИХ ІГОР

Успішність професійної діяльності юриста залежить рівня його професійної компетентності. У свою чергу, професійна компетентність юриста більшою мірою складається як результат послідовно вирішуваних юридичних завдань (казусів, ситуацій). Вирішуючи завдання, юрист самовдосконалюється, повною мірою засвоює теоретичні знання, виробляє практичні навички і як результат є володарем власне професійних компетенцій.

Інтеграція України у світове співтовариство, її співробітництво з іншими державами у соціально-правовій сфері актуалізують потребу у кваліфікованому, ерудованому грамотному фахівцю у сфері

юриспруденції. Від якісної та грамотної діяльності юристів значною мірою залежить не лише ефективне функціонування механізму правового регулювання, а й ставлення громадян до права та правових інституцій. Інакше висловлюючись, рівень правової свідомості, правової культури населення багато в чому визначаються професіоналізмом юридичних кадрів.

Проте якість підготовки юристів є найгострішою проблемою сучасної юридичної освіти. Багато випускників виявляються незатребуваними, нерідко випадки офіційної реєстрації дипломованих юристів як безробітні. При цьому суспільство все ще відчуває велику потребу у юристах високої кваліфікації, здатних активно працювати у напрямі реалізації правових перетворень сучасного суспільства [1, с.90].

Все це свідчить про необхідність посилення уваги до юридичної освіти як з боку держави, так і з боку самої юридичної громадськості. Головне завдання у тому, щоб юридична освіта, що забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, стало невід'ємним елементом українських правових реформ.

Соціальне замовлення суспільства системі вищої професійної освіти на підготовку кваліфікованих, конкурентоспроможних на вітчизняному та зарубіжному ринках праці фахівців зумовило необхідність пошуку таких педагогічних технологій, які відповідали б сучасним цілям та завданням вищої професійної підготовки.

Результати наукових досліджень свідчать, що рівень професійної юридичної підготовки випускниками вишів не повною мірою відповідає соціальному замовленню. У студентів, майбутніх юристів спостерігається недостатність знань для вирішення практичних завдань, ведення ділових бесід, слабка сформованість умінь моделювати свою позицію, умінь встановлювати та підтримувати міжособистісні ділові контакти. Найбільші труднощі значна частина випускників юридичних факультетів вишів зазнає практичного застосування отриманих знань. Ці проблеми зумовлені несформованістю мотиваційно-ціннісного компонента професійної підготовки юристів.

У сучасних педагогічних дослідженнях значно меншою мірою розглядаються можливості підвищення ефективності процесу навчання майбутніх юристів дидактичними засобами, зокрема, через використання ділових ігор [2, с.145].

Навчальні ділові ігри сприяють підвищенню у студентів рівня раціонального мислення, виробленню оптимальних рішень як у процесі індивідуальної роботи, так і в рамках проведення колективних занять, що імітують професійну діяльність [3,с.99]. Спря-

мовані на підготовку майбутніх фахівців-юристів, вони покликані навчати техніки прийняття рішення, застосовувати на практиці теоретичні знання. На відміну від традиційних методів навчання навчальні ділові ігри дають, передусім, розвиваючий ефект: відбувається як навчання, а й впливає, загалом, на особистість студента, відбувається зміна його ціннісних установок.

Водночас навчальні ділові ігри як порівняно новий метод, застосовуваний у навчальному процесі, породжують безліч питань (чи реалістичні ігри, чи відповідають дії учасників їх поведінці у реальній ситуації, чи можливо перенести знання та навички, отримані у правових іграх, на реальну дійсність), викликають серйозні дискусії серед дослідників У зв'язку з цим проблема використання навчальних ділових ігор у практиці навчання юристів досить актуальна, потребує докладного та ретельного аналізу. Вирішення цієї проблеми вимагає вивчення, перегляду, пошуку та впровадження нових педагогічних технологій, що враховують реалії соціоправових умов, що змінилися, і дозволяють підвищити ефективність формування професійних компетенцій юристів, зокрема, за допомогою використання навчальних ділових ігор при вивченні правових дисциплін [4].

Використання навчальних ділових ігор у системі вищої юридичної професійної освіти зумовлює необхідність виявлення критеріїв та рівнів моніторингу формування професійних компетенцій майбутніх юристів, які дають змогу реалізувати їх у закладі вищої освіти з більшою ефективністю.

Список використаних джерел

1. Kozar Yu. Yu., Nepsha O.V. The formation of the professional culture of the lawyer in the modern legal society. *Moderní aspekty vědy: XX. Díl mezinárodní kolektivní monografie* / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. S. 90-125.
2. Кічук Я. В. Правова компетентність майбутнього фахівця – пріоритетне завдання громадянської освіти у вищій школі. *Вісник Львівського університету. (Серія «Педагогіка»).* 2008. Вип. 23. С. 141-147.
3. Романова М. Ділова гра як засіб формування професійнгої компетеності молодших спеціалістів. *Молодь і ринок*. 2014. №2. С.99-104.
4. Борейчук А., Сахнюк В. Ділові ігри з Кримінального процесу та Цивільного процесу: методичні рекомендації. Рівне: ТМ «Доцент», 2015. 98 с.

КОЗАРЬ О. П.,
ПИНЗЕНИК О. М.,
СКРИПИНЕЦЬ В. В.
Мукачівський державний університет, Україна

МАРКЕТИНГ ЯК ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАРКЕТОЛОГІВ

Процеси реформування та перебудови, які мають місце в різних секторах національної економіки України, актуалізують потребу в ефективних кадрах, здатних впроваджувати відповідні інноваційні процеси як на рівні держави, так і в межах окремого вітчизняного товаровиробника. У таких умовах вища освіта має виконувати бінарне завдання: забезпечувати підготовку професійно компетентних, конкурентоспроможних, активних, мобільних фахівців і, водночас, реалізовувати загально-гуманістичну місію виховання, особистісного формування та соціалізації майбутніх маркетологів, формування професійної культури майбутнього фахівця.

Запорукою успіху будь-якої фірми на ринку є вміння знайти та задовільнити потреби споживачів. Такий підхід до діяльності фірми відображує сутність маркетингу як філософії бізнесу і передбачає орієнтацію її діяльності на задоволення потреб споживачів як єдину можливість досягнення цілей, пов'язаних із прибутком, проникненням на нові ринки, розвитком фірми. Крім цього, маркетинг – це вид діяльності, функція менеджменту, спрямований на інформаційне забезпечення, прийняття управлінських рішень та конкретних дій щодо розробки та управління товаром, ціноутворення, розподілу та просування товарів.

Мета дослідження полягає у визначенні суті маркетингу як філософії бізнесу для формування професійної культури майбутнього фахівця з маркетингу у процесі професійної підготовки.

Серед понять, що стали ознакою сучасного бізнесу, особливе місце посідає маркетинг. Саме слово «маркетинг» з'явилося у Сполучених Штатах Америки в процесі пошуку місцевими фермерами ринку збуту для своєї продукції. Йшлося про оволодіння ринком – Market Getting. Пізніше з цих двох слів утворилось одне – маркетинг (marketing).

Хронологія розвитку маркетингу свідчить про те, що його перші елементи (ціна, збут, реклама) з'явилися ще в середині XVII сторіччя. В цей час одним з членів сім'ї Міцуї в Токіо був відкритий

магазин, прообраз сучасного універмагу. З ім'ям С. Маккорміка (1809-1884) пов'язують створення основних інструментів маркетингу (організація сервісної політики, принципи визначення цін, дослідження та аналіз ринку). А запропонована Д. Маккарті модель «чотирьох Р» – товар (product), ціна (price), збут (place), просування (promotion) – знаменує початок теоретичних досліджень у сфері маркетингу. Бурхливий розвиток маркетингу припадає на 50-60-ті роки XX століття. Сьогодні за принципами маркетингу організовано управління більшістю фірм США, Європи, Японії.

Як академічна дисципліна маркетинг вперше виник у США. Ще у1905 році В. Креузі прочитав курс лекцій «Маркетинг товарів» у Пенсильванському університеті, а Р. Ватлер почав вести постійний курс «Методи маркетингу» в університеті Вісконсіна [1].

При формуванні професійної культури майбутнього фахівця з маркетингу у процесі професійної підготовки особлива увага приділяється ключовому поняттю, своєрідному Олімпу маркетингової діяльності – потребі споживача. *Потреба – це суб'єктивне відчуття нестачі чогось необхідного, спрямоване на його зменшення чи ліквідацію.* Секрет успіху будь-якої фірми на конкурентному ринку – в умінні їх задовільнити. Саме потреби стають поштовхом для створення товарів, що задовольняють ці потреби. Маркетинг як процес передбачає обмін між двома сторонами – продавцем та покупцем, кожна з яких отримує те, що їй потрібно: покупець – товари, послуги, а продавець – прибуток або інший фінансовий чи нефінансовий зиск.

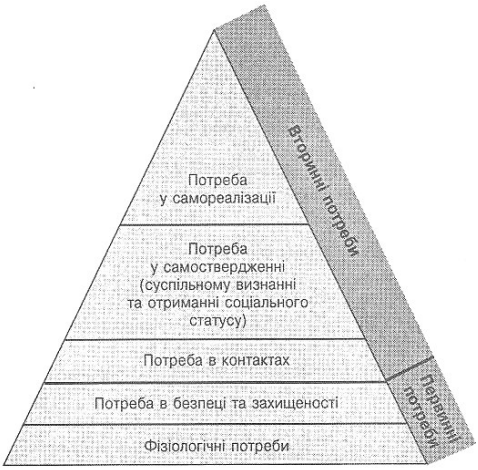

Рис.1. Ієрархія потреб (за Маслоу)

Існує чимало спроб класифікувати потреби. Чи не першою з таких класифікацій є «ієрархія потреб» А. Маслоу *(рис. 1), яка представлена у формі піраміди невипадково. Кожна з потреб посідає певне місце серед інших.* Конкурентним може бути лише той товар, який задовольняє найбільш нагальну потребу. Безумовно, кожна людина бажає задоволь-

нити наступну потребу, не очікуючи повного задоволення попередніх. А. Маслоу вважає, що в середньому людина задовольняє свої потреби на 85, 70, 50, 40 та 10 відсотків відповідно [1].

Кожен товар може задовольняти будь-яку із зазначених в ієрархії потреб. Наприклад, взуття задовольняє фізіологічні потреби (захист від холоду) і потреби у безпеці (так, потреба у захисті стопи від агресивних середовищ обумовлює попит на взуття для металургів, пожежників). Взуття може задовольняти і соціальні потреби: більшість модельного та повсякденного взуття пропонується на ринку як засіб забезпечення привабливості його власника. Крім того, взуття, як і інші престижні товари може задовільнити також потребу у самоствердженні.

Таким чином, професійна цінність фахівця для маркетингової діяльності полягає в розумінні мотивів поведінки споживача при виборі покупки, а отже, у виборі відповідних маркетингових заходів для задоволення цих потреб. А реалізація принципів маркетингу, переосмислення пріоритетів у діяльності організації у свою чергу потребує фахівців, здатних діяти в умовах реалій сучасного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Гаркавенко С.С. Маркетинг: Підручник для вузів. – 5-те вид. доп. – Київ: Лібра, 2007. – 720 с.

КОЛЕСНИК Л.Д.
Красноградський педагогічний фаховий коледж «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ

Початок XXI століття характеризується стрімким розвитком педагогічних технологій. Використання інформаційних та комунікаційних технологій сприяє розбудові інформаційного суспільства, де інформація та наукові знання займають чільне місце. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті наголошує на необхідності створення умов «для розвитку і самореалізації кожної особистості» [1].

Інформаційне суспільство ставить перед собою завдання створити необхідні умови для якісної підготовки здобувачів освіти, які спроможні самостійно приймати рішення в будь-якій життєвій ситуації, критично мислити, знаходити та опрацьовувати інформацію, бути комунікабельними, контактними у спілкуванні, працювати над особистісним зростанням.

В умовах запровадження дистанційного навчання набувають особливого значення інформаційні технології, виникає нагальна необхідність у створенні інформатизованого освітнього середовища у фаховому коледжі. Інформатизація освітнього процесу підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу здобувачами освіти.

Шляхи підвищення ефективності навчання з використанням інформаційних технологій досліджували у своїх роботах науковці всього світу, зокрема і українські вчені та методисти: Л.А. Карташова, Н.В. Морзе, Р.С. Гуревич, Ю.О. Жук та інші.

У Законі України «Про національну програму інформатизації», зазначено що «інформаційна технологія – це цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів …, що забезпечує доступ до джерел інформації незалежно від місця розташування» [2].

Виняткова роль, яку відіграють інформаційні технології у підвищенні якості освіти, заснована на їх здатності ефективно сприяти виконанню необхідних умов для забезпечення якості організації освітнього процесу. Сучасний рівень розвитку технологій розширює доступ до освітніх ресурсів, сприяє трансформації освітнього середовища, тобто забезпечує комплексний, компетентнісний підхід до системи освіти.

В Україні існує багато інструментів та продуктів, розроблених для підтримки онлайн-навчання. Цифрові інструменти та сервіси, які допомагають викладачеві під час організації дистанційного навчання: вебінари, месенджери, сервіси для групової взаємодії, сервіси для проведення опитувань, тестів, хмарні сховища, сервіси для роботи з документами. Обираючи цифровий інструмент, викладач повинен враховувати їхній функціонал. Для оптимізації освітнього процесу під час організації освітнього процесу найчастіше педагоги використовують електронну пошту, сервіс відеоконференцій, зокрема Zoom, систему управління навчанням Classroom.

Процес організації і теорії навчання при дистанційному навчанні не зникають, однак з'являється інший спосіб зв'язку. Здобувачі освіти проходять шлях від сприйняття інформації до її розуміння, запам'ятовування, при необхідності – відтворення і використання на різних рівнях. Сучасні інформаційні технології дають можливість здобувачеві освіти отримувати навчальний матеріал з

урахуванням його можливостей доступу до інформаційних ресурсів. Візуалізація, використання мобільних пристроїв, звуковий зворотній зв'язок, зручна корекція помилок, доступ до лекційного матеріалу у зручний час і у будь-якому місці сприяють інтенсифікації співпраці здобувачів освіти та викладача, підвищують мотивацію, диференціацію, індивідуалізацію навчання.

Достатній рівень мультимедійної компетентності дозволяє викладачеві працювати з інтернет-сервісами, ефективно використовувати існуючі інтернет-ресурси в освітньому процесі, організовувати самостійну навчальну діяльність здобувачів освіти.

Інформаційні та комунікаційні технології сприяють використанню нових методів, форм навчання для інтенсифікації освітнього процесу, що є основою глобальної раціоналізації інтелектуальної співпраці. Відбір та коректне використання нових інформаційних технологій сприяють досягненню головної мети освіти – формування особистості, здатної самореалізуватися в умовах сучасного цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 року № 347 / 2002 / Офіційний вісник України. 2002. № 16. С. 15.
2. Про Національну програму інформатизації : Закон України.URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%92%D0%A0#Text 1. (дата звернення : 25.09.2022).
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL : https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita1. (дата звернення : 25.09.2022).

КОМАР О.А.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Період молодшого шкільного віку – час накопичення знань, нагромадження інформації за принципом емоційної переваги. Ефективній реалізації цієї однієї з найважливіших життєвих функцій

сприяють притаманні дітям цього віку якості: вразливість, здатність довірливо підкорятися авторитету, підвищена сприйнятливість, наївно-ігрове відношення до навколишнього середовища. Саме тому у дітей молодшого шкільного віку здібності виступають переважно зі свого позитивного боку та мають дуже сприятливі умови для розвитку.

На перший план у молодшому шкільному віці виступає готовність та здатність дітей до запам'ятовування. Для молодших школярів центральним стає авторитет вчителя. Вони з великою радістю виконують усі його прохання, доручення, вказівки, ображаються якщо вчитель їх ігнорує або не звертає уваги.

Вкрай важко оцінити справжнє значення ознак здібностей, що спостерігаються в дитинстві і ще важче завбачити їх дальший розвиток. Часто спостерігається, що блискавичні прояви здібностей дитини, яких достатньо для перших перемог в певних завданнях, не знаходять шляху до дійсно соціально важливих досягнень. Проте, не можуть залишати байдужими батьків та педагогів ранні здобутки дітей — бо саме вони можуть позначитися на передумовах істинного таланту.

Дитина, незалежно від ступеня її готовності до школи, більшменш сформований досвід у навчальних заняттях, коли стає школярем, потрапляє у зовсім нові умови. Навчання в школі різниться не тільки певною соціальною важливістю діяльності дитини, але і новизною стосунків з дорослими, оцінюванням результатів, слідуванням певним правилам поведінки, які є однаковими для всіх, засвоєнням наукових понять. Всі ці умови, як і особливості самої навчальної діяльності школяра, позначаються на розвиткові її психічних функцій, довільній поведінці та особистісних утвореннях.

Застосування в освітньому процесі методів розвиваючого навчання є вагомим у розвитку творчого потенціалу учнів початкової школи.

Навчання – провідний вид діяльності молодших школярів, що надає можливість розвивати інтелект та емоційну сферу дитини , формувати самооцінку та рівень вимог, розвивати її творчі здібності. Високий рівень розвитку психічних процесів свідчить про високий рівень творчих здібностей.

Мова йде про рівень сформованості наочно-образного мислення, здатність до абстрагування, вміння прогнозувати, уявляти та будувати певні образи, відповідно до їх природної логіки, гарно розвинену асоціативну пам'ять, високий рівень запам'ятовування, вміння висловлювати свою думку, активний та пасивний словниковий запас, здатність тривалий час зосереджуватися на предметі

дослідження. Але насамперед потрібно звертати увагу на розвиток саме творчої уяви та творчого мислення, адже саме вони є вкрай необхідними для розвитку творчих здібностей молодших школярів. Підсумовуючи, можна з впевненістю сказати, що провідним психічним процесом, що формується на цьому етапі дитинства, що супроводжує навчальну діяльність, є мислення. Яке перетворюється від домінування наочно-образного та образного мислення до словесно-логічного мислення на рівні реальних понять.

Одним із центральних завдань, що стоїть перед учителем у навчально-виховному процесі, якому притаманна творча спрямованість, розвинути такі ознаки творчого мислення як, гнучкість та швидкість думки, , точність і сміливість, допитливість, оригінальність.

Отже, можна зробити висновок, що час навчання у початковій школі є особливим періодом для розвитку творчих здібностей дитини, коли учням властива висока сезитивність. У цьому віці навчальна діяльність є дуже привабливою, адже саме за успіхами у навчанні дорослі та однолітки оцінюють дитину, як особистість, що певною мірою віддзеркалюється на самоповазі та самооцінці дитини, її самосприйнятті. Авторитет вчителя у розвитку особистості набуває надзвичайного значення, бо у 6-7-річному віці дитині притаманний механізм наслідування. Тому вчителю при організації навчально-виховного процесу слід враховувати ці особливості розвитку особистості школяра, щоб створити необхідні умови для розвитку творчого потенціалу дітей.

Креативне мислення дитини є придатним середовищем для її адаптації в соціумі, тому що, насамперед, діяльність дитини в своїй основі має елементи творчості та оригінальності, спрямована на задоволення соціальних потреб, є важливим чинником в період її зростання. Засвоюючи досвід повсякденного життя в суспільстві, дитина пізнає кожен етап його, здійснюючи власні відкриття та створюючи навколо себе індивідуальний простір, в якому відчуває себе захищеною.

Протягом всього життя людина злагоджено працює, розвивається; вчиться аналізувати проблеми, що виникають; прогнозує своє майбутнє, виявляє суперечності; досягає високих результатів своєї діяльності і відчуває задоволення від цього. А постійним помічником та основою цих процесів є креативність людини, її винахідливість.

«Креативність» (від англійського слова «creativity») – досить стійка особливість людини, яка проявляється у творчій обдарованості, схильності до творчості. Креативність – це прояви оригіналь-

ності, вміння творити, здійснювати винаходи та вносити новизну в навколишній світ.

У нинішній час можна помітити, що креативність з віком стрімко зростає. Досліджено, що серед п'ятирічок дітей з високим рівнем креативності у два рази більше, ніж серед шестирічок.

До школи приводять діток з різним потенціалом та рівнем розвитку. У деяких ще в дошкільному віці починають проглядатися певні нахили, але буває й так, що у переважній більшості дітей вони приховані. Вчасно виявити здібності кожної дитини, її можливості – важливе завдання початкової школи.

У дитинстві творчі обдарування можуть проявлятися таким чином:

- значно краще, ніж у однолітків, розвинене мовлення і мислення;
- інтерес до музики, образотворчого мистецтва, читання, рахування у ранньому віці;
- цікавість та спрага до знань;
- бажання досліджувати навколишній світ.

Рівень сформованості креативних здібностей є наслідком впровадження у навчально-виховний процес методів та прийомів, спрямованих на розвиток творчості. Можна виділити такі складові креативних здібностей: творча уява, творче мислення, використання прийомів організації творчої діяльності.

Для поступового зростання рівня розвитку креативного мислення та творчої уяви, пропоную для роботи на уроці та в позакласній діяльності використовувати завдання та вправи творчого характеру, виконання яких сприятиме примноженню досвіду молодших школярів.

Щоб молодший школяр мав нагоду розвиватися у творчій атмосфері, розвивати свої таланти та нахили, йому необхідно надати змогу самостійно відшукувати способи розв'язання завдань, а не робити це за нього. Творчість починає проявлятися лише у тієї дитини, яка на власному досвіді, у процесі своєї життєдіяльності наражається на перешкоди, випробовування у вигляді важких чи легких задач, які спонукають до діяльності її розум, змушують мислити, помічати і приймати певні рішення.

Отже, можна підвести підсумок і безперечно сказати, що питання творчості є важливим. Її формування було провідним з найдавніших часів і таким залишається й до сьогодні. Особливим є молодший шкільний вік, який є благодатним підґрунтям для творчого розвитку дітей.

КОРСІКОВА К.Г.
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Україна

РОБОЧИЙ ЗОШИТ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Трансформація сфери освіти в Україні направлена на нову високу якість освіти на всіх її ланках. Початковій освіті, у рамках упровадження НУШ, відведена особлива роль, спрямована на формування громадянина-патріота, людини, яка у повній мірі реалізовує власні права та свободи, розкриває можливості.

У зв'язку з цим оновлення потребує професійно-педагогічна підготовка майбутній учителів початкових класів. А, отже, і навчально-методичне забезпечення окремих освітніх компонентів та педагогічної практика.

Педагогічна практика є ключовою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів. Як свідчить аналіз науково-педагогічної літератури (О. Гейна, Т. Війчук, Н. Ерганова, О. Кашинська) підвищити результативність педагогічної практики можливо за допомогою використання робочих зошитів з друкованою основою (РЗДО) [1].

Робочий зошит з друкованою основою – це навчальний посібник, який являє собою збірник завдань, вправ, інструкцій для самостійного виконання завдань різного рівня складності, лабораторно-практичних робіт (залежно від специфіки дисципліни), він має особливий дидактичний апарат, що допомагає студентові в засвоєнні навчальної дисципліни, а викладачеві – реальну можливість оптимізувати навчальний процес [3].

Використання РЗДО здобувачами вищої освіти у процесі проходження педагогічної практики забезпечує їх самостійну діяльність, розвиває критичне мислення. Саме тому для майбутніх учителів початкових класів було створено та уведено у використання РЗДО з педагогічної практики «Позакласна виховна робота».

Однією з головних функцій РЗДО як засобу навчання, як зазначає Л. Нечволод, є інформативно-ілюстративна, оскільки наявність інформативного матеріалу у зошиті є джерелом навчальної інформації [1]. Значна частина матеріалу у зошиті подається у вигляді таблиць і схем, які призначені для самостійного заповнення у результаті спостереження чи опитування учнів та вчителів.

У зошиті для педагогічної практики з позакласної виховної роботи [2] навчальна інформація представлена за такими розділами:

- переднє слово, де зазначено важливість даного виду практики та можливості, які вона відкриває; професійні уміння, які набувають здобувачі освіти у процесі практики; мета, завдання, зміст, бази для проходження практики; обов'язки здобувача освіти у процесі проходження практики; форми контролю;
- інструкція щодо ведення робочого зошита, де дається пояснення щодо заповнення кожного розділу зошита;
- основний розділ, який представлений у вигляді таблиць та схем для самостійного заповнення здобувачами освіти (загальні відомості про базу практики та розклад уроків, список класу, план виховної роботи, індивідуальний план виховної роботи, облік проведеної роботи здобувача освіти, спостереження за заняттями інших практикантів);
- заключний розділ, який заповнюється керівником практики, де зазначаються зауваження та ставиться оцінка за ведення зошита.

Плани-конспекти виховних заходів оформлюються на окремих аркушах згідно з правилами ведення конспектів, зразок оформлення яких подано у додатках до зошита. Також у додатках міститься:

- орієнтовна тематика позакласних виховних заходів у 1-4 класах;
- орієнтовна тематика ранкових зустрічей у початковій школі;
- особливості проведення виховних заходів у 5-9 класах [2].

Отже, РЗДО з педагогічної практики «Позакласна виховна робота» може розглядатись як особливий дидактичний засіб, що забезпечує належну організацію педагогічної практики та контроль за виконанням поставлених практичних завдань здобувачами вищої освіти. Робочий зошит з педагогічної практики є ефективним як для викладача, так і для здобувача освіти та відкриває широкі можливості й перспективи їх масового впровадження у ЗВО України.

Список використаних джерел

1. Павх С., Павх І. Робочий зошит як засіб активізації самостійної роботи студентів. *Наукові записки. Серія: педагогіка.* 2016. № 2. С. 290-295.
2. Практика з виховної роботи : робочий зошит (електронне видання) для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня та освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра / уклад. : О.М. Акімова, та ін.; Комунальний заклад «Харківська гу-

манітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. 3-тє видання перероблене і доповнене. Харків, 2022. 84 с.
3. Упатова І.П. Технологія використання робочих зошитів з друкованою основою на різних етапах навчання як спосіб формування професійної компетентності майбутніх фахівців. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Теорія і практика навчання та виховання. Серія 17.* Вип. 14. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. С.188-192.

КОСЕНЧУК Ю.Г.
Київський університет імені Бориса Грінченко, Україна

ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ФІНЛЯНДСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОСТУПУ НУШ

Успішність та конкурентоспроможність будь якої країни суголосне з якісною освітньою сферою, яка відіграє провідну роль в розвитку суспільства. В прагненні підвищити рівень успішності за допомогою освітньої реформи набуває переваги в країнах по всьому світу досвід Фінляндської Республіки.

Рушієм в фінській освітній реформі є надання рівних можливостей для кожного громадянина здобувати освіту, акцентуючи увага на якісному показнику, а не на кількісному, зокрема на: здоров'ї, добробуті та справедливості.

Пасі Салберг зазначає, що в усьому світі під час реформування освіти використовуються три загальні тенденції: стандартизація освіти (освітні результати, централізована встановлена навчальна програма, підзвітність), акцент на «системну царину» знань, «запровадження системної послідовної звітності для шкіл» (стандартизовані тести) [1].

Натомість Фінляндська Республіка обрала інший курс, застосувавши інші підходи. Освітня політика у Фінляндії включає гнучкість та вільні стандарти, навчання в поєднання з розвитком особистості, моралі та креативності, а також підзвітність, яка ґрунтується на довірі [1].

Наразі Україна перебуває в процесі реформування шкільної освіти з 2016 року, а саме: з 2016-2018 рр. прийняття Закону України «Про освіту», розпочато діяльність початкової школи за новими стандар-

тами на компетентнісній основі; з 2019-2022 рр. затвердження стандартів базової середньої освіти на компетентнісній основі, створення професійних стандартів педагогічної діяльності в початковій та середній школах, впровадження Нової української школи (далі-НУШ) в базову школу за новими освітніми стандартами на компетентнісній основі. Реформування освіти України суголосне з якісною сучасною освітою, наближеною до європейських стандартів [2].

Слід зазначити, що провідною метою НУШ є забезпечення доступності громадян України до якісної освіти на всіх її рівнях.

Аналізуючи провідні тенденції реформування шкільної освіти в Фінляндській Республіці крізь призму НУШ, слід акцентувати увагу на тотожності напрямків, які відображені в таблиці.

Тенденції реформування	
Україна [3]	**Фінляндська Республіка**
якісна освіта на всіх її рівнях	справедливість, з місією рівних освітніх можливостей для всіх
Новий зміст освіти, який ґрунтується на формуванні компетентностей потрібних задля ефективної самореалізації в соціумі.	новий зміст освіти
орієнтація на учня	
підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів, їх професійний розвиток і удосконалення	вчитель - одна з найшанованих професій
децентралізація та результативне регулювання задля автономії шкіл	повноваження та відповідальність делеговані школам, директорам, вчителям і муніципалітетам
педагогіка партнерства	
сучасне освітнє середовище	
справедливе фінансування	

Фінляндська Республіка відома своєю системою освіти рівністю та високою якістю викладання та навчання. Справедливість та рівність сприяють забезпеченню рівного доступу до освіти для всіх, заохоченню та підтримці навчання та благополуччя кожного учня, а також забезпеченню за допомогою високоякісних систем підтримки того, що кожен має можливості досягти успіху в навчанні. Відмінності між школами та муніципалітетами невеликі [4].

Навчання у Фінляндії безкоштовне, навіть на рівні університету. Система освіти є гнучкою і завжди забезпечує благополуччя студентів під час освітнього процесу. У системі немає безвихідних ситуацій.

Наявність вмотивованих вчителів, мабуть, найважливіший фактор, що впливає на якість освіти. У Фінляндії вчителі високоосвічені та цінні професіонали. Професія вчителя дуже популярна серед молоді та талановитих людей, оскільки в повсякденній роботі вчителів є багато місця для самостійності та творчості. Вчителі не відчувають стресу через перевірки чи тестування. Замість контролюючих систем центральною є культура довіри, підтримки та співпраці [4].

Учителям довіряють як компетентним фахівцям. Вчителі базової та старшої середньої освіти мають ступінь магістра або доктора педагогічних наук. Освіта класних керівників (викладання всіх предметів з 1-6 класів) настільки популярна, що педагогічні факультети університетів можуть прийняти лише приблизно 10% абітурієнтів [5].

Важливим чинником реформи навчального плану (the reform of the curriculum) була також висока кваліфікація вчителів. Можна було розраховувати та спиратися на досвід вчителів та їх міцну базу знань, а також на їхнє бажання брати участь у процесі реформ.

У реформі навчального плану головними цілями були вирішення проблем, які виникли під час консультацій, і розвиток освіти з урахуванням цілей справедливості, рівності та високої якості, залученість учнів і благополуччя в школі [5]. Було важливо описати основні цінності та принципи надання освіти та цілі викладання та навчання більш точно, ніж раніше, а також підтримувати позитивний розвиток усіх муніципалітетів та шкіл. Не менш важливою була участь муніципальних органів управління освітою, директорів і вчителів шкіл, батьків і учнів у процесі реформування, де були створені спільні цілі та орієнтири як на національному, так і на місцевому рівнях. Як кажуть Vahtivuori та інші, наголос у фінській навчальній програмі робиться на цілісній місії спрямування освітнього мислення шкіл і муніципалітетів. Основну навчальну програму можна зрозуміти як розгалужену екосистему, де різні сфери пов'язані між собою, як середовище викладання-вивчення-навчання з кількома вимірами [6].

Отже, відбулися стійкі, еволюційні зміни, які ґрунтувалися на узгодженості щодо справедливих результатів, які не залежать від поглядів директорів та вчителів на місцевому рівні.

Враховуючи вищезазначене, слід зауважити, що реформування НУШ в Україні відбувається шляхом інтегрування кращих фінських практик, де формулою успіху є довіра до вчителів та інвес-

тиції у співпрацю вчителів, впровадження міждисциплінарної навчальної програми, що зумовлює перспективу в подальших наукових дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Sahlberg, P. *Paradoxes of educational improvement: The Finnish experience*, Scottish Educational Review, 43(1), 2011. 150 - 151.
2. https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20seredn ya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
3. https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola
4. Halinen, I., Niemi, H. & Toom, A. *La confiance, pierre angulaire du système éducatifen Finlande*. In Revue International d'Éducation, SÈVRES, no 72, Sept. 2016, 147 – 157. CIEP,Sorbonne Universités
5. Halinen, I. & Holappa, A-S. *Curricular balance based on dialogue, cooperation and trust – The case of Finland.* In Kuiper, W. & Berkvens, J. (Eds.) Balancing Curriculum Regulation and Freedom across Europe. CIDREE yearbook 2013, 39 - 62. SLO, Enschede, the Netherlands.
6. Vahtivuori-Hänninen, S, Halinen, I. Niemi, H. Lavonen, J. & Lipponen, L. *A New Finnish National Core Curriculum for Basic Education and Technology as an Integrated Tool for Learning.* In Niemi, H. et. al (Eds.) Finnish Innovations and Technologies in Schools. 21 - 32. The Netherlands: Sense Publishers.

КОСТЬ Е.Ю.,
ГОРВАТ М.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БУЛІНГУ СЕРЕД ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Все частіше сьогодні сферу суспільного життя охоплюють інформаційні технології, важливого значення набувають комунікативні здібності, навички швидкого реагування на нову інформацію різного змісту. Сучасні науковці зазначають, що успіху часто досягають ті особи, котрі мають розвинені *soft skills навички*, усвідомлюють особисті відчуття, вдало володіють власними емоціями та почуттями, конструктивно та безпечно взаємодіють з оточуючими, вміють справитися з емоційною кризою, яка викликана швидким та надмірним впливом інформації, що надходить з телебачення, Інтернет ресурсів тощо. Навички емоційного, швидкого реагування на події, вміння керувати своїм емоційним станом, передавати

його оточуючим на сьогодні об'єднанні під єдиною назвою «емоційний інтелект». Отже, важливу роль у формуванні особистості відіграють емоції, які виступають засобом відображення її ставлення до себе і оточуючого світу та сигналізують про потреби, спонукаючи до активної діяльності.

Сьогодні велике занепокоєння в освітян та вчителів викликають невміння, частіше небажання дітей толерантно спілкуватися один з одним, домовлятися, прояви байдужості, агресії, відсутність взаєморозуміння та милосердя. Все частіше ми маємо можливість чути з екранів телебачення, спостерігати, що діти не здатні самостійно вирішувати конфлікти ненасильницьким методом, керувати своїм емоційним станом, проявляють агресію, стають булерами, або ж жертвами чи спостерігачами у відносинах з однолітками.

Лідер із захисту прав і інтересів дітей Міжнародна організація ЮНІСЕФ визначає булінг як «…небажану агресивну поведінку дітей шкільного віку, яка призводить до цькування дитини іншою дитиною чи групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили» [3]. В Україні працює значна частина організацій (Благодійний фонд «Kiddo», громадські організації «Студена», «Безпечний світ», «Мої безпечні друзі», ЖКУ (жіночий консорціум України), український фонд «Благополуччя дітей», Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла-Страда-Україна» «Docudays» (компанія проти дій кібербулінгу), «StopSekxting»), які глибоко займаються проблемами булінгу, а саме: розробка рекомендацій батькам з питань булінгу та протидії йому; захист дітей від кібербулінгу, сексуального насилля в інтернеті; попередження та подолання насильства серед дітей; питання протидії насильству в сімї та школі.

Провідні фахівці в сфері психології інтелекту, такі як Е. Торндайк, Ч. Спірмен, Д. Векслер, Дж. Гілфорд, стверджували, що люди різняться за здатністю розуміти інших людей і керувати ними. Е. Торндайк висловив припущення щодо існування соціального інтелекту, маючи на увазі при цьому спроможність людини розуміти інших людей. Упродовж останнього часу розвиваються такі нові напрями дослідження, як особливості «імпліцитних» теорій інтелекту (Р.Стернберг), регуляторні структури (А.Піаже), зв'язок інтелекту і креативності (Е.Торренс).

На сьогодні в Україні з'явилися дослідження з проблеми концептуалізації цього феномена, його функцій (Е.Носенко), вивчення EQ як детермінант внутрішньої свободи особистості (Г.Березюк) та показника цілісного її розвитку (О.Філатова).

Успішно боротися з явищами булінгу в середовищі учнів може вчитель. Спочатку варто прописати з учнями спільні антибулінго-

ві правила класу, які не дозволятимуть діяти аморально, неетично, агресивно у відносинах «учень-учень», «учень-вчитель». Наводимо приклад антибулінгових правил класу:

Правило 1. Відчуваю кордони свої і не порушую кордони інших (не можна порушувати права, якими наділений кожен з нас; діємо і спілкуємося у межах дозволеної поведінки; контролюємо власну поведінку та емоції).

Правило 2. Я можу сказати тобі «Ні» (перебуваючи у будь якій неприємній для тебе ситуації ти завжди сміло можеш сказати «Ні». Ми завжди маємо пам'ятати, що говорячи ні в булінговій ситуації ми не проявляємо свою слабкість, а, навпаки, відстоюємо себе чи однокласника, який став жертвою.

*Правило 3. Я не соромлюся просити допомоги (*пам'ятаймо, що прохання про допомогу це – не про нашу слабкість, а про адекватну оцінку ситуації).

*Правило 4. Я знаю до кого можу звернутися по допомогу (*пам'ятаймо, що завжди поруч є дорослі до яких можна і потрібно звернутися по допомогу).

Правило 5. Я не мовчу (пам'ятаймо, ставши випадковим спостерігачем явища «булінг» слід попередити про це вчителя, психолога, батьків, товаришів чи людині, котрій найбільше довіряєте).

Слід відзначити, що подолати прояви агресії, нетерпимості, цькування у взаємовідносинах між учнями початкової школи можна через запровадження в освітньому процесі НУШ інноваційних підходів (тренінги, ранкові зустрічі, конкурси, інтерактивні вправи, ігри, арт-терапія), які матимуть беззаперечний вплив на розвиток чуттєвої сфери особистості.

Робота з подолання булінгу серед дітей молодшого шкільного віку повинна проводитися поетапно. На першому етапі слід проводити індивідуальну роботу з учнем та батьками, з метою вияснення причин проявів його агресивної поведінки. Другий етап передбачає надання дитині допомоги зі сторони вчителя, психолога, батьків в подоланні агресії, розвитку толерантності, формуванні моральних цінностей. Третій ж етап дозволяє об'єднати усіх учнів, і тих хто виступає булером, і – жертвою у єдину, дружню шкільну спільноту.

Список використаних джерел

1. Абсалямова К.З., Луценко О.Л. Булінг у середовищі молодшої школи – соціально-психологічні та особистісні аспекти. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2013. № 1046. С. 221.

2. Губко А. А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 46–50.
3. Протидія булінгу. Ситуація в Україні. Режим доступу // https://mon.gov.ua/ua/tag/protidiya-bulingu

КУЗЬМА Д.В.,
ГОРВАТ М.В.
Мукачівський державний університет, Україна

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГОПРОЦЕСУ

Освіта є важливою цінністю світової культури, що обумовлено особливістю індивіда як особистості. Для задоволення потреби людини в освіті державою створюються різні її форми, у тому числі з акцентом на індивідуалізацію навчання. Головна ж ідея сучасної освіти полягає у створенні системи, що дозволяє формувати як компетенції, завдяки яким стане можливим постійне здобуття та поповнення знань, так і розвиток, удосконалення та самореалізація особистості протягом усього життя. Системний підхід в освіті забезпечує можливість прогнозувати поведінку об'єкта, що моделюється, у певних соціокультурних умовах, модифікувати та модернізувати його структурні елементи для досягнення найбільш ефективного результату.

У досягненні цілей модернізації системи освіти суттєву роль покликана відіграти академічна мобільність здобувачів та викладачів, завдяки якій, згідно з ідеями Болонського процесу, зміцнюються міжуніверситетські зв'язки, розвивається співпраця в академічному середовищі, відбувається обмін інтелектуальним капіталом, створюються нові дослідні центри. програми та освітні технології.

Проблематика розвитку сфери вищої освіти займає провідне місце в соціологічних концепціях, що розглядають основні тенденції суспільного розвитку в кінці XX - початку XXI століття (В.Л. Іноземцев, А.І. Колганов, Н.Л. Полякова, У. Бек, Д. Белл, К. Кнорр-Цетіна, В. Раммерт та ін.)

В контексті розгляду питання формування освітньої політики України в XXI столітті, В. Кремень наголошує, що освіта – це складна, багаторівнева система, яка розвивається, видозмінюється під

впливом часових, соціальних і багатьох інших чинників. Під час модернізації національної освіти нам треба враховувати інтеграційні процеси в європейській і світовій освіті.

Важливо зауважити, що проект Болонського процесу не обмежується лише країнами Євросоюзу - також країни Азії, Балканські країни та східноєвропейські країни пострадянського простору беруть участь в реформуванні системи вищої освіти відповідно до принципів Декларації.

Наразі 47 країн об'єднано в рамках Болонського процесу, а сам процес став відмінною рисою розвитку освітніх систем в XXI столітті.

Завдяки йому щорічно на наукові конференції, семінари, стажування, навчання за різними програмами виїжджають мільйони людей. Такий вид мобільності збагачує національні культури і збільшує освітній і професійний досвід її учасників, являє собою істотний фактор системних змін через безпосереднє поширення досвіду. Підтвердженням визнання зростаючої важливості цього фактора стало прийняття у 2001 р. Європарламентом і Радою рекомендацій щодо посилення мобільності всіх людей, що мають відношення до освіти і підвищення кваліфікації. Значимість мобільності в Європейському Союзі збільшувалась, починаючи з середини 80-х років, і на сьогоднішній день є ключовим моментом у стратегії розвитку освіти на період до 2020 року. За допомогою своїх програм Європейський Союз підтримує обмін інноваціями та досвідом, сприяє створенню освітніх мереж і мобільності людей, залученого в науково-освітню діяльність. В Україні програми Академічної мобільності починають активно впроваджуватися з кінця 90-х років минулого століття, викликаючи при цьому вкрай неоднозначні оцінки вузівської громадськості. На жаль, досі у нас далеко не все, що навіть мають безпосереднє відношення до цих процесів, досить чітко уявляють собі суть академічної мобільності, її найближчі віддалені мети, її реальні наслідки.

Академічна мобільність в трактуванні найважливіших документів Болонського процесу, націлена на формування єдиного європейського простору вищої освіти (ЄПВО), для України носить дещо односторонній характер «гри в одні ворота». Не випадково фахівці недвозначно пишуть про необхідність деякого зміни правил цієї гри. Нам треба не стільки підвищувати мобільність «в європейському вимірі» (фактично зі Сходу на Захід, з України до Європи), скільки міняти напрям мобільності висококваліфікованих кадрів, по-перше, на «всередині країни» і, по-друге, на прямо протилежне географічно». Очевидно, що і для України завдання полягає в тому, щоб зробити академічну мобільність більш збалансованою між

різними країнами ЄПВО, створити такі умови, за яких наші студенти будуть виїжджати за кордон для того, щоб розширити свої професійні можливості і інтелектуальний капітал і в перспективі присвятити себе служінню своїй країні.

Отже, Болонський процес як процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи зумовлено світовими тенденціями глобалізації, які потребують створення європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підвищення конкурентоспроможності європейської вищої школи тощо. «На шляху цих реформ, - зазначають В. Журавський і М. Згуровський, - виникне багато складних проблем, але особливість найближчого періоду часу в тому, що уникнути зазначених перетворень уже неможливо. Бо, не проводячи реформ або зволікаючи з ними, наша країна підсилюватиме ізоляційні явища…».

Список використаних джерел

1. Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В. С. Журавський. - К.: ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2003. - 200 с.
2. Куприянова-Ашина В. Э. Интернационализация высшего образования: российские подходы / В. Э. Куприянова-Ашина, Чанг Жу // Международные процессы. - 2013. - № 11 (2). - С. 85-94
3. The Bologna Process in Higher Education in Europe - Key indicators on the social dimension and mobility. - Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. - 252 p.

КУЗЬМА О. І.,
ТОВКАНЕЦЬ Г. В.
Мукачівський державний університет, Україна

СТИМУЛЮВАННЯ І МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Важливою проблемою для сучасного педагога є питання урізноманітнення навчального процесу, активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, розширення сфери їх інтересів. Особлива

увага вчителів має зосереджуватись на використанні активних методів і форм навчання, які адекватні потребам дітей молодшого шкільного віку та які повинні забезпечувати формування пізнавальних і особистісних здібностей учнів через активну діяльність.

Ефективним засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності є цікавий матеріал уроку, який, за умови відповідного вибору методики роботи, дотримування принципів системності, наочності, виконує низку педагогічних функцій: активізує увагу; підвищує емоційний тонус навчально-виховної діяльності; стимулює розумову діяльність; служить опорою емоційної пам'яті; знижує напругу уроку [1, с. 54].

Вагомим предметом дослідження є поняття «стимулювання», яке спрямоване на стимулювання інтелектуально-пізнавальної діяльності школярів, створення сприятливого навчально-освітнього середовища, атмосфери індивідуальної й колективної творчості. Вчителі можуть використовувати прийоми інтелектуально-емоційного стимулювання учнів, що створюють сприятливу психоемоційну навчальну атмосферу на уроках. Американський психолог, Б. Скіннер, виділяє два види заохочень: заохочення – стимули, що викликають приємні відчуття і переживання, і покарання – стимули, що викликають неприємні відчуття і переживання. За характером поділяються також на: позитивні та негативні. При цьому перевага, на думку дослідника, має надаватися саме позитивному стимулюванню.

Окрім цього, важливим чинником навчально-пізнавальної діяльності учнів є мотивація. Адже, мотивування спрямоване на актуалізацію наявних в людині потреб, інтересів, бажань, мотивів, що зумовлюють появу в людині цілі діяльності і відповідних дій. Процес стимулювання здійснюється трохи по-іншому. Як правило, людина зразу ж підштовхується до виконання необхідних дій, що повинні забезпечуватись необхідним мотивом. Якщо цей мотив у людини присутній і актуалізований, виконувана діяльність отримає підкріплення у необхідній мотивації. Якщо ні – дії будуть вимушені, неприродні [2, с. 26].

Перш за все, сучасному учневі не так треба подати тему, а як навчити осмислювати її. Саме тому мотивація на уроках – це потреби, інтереси, прагнення, емоції, переконання. Мотивація сприяє появі в школяра зацікавленості й любові до предмета, усвідомлення його корисності.

Заохочування, навчально-пізнавальна гра, створення ситуації успіху, проблемної ситуації, спонукання до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань, створення ситуації

взаємодопомоги – це прийоми формування позитивної мотивації учіння та важливі засоби психолого-педагогічної підтримки діяльності учнів. Але результативність їх використання залежить від майстерності вчителя. Завдання до уроку мають бути цікавими, різноманітними, посильними, а головне – у дитини завжди має бути вибір, тому вчитель не «дає» завдання, а «пропонує» [3, с. 133].

Таким чином, використання різноманітних методів та форм мотивації на уроках знижують стомлюваність, знімають перенапругу дітей, створюють комфортні уроки навчання. Це допомагає забезпечити вихід кожного учня на рівень базової освіти та встановлення розвитку пізнавальної активності, формування самоосвітньої компетентності, бо шкільний урок – це частина життя дитини і одночасно це урок життя для неї.

Список використаних джерел

1. Гевко О. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках у загальноосвітній школі. Людинознавчі студії. Педагогіка, 2014. Вип. 29. С. 50-57.
2. Артюшина М.В. Методи і прийоми мотивування і стимулювання навчальної діяльності студентів. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2013. - Вип. 3. - С. 25-32
3. Семців Ю. Формування позитивної мотивації учіння молодших школярів // Магістр. Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 23. С. 130-135

КУРИЛО Л. Ф.
Лабораторія психодіагностики та науково-психологічної інформації
Інституту психології ім. Г.С. Костюка, Україна

СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ФОРМИ АДАПТАЦІЙНИХ РОЗЛАДІВ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах широкомасштабної російсько-української війни, яка розпочалась 24 лютого 2022 року військовим вторгненням Російської Федерації у територіальний простір України, тотальним порушенням її кордонів і національного суверенітету, артилерій-

ськими ракетними обстрілами та авіаційним бомбардуванням українських міст, містечок і сіл, соціальної інфраструктури, закладів освіти, науки і культури, охорони здоров'я, фізичним знищенням місцевого населення значно зросла у теоретичному, науково-пізнавальному та прикладному сенсі актуальність вивчення тих питань, які безпосередньо стосуються з'ясування сутності та методів діагностики психологоемоційних стресів, адаптаційних розладів у представників різних соціальних верств населення, зокрема, такої її динамічної, соціально активної частини як студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти. Слід зазначити у цьому зв'язку, що у спільній Постанові Президії Національної академії наук України та Президії Національної академії педагогічних наук України від 4 травня 2022 року «Оцінки соціально-психологічного стану населення України в умовах війни» акцентується, зокрема, увага на тому, що вторгнення військ Російської Федерації в Україну має багато руйнівних для громадян нашої країни наслідків. Але разом з тим в українському суспільстві спостерігаються значні позитивні зрушення соціально-психологічного характеру, викликані активізацією мобілізаційних ресурсів громадян [1, с. 1]. Методи систематичного терору, які були застосовані росіянами щодо жителів міста Бучі під час війни, переконливо свідчать, що ми опинилися в новій, на жаль, жахливій, трагічній військово-політичній дійсності. Це вимагає від українців значного посилення ефективності культурній протидії агресору, його імперській культурній ментальності [2, с. 2–3]. Цей складний імперативний процес, на нашу думку, вимагає враховувати також психологічні чинники поведінки особистості в умовах війни на різних етапах творення її онтогенезу. З огляду на це, у вищезазначеній постанові, до змістовного наповнення якої доклали творчих зусиль авторитетні фахівці у царині психологічної науки, наголошується на тому, що одним із важливих і актуальних дослідницьких напрямів у галузі суспільних та гуманітарних наук є вивчення соціально-психологічного стану населення [1, с. 1].

У кризових ситуаціях військового часу (загроза життю індивідів від здійснених агресором ракетних обстрілів житлових будинків, перебування людей в зоні окупації, знищення або пошкодження мережі інтернет, що унеможливлює для студентів коледжів та університетів систематичної підготовки до навчальних занять у форматі дистанційного навчання, належне виконання контрольних завдань в екстремальному режимі) одним з найбільш поширених здобувачів вищої освіти адаптаційних розладів є виникнення та посилення у них психоемоційного стресу.

На підставі власних узагальнень вітчизняні психологи, наприклад, дійшли висновку про те, що стрес – це стан максимального психічного напруження, який виникає у людини в процесі діяльності або поведінки під впливом несприятливих, значних за силою і довготривалістю зовнішніх та внутрішніх неспецифічних дій, умов середовища [3, с. 253]. Слід підкреслити, що стрес є реакцією розуму та тіла на загрозу (наприклад, загроза життю людини від нанесених ворогом авіаційних ударів по житловим будинкам) або ж зміни в житті (це може бути, зокрема, переїзд студентів в інший регіон країни або навіть за межі держави у зв'язку з військовими діями в якості статусу біженця або переселенця). Натомість, психоемоційний стрес – це кризовий стан тривоги, конфлікту та адаптаційного розладу, в якому перебуває людина, коли стикається з реальними психологічно важкими ситуаціями або вважає їх такими, що позитивно не вирішуються. Разом з тим, стрес є самостійним процесом, який забезпечує певний рівень активності організму. Як неспецифічна реакція він виникає при дії надзвичайного за силою подразника на організм (в умовах воєнного стану таким подразником виступає не уявна, а цілком реальна небезпека бути пораненим як під час безпосередніх військових дій, так і під час раптового вибуху міни на території окремого населеного пункту).

Відомий зарубіжний психолог і психотерапевт Г. Сельє, який глибоко і всебічно досліджував психологічну природу стресу, вважав стрес реакцією на таку подію, коли відбувається те, що на певний час переважає можливості адаптації організму [4, с. 5]. При цьому стресова реакція індивіда на кризові явища, які, зокрема, пов'язані з військовими подіями, може бути адаптаційною, так і дезактивною. До речі, психологи дезадаптивний стрес або дистрес не пов'язують з конкретним діагнозом чи синдромом. Його специфіка полягає в тому, що він супроводжується відчуттями тривоги, плачем, розладами сну та поганим апетитом, відстороненістю і проблемами концентрації [4, с. 11]. До специфічних виявів адаптаційних розладів у студентів слід, з нашої точки зору, віднести також посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Посттравматичний стресовий розлад у здобувачів вищої освіти обумовлений переважно військовими діями на фронті чи в населеному пункті, терористичними атаками (в тому числі захоплення людей молодого віку в полон, застосування проти них насильства). Варто звернути увагу і на те, що діагноз щодо наявності ПТСР визначається тим, що це тривалий психічний та емоційний стрес у результаті важкого психологічного шоку після однієї або декілька травматичних подій. До характерних ознак ПТСР фахівці відносять наступні: 1) епізоди

повторного переживання травматичної події (нав'язливі спогади та думки, жахливі сновидіння, пов'язані з війною); 2) емоційне притуплення та зменшення соціальних контактів; 3) порушення сну, проблеми концентрації уваги [4, с. 20]. У подоланні адаптивних психічних розладів, які можуть мати місце у здобувачів вищої освіти в умовах війни, важлива роль належить вітчизняним і зарубіжним психологам і практикам, у тому числі психологам-консультантам і психологам-психотерапевтом. Зауважимо, що ізраїльські фахівці навчають наших психологів лікувати посттравматичні розлади. Натомість, співробітники Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) цілком слушно звертають увагу на те, що в сумці кожного досвідченого психолога має бути все необхідне (вода, ліки, новітні психологічні розробки), що зможе допомогти індивіду, який має усі ознаки кризового розладу. Кожний практичний психолог повинен вміти фахово і досить швидко вивести суб'єкта, який перебуває на певному етапі онтогенезу, із стресової ситуації і перемкнути його увагу з чогось неприємного, драматичного, трагічного на щось приємне, пов'язане з оптимістичним забарвленням. Загалом, психологічна допомога особистості в кризових ситуаціях в умовах війни повинна передбачати, з одного боку, самостійно у змістовному, функціональному та феменологічному аспектах сферу діяльності, а з іншого, має враховувати її конкретний психологічний зміст як у специфічно вузькому, професійно психологічному, так і у більш широкому контексті [5, с. 144].

Отже, узагальнення, систематизація, коректний критичний аналіз теоретико-методологічного, концептуального та фактологічного матеріалу, пов'язаного з комплексним вивченням сутності, специфіки форм перебігу адаптаційних розладів у здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану, доцільно віднести до пріоритетних напрямків дослідження фундаментальної та прикладної психологічної думки.

Список використаних джерел

1. Оцінки соціально-психологічного стану населення України в умовах війни: Постанова Президії НАН України та Президії НАПН України від 04.05.2022 №123. URL: https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2022/05/220509114501642-8759.pdf.
2. Іванов М. Україна у великій війні: культура спротиву. Літературна Україна. 2022. 23 квітня. С. 2–3.
3. Українська психологічна термінологія: словник-довідник / С. І. Болтівець та ін.; за ред. М-Л. А. Чепи. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агенство». 2010. 302 с.

4. Психологічна допомога в кризових ситуаціях/ С. Г. Уварова та ін. Київ: ПВНЗ МІГП, 2016. 236 с.
5. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика: учеб. пособие для студентов ст. курсов психолог. фак. и отд-й унтов. Киев: Укртехпресс, 1997. 216 с.

ЛЕДНЕЙ В.Е.,
КУЗЬМА-КАЧУР М.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Освітній процес у початковій школі заснований на принципах особистісно-зорієнтованого та компетентнісного підходів із застосуванням сучасних інтерактивних технологій. Втілення компетентнісного підходу в процесі навчання націлює вчителя на отримання конкретних результатів, які проявляються у практичному застосуванні здобувачами початкової освіти здобутих знань та сформованих умінь.

У процесі формування природознавчої компетентності важливе значення для зацікавлення і емоційного сприймання природи мають дидактичні ігри. В ігровій діяльності створюються сприятливі умови для розвитку інтелекту здобувачів початкової освіти, розвивається здатність у них створювати узагальнені образи об'єктів природи, подумки перетворювати їх тощо. Використання дидактичних ігор на уроках природничої освітньої галузі курсу «Я досліджую світ» дає можливість залучити молодших школярів до активного пізнання природи, сприяє екологічному вихованню. Дидактична гра зосереджує увагу у здобувачів початкової освіти на деякий час і цим самим сприяє якісному засвоєнню нової інформації.

Великий педагог Ш. Амонашвілі зазначає «виняткова роль гри є у посиленні пізнавального інтересу дітей, полегшенням складного процесу навчання, прискоренням розвитку» [1, с. 89].

Успіх проведення гри залежить від дотримання вимог:

– зміст дидактичної гри має відповідати навчальній програмі;
– ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними;

– відповідність гри віковим особливостям учнів;
– використання різноманітних ігор;
– залучення до ігор учнів усього класу.

Важливо, щоб завдання, які ставляться перед школярами у процесі гри, мали проблемний характер і містили суперечності. Дотримання цієї умови сприятиме пошуку оригінальних рішень, винахідливих ідей. Саме така цілеспрямована, активна і свідома діяльність молодших школярів створює внутрішню передумову до навчання, а поява пізнавального інтересу, на думку І. Кореневої, отримує основу для формування [2, с. 41]:

– «активізації діяльності розумових процесів (логічне мислення, припущення, узагальнення, аналіз);
– поглиблення і систематизації знання (основні ідеї, гіпотези, факти як доведення);
– з'ясовуються необхідні способи різних шляхів рішень, відбираються найраціональніші, апробуються набуті знання».

Під час гри здобувачі освіти навчаються працювати в групі, разом досягти поставленої мети.

Урізноманітнення видів діяльності здобувачів початкової освіти на уроках природничої освітньої галузі обумовлює вибір ігор різних видів. Види ігор визначають на основі різнопланової діяльності:

– ігри-дозвілля, такі, у які молодші школярі грають за власним бажанням;
– педагогічні ігри – ті, які застосовуються педагогом з метою розв'язання конкретних освітніх завдань.

У процесі формування природознавчої компетентності часто використовуються ігри-подорожі. Ефективність їх використання забезпечується через відображення реальних фактів та подій, через незвичайне сприйняття: просте – через загадкове (видовий склад рослин), необхідне – через цікаве (збереження рослинного світу) тощо. Ігри-подорожі підсилюють враження щодо запропонованої інформації, надають пізнавального змісту, спрямовують посилення уваги здобувачів на природне довкілля, розвивають увагу, уяву тощо.

Актуальними та такими, які сприяють формуванню мислительної діяльності у здобувачів освіти є ігри-загадки. Вони розвивають здатність до аналізу, узагальнення, формують уміння розмірковувати та формулювати висновки.

Викликають інтерес до активної діяльності ігри-припущення. Їх ігрове призначення передбачає використання таких питань для розмірковування: «Що було б…?», «Щоб я зробив, якби…?», «До чого привели б…?» та ін. Ігри-припущення спонукають здобувачів осві-

ти до усвідомлення наступних дій, що потребує вміння зіставляти набуті знання з обставинами, які запропоновані у запитанні.

Цінність ігор полягає в активізації емоційно-розумових процесів, у формуванні умінь групової діяльності та усвідомленні власної відповідальності за результатами гри.

Таким чином, застосовуючи в процесі навчання дидактичні ігри можна зацікавити здобувачів освіти темою, навчити їх розв'язувати доступні практичні та пізнавальні завдання, безпосередньо пов'язані з реальними об'єктами природи.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш. Здравствуйте, дети. – RU: https://booksonline.com.ua/view.php?book=107576
2. Коренева І. Завдання та ігри для розвитку спостережливості школярів у процесі вивчення природничого матеріалу / І. Коренева. // Розкажіть онуку. – 2004. – №6. – С. 41 – 43.

ЛЕНДЕЛ В.В.
Мукачівський державний університет, Україна

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОСОФСЬКИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В останнє десятиліття одним із популярних напрямів психолого-педагогічних досліджень став компетентнісний підхід. У літературі широко розглядається проблема, вивчається понятійний апарат, даються визначення поняття «компетентність», що найчастіше розкривають окремі аспекти проблеми, здійснюються порівняльні характеристики предмета, що вивчається, і пов'язаних з ним соціальних феноменів тощо.

Змістовний аспект соціальної компетентності часто обгрунтовується як активна, ініціативна та конструктивна позиція людини в житті суспільства, її участь у тому, що відбувається навколо, і відповідальність за це, її прагнення покращити якість власного життя. В особистісний компонент включається вміння здобувати знання про світ і про себе, піклуватися про себе та інших, вибудовувати свої відносини з соціумом та оточуючими людьми. Соціальна компетентність є ключовою, оскільки забезпечує нормальну життєдіяльність людини у соціумі та є цілісним результатом її освіти.

Соціальна компетентність – складне утворення, під яким розуміють: ступінь адекватності та ефективності реагування на проблемні життєві ситуації, досягнення реальних цілей, використання придатних для цього методів та позитивний розвиток як результат активності, підтвердження з боку інших адекватності соціальної поведінки, здатність брати участь у складній системі міжособистісних відносин і успішно розуміти інших людей.

Соціальна компетенція відбиває ступінь конструктивності людини як суб'єкта соціальної взаємодії і займає особливе місце серед різних видів компетентності досліджуваних у сучасній філософії і педагогіки. Європейські дослідники (М. Прохазка [8], Я. Проуха [9], В. Хутмахер [7], Л. Уайт [10] та інші характеризують прийняті Радою Європи п'ять ключових компетенцій, де поряд із міжкультурною, мультимедійною, комунікативною та компетенцією саморозвитку соціальна компетенція займає одну з перших позицій.

З погляду У. Уайта соціальна компетентність розглядається, як певна здатність індивіда ефективно взаємодіяти з довкіллям [10]. Ю. Хабермас конкретизуючи дане поняття, наголошує, що соціальна компетентність полягає в адекватності та ефективності вирішення різноманітних проблемних ситуацій, з якими стикається людина в соціумі [6].

У сучасних дослідженнях соціальна компетентність визначається як здатність людини досягати своїх цілей у процесі взаємодії з іншими, підтримуючи із ними добрі стосунки у будь-якій ситуації. Розглядається трикомпонентна модель соціальної компетентності, що включає соціальні здібності, уявлення та досягнення. Як критерій соціальної компетентності виділяється результативність міжособистісної взаємодії, соціального досягнення. Соціальна компетентність включає наявність розвиненої здатності знаходити компроміс між власними цілями самореалізації і цілями інших людей, яка є основою соціальної адаптації. Вона передбачає як наявність досить високого рівня інтелекту, так і наявність здатності до конструктивної, перетворювальної активності при взаємодії зі соціальним оточенням.

Вітчизняні дослідники по-різному інтерпретують поняття «соціальна компетентність» та виділяють його різні функції. Так, М. Боришевський [1] розвиваючи ідею зв'язку соціальної компетентності з наявністю суб'єктної позиції індивіда, наголошує на її зв'язку з високим рівнем усвідомлення суті соціальних проблем, ефективних способів взаємодії з різними агентами суспільної системи. Соціальна компетентність в інтерпретації М. Докторович [3] включає вміння ефективної соціальної взаємодії, соціальну зрілість, ба-

зові установки особистості, адекватні професії. М. Боришевський, Н. Даценко, вважають, що на високих рівнях розвитку соціальна компетентність та соціальний інтелект виявляються в адекватності, автономності та автентичності особистості. Як її основні функції виокремлюються: адаптація, соціальна орієнтація, інтеграція особистісного та соціального досвіду [1; 2]. І. Ніколаєску [4] соціальну компетентність визначає як адаптаційне явище, в основі якого лежить комунікативна компетентність та соціально-психологічна підготовленість. О. Павлик [5] визначає соціальну компетентність як систему знань про соціальну реальність і собі, соціальних умінь і навичок взаємодії, поведінки у стандартних соціальних ситуаціях, що сприяє адаптації, доцільному прийняттю рішень

Таким чином, на основі аналізу наукових філософських і педагогічних досліджень, можемо визначити соціальну компетентність як вміння обирати соціальні орієнтири та відповідним чином організовувати свою поведінку.

Список використаних джерел

1. Боришевський М.Й. Особистість у вимірах самосвідомості. Суми: Вид. буд. «Еллада», 2012. 608 с.
2. Даценко Н. Про структуру соціальної компетентності учнів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. 2012. № С.8-10.
3. Докторович М.О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї : дис. …канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2007. 208 с.
4. Ніколаєску І. О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: науково-методичний посібник. Черкаси: ОІППОПП, 2014. 76 с.
5. Павлик О. Розвиток життєвих компетентностей молодших школярів на уроках української мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 47.Тернопіль, 2013. С. 174-179.
6. Хабермас Юрген. Комунікативна дія і дискурс - дві форми повсякденної комунікації http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Habermas.html
7. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe. Report of the Symposium Berne, Switzerland 27-30 March, 1996. Council for Cultural Cooperation (CDCC) a Secondary Education for Europe. Strasburg, 1997.
8. Procházka Miroslav. Sociální pedagogika Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 203 s.
9. Průcha Jan. Moderní pedagogika. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. 481 s.

10. White Leslie. The Evolution of Culture: The Development of Civilization to the Fall of Rome. New York: McGraw-Hill,1959. URL: https://www.taylorfrancis. com/chapters/mono/10.4324/9781315418575-10/energy-tools-leslie-white?Contex t=ubx

ЛЕНДЄЛ К.І.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ У СУЧАСНИХ ПІДХОДАХ ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Однією з головних потреб українського суспільства є формування особистості, яка в процесі розвитку своїх творчих сил та здібностей зможе реалізувати себе в сучасному світі. У XXI столітті в суспільстві відбулося багато змін, які відобразилися на вихованні майбутнього покоління. Методи виховання, які застосовувалися в минулому, вже не підходять для виховання сучасних дітей.

Цифрове суспільство та сучасні технології невідворно змінять традиційну систему освіти. Водночас майбутнє навчального процесу, окреслить риси, що витримали перевірку часом. А саме: здатність до емпатії та комунікабельність.

Пророчими є слова В.Сухомлинського: «Природа бажає, щоб діти були дітьми, доки не стануть дорослими. Якщо силоміць порушувати одвічний порядок, то виростемо скороспілки, які незабаром зіпсуються; у нас будуть юні вчені та старі діти; немає нічого безглуздішого, як замінить їх догоду нашими бажаннями…» [1]

Тому сучасному суспільству потрібні нові принципи виховання, які побудовані на гуманному та всебічному розвитку особистості.

Таким чином, можна сказати, що нові методи та принципи виховання дещо відрізняються від методів, які застосовувались в минулому. Головним прогресом у цьому можна побачити реформи, які зараз відбуваються в українській освіті, а саме в початковій школі. Формуються нові уявлення про освіту яка дасть змогу виховати всебічно розвинених дітей. Найважливішою реформою освіти є Нова українська школа яка спрямована на нових сучасних підходах у вихованні молодших школярів. Нами проведено опи-

тування серед батьків учнів початкових класів щодо необхідності дотримання сучасних принципів виховання. В опитуванні взяли участь 26 респондентів. Серед окреслених нами сучасних принципів перевагу надали принципу орієнтації на формування і розвиток загально людських цінностей патріотизму 20 респондентів проголосували саме за цей принцип, 18 обрали принцип проєктування програми розвитку дитини спільно з батьками, 17 обрали привчання до самостійності, надання права вибору, 26 прищеплення цінностей гуманізму в НУШ.

Рис 1. Сучасні принципи виховання.

Можна стверджувати, що Нова українська школа виконує всі завдання, які сприяють всебічному розвитку особистості в сучасній школі. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти й можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Список використаних джерел

1. Osvita.ua: [Веб-сайт]. Київ. URL:https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14309/ (дата звернення: 17.01.2011).
2. П'ять принципів виховання по-новому // Сучасні тренди виховання: що варто знати батькам. 2021., вип. 2 Т. 2. С. 1-3.

3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ: збірник / за ред. Міністерство освіти та науки України. Київ: МОУ, 2016. 40 с.
4. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ // Факультет педагогіки, психології та мистецтв ЦДПУ ім. В Винниченка. Кіровоград, 2015. Т. 2. С. 7-11.

ЛЕХМАН О.Ю.,
ХОМА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Державний стандарт початкової освіти мовно-літературної освітньої галузі передбачає змістові лінії, що спрямовані на формування ключових та предметних компетентностей. У документі зазначено: «Метою вивчення української мови та літератури, мов та літератур відповідних корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей» [2, с.4].

Отже, одним із найважливіших завдань сучасної початкової школи є формування у молодших школярів мовленнєвих умінь. Дослідженням означеної проблеми займається низка науковців: М. Вашуленко, О. Вашуленко, М. Пентилюк, К. Пономарьова, О. Хорошковська та інші. Відтак, за дослідженнями О. Вашуленко, «формування комунікативно-мовленнєвих умінь – це процес становлення і формування мовленнєвої особистості у процесі взаємодії, комунікації і спілкування її з іншими мовцями в різних мовленнєво-комунікативних ситуаціях; включення мовця в різні види мовленнєвої діяльності, які спрямовані на реалізацію завдань навчання, пізнання, спілкування» [1]. Учення виокремлює педагогічну умову, яка забезпечить виконання завдань щодо розвитку мовлен-

нєвих умінь. «З огляду на це важливо дбати про те, щоб комунікативно-мовленнєва діяльність учнів була внутрішньо і ситуативно вмотивованою. За цієї умови учні природно оволодіватимуть способами комунікативної взаємодії з дорослими й однолітками, здатністю сприймати, розуміти, планувати, породжувати і контролювати власне мовлення» [там же].

Ми з'ясували, які є види мовлення та взаємозв'язок між ними. М. Вашуленко зазначає: «Розрізняють мовлення внутрішнє і зовнішнє. Внутрішнє мовлення – це мовлення в думках, яке відбувається без участі органів мовлення; воно уривчасте, позбавлене чітких граматичних форм. Внутрішнє мовлення – складний процес, на який важко впливати. …Зовнішнє, озвучене мовлення поділяється на чотири види: слухання (аудіювання), говоріння, читання, письмо» [3, с.314]. Ці чотири види мовленнєвої діяльності є у тісному взаємозв'язку. Мовленнєві вміння реалізуються через систему методів та прийомів, зумовлених психологічними засадами формування й розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів, а також за допомогою тренувальних вправ.

К. Пономарьова у посібнику «Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови» розглядає низку питань щодо структури комунікативної компетентності, характеризує дидактико-методичний супровід формування комунікативної компетентності учнів початкової школи у процесі навчання української мови. Особливу увагу концентрує на методах, формах навчання, зокрема інтерактивних. «Інтерактивні форми навчання передбачають організацію комфортних умов для навчання, під час якого використовуються моделі життєвих ситуацій, рольові ігри та методи, що дають змогу створювати ситуації пошуку, співпереживання, суперечностей, ризику, сумніву, переконання, задоволення, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язування проблем» [4, с.19].

У процесі дослідження цього питання ми з'ясували, що формування навичок усного мовлення здійснюється через дидактичні ігри, слухання текстів за qr-кодами, артикуляційні хвилинки, чистомовки, швидкомовки тощо. У процесі усного мовлення формується культура спілкування. Зрозуміло, що мовні компетенції є основою для формування як усних умінь, так й писемних. Сприймати зразки текстів навчального змісту, медіатекстів; створювати власні, вести бесіду на основі змодельованих життєвих ситуацій, відчувати та підтримувати зворотний зв'язок згідно з правилами українського мовленнєвого етикету сприяють формуванню комунікативної компетентності. Типові освітні програми за ред. О. Сав-

ченко та за ред. Р. Шияна передбачають роботу із медіатекстами. К.Пономарьова виокремлює напрями роботи над ними:

Перший напрям передбачає слухання аудіальних медіа (звукозаписів) у процесі формування аудіативних умінь, використання візуальних медіа (книжок, журналів, газет) для вдосконалення навички читання, складання розповідей, описів, есе, міркувань за візуальними медіапродуктами (малюнком, світлиною, картиною, коміксами) та аудіовізуальними (мультфільмом, телепередачею, фільмом)… .

Другий напрям охоплює сприймання, аналіз, інтерпретацію простих медіапродуктів, визначення їх мети й адресата, правдоподібності описаних у медіатексті подій і тверджень, виходячи з власного досвіду, пояснення ролі елементів форми медіапродукту.

Третій напрям – це створення і презентація молодшими школярами самостійно та в групі простих аудіальних медіапродуктів (презентація роботи групи, оголошення зі сцени, повідомлення новин через гучномовець тощо. Крім того, цей напрям передбачає розвиток мовленнєво-творчих здібностей молодших школярів на основі використання медіапродуктів (складання усних і письмових монологічних висловлень – розповідей, описів, есе, міркувань) [4, с.74].

Питання роботи з медіатекстами є новим у методиці навчання української мови, тому його вивчення є вкрай важливим.

Отже, ми розглянули шляхи формування мовленнєвих умінь на уроках української мови у початковій школі.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О. В. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання. Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 18 квіт. 2019 р. / Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. Київ : Фенікс, 2019. С. 137-139.
2. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text.
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
4. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

ЛІБА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

МЕТОДИЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

Реформаційні процеси в системі освіти України на сучасному етапі ставлять перед педагогічною наукою та освітньою практикою низку завдань, пов'язаних із перебудовою змісту освіти, оновленням форм, методів навчання. Відповідно особистість учителя сьогодні посідає особливе місце, адже саме йому належить здійснювати практичну реалізацію розпочатих реформ. Тому сучасний педагог має глибоко усвідомлювати місце і роль освітніх процесів у світовому культурному просторі, поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання й практичну підготовленість, бути готовим до здійснення педагогічної діяльності на засадах професіоналізму. Освіта має стати одним із найважливіших чинників прогресу, а вчитель, як носій загальнолюдських і суспільних цінностей, творець особистості та транслятор надбань культури минулого в майбутнє, через сформовану професійну культуру зреалізувати завдання, що покладає на нього суспільство.

Теоретичною основою для формування методичної культури майбутнього вчителя слугують дослідження, які розкривають різні аспекти загальнометодичної підготовки вчителя (К. Авраменко, О. Байбакова, Т. Байбара, Н. Бібік, О. Біда, М. Вашуленко, Г. Тарасенко, Л. Хоружа та ін.).

Формування методичної культури вчителя - складний, довготривалий та послідовний процес, який відбувається під впливом різних факторів: зовнішніх - сучасні досягнення педагогічної науки та розвиток освітньої практики; рівень методичної культури педагогічної спільноти; розвиток додаткової професійної освіти педагогів; внутрішніх - значимі для вчителів норми та цінності; особистісні якості та внутрішні потреби вчителя; рівень професійно-педагогічної (базової) освіти вчителя; особистий досвід методичної діяльності; зусилля вчителя в професійній самоосвіті [1]. Методична культура вчителя – інтегративне особистісне утворення, діалектична єдність загального, особливого і одиничного, де загальним є культура особистості, що інтегрує в собі загальнолюдські цінності, соціальні норми, ставлення і способи діяльності. Як особливе вона

несе в собі своєрідність професійно-педагогічної культури, тобто містить у собі специфічність професії, а як одиничне- методична культура є індивідуально своєрідним способом створення вчителем навчальної ситуації, у якій його ідея стає в учнів предметом пошуку [2].

Сьогодні відбуваються активні реформаційні процеси в освітньому просторі України в цілому та початкової зокрема: за останні роки модернізовано зміст та вдосконалено організацію всіх ланок освіти; укладено нові навчальні підручники; організовано інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами; запроваджується профільне навчання в старшій школі; вдосконалюється зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів; триває забезпечення загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів сучасними навчальними комп'ютерними комплексами, підключення їх до мережі Інтернет; у вищій освіті впроваджуються принципи Болонського процесу та створюються умови для забезпечення якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів та освітніх програм.

Відповідно такі зміни висувають нові вимоги до формування культури вчителя, який покликаний ефективно їх реалізовувати на засадах професіоналізму, високої культури та конкурентоспроможності на вітчизняному та європейському ринках праці.

Виходячи з цього, стверджуємо, що, зміна освітніх стандартів вимагає від майбутнього вчителя професійної мобільності, широкого наукового світогляду, пошуку нових технологій навчання, адекватних сформованій в освіті ситуації.

Тому, поряд із методичною компетентністю та майстерністю, необхідно формувати в майбутніх учителів таку складову методичної культури, як здатність до мобільності, яка розуміється нами як відкритість до нового; широта і багатогранність мислення, здатність переходити від одного способу діяльності до іншого; гнучкість настанов особистості, які дозволяють регулювати свої дії в умовах, що постійно змінюються.

Список використаних джерел

1. Павленко О.О. Теоретико-методологічні засади формування методичної культури викладача економіки в системі університетської освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2017. 48 с.
2. Нікула Н. В. Роль методичної культури у забезпеченні якості професійної діяльності вчителя / Н. В. Нікула // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(19), Issue: 38, 2015. – С. 47–50.

3. Грицай Н. Б. Методична культура як важливий компонент системи методичної підготовки майбутнього вчителя біології / Н. Б. Грицай // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 7 (25).

МАЙБОРОДА І.Е.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

У контексті сучасних політико-економічних реалій для сучасного педагогічного вищого навчального закладу одним з першочергових завдань має стати світоглядне виховання майбутніх педагогів. Спрямованість світогляду, його орієнтація на майбутню професійну діяльність, його глибина та стійкість забезпечать якість професійного й особистісного зростання молоді.

Основною рушійною силою відродження і створення якісно нової національної культури є освіта. Ключова роль у системі освіти належить учителю. Саме через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини, формуванні світогляду людини майбутнього. Важливим складником підготовки майбутнього вчителя початкової школи є формування світоглядної культури як складової їх професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень засвідчує, що проблема формування світоглядної культури вчителя порушувалась у наукових дослідженнях. Вагомий внесок у розробку виховання світоглядних знань особистості в останні роки зробили О.Н. Дем'янчук, А.Я. Зись, І.А. Зязюн, Л. Масол, О.П. Рудницька та ін. Сучасні дослідники вказують, що найбільш важливою умовою безпеки суспільства є наявність і збереження системи культурних та духовних цінностей, що складають ціннісний смисл людського буття. Саме педагог забезпечує у суспільстві відтворення та трансляцію духовних цінностей, здійснює духовний зв'язок поколінь і духовного досвіду людства. У руках педагогів майбутнє всієї планети – формування нової людини з аксіологічно зорієнтованим гуманістичним мисленням [2, с. 3].

Як зазначають науковці: «Ефективність навчально-виховної роботи вчителя безпосередньо залежить від світоглядної культури самого вчителя» [1, с. 3]. Діяльність учителя початкових класів має багато напрямів і характеризується багатоаспектністю, адже здійснюється у своєрідному інформаційно-мистецькому середовищі. Саме образотворче мистецтво та музика є таким комплексом засобів художньої виразності, який пробуджує почуття прекрасного, дає свободу фантазії, активізує прояви інтуїції та ініціативи молодших школярів, а педагогічно-мистецька діяльність є необхідною і важливою складовою вияву професійності вчителя початкових класів. У формуванні професійних умінь учителя доцільно використовувати різні види мистецтва у їх взаємодії і взаємозв'язку з метою глибокого й ефективного поєднання інформаційної і творчої функцій навчання. Мистецтво володіє значним арсеналом своїх специфічних засобів, відсутніх у інших формах людської свідомості. Естетичні аспекти в художньому творі, будучи органічно вплетеними в тканину живих, зримих художніх образів, впливають на свідомість людини непомітно, водночас на розум, почуття і волю. Передаючи людям цілісний конкретно-почуттєвий соціальний досвід, мистецтво використовує феномен емоційної пам'яті людини, яка в багато разів сильніша за раціональну. Тільки мистецтво дає змогу заглянути в чужу живу душу, пережити її горе, її радощі, мистецтво викликає в нас інтерес, зацікавлення до інших людей і їх духовного життя [3]. Залучення до мистецтва важливе не саме по собі, а в якості передумови для одного з найміцніших впливів на становлення особистості. Індивід повинен виховуватися не тільки як носій певної суми знань, але і як справжній громадянин, представник того чи іншого народу, носій певної культури з властивими йому світоглядом, мораллю, культурою праці та поведінки.

Отже зазначимо, що залучення майбутніх учителів початкових класів до мистецької діяльності відіграє неабияку роль у формуванні їх світоглядної культури. Мистецтву властива висока сенсорність щодо історичних змін; мистецтво фіксує соціокультурні норми, вироблені відповідно до певних суспільних вимог. Під впливом мистецтва формуються світоглядні уявлення майбутнього педагога як фактор пізнання світу та власного самопізнання. Сприймання мистецтва є загальновизнаним способом виховання і розвитку світоглядних уявлень особистості, а причетність до загальнолюдського досвіду допомагає виробити власні моральні принципи, усвідомити історичний зв'язок із попереднім поколінням, що створить умови формування світоглядної культури майбутніх учителів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Дорогань С.О. Формування світоглядної культури майбутнього вчителя засобами української літератури: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 / С. О. Дорогань. – К., 2005. – 22 с.
2. Долженко В.О. Виховання духовних цінностей у студентської молоді в полікультурному просторі : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / В. О. Долженко. – Луганськ, 2006. – 23 с.
3. Рудницька О.П Світоглядна функція мистецтва/ О.П. Рудницька // Мистецтво і освіта. – 2001. – №3.

МАКАРЕВИЧ О.В.,
МАЙБОРОДА І.Е.
Мукачівський державний університет, Україна

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

На сьогодні в Україні відзначається зростання національної свідомості суспільства, підвищений інтерес до культурної спадщини, усвідомлення необхідності збереження традиційного народного мистецтва як культурного генофонду нації. Повага до рідної мови, традицій, регіональних художні ремесел формують любов до рідного краю, своєї малої Батьківщини.

Сучасна педагогіка скерована на вивчення народного мистецтва, в тому числі й декоративно-ужиткового яке є чудовим засобом залучення підростаючого покоління до вивчення історії, побуту, звичаїв і традицій нашого народу. У працях таких науковців як Є. Антонович, В. Шпільчак, Л. Маслій, В.Тименко, Л. Масол, О. Ковальов та інших приділяється важливе значення практичному впровадженню різних видів народного декоративного мистецтва в освітню галузь. І в першу чергу це стосується початкової школи.

Майже в кожної людини з перших років життя відбуваються приємні зустрічі з мистецтвом. З дитинства у своїй пам'яті людина зберігає не лише знайомі краєвиди, а й обличчя багатьох людей, образи предметів, що оточували її в рідній оселі. У кожній хаті – своя краса, у кожної особистості – свої улюблені речі. Це сорочка,

вишита добрими матусиними руками, гончарний посуд, дерев'яні ложки, прикрашені різьбленням, яскраві писанки, чарівні вишиті і ткані рушники, вироби лозоплетіння та багато інших речей, які викликають яскраві й милі серцю спогади. Більшість цих речей можна віднести до естетичних предметів або мистецьких творів, адже вони мають у собі справжню художню цінність, відбивають ставлення людини до навколишнього світу, відтворюють спосіб естетичного та духовно-практичного освоєння дійсності. Вони надзвичайно важливі своєю самодостатністю, своєю вхожістю в духовний світ людини, її культуру [1].

Цілком імовірно, що розвиток естетичної культури буде більш помітним там, де людина з дитячих років виховується на творах мистецтва рідного краю. Народне декоративно-прикладне мистецтво вічне, як і народ. Воно з покоління в покоління стає дедалі багатшим на різні прояви і дарує своїм шанувальникам нові й нові форми образотворення декору, у яких яскраво відображається коріння українців.

Спілкуванні з творами народного мистецтва, ознайомлення із процесом їх виготовлення, формування уміння створювати і розуміти зміст предметів декоративно-прикладного мистецтва є важливим засобом для загального розвитку молодших школярів, виховання в них здорових моральних основ, поваги до праці, пізнання самого себе. Особливу зацікавленість викликає вивчення питань про широке застосування в роботі вчителя зразків місцевого декоративно-прикладного мистецтва, які можуть служити засобом не тільки естетичного, а й всебічного розвитку школярів. Опановуючи різні види декоративно-прикладної творчості, у навчально-виховному процесі широко використовуються твори майстрів декоративно-прикладної творчості, які найбільш доступні для пізнавальної діяльності в навчальному процесі на уроках та в позакласній роботі з молодшими школярами. Це народна іграшка, гончарство, вишивка, народні розписи, писанкарство тощо.

Вчитель в процесі ознайомлення молодших школярів з виробами народних майстрів, повинен прилучати дітей до рідної культури, допомогти їм увійти в світ краси, вчити школярів бачити естетичні властивості предметів, розмаїтість форми, сполучення кольорів і відтінків, адже вдивляючись, міркуючи, діти вчаться розуміти, почувати, любити. Творчі здібності дітей в декоративно-прикладному мистецтві розвиваються в різних напрямках: спочатку у створенні ескізів на папері; у продумуванні елементів візерунка; у створенні предметів декоративного характеру; вмінні знайти спосіб зображення й оформлення предмета; у перенесенні задуманого

декоративного візерунка на виріб. З метою емоційного виховання розглядання предметів можна супроводжувати художнім словом, примовками, образними словами, які використають народні майстри, звучанням народної музики, частівок, пісень [2].

Основними видами декоративно-прикладної діяльності на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі є декоративне малювання, декоративна аплікація та декоративне ліплення. Якщо вчитель зможе правильно організувати роботу на уроках - дитина дійсно зацікавиться не тільки цим видом діяльності, а й мистецтвом взагалі.

Вміле поєднання естетичного виховання з декоративно-прикладною діяльністю молодших школярів впливає на художній смак, формує естетичні потреби, розвиває глибоке образне сприйняття оточуючої дійсності, допомагає бачити прекрасне, відкидати потворне.

Отже, народне декоративно-прикладне мистецтво це важливий засіб естетичного виховання молодших школярів. Це саме той засіб етнопедагогіки, який формує художньо-естетичний смак особистості і може стати сьогодні способом національного відродження.

Список використаних джерел

1. Ковальов О. Декоративно-прикладне мистецтво у школі. 1-7 клас: Навчальний посібник./ О. Ковальов - Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 144 с.; іл. 52 с.
2. Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. С. Станкевич. – Львів: Світ, 1992. - 271 с.
3. Антонович Є.А. Естетичне виховання підлітків засобами народного образот- ворчого мистецтва : автореф. дис.канд. пед. наук : 13.00.01 / Є. А. Антонович. – Івано- Франківськ, 1997. – 24 с.

МАЛЬКО М.В.,
МОЧАН Т.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Результати аналізу наукових досліджень питань естетичного виховання дали змогу з'ясувати, що ця проблема була і є предметом

вітчизняної та зарубіжної історичної, філософської, психологічної, педагогічної й історичної науки. Теоретичні основи національного виховання, зокрема естетичного виховання як соціокультурного феномену представлено у працях І. Беха, М. Євтуха, С. Гончаренка, О. Ростовського, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін. Проблеми естетичного виховання школярів були предметом вивчення багатьох науковців (В. Верховинець, А. Макаренко, С. Миропольський, В. Сухомлинський та ін.). Вони вказували на необхідність створення системи безперервної естетичної освіти і виховання учнівської молоді. Історико-педагогічну ґенезу формування естетичних смаків учнівської молоді у процесі навчально-виховної роботи розкриває Н.Калашник, педагогічні умови організації діяльності дитячих центрів естетичного виховання – В. Іванова.

Вивчення матеріалів, наукових, публіцистичних праць дають підстави стверджувати, що концептуальні положення, обґрунтованих освітніми діячами з проблем естетичного виховання підростаючого покоління, мають теоретичний і практичний інтерес. Їх реалізація передбачає внесення певних змін до змісту навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи і позашкільної освіти. Насамперед, потрібно створити у школі таку педагогічну атмосферу, яка б сприяла формуванню особистості, здатної до оцінювання власної діяльності, самостійного вироблення життєвої позиції, що ґрунтується на міцних моральних переконаннях. У процесі виховання відбувається формування особистісних моральних якостей на основі перетворення загальнолюдських принципів моралі, збагачених моральним досвідом свого етносу, знанням і розумінням національних цінностей. При цьому важливо враховувати соціокультурне оточення учнів, етнокультурні особливості того чи іншого регіону, соціокультурну ситуацію в країні, світі, професійні та особистісні якості педагогів і педагогічного колективу.

Надзвичайно важливе значення має естетична соціалізація особистості. Насам перед мова йде не лише про носія знань, а й особистості, яка спроможна реалізувати себе на ринку праці, бути неординарною, творчою особистістю, з великим бажанням розкритися та вдосконалюватися в сучасному індустріальному суспільстві. Естетичне ставлення до життя визначає такі особистісні тенденції: бачення, розуміння, освоєння, створення краси і гармонії у праці, пізнанні, ставленні до природи, людей, самого себе; потреба в якнайповнішому розкритті естетичного змісту життя, розвиток естетичних почуттів; естетичних дій як необхідний елемент будь-якої діяльності, загальна естетизація життя як вияв високої духовної культури, художня творчість у різних формах тощо.

Зміни, які відбуваються в суспільстві, в освітньому просторі, у житті учнів, у змісті й організаційних форм роботи, вчителі повинні переосмислити свій підхід до роботи з сучасними школярами. З нашої точки зору, тільки за таких умов відбувається не просто інтеріоризація дитиною визначених учителем, програмою педагогічних і методичних впливів, а й «зустріч» окресленого і суб'єктивного досвіду, ошляхетнення, перетворення останнього, що й утворює «вектор» індивідуального розвитку учнів, коли вчитель бере до уваги суб'єктивний досвід учня, удосконалює його, а не відкидає як неістотний непотріб. Найбільш вдало це відбувається тоді, коли колектив побачить позитивні риси школяра, зацікавиться ним, а він переживає радість визнання, знаходить спільні інтереси зі своїми товаришами [1].

Основними критеріями естетичного та загального розвитку школярів є творча активність та практична діяльність. Творча діяльність – це діяльність, у результаті якої створюються нові матеріальні й духовні цінності. Творча активність передбачає створення нового естетичного елементу, нового засобу дії або нового засобу його застосування. Творча активність дітей виявляється у зацікавленому ставленні до естетичних предметів та явищ, у результаті чого виникає потреба у творчо-естетичній діяльності. На практиці це означає надання все більшої уваги формуванню творчої особистості, яка поєднує свої здібності з розвитком вольової, емоційної, мотиваційної сфер, з набуттям професійних знань, умінь. Здібності до творчості є в кожної дитини, а щоб їх розвивати, дітям необхідно надавати можливість творити. У процесі творчості дитина виявляє свої почуття, думки, відбувається розвиток її особистості.

Таким чином, ознайомлення учнів із творами мистецтва поповнює їх емоційний та естетичний досвід, виховує здатність сприймати, співпереживати і висловлювати своє ставлення до художнього образу, в якому відображено почуття художника, «адже принципового значення набуває пошук учнями в мистецтві особистісно значущих символів, співзвучних власному духовному світу, художньо-естетичному досвіду».

Список використаних джерел

1. Вишневський О. Дитиноцентризм і системно-ціннісний підхід до змісту виховання / Омельян Вишневський // Рідна школа. – 2002. – № 5. – С. 37 – 39.
2. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11290-04#Text

МАМОНОВА Г.В.
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана, Україна
Токійський університет, Японія

НАУКА В КОМІКСАХ: ДОСВІД ТОКІЙСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Популяризація наукових знань та освітніх методик є важливою складовою підвищення рівня обізнаності суспільства як в історії розвитку науки та освіти так і в розумінні інновацій та сучасних тенденцій. Пояснити про складні речі простими словами завжди було важливою та водночас не простим завданням для вчених та педагогів. А в час, коли кількість інформації щороку збільшується в десятки раз, популяризатори науки зустрічаються з новим викликом – як звернути увагу саме на ваш блог, сайт, публікацію тощо.

Токійський університет – знаний вищий навчальний заклад Японії у своїй структурі містить велику кількість наукових центрів та лабораторій. Одна з них Baby-lab знаходиться в структурі Міжнародного дослідницького центру нейроінтелекту Інституту перспективних досліджень. Лабораторія, очолювана професором, доктором наук Шо Тсудзи, є базою для проведення наукових досліджень дитячого раннього розвитку. Група вчених з усього світу працює над вивченням питання засвоєнням малюками однієї та кількох мов, у тому числі мови жестів, впливу сучасних гаджетів на дитячий розвиток тощо. Результати досліджень базуються у тому числі на численних експериментах, які проводяться у кімнатах лабораторії. Активними учасниками цього процесу є батьки, вихователі та малеча. Батьки завжди задають багато питань про дитячий розвиток, саме це надихнуло науковців на створення сайту Kotoboo [1].

Котобу – це віртуальний простір, де всі бажаючі а передусім вихователі та батьки можуть отримати науково обґрунтовану інформацію про вивчення мови в дитинстві, з використанням коміксів. Інформація підібрана та опрацьована командою науковців, які занурені у дослідження про те, як діти вивчають мову. Серед основних тем, що висвітлюються у науково-популярних коміксах сайту є Мова і культура, Рідна мова, Білінгвізм, Грамотність, Екрани гаджетів, Мова жестів, Руйнування міфів, Різносторонній розвиток, Долучайтесь до науки. Сайт нині доступний шістьома мовами.

Активно триває переклад на українську. Щотижня команда науковців проводить зустрічі онлайн і готує для читачів публікацію на актуальну для батьків, вихователів тему. Широке коло питань, що їх формулюють читачі сайту та безпосередні учасники експериментів лабораторії надихає науковців на нові дослідження, а відповіді дають наукове обґрунтування для дій батьків та вихователів.

Список використаних джерел

1. Сайт Котобу Режим доступу https://kotoboo.org/index.php/ja/

МАРКОВИЧ В.О.
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Україна

ПЕДАГОГІЧНА ЗАНЕДБАНІСТЬ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

У 2015 році почала реалізовуватися нова Концепція розвитку освіти [1], яку розробили на 10 років. Протягом цього часу мають бути здійснені позитивні зміни у забезпеченні рівного доступу до якісної освіти. В сучасній початковій школі за Концепцією НУШ [2] система освіти побудована на таких принципах, як дитиноцентризм, індивідуалізація навчання, педагогіка партнерства та рівний доступ до освіти.

Розглядаючи сучасну систему освіти, можна говорити про те, що вона безпосередньо спрямована на дитину, її розвиток і становлення її як особистості. На жаль, є багато причин та факторів, які згубно впливають або раніше мали вплив на дитину, без усунення яких є неможливою повноцінна реалізація Концепції НУШ.

Однією з таких проблем є педагогічна занедбаність молодших школярів.

В. Оржеховська зазначає, що педагогічно занедбані діти – це фактично здорові діти (фізично та психічно), які стали важкими через брак або неправильне виховання. Такі діти лише турбуються про свої бажання і не зважають на вимоги інших. [3]

Ознаками педагогічної занедбаності у молодшого школяра може бути відсутність бажання навчатися або ж брак мотивації

до нього, неуспішність у навчанні, беземоційність, відчуженість, проблеми в контактах з однолітками, несприйняття критики, обмежений словниковий запас, несформованість навичок самообслуговування, гігієни, культури поведінки, культури споживання їжі, культури спілкування загалом, нерозвиненість соціально-комунікативних якостей, низька здатність до соціальної рефлексії, труднощі в оволодінні соціальними ролями.

Слід зазначити, що ці ознаки можуть вказувати необов'язково на педагогічну занедбаність дитини, а можуть бути лише проявами допущених помилок у вихованні та навчанні дитини.

Факторами виникнення педагогічної занедбаності можуть бути різноманітні чинники, як от батьківський фактор, негативний вплив оточення, неграмотна робота педагогів, індивідуальні особливості тощо. Основними причинами можна вважати бездоглядність, байдужість з боку батьків або надмірна опіка, конфліктні ситуації в родині, недостатньо сформовані комунікативні навички, непорозуміння з вчителем та однолітками, обмежені можливості здоров'я, гострі риси характеру, низька самооцінка, слабкий тип нервової діяльності.

Навчально-виховний процес сучасної початкової школи дає можливість уникнути або ж позбавитися педагогічної занедбаності завдяки своїм принципам та напрямкам роботи з дітьми, але цей процес буде успішним лише за умови плідної роботи батьків, вчителів, адміністрації школи та, безпосередньо, учнів.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку освіти на період 2015-2025 років. URL: https://ips.ligazakon.net/document/NT1078
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
3. Оржеховська В. М., Федорченко Т. Є. Профілактина девіантної поведінки неповнолітніх: навч. Посібник. Черкаси: вид-во Чабаненко Ю., 2008.

МАРКОВИЧ Т.М.,
ЧОВРІЙ С.Ю.
Мукачівський державний університет, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАКАРПАТТІ (1919–1944)

Трансформаційні зміни української системи освіти відбуваються в контексті євроінтеграції. Реалізації основних вимог сучасного суспільства та потреб у вдосконаленні освіти сприятиме об'єктивний історико-системний аналіз ретродосвіду національної освіти, що розширить можливості визначення перспектив реформування освіти в контексті єдиного європейського освітнього простору. Вагомого значення набуває історико-регіональний вимір вивчення досвіду діяльності освітніх установ, зокрема Закарпаття, де в силу історичних обставин, крім напрацьованих власних здобутків, були реалізовані європейські освітні моделі. Впродовж досліджуваного періоду територія сучасного Закарпаття входила до складу Чехословацької Республіки (1919–1938), Угорщини (1939–1944), кожна з яких реалізувала свою державну політику в сфері освіти та шкільництва.

Різні аспекти проблеми становлення та розвитку освіти Закарпаття були предметом наукових розвідок: В. Гомонная, І. Гранчака, Д. Данилюка, В. Задорожного, А. Ігната, М. Кляп, М. Кухти, П.-Р. Маґочія, Г. Розлуцької, В. Росула, П. Стрічика, М. Талапканича, Ч. Фединець, В. Химинця, В. Худанича, О. Фізеші та ін. Проте особливості системи підготовки вчителів початкових шкіл та забезпечення якості професійної педагогічної освіти в умовах зміни державної влади та територіальної приналежності закарпатських земель (1919−1938) залишаються актуальними для сьогодення та потребують подальшого вивчення.

У досліджуваний нами період на території сучасного Закарпаття підготовку вчителів здійснювали три заклади педагогічної освіти: два в м. Ужгороді та один в м. Мукачеві. Ще в 1868 р. парламент Угорського королівства прийняв закон, який увійшов в історію як Закон XXXVIII «Про народну освіту» [1], що залишався в дії на території краю і під час Чехословацького періоду (1919–1938). Закон забезпечив проведення реформування системи освіти, зокрема, у зв'язку зі створенням учительських семінарій, увів категорію кваліфікованих вчителів, які покликані були фахово вирішувати пи-

тання навчання і виховання молоді у народних школах. Закон передбачав необхідність проходження стажування після завершення теоретичного курсу навчання в учительській семінарії. Сьогодні це питання набуває особливої актуальності, адже згідно «Положення про педагогічну інтернатуру» (2021), інтерном вважають особу, яку «призначено вперше на посаду педагогічного працівника», а програма педагогічної інтернатури передбачає «комплекс заходів щодо забезпечення формування та / або розвитку компетентностей, рівня педагогічної майстерності, що укладається педагогом-наставником спільно з інтерном та затверджується наказом керівника закладу освіти» [2]. Також у документі визначено основні завдання, на виконання яких спрямована організація педагогічної інтернатури.

Звичайно, що в досліджуваних хронологічних межах у діяльності вчительських семінарій на Закарпатті, проходження стажування не вирішувало такий широкий спектр завдань, як сьогодні педагогічна інтернатура, проте без успішного його подолання кандидат не міг претендувати на одержання кваліфікації вчителя початкової школи. Тобто, педагогічна інтернатура уже на той час була складовою освітнього процесу в закладах педагогічної освіти Закарпаття, натомість сьогодні вона виконує функції професійної адаптації молодого фахівця початкової школи.

Слід зауважити, що в означений нами період прийнято ряд нормативних актів, які були спрямовані на забезпечення якості професійної педагогічної освіти: Розпорядження шкільного відділу Цивільної управи Підкарпатської Русі «О зложеню испытов учительскоь способности» від 18 серпня 1923 р. за № 19.378 [3], 1938. évi XIII. törvénycikk a gyakorlati irányú középiskoláról / Закон XIII «Про середню фахову школу» (1938) [4, с. 99–112], 1938. évi XIV. törvénycikk a tanítóképzésről / Закон XIV «Про професійну підготовку вчителів» (1938) [4, с. 113−119] та ін.

У контексті проведеного дослідження нами також встановлено, що в умовах відновлення угорської освітньої політики в краї (1939–1944) збільшується до 5-ти років термін навчання в закладах професійної педагогічної освіти, в основу змісту навчальних предметів закладено найновіші досягнення сучасної науки, розроблено ряд заходів по забезпеченню якості підготовки вчителів, включаючи: перегляд умов для тих, хто вступає до педагогічних закладів освіти, забезпечення тісного зв'язку педагогічних закладів освіти зі школами, посилення практичної спрямованості педагогічної освіти, надання великої уваги знанню декількох мов, дотримання єдиних вимог до знань, умінь та практичних навиків, які мав продемонструвати кандидат при складанні екзаменів тощо.

Список використаних джерел

1. Lévay Ferencz, Dr. Morlin Emil, Szuppán Vilmos (szerk.). A magyarországi népoktatásügy, kereskedelmi és ipari szakoktatás szervezete és közigazgatása. Budapest : az Eggenberger-féle Könyvkereskedés kiadása (Hoffmann és Molnár), 1893. I. kötet. Kisdedóvás és népoktatás (elemi, felső nép- és polgári iskolák). 906 p.
2. Положення про педагогічну інтернатуру: затв. наказом МОН України від 25 жовтня 2021 р. № 1128. URL : http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/dokument-6145_4_19-21.pdf
3. О зложеню испытов учительскоѣ способности : Розпоряженє з дня 18. авґуста 1923, ч. 19.378. Урядовый Вѣстник школьного оддѣла цивильноѣ управы Подкарпатскоѣ Руси / редакцією школьного оддѣла. Ужгород : Накладом школьного оддѣла цивильноѣ управы, 1923. Рочник III. Число 6. С. 119–120.
4. Az 1938. évi törvények gyüjteménye. Budapest : M. Kir. Belügyminisztérium, 1940. Második hivatalos kiadás. 955 p.

МАРУЩИНЕЦЬ Д.М.,
ЛІБА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕС НАВЧАННЯ

Сьогодні в Україні створюється нова школа, де учень повноцінно живе, проектує своє майбутнє, свій шлях, враховуючи власні можливості, ставлячи перед собою завдання самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти. При цьому особливого значення набуває креативність особистості, її здатність до творчого нестандартного мислення, вміння ефективно вирішувати складні проблеми власної життєдіяльності.

До проблеми креативності неодноразово зверталися дослідники та, незважаючи на це, вона залишається найменш розгаданою частиною людської активності. Креативність пов'язана з різними аспектами людської особистості.

Креативність – це творчі можливості людини, які виявляються у сприйнятливості до нового у дивергентному мисленні, тобто у знаходженні неочікуваних рішень, у здатності до пошукових дій.

Особливо цінними є технології, які забезпечують розвиток креативного мислення, формувати математичні компетенції, вміння проводити досліди, спостерігати, обробляти отримані результати.

Однієї з таких технологій є STEM освіта. Ця технологія дає можливість поєднати такі непоєднувані поняття як наука, технологія, інженерія та математика для обчислення даних та при обробці і створенні проектів. У системі STEM-освіти змінюється роль вчителя та учнів. Вчитель буде виступати менеджером і консультантом, а учень – дослідником.

Суспільна значимість особистості, навички долати труднощі та роботи в команді надавати одне одному допомогу.

В умовах початкової школи, формування навичок дослідницької діяльності здійснюється у доступній формі відповідно до вікової категорії та інтересу учнів щодо подальшого опанування курсів пов'язаних зі STEM. За STEM методикою, в центрі уваги знаходиться практичне завдання чи проблема. Учні вчаться знаходити шляхи вирішення не в теорії, а безпосередньо «тут і зараз», шляхом спроб та помилок.

Дослідницька діяльність молодших школярів – це творча діяльність, спрямована на розуміння навколишнього світу, відкриття дітьми нових для них знань і способів діяльності. Вона забезпечує умови для розвитку їх ціннісного, інтелектуального і творчого потенціалу, є засобом їх активізації, формування інтересу до матеріалу, що досліджується, дозволяє формувати предметні і загальні уміння, навички.

Сьогодні відбувається групове лідерство наук та їх синтез, це пов'язано з розширенням та поглибленням зв'язків природничих наук із виробництвом.

Mathematics – це наука про кількісні відносини та просторові форми дійсного світу. Математика використовується в природничих науках, інженерії, технологіях та мистецтві.

Вчителю необхідно обирати для навчання такі методи й засоби, які будуть зрозумілі дітям, розвиватимуть у них різноманітні компетенції. Таким ефективним навчальним інструментом може стати робототехнічний набір LEGO. Конструктор LEGO дає змогу дітям, незалежно від їхніх інтелектуальних особливостей, успішно оволодівати необхідними знаннями. Наприклад, на уроці математики з його допомогою школярі наочно з'ясовують, що відрізок –частина прямої, обмежена точками, яка має початок і кінець (вони показані цеглинками червоного кольору). А ось промінь має початок, але не має кінця. Ще один приклад. Пряму лінію можна продовжити в обидві сторони (вчитель прикріплює цеглинки «точки»). Для пер-

шокласників стає зрозуміло, що пряма лінія –це безліч точок, розміщених упритул одна до одної. Діти запам'ятовують це наочно, будують пряму, з цеглинок LEGO (точок). Для демонстрації точок, що лежать на прямій і поза нею, можна використовувати інші засоби (наприклад, математичні планшети). За допомогою лего-цеглинок, прикріплених до плати, доцільно наочно показати, що через одну точку можна провести багато прямих ліній, а через дві точки –провести тільки одну. Під час ознайомлення учнів із периметром та площею прямокутника чи квадрата ефективним засобом навчання залишається конструктор LEGO

Освітній модуль «LEGO -конструювання»:

– формування здатності до практично розумового експериментування, узагальнення, з'ясування причиново-наслідкових зв'язків, коментування процесу й результату власної діяльності;
– вироблення вміння групувати предмети;
– розвиток обізнаності в різних сферах життя;
– вільне володіння рідною мовою;
– формування вміння створювати нові образи, фантазувати, використовувати аналогію і синтез.

Саме на уроках математики вчитель може якомога частіше показувати життєві ситуації, які допомагає вирішити математика. Доречно створювати проблемні ситуації, які учні можуть самостійно або в групах спробувати вирішувати. За допомогою звичайних деталей LEGO, повноцінних навчальних матеріалів і спеціально розробленого програмного забезпечення вчителі з легкістю проводять цікаві уроки математики, уроки під час яких приклад з реального життя учнів, цікавлять більше ніж математика, а також допомагають приймати без страху свої рішення, пояснювати свої вчинки.

Список використаних джерел

1. Гвардіонова О.В. Реалізація STEM-підходів у початковій школі// О.В. Гвардіонова/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=32khpuTpURw
2. Матеріали літньої сесії «Web-STEM-школи». Спікер Олена Гвардіонова. – Режим доступу: https://youtu.be/32khpuTpURw.
3. Гірний О. Тепер у нас «ВСЕ БУДЕ STEM»? 1 частина //О. Гірний/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvitaua.com/2017/03/050945-p-005-2-2/

МАТЮЩЕНКО В.В.
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка, Україна

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні освіта України кардинально змінюється, відбувається реформування її змісту. Беручи до уваги досвід у європейських освітніх системах, українські вчителі схиляються до гуманізації та демократизації цілей початкової освіти, спрямовуючи свою діяльність на особистісний розвиток дітей, формуючи в них ключові та предметні компетентності. Через стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, сучасні діти все більше втрачають інтерес до читання, але навички читання не втрачають своєї актуальності. Багато інформації супроводжується текстом, тож читацька компетентність є невід'ємним компонентом розвитку для молодших школярів.

Читацька компетентність молодшого школяра – це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів, які дають змогу учневі свідомо здійснювати пошук книжок, добір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного [1]. Читацьку компетентність у системі початкового навчання доцільно розглядати як предметну. Читацьку компетентність учня ми будемо розуміти як сукупність освітніх елементів, яка виявляється у володінні системою літературних знань, умінь і навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості та здатності їх використовувати з метою пізнання навколишньої дійсності, задоволення п'яти власних потреб (пізнавальних, естетичних, самоосвітніх та ін.) [2].

Поняття «читацька компетентність» поєднує такі характеристики читацької діяльності особистості: технічну (сформованість навички читання); когнітивну (пізнавальна діяльність учнів, сприймання та інтерпретація текстів); комунікативну (діалогічна взаємодія: автор – текст, автор – читач, читач – текст); ціннісну (оцінні судження, ставлення до прочитаного) [3].

Вагомий внесок у формуванні читацької компетентності належить учителю, адже саме він добирає різноманітні види діяльності, які допомагають системно підтримувати й мотивувати своїх учнів в їхньому становленні як компетентних читачів.

Завдання учителя початкових класів не тільки навчити свідомо, правильно, виразно читати, розуміти, аналізувати твори, але і формувати у дітей соціальні, морально-етичні цінності через художні образи літературних творів; розвивати мовлення учнів; формувати уміння створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого); розвивати творчу літературну діяльність школярів; формувати у них навички самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок; уміння здійснювати пошук, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань [1].

Набутий читацький досвід забезпечує готовність і здатність молодших школярів до подальшого навчання, пізнання, саморозвитку. Читацька компетентність у контексті діяльнісного, особистісно зорієнтованого підходів покликана виконувати пізнавальну, розвивальну, інформативну, комунікативну, самоосвітню функції [4].

Визначають такі класичні етапи формування читацької компетентності: підготовчий (учень засвоює абетку, сприймає зміст текстів на слух), початковий (учень свідомо сприймає і відтворює невеличкі тексти, закріплює навички техніки читання), основний (учень поповнює знання додатковою інформацією, читає літературу різних жанрів), заключний (у дитини сформовані читацькі навички)

Набутий читацький досвід забезпечує готовність і здатність молодших школярів до подальшого навчання, пізнання, саморозвитку. Читацька компетентність у контексті діяльнісного, особистісно зорієнтованого підходів покликана виконувати пізнавальну, розвивальну, інформативну, комунікативну, самоосвітню функції [4].

Отже, сформованість читацької компетентності розвиває творчі здібності учнів, інтелект, естетичні смаки тощо. Рівень сформованості читацької компетентності свідчитиме про готовність випускника початкової школи до повноцінного сприйняття складніших за художньою формою і змістом літературних творів, засвоєння літературознавчих термінів в основній школі.

Список використаних джерел

1. Формування читацької компетентності молодших школярів. URL: http://ukped.com/statti/teorija-navchannja/5080-formuvannia-chytatskoi-kompetentnosti-molodshykh-shkoliariv.html (дата звернення:1.11.2022).
2. Вашуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Дайджест. 2011. 94 с.

3. Яценко Т.О. Читацька компетентність учнів як ключове поняття сучасної шкільної освіти. URL: http://surl.li/dpjfo (дата звернення:1.11.2022).
4. Читацька компетенція як різновид загальної компетенції учнів. *Наука і освіта*. 2005. № 3-4. С. 66-68.

МЕДВІДЬ А.В.,
КАС'ЯНЕНКО О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Для успішної життєдіяльності в суспільстві потрібно розглядати успішний процес входження індивіда в нього, що й є поняттям соціалізації. У сучасній педагогіці поняття соціалізації є найширшим серед тих, що характеризують процес формування особистості, оскільки воно передбачає не тільки свідоме засвоєння готових понять про довкілля та способи соціального життя, а, насамперед, створення власних ціннісних орієнтацій.

Соціалізація – це один з важливих чинників повноцінного розвитку особистості та її ефективного функціонування в соціумі. Відповідно до найпоширенішого визначення, соціалізація (від лат. socialis – суспільний) розглядається як активне засвоєння особистістю соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей. Зміст соціалізації полягає в індивідуальності, адже кожна особистість є унікальною і неповторною. В соціалізації не може існувати, та й не існує однакових процесів. Кожна дитина індивідуально засвоює певні знання, вміння і навички, кожна дитина проходить свій процес становлення як особистість.

Проблема соціалізації дітей з особливими потребами недарма постає надзвичайно гостро. Річ не лише в тому, що дітям необхідний комфорт у соціальному середовищі, вони також повинні віднайти своє місце в ньому, щоб мати можливість не тільки повністю розкрити власні можливості, а й бути корисними. Питання соціалізації розглядається з самого раннього дитинства і поступово вводить дітей з обмеженнями в широкий соціум, в якому вони повинні навчитися жити і виживати [1].

В нашому суспільстві відбуваються постійні нестабільні економічні, соціальні, політичні зміни. Вони ускладнюють процес соціалі-

зації дітей. Ці труднощі тісно пов'язані з рядом різних проблем. Найчастіше особлива дитина викликає в оточуючих почуття жалю. Це заважає дитині з особливими освітніми потребами бути активною, і тоді вона спілкується лише з такими, як сама. Інколи життя таких дітей можна прирівняти до життя кімнатних рослин, і вони виявляються повністю не підготовленими до того, щоб жити в соціумі.

Соціалізація особливих дітей в інклюзивному середовищі зумовлена необхідністю розв'язання низки суперечностей, які склались в суспільстві. Найважливішим завданням сьогодення в педагогіці розглядається завдання повної реалізації прав на якісну освіту дітей з особливими освітніми потребами. Це основна умова їх ефективної соціалізації, яка забезпечить особливим дітям активну повноцінну участь в житті суспільства та успішну самореалізацію і соціальну діяльність. Підготувати потрібно й суспільну думку про те, що ця дитина така ж, як і здорова – ось це важливе завдання, й воно лягає на плечі всіх педагогів школи. Адже саме вчитель у першу чергу дбає про побудову гармонійних стосунків у дитячому колективі та тренує відповідні соціальні навички дитини. Спільна допомога, підтримка батьків та школи формує в дитячому колективі правильне, позитивне, толерантне відношення і розуміння того, що в особливих дітей свій певний спосіб життя, що такі діти є рівноправними в будь-якому колективі і суспільстві. Особлива дитина має почувати себе комфортно в класному колективі. Тут відбувається її індивідуальне зростання, тут вона виховується. А мудрий педагог, звичайно ж, не зупиниться лише на використанні примітивних форм роботи, а весь час буде в творчому пошуку ефективних педагогічних методів. Вирішити ці питання допомагають постійні спостереження за особливостями психофізичного розвитку дитини з особливими освітніми потребами [2].

Саме заклади з інклюзивною формою навчання є основною силою для розвитку та подолання нагальної проблеми. Адже вони спрямовані на забезпечення потрібної освіти, змістовне проведення дозвілля, надають можливості для саморозвитку і самореалізації, виховують у кожної особистості відчуття власної необхідності та значимості. Жодна дитина з особливими освітніми потребами не повинна бути відокремленою від соціуму.

Можна виділити 5 основних чинників успішної соціалізації дитини з ООП в умовах інклюзивної освіти:

- толерантне ставлення (сприяє зростанню самоповаги, впевненості у власних можливостях);
- доброзичлива атмосфера (взаємодія з іншими дітьми, наслідування їх соціального досвіду);

- індивідуальний підхід (сприяє врахуванню особистого потенціалу дитини);
- співпраця з корекційними педагогами (ефективність навчання та виховання);
- спільна діяльність (налагодження ефективної співпраці) [3].

Таким чином наголосимо, що соціалізація дитини з особливими освітніми потребами відбувається у процесі взаємодії з однолітками, педагогами, батьками тільки в умовах, коли між членами колективу складаються здорові міжособистісні відносини. Враховуючи те, що головне завдання освіти – підготовка гармонійно розвиненої особистості, яка готова до життя в сучасному суспільстві, адаптована до реалій сьогодення, за умов правильно-організованої інноваційної навчально-виховної роботи в даному аспекті інклюзивний простір вирішує ці завдання в повній мірі.

Список використаних джерел

1. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка /за ред. В. І. Бондаря, В В. Засенка. Київ, 2004. 152 с.
2. Тарабасова Л. Г. Соціалізація дітей з особливими потребами. Теоретико-методологічне дослідження / Л. Г. Тарабасова // *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2015. Вип. 9. С. 132-139.
3. Чайковський М. Є. Інклюзивний освітній простір як середовище соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2017. № 13. С. 76-80.

МЕДВІДЬ М.М.,
КТІТОРОВ М.О.,
КРИВОРУЧКО В.О.
Київський інститут Національної гвардії України, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНИХ ТА ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У проєкті Концепції трансформації системи військової освіти від 2022 року визначено, що «Ступінь вищої освіти бакалавра та тактичний рівень військової освіти здобувається на основі повної

загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти курсантами за освітньо-професійними програмами (ОПП) відповідних спеціальностей з одночасним опануванням освітніх програм професійної військової освіти базового (L-1A) та фахового (L-1B) курсів тактичного рівнів». Відповідно до [1] таку підготовку необхідно запровадити «починаючи з 2022-2023 року».

У Київському інституті Національної гвардії України (КІ НГУ) здійснюється підготовка здобувачів за ОПП на першому (бакалаврському) рівні «Правове забезпечення службово-бойової діяльності частин та підрозділів НГУ» спеціальності 081 Право та «Забезпечення державної безпеки підрозділами НГУ» спеціальності 251 Державна безпека. Відповідно до Організаційно-методичні рекомендацій з розроблення (коригування) основних освітніх документів з підготовки військових фахівців офіцерського, сержантського (старшинського) складу у вищих військових навчальних закладах, закладах фахової передвищої військової освіти та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти науково-педагогічними працівниками проведено в зміни до ОПП, а саме впроваджено базового та фахового курсів тактичного рівня (L-1A, L-1B). Проте у процесі виникла складність з визначенням відповідних для освітніх компонентів переліку військово-професійних та військово-спеціальних компетентностей майбутнього офіцера оскільки у вище згаданих нормативно-правових актах вони не зазначені. ОПП були складені таким чином, що реалізовуючи її здобувач формує компетентності у тому числі визначені стандартом вищої освіти України зі спеціальності 253 Військове управління (за видами збройних сил) шляхом запровадження базового та фахового курсів тактичного рівня (L-1A, L-1B). Це дає можливість присвоїти йому кваліфікацію «офіцер тактичного рівня», що відповідає очікуванням замовника на підготовку фахівців (представника роботодавця) – Міністерства внутрішніх справ України та Головного управління НГУ. Такий підхід був використаний при підготовці майбутніх офіцерів за скороченими строками підготовки [2].

Отже, нами визначено перелік військово-професійних та військово-спеціальних компетентностей майбутнього офіцера НГУ.

Військово-професійні компетентності (ВПК)

ВПК1. Здатність планувати, організовувати і вести бій підрозділом (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань (ЗСУ, ІВФ), утворених відповідно до законів України).

ВПК2. Здатність здійснювати всебічне забезпечення підрозділу (за видами, родами ЗСУ, ІВФ) в ході бойового застосування та повсякденної діяльності.

ВПК3. Здатність оцінювати противника та прогнозувати найбільш імовірні варіанти його дій при вирішенні бойових завдань в різних видах бою.

ВПК4. Здатність здійснювати морально-психологічне забезпечення діяльності військового підрозділу.

ВПК5. Здатність виконувати комп'ютерні обчислення щодо оцінки ефективності бойового застосування і забезпечення повсякденної діяльності підрозділу (за видами, родами ЗСУ, ІВФ).

ВПК6. Здатність опановувати знання в інших галузях професійної діяльності, здійснювати пошук, аналізувати та надавати критичну оцінку інформації з різних джерел.

Військово-спеціальні компетентності за спеціалізацією (ВСК)

ВСК1. Здатність управляти підрозділом (за видами, родами ЗСУ, ІВФ) в ході бойового застосування та повсякденної діяльності на основі знань і розуміння правових засад функціонування держави і основ законодавства України, системи забезпечення національної безпеки України, сутності та основних питань етики збройної боротьби, професії офіцера.

ВСК2. Здатність застосовувати штатне озброєння та військову техніку підрозділу (за видами, родами ЗСУ, ІВФ).

ВСК3. Здатність визначати (ідентифікувати) та описувати зразки озброєння та військової техніки армій держав-членів НАТО і противника на основі знань їх основних технічних характеристик і розуміння способів їх дій.

ВСК4. Здатність здійснювати водіння і технічне обслуговування базових машин підрозділу (за видами, родами ЗСУ, ІВФ), організувати їх підготовку до маршу.

ВСК5. Здатність працювати автономно та в команді (включаючи навички лідерства), виконуючи посадові обов'язки в ході бойового застосування та повсякденної діяльності підрозділу (за видами, родами ЗСУ, ІВФ).

ВСК6. Здатність переносити тривалі різнопланові фізичні навантаження.

Список використаних джерел

1. Про організацію підготовки офіцерського, сержантського складу у вищих військових навчальних закладах, закладах фахової передвищої військової освіти Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти : наказ Міністерства оборони України від 05.07.2022 року № 175.
2. Медвідь М. М., Бабков Ю. П., Шаповал О. М. Методика створення умов присвоєння професійної кваліфікації «офіцер тактичного рів-

ня» здобувачеві за скороченими строками підготовки. Честь і закон, 2021. № 3 (78). С. 101–108.

МІШКУЛИНЕЦЬ О.О.
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ»,
Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ЗМІСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність наукової розвідки зумовлена ситуацією в освіті як соціального інституту, який надає професійні знання для успішності молоді та її конкурентоспроможності на ринку праці. Розглядаючи проблему навчання здобувачів, доречно відзначити, що в цьому контексті відбувається процес реформації вищої освіти з використанням компетентнісного підходу.

Зокрема, науковці І. Бех, Л. Ващенко, О. Овчарук, Л. Паращенко, С. Трубачова та ін. розглядали запровадження компетентнісного підходу в освітньому середовищі; аспекти компетенцій відображені у численних працях Т. Байбари, Н.М. Бібік, В.В. Краєвського, О.І. Локшина, О.І. Пометун, О.Я. Савченко, А.В. Хуторського та ін.; компетентнісний підхід до навчання та особливості його реалізації розглядаються у працях О.Жука, В. Лугового, Л. Хоружої, В. Хутмахера; проблему здатності до діяльності майбутнього фахівця як компетентного спеціаліста в певній галузі досліджували О. Єременко, Г. Селевко, В. Сєріков [2].

Слід зазначити, що тривалий час вища освіта будувалася за принципом надання знань здобувачеві освіти. На нашу думку, для сьогодення цього не достатньо, оскільки сучасне життя висуває суворі умови, а відтак фундаментальних знань недостатньо для стрімкого професійного росту.

З огляду на це, істотно значущою стає спроможність відзначати успіхи особистості. Саме тому, велику цінність для професійних здобутків набуває компетентнісна освіта. У цьому контексті О. Савченко підкреслює, що саме компетентнісна освіта виступає спробою виокремитись за межі звичного навчання, коли результатом вважається накопичена система знань і умінь здобувача, а не його здатність діяти. Тож можна окреслити, що компетентнісна освіта виступає як особистісно-діяльнісна [5, с. 3].

Нам імпонує думка Л. Овсієнко, стосовно актуальності завдань сучасної освіти. Дослідниця вважає, що суттєво значущим для навчання виступає впровадження компетентнісного підходу, це, в свою чергу, освітній процес скеровує не тільки на формування, а й на розвиток ключових компетентностей особистості. В наслідок чого формується загальна компетентність, яка виступає інтегрованою характеристикою особистості та об'єднує ключові компетентності [4, с. 83].

Опрацьовані нами публікації психолого-педагогічного характеру дають змогу відзначити чималу цікавість науковців до формулювання сутності розуміння «компетентності» і «компетенції». Для більш детальної оцінки окреслених дефініцій постає потреба уточнити, що компетенція та компетентність різні за змістом поняття.

Як зазначає Н. Бібік, компетенція являється соціальною нормою, вона безпосередньо об'єднує і знання, і вміння, і навички та одночасно і способи діяльності. За поглядом дослідниці, компетенція не являється рисою людини. Окрім того, Н. Бібік акцентує увагу на тому, що в процесі засвоєння знань формується компетенція і таким чином перетворюється у компетентність [1, с. 47]. Відтак, якщо компетенція визначається як задана норма, то компетентність розглядають як набуту якість здобувача освіти.

Наслідком оволодіння компетенцією являється компетентність, яка передбачає особистісні характеристики, а також відношення до праці. Тобто, як бачимо, компетентність розглядається як оволодіння особистістю певною компетенцією, яка включає в себе персональне відношення до предмету діяльності.

Разом з тим, резюмуючи погляди науковців з окресленої проблематики, можна сказати, що, компетенцію, в межах діяльності людини, аналізують як уміння та знання своєї справи, а компетентність розглядають як вміння доцільно використати компетенцію, показавши тим самим вдалу реалізацію своїх зобов'язань на практиці [3]. Застосування у навчанні компетентнісного підходу дасть змогу врахувати особисті потреби, запити, прагнення, суб'єктивний досвід здобувачів, що забезпечує умови як для особистісного та і професійного саморозвитку компетентного спеціаліста.

Підсумовуючи вище сказане, слід зауважити, що застосовуючи компетентнісний підхід під час освітнього процесу як раз і полягає в тому, що він передбачає готовність здобувача освіти бути успішним та продуктивним в різних сферах. Також, наголошуємо, що головне завданням педагога, розвинути у майбутнього фахівця компетентності, навчити їх використовувати та розвивати навички в повсякденному житті. Тому викладач повинен постійно самовдосконалюватись.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. К. : «К.І.С.», 2004. С. 47-52.
2. Бойчук Д. Ю. Компетентнісний підхід як основа модернізації сучасної освіти. Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти : наук. метод. журн. Чернівці : Черемош. 2013. № 13. С. 130–135.
3. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. Виховання і культура. 2007. № 1-2. С. 266–268.
4. Овсієнко Л. Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз. Педагогічний процес: теорія і практика. 2017. № 2. С. 82-87.
5. Савченко О.Я. Компетентнісний підхід як чинник модернізації змісту освіти. Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. Серія «Педагогіка». 2012. № 4. С. 3.

МОЛНАР Т.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Основні засади реформування початкової освіти викладено в нормативних документах (Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти), які декларують принципи міжкультурності та поліетнічності. Міжкультурний підхід постає новим напрямом у педагогічній теорії та практиці навчання, основні завдання якого полягають у формуванні уявлень особистості про різноманіття культур та їх взаємозв'язок, вихованні толерантного відношення до відмінностей представників різних культур, прищепленні національних та загальнолюдських цінностей.

Ціла плеяда науковців визначила науково-теоретичні основи проблеми міжкультурної освіти й виховання підростаючого покоління (Є. Абрамова, В. Борисов, О. Гуренко, М. Данилевський, О. Джуринський, Г. Дмитрієв, О. Жукова, О. Ковальчук, З. Малькова та ін.).

Роль середовища, в якому відбувається становлення особистості, не можна недооцінювати, оскільки впливи оточення мають

стихійний та некерований характер, що може призводити до негативних наслідків [1]. У цьому контексті вплив освітнього середовища на формування особистості здобувача початкової освіти набуває особливої ваги, оскільки міжкультурна освіта й виховання, з одного боку, сприяють розвитку культурної ідентичності, а з іншого – дають можливість уникнути суспільної ізоляції в умовах перебування серед представників інших культур.

Актуальність міжкультурної освіти в початковій школі зумовлена сприйнятливістю молодшого шкільного віку до освітньо-виховних впливів, закладанням морально-культурних основ особистості молодшого школяра у зв'язку з активним формуванням його характеру, установок, стереотипів поведінки, мислення, світогляду, що надає можливість прищеплювати національні та загальнолюдські цінності, виховувати шанобливе ставлення до іншої культури.

В міжкультурному освітньому середовищі початкової школи однією з ключових умов безпечного перебування є те, як впоратися з відмінностями й запобігти конфліктам, які можуть бути спричинені цими відмінностями, яким чином визнавати й цінувати культурні відмінності та, водночас, сприяти громадянській і культурній інтеграції дітей у школі й суспільстві. Діяльність суб'єктів освітнього процесу має характеризуватися культурою відносин, що базується на принципах поваги до гідності особистості незалежно від її віку, соціального статусу чи культурної приналежності.

Зазначимо, що міжкультурне освітнє середовище може ефективно впливати на учнів початкової школи за умови належної організації відповідних рівнів:

1) комунікативний рівень (позитивне спілкування між учасниками освітнього процесу, відчуття безпеки, неупереджена відкрита та демократична комунікація, постійне заохочення до рефлексії);

2) фізичний рівень (просторі та світлі приміщення для роботи з учнями, розміщення учнів у загальному колі чи організація роботи у малих групах, уникнення різних чинників, що вносять дискомфорт у освітній процес);

3) методичний рівень (наявність навчально-методичного забезпечення, здатність педагогів до організації рівноправного діалогу й співпраці представників різних культур, використання стратегій розвитку критичного мислення у поєднанні з інтерактивними методами навчання).

Атмосфера закладу освіти, інтерактивні методи навчання й технології міжкультурної взаємодії сприятимуть набуттю учнями особистого досвіду. Це сприятиме створенню в освітньому середовищі: атмосфери доброзичливого сприйняття (емпатії); ефективної

соціальної комунікації (дискусії); ненасильницького вирішення конфліктів (культури вирішення спірних питань); досвіду соціальної поведінки (кооперація, уміння взяти на себе відповідальність, готовність до дії) [2].

На наше переконання, успіх організації освітнього середовища, сприятливого до проявів культурного різноманіття, залежить, з одного боку, від змісту освіти та організації розумової праці на уроках і в позаурочний час, а з іншого – від духовного багатства самого вчителя, його ерудиції, культури, прагнення і вміння пов'язувати навчальний матеріал із завданнями міжкультурної освіти з метою комплексного впливу на свідомість, почуття і поведінку здобувачів початкової освіти [3]. Створити освітнє середовище міжкультурної взаємодії – означає надати місце для самовираження представників різних культурних спільнот, обміну думками та взаємопроникнення.

Список використаних джерел

1. Іванець Н. В. Реалізація принципу мультикультурності у виховному середовищі початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал.* Суми, 2016. С. 104–112.
2. Кендзьор П. І. Полікультурне виховання учнів у системі діяльності загальноосвітнього навчального закладу (теорія і методика): автореф. … докт. пед. наук: 13.00.07; Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ: 2017. 42 с.
3. Молнар Т. І. Формування міжкультурної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках і в позаурочній діяльності. Нова грамотність і ключові компетентності в умовах реформування початкової освіти: колективна монографія / за заг. ред. Г. В. Товканець. Мукачево: МДУ, 2022. С. 200–212.

МОНАСТИРСЬКА О.В.
Красноградський педагогічний фаховий коледж
КЗ «ХГПА» ХОР, Україна

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Модернізація педагогічної освіти в умовах євроінтеграції кардинально змінили підходи щодо організації освітнього процесу у педагогічних закладах фахової передвищої освіти. Нове розумін-

ня змісту освіти актуалізувало завдання оновлення практичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, в основі якої – особистісний розвиток фахівця, формування загальних та спеціальних компетентностей, професійно значимих здатностей до саморозвитку та самовдосконалення. Набуття загальних та фахових компетентностей дасть можливість молодій генерації педагогів орієнтуватись у мінливих процесах сучасності, перебудовувати та адаптувати власну професійну діяльність упродовж життя відповідно до динаміки потреб суспільства, бути конкурентоспроможним на ринку праці.

Перехід освіти від знаннєвої парадигми до компетентнісної виокремлює важливість критичного мислення як необхідної життєвої навички особистості.

Критичне мислення – набір розумових операцій і стратегій, складний процес творчого перетворення отриманої інформації шляхом аналізу та оцінки, її сприйняття та усвідомлення за допомогою власної розумової діяльності. Українська дослідниця О. Пометун зазначає, людина з розвиненим критичним мисленням здатна визначати проблему, аналізувати, синтезувати, оцінювати отриману інформацію, висувати альтернативи, обирати способи розв'язку, обґрунтовуючи свої погляди, свідомо діяти [2].

Процес формування навичок і вмінь критичного мислення відбувається постійно, але найбільш сприятливим моментом є навчання у школі. Важко уявити реформу освіти без упровадження технології розвитку критичного мислення в освітній діяльності початкової школи. Початкова освіта є фундаментом формування критичного мислення як пріоритетного напрямку розвитку особистості сучасної молодої людини. Наскрізними компетентностями Нової української школи визначено: творчість, ініціативність, системне та критичне мислення, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, вирішувати проблеми та приймати рішення. Здобувачі освіти мають стати тими, хто критично мислить та вчиться.

Критичне мислення формується поступово, воно є результатом щоденної систематичної кропіткої роботи педагога та здобувачів освіти. Технологія розвитку критичного мислення є особистісно зорієнтованою і вирішує широкий спектр освітніх завдань. Вона переорієнтовує навчання від запам'ятовування інформації до свідомого самостійного мислення. Методи, з яких складається технологія розвитку критичного мислення, легко вбудовуються у будь-який урок початкової школи [1]. Під час вивчення освітніх компонентів доцільно використовувати інтерактивні форми та методи

навчання: дерево передбачень, займи позицію, кластер, карусель, мозковий штурм, незакінчені речення, кошик ідей, риб'яча кістка, ромашка запитань, синквейн, шість капелюхів, тощо. Такі методи сприяють активному пошуку рішень, спонукають налагоджувати взаємодію, з повагою ставитися до різноманітних думок. Працюючи у групах, здобувачі освіти мають змогу ділитися між собою власним досвідом, поглядами та думками, спільно працювати над вирішенням певної проблеми. Основна модель побудови навчання – поєднання індивідуальної роботи здобувачів освіти з інтерактивною взаємодією. Зазначені методи можна застосовувати і в умовах дистанційного навчання, що є актуальним для сьогодення.

Критичність мислення учнів є показником рівня сформованої компетентності педагога. Умовою успішного використання педагогами технологій, спрямованих на розвиток критичного мислення, є їхнє розуміння сутності такого мислення, яке поєднує логічні та рефлексивні навички у процесі роботи з інформацією. Технологічний концепт формування критичного мислення ґрунтується на активізації й інтенсифікації діяльності здобувачів фахової передвищої освіти і реалізується під час роботи з професійною інформацією та джерелами. Для вивчення освітніх компонентів освітньо-професійної програми «Початкова освіта» викладачі закладу фахової передвищої освіти використовують інтерактивні форми та методи навчання, стимулюють розвиток самостійного, критичного мислення здобувачів освіти; надають їм допомогу у подоланні страху перед можливими помилками, сприяють виробленню навичок чітко, переконливо, коротко та лаконічно висловлювати власну думку, відстоювати позицію, обґрунтовувати нові ідеї; допомагають майбутнім вчителям початкової школи наблизитись до професійної діяльності, усвідомити важливість вирішення тих чи інших суперечностей. Майбутні педагоги під час вивчення спеціальних освітніх компонентів набувають здатностей проєктувати, моделювати й реалізовувати процес навчання й розвитку учнів початкової школи; відчувати проблеми у своїй діяльності, гнучко підходити до їх вирішення; бути відкритими до осмислення, сприйняття нового.

Здатність до критичного мислення є складовою компетентності, яка дозволяє успішно здійснювати педагогічну діяльність. Ця важлива професійна якість майбутнього педагога дозволяє йому орієнтуватися у безмежному інформаційному просторі, протистояти маніпуляціям, контролювати емоції, брати на себе відповідальність за підготовку нового покоління до життєдіяльності у мінливому сьогоденні.

Список використаних джерел

1. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посіб. / за наук. ред. О. І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.
2. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення в учнів початкової школи. Київ, 2020. 192 с.

МОЧАН Т.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У Законі України про концепцію національної програми інформатизації зазначено: «Інформатизація освіти спрямовуватиметься на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог. Серед них – індивідуалізація навчання, організація систематичного контролю знань, можливість враховувати психофізіологічні особливості кожної дитини тощо. Результатами інформатизації освіти мають бути: розвиток інформаційної культури людини (комп'ютерної освіченості); розвиток змісту, методів і засобів навчання до рівня світових стандартів» [1].

До процесу організації освітнього процесу в умовах НУШ ставляться нові завдання, нові вимоги, закцентовано увагу на оновленні форм і методів навчання учнів молодшого шкільного віку. Навчання з використанням комп'ютера для НУШ є актуальним та перспективним оскільки починаючи з початкової школи виховується майбутнє покоління яке працюватиме в інформаційному суспільстві [2].

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процесі початкової школи сприяє появі нових видів освітньої діяльність, яка характерна для сучасного інформаційного середовища. Інформаційні технології, що є універсальним засобом навчання, дозволяють не тільки формувати у здобувачів початкової освіти інформаційній (цифрові) компетенцій, які на

думку А. Хуторського відносяться до ключових, а й розвивають особистісні якості, задовольняють їх інтерес до навчання. Науковець зазначає, що за різних реальних засобів (телефон, айфон, аудіопрогравач, комп'ютер, планшет, принтер, ксерокс, факс, модем) та інформаційних технологій (аудіо- та відеозапис, електронна пошта, Skype, ЗМІ) формуються вміння самостійного пошуку, аналізу та опрацювання потрібної інформації. З точки зору А. Хуторського, ця компетентність забезпечує навички роботи з інформацією в електронному вигляді, що використовується при вивченні навчальних предметів так і в повсякденному житті [3].

Розвиток сучасних інноваційних технологій у системі освіти, стимулює використання програмних засобів у початковій школі. Зазначимо, що правильне застосування можливостей нових інформаційних технологій в початковій школі сприяє: активізації пізнавальної діяльності, підвищенню якісної успішності школярів; досягненню значних результатів навчання за допомогою електронних навчальних матеріалів які використовує вчитель на уроках в початковій школі; розвитку навичок самоосвіти і самоконтролю у молодших школярів; підвищенню рівня комфортності навчання; зниженню дидактичних труднощів в учнів; підвищення активності та ініціативності молодших школярів на уроці; розвитку інформаційного мислення школярів, формування їх інформаційно-комунікаційної компетенції; удосконаленню навичок роботи на комп'ютері учнів молодшого шкільного віку.

В процесі освітньої діяльності, для ефективного проведення уроків у початковій школі вчитель створює мультимедійні освітні програми, презентації та проєкти, використовує готові мультимедійні продукти і комп'ютерні навчальні програми, а також Інтернет ресурси для навчальної та позакласної роботи. Інформаційні технології можуть бути використані на всіх навчальних предметах. Використання ІКТ, навчальних програм та ігор на уроці дозволяє зробити процес навчання мобільним, цікавим, продуктивним.

За ступенем навчальної діяльності комп'ютерні завдання можуть бути розділені на такі види:

- навчальні (сприяють набуття нових компетентностей);
- тренувальні (здійснюють закріплюючу і контрольну функції, сприяють практичному відпрацюванню наявних навичок роботи у процесі навчання);
- розвиваючі (сприяють виявленню і розвитку творчих здібностей та навичок притаманних індивідуально кожному учню);
- комбіновані (поєднують у собі різні варіації та співвідношення функцій трьох вищеописаних видів).

Оволодіння комп'ютером у початковій школі вигідно учням. Вони можуть використовувати його як засіб у власній діяльності, а навчання з використанням комп'ютерна не є проблемою для них. Зазвичай, вчитель використовує комп'ютер для демонстрації та під час обговорення нового матеріалу у електронній формі, використовується також при організації навчальних ігор для індивідуального навчання. У процесі роботи, учні використовують комп'ютер для розв'язування навчальних та практичних завдань: виконують прості операції з файлами (створення, збереження, пошук, запуск програми); вироблення вмінь виконувати практичні завдання та творчі роботи в програмах: Word Pad, Microsoft Power Point, Microsoft; запускати найбільш використовувані програми: текстовий і графічний редактор, тренажери, тести; робота з текстами та зображеннями (інформацією), об'єктами; шукати, змінювати, зберігати, використовувати та передавати інформацію та дані, створювати контент, путівники, каталоги, довідники, Інтернет та комп'ютерні невеликі проєкти та презентації.

Отже, використання ІКТ у початковій школі дозволяє модернізувати навчальний процес, підвищувати його ефективність, диференціювати його з урахуванням індивідуальних здібності кожного учня, а також сприяє формуванню цифрової компетентності молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Закон України про концепцію національної програми інформатизації (2016). Відомості Верховної Ради. Редакція від 01.08.2016, підстава 922-19, 9, 89
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ ukrainska-shkola-compressed.pdf/
3. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. URL: http://eidos.ru/news/compet/htm.

НЕДОСЄКА І.Р.,
ЛІБА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ВЧИТЕЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА БАТЬКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Закон «Про освіту», затверджений 05 вересня 2017 року, Закон «Про освіту» надає батькам вибір впливати на навчання власної дитини, на визначення траєкторії її навчання, на організацію навчального процесу у закладі. У батьків з'явилась можливість більш активно брати участь у розробці проектів, стратегії розвитку школи, у виборах її директора, вони мають змогу обирати зручну для себе форму допомоги школі, вчителям, класним керівникам, дитячому колективу, разом з педагогами брати відповідальність за реалізацію поставлених завдань, активно долучатися до змін в освіті.

Значний внесок у дослідження проблеми взаємодії школи і сім'ї у вихованні особистості зробили сучасні педагоги і психологи. Ними вивчались різні аспекти проблеми: особливості виховного потенціалу родинної педагогіки (С. Бабишина, З. Болтарович, М. Стельмахович); підготовка до виконання батьківських та материнських функцій (В. Бойко, Д. Луцик, Г. Чередніченко); формування педагогічної культури сучасних батьків (А. Марушкевич, В. Постовий); психологічні основи сімейного виховання (В. Кравець); основні напрями співпраці сім'ї і школи (Т. Алексєєнко); форми організації роботи з батьками в освітньому закладі (І. Рибальченко); виховна робота сім'ї та школи з важковиховуваними дітьми (В. Татенко, Т. Титаренко, В. Оржеховська); педагогічні проблеми молодої сім'ї (Т. Алексєєнко, В. Постовий); спілкування батьків і вчителів з дітьми (П. Щербань)

Теоретична основа нової української школи базується на засадах педагогіки партнерства, міжнародних практик, кращого досвіду педагогів-новаторів і перш за все великого українського педагога В.О. Сухомлинського, який залишив всім нам власний досвід Павлиської школи партнерства, школи Радості. Цей досвід дозволив збудувати модель нової української школи, визначити місію школи XXI століття.

Основи взаємодії педагогів з батьками сформульовані В. Сухомлинським: «Якомога менше викликів до школи батьків для моральних нотацій дітям, для лякання дітей батьківською «сильною ру-

кою», для попередження про небезпеку, «якщо й далі так буде продовжуватись», - і якомога більше такого спілкування дітей з батьками, що приносить радість матерям і батькам. Усе, що в дитини в голові, душі, у зошиті, щоденнику, - усе це ми повинні розглядати з погляду взаємин дітей і батьків, і зовсім неприпустимо, щоб дитина приносила матері та батьку одні засмучення - це виродливе виховання» [2].

Місія нової української школи - допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Якщо створення Нової української школи - це програма на десятиріччя, яка буде йти поступово, згідно з календарем реформи і Законом «Про освіту», то створення партнерського соціуму - невідкладне завдання сьогодення.

Перед новою українською школою поставлено завдання забезпечити реалізацію головних принципів педагогіки партнерства: - повага до особистості; - доброзичливість і позитивне ставлення; - довіра у відносинах; - діалог-взаємодія-взаємоповага; - розподілене лідерство (про активність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); - принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [3].

Установлення та підтримка педагогічної співдії «діти - батьки - педагоги» повинні вибудовуватися на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправному партнерстві. Знання учителем теоретичних основ організації такої партнерської взаємодії між учителем початкової школи та батьками учнів дозволить йому обрати найбільш ефективні її форми та методи.

Нова українська школа ґрунтується на таких цінностях, як дитинство, радість, особливість, здоров'я, безпека. Вона повинна стати безпечним місцем, без насильства і дискримінації, спрямованим на залученні дітей до активних самостійних дій та творчості. Як будуть будуватися відносини між вчителем, батьками, адміністрацією школи і учнями Нової української школи, яким буде партнерський соціум у закладі - залежить від кожної школи особисто.

Список використаних джерел

1. Навчання батьків у школі: яким йому бути в сучасних умовах? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/10533/1/Навчання%20батьків%20у%20школі.pdf
2. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка // Вибр. тв. у 5 т. – К., 1977. – Т.5.

3. Нова українська школа [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/NEW-SCHOOL.pdf

НЕМЕШ Н.В.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет, Україна

МОТИВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Мотивація навчання молодших школярів – одна з головних умов реалізації навчально-виховного процесу. Вона відіграє важливу роль у становленні особистості, адже без неї неможлива ефективна навчальна діяльність та розвиток здатності і потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але і є рушійною силою удосконалення особистості в цілому. Саме у молодшому шкільному віці закладається основа для подальшого навчання школяра і часто від бажання вчитися у початковій школі залежить і прагнення до навчання у середніх та старших класах [1].

Для формування мотивів навчання потрібна раціональна організація навчально-виховного процесу, при якій школярі виступали б активними учасниками пізнавального процесу. У дітей з'являється внутрішня потреба в навчанні, позитивне ставлення до навчального процесу, якщо вони мають можливість зайняти активну позицію у навчально-пізнавальній діяльності. Для цього потрібно зрозуміло викладати матеріал, вміло організовувати самостійну роботу, показувати практичну значущість навчального матеріалу, добирати цікаві тексти, формувати важливі вміння, вміло поєднувати різні методи, прийоми та способи навчальної роботи, створювати проблемні ситуації, використовувати елементи зацікавленості, вдаватися до гумору, викликати емоції, переживання подій тощо.

У виявленні позитивної мотивації учня відіграє важливу роль оцінювання учня. В початкових класах повинна домінувати поточна оцінка у вигляді вмотивованого оцінного судження, що дає можливість молодшим школярам зрозуміти, як вони впоралися з роботою. Педагогу потрібно висловити свою оцінку так, щоб був стимул і заохочення до праці, бо успіх у навчанні – це джерело вну-

трішніх сил дитини, які потрібні для подолання труднощів у житті і навчанні й бажання вчитися надалі.

Серед видів педагогічних оцінок, які у практиці початкового навчання застосовуються як стимул у навчальній діяльності молодших школярів, виділяються позитивні оцінні судження (погодження, схвалення, заохочення, перспективна оцінка) і негативні судження (зауваження, заперечення, догана); амбівалентні оцінки (самооцінка, допоміжна і невизначена оцінки).

Аргументуючи оцінку, показуючи її об'єктивність, учитель привчає дітей до самоконтролю, самооцінки своїх знань, а також взаємооцінки. Мотивована педагогом оцінка сприймається учнями як справедлива, єдино правильна, що є основою встановлення дружніх взаємин між самими дітьми, з одного боку, і між учителем та школярами – з другого [2].

Для молодших школярів важливу роль відіграє мотивація батьків, їхнє заохочення і стимулювання. Саме вони формують у дітей бажання вчитися і досягати нових успіхів. Школяреві, який не зацікавлений у навчанні, дуже складно отримати знання, успіх і навички та знайти для них застосувати на практиці. Відсутність мотивації до навчання часто призводить до стійкої неуспішності та інтелектуальної пасивності. Учня з перших днів потрібно зацікавити у навчанні – це може бути якась винагорода, або невеликий приз і, звичайно, особлива увага приділяється вірі в школяра, в його здібності. Батьки можуть заохочувати свої дітей за допомогою таких висловів: «Я вірю в тебе, у тебе все вийде, я з тобою!». На сам перед навчання учня залежить від ситуації в сім'ї, вчителя і самого себе.

Формуючи позитивну мотивацію вчитель не лише розвиває інтерес чи відповідальне ставлення молодших школярів до навчання, але й сприяє формуванню бажання досягати високих результатів, почувати себе успішною особистістю. Це в свою чергу сприяє як підвищенню пізнавальної активності учнів, так і формує відповідні якості особистості [3].

Отже, мотивація є дуже важливим і могутнім засобом успішного навчання у початковій школі. У молодшому віці головний зміст мотивації полягає в тому, щоб навчити дитину вчитися, адже це початок становлення мотивації учіння, від якого багато в чому залежить її доля впродовж успішного шкільного життя.

Список використаних джерел

1. Гнатюк О. В. Роль учителя у формуванні мотивації молодших школярів до навчання в інформаційному суспільстві/ Інститут імені Г.С. Костюка//-с.8-11//URL:https://lib.iitta.gov.ua

2. Семців Ю. Формування позитивної мотивації учіння молодших школярів/. Магістерський науковий вісник 2015. №23. с.8-16/. URL:http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13010/1/6Semtsiv.pdf
3. Парфілова С. Л, Лисенко О. С. Психолого-педагогічні підходи до проблеми навчальної мотивації молодших школярів/ . Суми Університет імені А.С.Макаренка .с.9-10. URL:https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/1867/3/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%202014%20%281%29.pdf

НИЧКАЛО С. А.
Інститут проблем виховання НАПН України, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРІОРИТЕТНІСТЬ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ В МИСТЕЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Актуальною проблемою загальноосвітньої школи досі залишається розрив між навчанням і вихованням. Проблема посилюється необхідністю дотримання дистанційного навчання. Як раніше, так і тепер подолання розриву між навчанням і вихованням покладається, головним чином, на мистецькі дисципліни, в яких функції навчання, розвитку й виховання пов'язані між собою та випливають одна з одної. Адже знання і вміння як такі не становлять самоціль викладання мистецтва. Вони – засіб, необхідний для досягнення більш важливої та високої мети: виховання духовно наповненої, всебічно розвиненої, емоційно чутливої особистості, здатної самостійно мислити і творити.

Наведений ряд характеристик можна продовжувати. Вони настільки правильні, звичні, часто повторювані, що зазвичай не викликають у широкого загалу авторів і споживачів наукового контенту спонуки глибше зануритися в їхні сенси і замислитися над їхньою ієрархією. Втім, така ієрархія існує. І саме поняття «духовність», «духовна цінність» є пріоритетними по відношенню до «всебічного розвитку» та ін. У цьому контексті академік І. А. Бех зазначає: «… в науковий і практично-виховний обіг ми вводимо поняття «духовна цінність», надаючи їй найвищого смислу (значущості для особистості). Таким чином, якраз сфера смислів стає метою інноваційного виховного процесу. Відтак, на відміну від всебічно розвиненої особистості пропонується конструкт «духовна особистість» як ідеал розвиненої людини» [1, с. 7].

Становлення в дитини і молодої людини духовних цінностей (любов, добро, людяність, патріотизм, осмислено-позитивне ставлення до світу, людей і до себе, уявлення про щастя, сенс життя та ін.) в ході мистецького навчання і естетичного виховання здійснюється завдяки духовному спілкуванню з тими сенсами, які несуть в собі твори мистецтва. Істинне сприймання художніх цінностей і через них – духовних – завжди має особистісний характер. Їх засвоєння й індивідуальна інтерпретація відбуваються самостійно на основі естетичного переживання, завдяки напруженню емоційно-почуттєвої сфери, без чого неможливе сприймання і творення мистецтва. Саме це напруження є розвивальним імпульсом, поштовхом до осмислення своїх почуттів, таким чином – глибшого розуміння себе, різних явищ життя і власного ставлення до них, тобто – формування системи цінностей і їх усвідомлення. Отже, емоції і почуття, які виникають в учнів у процесі естетичного виховання, невід'ємні від ціннісного компонента самосвідомості.

Естетичне сприймання дійсності, зазвичай неусвідомлене, в педагогічний практиці має використовуватись як інтегральний виховний чинник. «Суттєву роль у педагогіці відіграють естетичні начала, які пронизують усе життя людини, її працю, побут, відносини з людським оточенням. Естетика впливає на людину різноманітно, різнобічно збагачує її духовний світ і удосконалює її діяльність. Вона сприяє формуванню творчих здібностей особи і зміцненню її моральних позицій… Єдність естетичного й морального виховання, а також виховання громадянського і політичного, гармонія Істини, Добра й Краси є не лише очікуваним результатом, але й передумовою ефективного естетичного виховання», – ці слова академіка І.А. Зязюна зберігають неминущу актуальність. [2, с. 11].

Отже, естетичне виховання – важлива умова становлення системи цінностей людини. Воно стимулює до сприймання і оцінювання будь-яких життєвих явищ – не тільки мистецтва – на основі критеріїв, що виробляються в процесі осмислення індивідуальних уподобань, почуттів, думок, переживань.

Щодо естетичних цінностей, Л. С. Михайлова зазначає: «Чим вище місце естетичних цінностей в ієрархії цінностей особистості, тим міцніше їхній вплив на духовний світ людини. Естетичні цінності, усвідомлені й прийняті людиною як домінантні, виконують орієнтаційну функцію в конкретній діяльності (соціальній, політичній, підприємницькій тощо) на прояви прекрасного, піднесеного, героїчного, і таким чином виводять діяльність на якісно новий рівень…» [3, с. 15].

Вплив естетичного потенціалу мистецтва на становлення системи цінностей школярів здійснюється завдяки феномену ціннісного ставлення. Це особистісно забарвлене ставлення суб'єкта до певного об'єкта як до власної життєвої цінності – того, що є для нього особисто важливим. Ціннісне ставлення виявляє себе на рівнях: когнітивному – знання, зацікавленість, інтерес; емоційно-почуттєвому – потяг, захопленість, любов; діяльнісно-поведінковому – вчинки, дії, звички. Усвідомлене ціннісне ставлення – це фактор не тільки естетичного розвитку, а й відповідальної поведінки, готовності до дій, бажання робити світ кращим. Таким чином формується той духовний стрижень, завдяки якому особистість реалізує себе в житті, здатна долати життєві труднощі, протистояти злу на боці Добра.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість у фокусі двох парадигм // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2018 рік / [За ред. І.Д. Беха, Р.В. Малиношевського]. Вип.7. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. С. 7-8.
2. Зязюн І. А. Естетика і етика започатковують людську духовність // Естетичні та етичні основи розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів : бібліогр. покажч. / упоряд. Л. Н.Штома ; наук. консультант і авт. вступ. ст. О. М Отич ; наук. ред. І. А.Зязюн ; бібліогр. ред. Л. Н.Штома. Кіровоград : «Імекс-ЛТД», 2013. С. 11 – 34.
3. Михайлова Л. М. Естетично ціннісний розвиток особистості в навчально-виховному просторі закладу освіти:теорія і практика: наук.- метод. посіб. для керівників шкіл, педагогів, студ. пед. спец. Харків: Видавництво «Точка», 2018. 248 с.

НОС Л.С.,
ШКУМБАТЮК О.Б.
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасний стан міжнародних відносин України, її входження в європейський і світовий простір, нові політичні, соціально-еко-

номічні та культурні реалії вимагають кардинальних змін у сфері навчання іноземних мов, значення яких в нашій країні постійно зростає. Основи оволодіння іноземною мовою закладаються ще в початковій школі. Тому важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, виховати в них позитивне ставлення до предмету, мотивувати необхідність і важливість оволодіння іноземною мовою як унікальним засобом міжкультурного спілкування. Одним із видів мовленнєвої діяльності є діалогічне мовлення. Формування умінь і навичок іншомовного спілкування у здобувачів початкової освіти відбувається разом із процесом їх виховання, навчання та розвитку як особистості.

У сучасній науково-педагогічній літературі є багато визначень діалогічної мови. Так, І. Брецко пояснює діалогічну мову «як процес мовної взаємодії двох або більше учасників спілкування, у якому кожен учасник виступає переважно як слухач і як мовець» [1, с. 39]. За словами С. Бугакової, «це процес мовної взаємодії, що полягає в обміні репліками, які не досягають обсягу монологічних висловлювань» [2]. Щоб змінити раціональні прийоми навчання і розвитку діалогічної мови, необхідно знати психолого-педагогічні особливості цього процесу.

Якщо розглядати психолого-педагогічні аспекти формування та розвитку діалогічного мовлення учнів, то слід зазначити, що вони тісно пов'язані між собою. Навчальна діяльність і спілкування з однолітками відіграють провідну роль у розвитку особистості людини [6, с. 24-26]. Вважаємо, що вчителю важливо організовувати освітній процес з урахуванням психологічних і фізичних особливостей учнів.

Якщо розглядати діалогічне мовлення з педагогічної точки зору, то можна стверджувати, що це «продуктивний вид мовленнєвої діяльності, за допомогою якого (крім аудіювання) забезпечується усне мовленнєве спілкування» [8]. Діалогічне мовлення – форма усного спілкування, за допомогою якої розвивається обмін інформацією, що сприяє розвитку мовлення, встановленню загального контакту та взаєморозуміння, а вплив на співрозмовника проявляється відповідно до комунікативного характеру. [1, с. 41]. Учні повинні вміти розуміти і використовувати мовні вирази в різних ситуаціях, а також самостійно прагнути до знань, постійно вдосконалювати свої знання [7, с. 5].

Виокремимо психолого-педагогічні особливості діалогічного мовлення, які необхідно враховувати у процесі організації діалогічного мовлення учнів початкової школи:

1. Вмотивованість. Діалогічне мовлення завжди мотивоване. Цей мотив включає просту потребу в спілкуванні. Необхідно ство-

рити умови, за яких у школярів виникне бажання і потреба щось сказати, передати свої почуття [2].

2. Цілеспрямованість. Діалогічна мова характеризується цілеспрямованістю. Кожне висловлювання учнів має певну мету, але головною метою діалогічного мовлення є вплив на співрозмовника.

3. Ситуативність. Однією з найважливіших психологічних особливостей діалогічної мови є її ситуативність, яка передбачає мінливий розвиток спілкування – це готовність учнів діяти відповідно до ситуації.

4. Самостійність, тобто кожен учень формує словесні висловлювання з урахуванням власних думок, цілей і мотивів.

5. Активність. У процесі діалогічного мовлення учні виявляють активність. Активність ініціативної мовної поведінки учнів, що забезпечує досягнення мети спілкування [1, с. 41].

6. Темп, який визначає темп мовлення і є індивідуальною характеристикою кожного учня, але впливає на сприйняття мовлення іншими співрозмовниками.

7. Індивідуальність. Діалогічна мова має безпосередній зв'язок із мисленням людини. Кожен учень має свою індивідуальність і неповторну особистість. Усі компоненти особистості сприяють розвитку мовленнєвого процесу.

Варто зазначити, що формування навичок діалогічного мовлення іноземною мовою є складним процесом для учнів початкової школи. Впродовж вивчення англійської розмовної мови вони стикаються з певними труднощами. На основі опрацювання науково-методичних джерел визначимо окремі з них:

- Складність процесу діалогічного мовлення. Складність полягає в тому, що потреба, з одного боку, сприйняти і правильно зрозуміти свого партнера, а з іншого боку, підготувати власні відповіді, є причиною роздвоєння уваги і, таким чином, нездатності вести діалог у нормальному темпі, що також ускладнюється недостатнім знанням мови [3, с. 5].

- Непередбачуваність. Заздалегідь спланувати діалог неможливо, оскільки розмовна поведінка кожного учасника спілкування багато в чому визначається розмовною поведінкою інших партнерів.

- Низька мотивація до діалогічного мовлення іноземною мовою, тобто учні часто не бажають обмінюватися репліками, або тому, що вони не хочуть працювати разом, або тому, що вони не впевнені у своїх власних навичках і знаннях, або не зацікавлені в темі розмови.

- Сором'язливість і страх, оскільки учні соромляться говорити іноземною мовою через страх зробити помилку та бути засудженим.

- Нерозуміння суті мовного завдання та інструкції до його виконання.

- Низький словниковий запас для мовленнєвої взаємодії.

- Нездатність продовжувати тривале спілкування іноземною мовою [4, с. 4; 5, с. 136].

З огляду на окреслену проблематику очевидна складність процесу навчання діалогічного мовлення, його організації та перебігу. На нашу думку, вчителю необхідно шукати вдосконалені підходи, методи і форми роботи з організації педагогічно-пізнавальної діяльності у процесі навчання діалогічного мовлення учнів.

Отже, психолого-педагогічними характеристиками діалогічного мовлення є вмотивованість, цілеспрямованість, ситуативність, самостійність, активність, темп, індивідуальність. У процесі навчання англомовного діалогічного мовлення у здобувачів освіти виникає ряд труднощів: складність процесу діалогічного мовлення, непередбачуваність, низька мотивація, сором'язливість, страх помилитися і бути підданими критиці; нерозуміння суті мовного завдання, низький рівень володіння мовними засобами, щоб вступити в мовленнєву взаємодію; невміння продовжувати тривале спілкування іноземною мовою.

Список використаних джерел

1. Брецко І. І. Діалогічне мовлення - основа для розвитку здібностей міжособистісного спілкування // International scientific journal. 2016. No 1(1). С. 39–42.
2. Бугакова С. Особливості діалогічного мовлення та його функції. URL: http://methodportal. net/node1699 (дата звернення 10.09.2022)
3. Колодязна В. В. Навчання діалогічного мовлення на уроках англійської мови за комунікативною методикою // Англійська мова та література. 2004. No 5. С. 4–9.
4. Короненко Г. А. Розвиток навичок діалогічного мовлення на уроках англійської мови // Англійська мова та література. 2009. No25. С.2–6.
5. Костюченко К. Особливості навчання діалогічного мовлення на заняттях з англійської мови // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2015. No135. С. 135–139
6. Наконечна А. О. Особливості навчання діалогічного мовлення при вивченні англійської мови // Збірник наукових праць національної академії державної прикордонної служби України серія: педагогічні науки. 2015. No2. С. 175–189.
7. Черниш В. В. Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні // Іноземні мови. 2011. No3. С. 15–22.
8. Robin A. Dialogical Teaching URL: https://robinalexander.org.uk/dialogic-teaching/ (date of access: 10.09.2022).

ОГІЄНКО О.І.
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

У суспільстві XXI століття освіта розглядається як джерело соціального, економічного, політичного та культурного розвитку. Тому особлива увага приділяється професійній підготовки вчителя, пошуку оптимальних шляхів щодо її структури, змісту, технологій відповідно до процесів глобалізації, інтеграції, цифровізації. На думку професора В. Андрущенка, саме на вчителя покладаються найбільші надії, оскільки він формує шкалу цінностей, яка сприяє й забезпечує єдність людини й суспільства, людини й держави, людини й людини в єдиному європейському просторі. Учитель вирощує суб'єкта нинішніх і майбутніх об'єднавчих процесів, виховує здатність жити та працювати в умовах полікультурної взаємодії народів європейського простору, співрозмірність суджень і дій, толерантність і громадянську солідарність [1, 58]. Це вимагає підготовки вчителя нової формації, готового до реалізації прав людини, демократичних свобод і міжкультурного взаєморозуміння. У документах провідних міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ОЕСР, Ради Європи, Європейської Комісії тощо) учитель XXI століття визнається носієм суспільних змін. З огляду на важливість рекомендацій ЮНЕСКО щодо суспільно-політичного ставлення до вчительства зазначимо, що в документах, пов'язаних із програмою ЮНЕСКО «Освіта для всіх», наголошується, що педагогічна діяльність має значення для всього суспільства і вимагає від учителів глибоких знань та особливої майстерності, набутих і підтримуваних у результаті систематичної й безперервної освіти. Вона зобов'язує також мати почуття особистої й колективної відповідальності за освіту школярів і за забезпечення їм найбільш сприятливих умов у навчальних закладах. На потребу професійної підготовки майбутніх учителів з урахуванням процесів глобалізації та інтеграції, міжнародного вектору указують нормативно-правові документи України.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що різноманітність, яка є найхарактернішою рисою систем педагогічної освіти розви-

нутих країн світу, зумовлюється історичним часом, національними особливостями й соціальними умовами розвитку країн. Проте загальним для систем педагогічної освіти є зумовленість її розвитку вимогами до підготовки вчителів із боку держави та суспільства і залежністю від світових тенденцій розвитку освіти. Послідкуємо цей взаємозв'язок на прикладі США і Канади. Так, у 70-х рр. ХХ століття різко зросла потреба в розширенні системи освіти, що зумовлювалося науково-технічним прогресом. Ці часи називають «революцією очікувань, які постійно зростають», періодом «освітнього буму» [2]. Зрозуміло, що це потребувало різкого збільшення кількості учителів, при цьому не приділялося відповідної уваги якості їх підготовки. Результати такої ситуації стали зрозумілими пізніше, коли молоді вчителі мали труднощі у вирішенні складних проблем. У 80-х роках прийшло розуміння того, що освіта є важливим фактором, що визначає економічне зростання країни, її конкурентоспроможність, дає можливість людині впевнено почуватися на ринку праці. Водночас гостро постала проблема якості підготовки школярів у розвинених країнах світу та, зумовлена нею, проблема «ізгоїв системи освіти» [3]. Тому, саме в ці роки розпочинаються реформи педагогічної освіти. Наприклад, у США, «пусковим механізмом» стала доповідь «Нація в небезпеці» (1983 р.), яка активізувала початок створення національних стандартів педагогічної освіти. Можна вважати досить логічним і те, що проблеми якості підготовки педагогів у 70-х роках, низька якість знань школярів у 80-х роках, а також глобальні міграції привели до появи проблеми грамотності населення у 90- ті роки. Усвідомлення цієї проблеми дозволило спрямувати реформаторські зусилля на підвищення якості підготовки майбутніх учителів, зокрема в США, підвищення якості педагогічної освіти пов'язували з використанням інноваційних технологій навчання, які здатні сприяти неперервному розвиткові педагога, його професійному й особистісному зростанню [4]. Початок ХХІ століття характеризується інтернаціональною уніфікацією систем, структур та змісту педагогічної освіти, створенням єдиного європейського, а в майбутнього, світового освітнього простору. Це сприяє розробці шляхів узгодженості та гармонізації систем педагогічної освіти. Порівняємо системи професійної підготовки вчителів у США та Канаді. У Стратегічному плані Департаменту освіти США зазначено, що «освітня реформа нічого не варта, якщо вона не бере до уваги потреби освітян. Учителі не є об'єктами освітньої реформи, вони – її авангард» (US Department of Education, 2001).

До наскрізних тенденцій професійної підготовки вчителя у розвинутих країн світу відносимо її зумовленість такими чинниками,

як: глобалізація, інтеграція, цифровізація, інтернаціоналізація, потреба у фахівцях високого професійного рівня для різних галузей економіки, необхідність підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, сучасні міжнародні ідеї професіоналізації, гуманізації, інтеграції та універсалізації; гармонізація систем педагогічної освіти з урахуванням національних надбань та традицій.

Список використаних джерел

1. Андрущенко, В. П. (2015). Модернізація педагогічної освіти в контексті викликів XXI століття. Європейські педагогічні студії, 5-6, 54-63.
2. Grossman, P. (2008). Responding to our critics: From crisis to opportunity in research on teacher education. Journal of Teacher Education, 59 (1), 10-23.
3. Мукан, Н. В. (2011). Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл Великої Британії, Канади, США. Львів: Вид-во. Львівської політехніки.
4. Feistritzer, C. E. (2019). The making of a teacher: A report on teacher preparation in the U.S. Washington, DC: National Center for Education Information.

ПАВКО А.І.
Науково-дослідний інститут українознавства МОН України, Україна

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПРИНЦИПИ, КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ, ЗОВНІШНІ ВИКЛИКИ

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (від 1. 07. 2014 р.) вища освіта являє собою сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти [1, с. 7]. Метою вищою освіти є здобуття особою високого рівня наукових (творчих, мистецьких) і універсальних професійних компетентностей, які необхідні для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

Враховуючи точку зору експертів, а також стратегічні завдання вищої освіти в сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві, можна запропонувати визначення місії вищої освіти України.

Насамперед, зазначимо, що місія вищої освіти України пов'язана із забезпеченням сталого інноваційного розвитку України через підготовку висококваліфікованих фахівців, створенням та поширенням знань, формуванням інтелектуального, соціального та духовно-культурного капіталу суспільства, підготовленого до викликів майбутнього. З урахуванням стратегії розвитку вищої освіти, місії вищої освіти в суспільстві й економіці країни, очікуванні майбутніх результатів, глобальних викликів, які виникли в сучасних умовах, зокрема, в умовах російсько-української війни, перед світовою економікою, візія вищої освіти України може бути сформульована наступним чином:

Візія вищої освіти України в якості образу її майбутнього, це конкурентоспроможна, динамічна система різноманітних закладів вищої освіти, яка завдяки співпраці з науковими установами та підприємницьким сектором має формувати фаховий та науково-освітній потенціал нації на засадах безперервного професійного та особистісного розвитку, бути орієнтованою на найвищі досягнення та практики, інтегрованою у світовий освітній та дослідницький простір [2, с. 35].

Для ідентифікації проблем розвитку вищої освіти в Україні важливим є сутнісне розуміння принципів побудови її системи. Зазначимо в цьому зв'язку, що принципи освіти – це вихідні теоретичні положення, на яких ґрунтується діяльність усієї системи освіти в Україні. До пріоритетних принципів розвитку вищої освіти в Україні, які визначатимуть у майбутньому концептуальну модель вищої освіти, слід віднести такі, як: 1) університетська автономія, та інституційна спроможність закладів вищої освіти (ЗВО); 2) прозорість і відкритість управління; 3) доцільність; 4) партнерство; 5) академічна доброчесність; 6) академічна свобода; 7) професіоналізм; 8) орієнтація на найвищі наукові досягнення; 9) орієнтація на досягнення найвищої якості освіти; 10) доступність, рівність, неупередженість та ін. [2, с. 36]

В Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, розробленій і опублікованій вченими НАПН України в 2021 році, зазначено, що в умовах прискорення суспільного прогресу на інноваційній основі сучасна фахова передвища й вища освіта є визначальними чинниками конкурентоспроможності України, її незалежності і суверенітету, самодостатності. Досягнення цього потребує високоінтелектуального, компетентнісного і кваліфікованого людського капіталу [3, с. 82]. Серед переваг вищої освіти України, які є фундаментальною основою розвитку та забезпечення її конкурентоздатності на світовому ринку освітніх послуг, слід вказати,

насамперед, на такі з них, як нормативно-правове забезпечення вітчизняної вищої освіти, наближене до європейського простору вищої освіти (ЄПВО).

Необхідно зазначити, що нормативно-правове поле системи вищої освіти визначається Конституцією України. Натомість завдання розвитку законодавства окреслені Національною доктриною розвитку освіти (від 17.04.2002 р.), яка визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрямки розвитку освіти до 2025 р. Міжнародно-правовий контекст законодавства у сфері освіти визначається умовами Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, іншими країнами про співробітництво в галузі вищої освіти, що передбачає, зокрема, реформування та модернізацію системи вищої освіти; сприяння зближенню у сфері вищої освіти, яке відбувається в рамках Болонського процесу; розширення можливостей вищих навчальних закладів; активізацію мобільності студентів та викладачів; спрощення доступу до отримання вищої освіти.

Важливим етапом на шляху європейської інтеграції вищої освіти України в контексті Болонського процесу стала Конференція міністрів, відповідальних за освіту, яка відбулася в травні 2018 року в Парижі. На ній, зокрема, було прийняту Паризьку декларацію та Звіт про імплементацію Болонського процесу. Варто звернути увагу на те, що в Паризькій декларації виокремлено такі основні цінності європейського простору вищої освіти: 1) академічна свобода; 2) академічна доброчесність; 3) інституційна автономія; 4) участь студентів і викладачів у врядуванні вищої освіти; 5) громадська відповідальність за стан системи вищої освіти [4, с. 5].

Відповідно до названої конкурентної переваги вищої освіти та з урахуванням стратегічного напрямку інтеграції України до ЄПВО у 2015 р. було запроваджено новий перелік спеціальностей, який має сприяти академічній мобільності викладачів і студентів та визнанню дипломів українських закладів вищої освіти (ЗВО). Вкажемо й на те, що Міністерством освіти і науки України затверджено 142 стандарти вищої освіти (97 стандартів освітнього рівня бакалавра, 45 – магістра), що базуються на компетентністному підході, і відповідають певною мірою філософії визначення кваліфікаційних вимог до фахівців, покладеної в основу Болонського процесу та міжнародного проєкту європейської комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» [2, с. 6].

Наступною конкурентною перевагою є довготривале збереження в Україні привабливості вищої освіти та стабільного попиту на неї з боку молоді.

В Україні, як впливовій і перспективній за потенційними та реальними можливостями державі зі значною кількістю населення (понад 40 млн. осіб), рівень охоплення вищою освітою серед громадян є досить значним і за статистичними даними складає 82,7%. За цим показником Україна у Глобальному інноваційному індексі 2020 р. посіла 14-те місце у світі серед 131 країни.

Для порівняння вкажемо на те, що рівень охоплення вищою освітою населення в провідних європейських державах має, наприклад, такі показники: Німеччина – 70,2 % (28 місце); Польща – 67,8 % (34-те місце), Велика Британія – 60% (46 місце) [2, с. 8].

Третьою конкурентною перевагою є посилення тенденції до гендерного паритету у сфері вищої освіти. Достатньо сказати, що питома вага працюючих жінок із вищою освітою та науковими ступенями в загальній чисельності зайнятих в Україні є однією з найбільших у світі – 30,4 % (3-тє місце). В інших європейських країнах цей показник є значно меншим. Так, наприклад, у Великій Британії він складає 23,4 % (16-те місце), Польщі 21,1 % (25-те місце), Німеччині – 13,6 % (51-е місце).

Ще однією з конкурентних переваг вищої освіти України є високий рівень якісного складу викладачів ЗВО. За офіційними даними, у 2018 р. серед загальної кількості викладачів університетів, академій, інститутів 48,7 % складали кандидати наук, 11,6 % – доктори наук. Серед викладачів коледжів, технікумів, училищ питома вага кандидатів, докторів наук і професорів є набагато меншою, що пояснюється практичною спрямованістю навчання (5,9 % у сукупності) [4, с. 8].

Важливою конкурентною перевагою є наявність розвиненої мережі закладів вищої освіти. Зауважимо також, що сфера вищої освіти України зберігає потужний університетський потенціал. Так, за даними Міжнародної Асоціації Університетів у світі налічується близько 18400 університетів. При цьому в Україні мережа університетів – одна з найбільш щільних: на 1 млн. населення припадає 6,7 університетів та 8 коледжів, технікумів і училищ. У Німеччині та Великій Британії ця мережа менша за охопленням (4.3 та 3,7 університетів відповідно). Слід звернути увагу на те, що в Україні кількість університетів, академій та інститутів державної форми власності в 2018 р. становила 209 закладів освіти, або 74,4 %, тобто головним провайдером вищої освіти залишається держава. З точки зору порівняльного аналізу, у Німеччині, наприклад, нараховується 66 % університетів державної форми власності, натомість, у Великій Британії – лише 21,8 %. Запровадження в Україні ринкових відносин в усіх сферах життєдіяльності суспільства, зокрема, і у царині освіти, викликало появу поряд із державними приватних

вищих навчальних закладів. Станом на 2019 р. в Україні нараховувалось 115 приватних ЗВО. Проте в сукупності приватні та корпоративні ЗВО складають лише 18,6 % від усіх вищих навчальних закладів в Україні [2, с. 9].

Розвиток інфраструктури вищої освіти України переконливо демонструє наявність двох основних суперечливих тенденцій її розвитку, які, проте, знаходяться в тісному взаємозв'язку між собою. З одного боку, це стрімке зниження кількості технікумів, коледжів та училищ, які здійснювали підготовку фахівців технічного спрямування, а з іншого, – зростання чисельності університетів, академій та інститутів, навчання в яких орієнтовано на більш ґрунтовну підготовку. Остання з тенденцій стала закономірним наслідком змін у структурі економіки країни, переходу до масової вищої освіти. Організаційно-структурна та інституційна розвиненість, розгалуженість мережі вищих навчальних закладів України створюють можливість охоплення значної частини населення країни вищою освітою з подальшим просуванням освіти протягом усього життя та перекваліфікації фахівців.

Отже, динамічні зміни і процеси, які відбуваються в українському суспільстві, технологіях, знаннях, вимагатимуть у майбутньому від фахівців здатності до адаптації, опанування нових навичок, професій, креативності їхніх ідей. У структурах освітніх програм майбутнього, трендом яких має бути міждисциплінарність, найбільш актуальним є набуття таких універсальних компетентностей як вміння і прагнення до постійного навчання, поглиблення власних знань, систематизації інформації, швидкого опановування нових технологій, здатності до критичного мислення та креативного підходу до виконання освітніх завдань. Особливої ваги набувають також навички системного мислення, програмування, міжгалузевої комунікації, уміння ефективно працювати в умовах невизначеності, мінливості світу, мультикультурність і володіння декількома мовами, мультифункціональність.

Висока складність творчих завдань майбутнього потребує від фахівців уміння психологічно сконцентруватися, оперувати власними емоціями, підтримувати розумову та фізичну працездатність, а ще – стійкості та самоорганізації. В основі ж концептуальної моделі вищої освіти України має бути покладений кібернетичний принцип необхідного розмаїття.

Оскільки середовище функціонування системи вищої освіти постійно ускладнюється, модернізується, оновлюється, то система в цьому випадку має включати в себе найрізноманітніші і найпривабливіші в інтелектуальному сенсі структурні елементи.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2020. 71 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І.Луговий(заст. голови),О.М.Топузов (заст. голови)]; зазаг.ред. В.Г.Кременя. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.
4. Павко А.І. Між Болонью і Парижем. Освіта. 2019. 17-24 липня. С. 4-5.

ПАВЛИК М.А.
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ», Україна

РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В Концепції НУШ зазначено, що метою сучасної освіти доцільно визначати підготовку людини, здатної жити в надзвичайно глобалізованому світі, сприймати його змінність як суттєву складову власного способу життя. Динамічність та трансформаційні процеси обумовлюють введення дитини в дуже складну систему суспільних відносин, потребують від неї здатності до нестандартних і швидких рішень. Перетворення сучасної цивілізації в інформаційне суспільство актуалізує, перш за все, проблему формування інформаційної компетентності здобувача освіти. Як показує практика, інформаційна компетентність школярів формується на уроках та в позаурочній діяльності. Це спонукає сучасних вчителів початкових класів створювати освітнє середовище з використанням ефективних інформаційних технологій.

Увага зарубіжних та вітчизняних педагогів зосереджується сьогодні на розкритті теоретичних і практичних аспектів використання у освітньому середовищі інформаційних технологій. Цінними для нашого дослідження є праці М. Жалдака, В. Лапінського, М. Кадемії, О. Гудирева, М. Галущак, В. Кухаренко, Г. Науменка, С. Ракова, М. Си-

дорова та ін. Заслуговують на увагу доробки вчених, які присвячені можливостям електронного підручника (В. Заболотний, Р. Тичук, Н. Соломчак, А. Чортополох та ін.); Інтернету (М. Купріянов, О. Околєлов та ін.); комп'ютерних презентацій (А. Коломієць та ін.) тощо. Проблема використання ігрових технологій на уроках інформатики висвітлюється у працях І. Лапшиної, В. Мішкурової [3;4]. У науковій літературі термін «інформаційні технології» визначається як сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі та подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами.

Варто зазначити, що компетентнісний підхід у освітньому середовищі початкової школи передбачає зміщення акцентів із засвоєння визначених державними стандартами знань, умінь і навичок на формування здатності практично діяти, приймати ефективні рішення, шукати потрібну інформацію, організовувати, опрацьовувати, аналізувати й оцінювати її, створювати й передавати дані відповідно до власних потреб, а також формування у здобувачів освіти навичок безперервної самоосвіти та рефлексії. Такий підхід забезпечить молодшим школярам успішне навчання протягом усього життя, дасть змогу підготуватися до майбутньої професійної діяльності, жити й працювати в інформаційному суспільстві.

У психолого-педагогічній літературі з проблеми дослідження знаходимо, що інформаційна компетентність є сукупністю трьох компонентів:

- інформаційна компонента (здатність до ефективної роботи з інформацією у всіх формах її подання);
- комп'ютерна або комп'ютерно-технологічна компонента (що визначає вміння та навички щодо роботи з сучасними комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням);
- компонента застосовності (яка визначає здатність застосовувати сучасні засоби інформацій них та комп'ютерних технологій для роботи з інформацією та розв'язання різноманітних задач).

Одним із засобів, що сприяє формуванню позитивної внутрішньої мотивації учнів до оволодіння новими знаннями та вміннями, формуванню їх інформаційної компетентності, є використання у освітньому процесі початкової школи дидактичних ігор. Сучасна педагогіка вбачає цінності гри як педагогічного методу перш за все у комплексі з іншими методами впливу, пов'язує її з управлінням з боку вчителя. Як показує практика, на уроках математичної освітньої галузі доцільно використовувати не тільки ігри, а й ігрові си-

туації, які мають позитивні аспекти впливу на учнів. До прикладу: «Математичний космодром», «Впіймай яблуко», «Кіт-риболов», «Розібрані малюнки», «Поштовий голуб України», «Skratch», графічний редактор «Tux Paint». Вони сприяють розвитку спостережливості у дітей, вчать порівнювати, аналізувати, робити висновки, узагальнення. Завдяки ігровим формам на уроках вчитель дає змогу дитині відчути успіх, повірити в свої сили.

Таким чином, використання ігрових технологій в освітньому процесі привчає молодших школярів жити в цікавому інформаційному середовищі, сприяє залученню їх до інформаційної культури, розвиває логічне мислення, формує інформаційну компетентність. Ігрові технології на уроках математичної освітньої галузі не тільки полегшують доступ до інформації і відкривають можливості варіативності навчальної діяльності, її індивідуалізації та диференціації, але і дозволяють по-новому організувати взаємодію всіх суб'єктів навчання, побудувати освітню систему, в якій молодший школяр був би активним і рівноправним учасником освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Барановська О. Інформаційні компетентності випускника школи XXI століття / О.Барановська // Завуч. – 2015. – № 4. – С. 27 – 29.
2. Булгакова М. Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках математики / М. Булгакова // «Навчальні технології», – 2014. – №3. – С.3 – 6.
3. Лапшина І. Впровадження компетентнісного підходу на уроках інформатики / І. Лапшина // Інформатика. – 2018. – № 3. – С. 3 – 7.
4. Мішкурова В. Використання гри для активізації навчально-виховного процесу: [навч. посібник] / В. Мішкурова // – К.: Наук. світ, 2011. – 270 с.

ПАЗЮРА Н.В.

Національний авіаційний університет, Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В СХІДНО-АЗІЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Східно-Азійський регіон вирізняється різноманітністю економічних, соціальних, політичних систем, культурних традицій та цінностей, лінгвістичним середовищем. Ця диверсифікація відо-

бражена в структурі та організації вищої освіти в регіоні та національних підходах до забезпечення якості. Тому, важливим є визнання значної диверсифікації у механізмах забезпечення якості освіти та створення основи для запровадження узгодженої рамки для гармонізації різноманітних підходів в різних країнах.

Звітність менеджменту та якість навчання у закладах вищої освіти підтримується за допомогою механізмів забезпечення якості освіти. Це потребує ефективного інструментарію вимірювання якості навчальних програм та компетенцій випускників цих програм. Дж. Бреннан (J. Brennan, 1999) визначає 7 цілей забезпечення якості вищої освіти: 1. забезпечення звітності перед публічними фондами; 2. поліпшення якості освітніх послуг; 3. стимулювання конкуренції між закладами освіти; 4. верифікація якості новостворених закладів; 5. надання інституційного статусу; 6. перерозподіл керівництва між державою та закладами; 7. фасилітація порівняння на міжнародному рівні, тобто взаємозарахування дипломів закладів вищої освіти.

Основними функціями агенцій забезпечення якості освіти в Азійських країнах є оцінювання та акредитація програм, регулювання та імплементація цілей навчальних закладів. Ці агенції перевіряють стандарти, якість підготовки студентів, проводять оцінювання. Підходи до перевірки та оцінювання варіюються в різних країнах. Зовнішні системи оцінювання якості (external QA systems) здійснюють вивчення та оцінювання програм, проводять аудит та акредитацію. До зовнішніх систем забезпечення якості відносять зовнішньої інституції, можливо агенції забезпечення якості, яка оцінює діяльність закладу або його програми навчання для визначення їх відповідності визначеним стандартам. Зовнішнє оцінювання якості зосереджує увагу головним чином на акредитаційному процесі, намагаючись досягти звітності та забезпечити належну діяльність.

Внутрішня система забезпечення якості освіти (Internal QA system), відповідно до визначення ЮНЕСКО (2013), означає певну політику закладу та механізми забезпечення виконання його мети і стандартів вищої освіти. Внутрішня система забезпечення якості зосереджена на поліпшенні якості викладання та навчання, у той час як зовнішня фокусує увагу на звітності перед стейкголдерами та суспільством щодо якості навчання. Внутрішня означає оцінювання діяльності тих і тими, хто працює у закладі, у той час як зовнішнє оцінювання здійснюється державою, агенціями або стейгхолдерами (Koul, 2006).

Для забезпечення звітності та соціальної відповідальності у закладах вищої освіти, агенції забезпечення якості мають бути

прозорими в своїх діях. Суспільство має знати як визначаються результати навчання в тих або інших закладах вищої освіти, як реалізуються освітні можливості, як здійснюється працевлаштування випускників та процедури оцінювання. В Східно-азійських країнах така політика отримала назву «динамічних концепцій» (dynamic concepts) у процесі забезпечення якості вищої освіти, що означає інтеграцію звітності, покращень, прозорості, автономності в діяльності ЗВО.

Крім того, з метою поліпшення якості освіти (дистанційної в тому ж рахунку) часто застосовується академічний аудит, який сфокусований на процесах, що забезпечують якість освіти у вищому навчальному закладі. Зазвичай, документи, які необхідно подати для академічного аудиту включають звіт критичного само аналізу діяльності закладу та зовнішню рецензію, яка видається рецензентом після відвідування закладу. Наступним етапом є моніторинг. У процесі академічного моніторингу враховуються індикатори діяльності, які розробляються на інституційному рівні або національні стандартні індикатори за якими оцінюється заклад. Для Азійських закладів дистанційної освіти, таких країн як Китай, Гонконг, Японія, Корея, Малайзія, Шрі-Ланка, Сінгапур регуляторні органи проводять періодичний академічний аудит. Система забезпечення якості освіти фокусує увагу на верифікації якості щойно створених закладів та стимулюванні конкуренції між закладами освіти.

З метою забезпечення більшої конкуренції також запроваджена система фінансування на основі результатів акредитації (performance-based funding). В Індонезії, Шрі-Ланці, Кореї результати акредитації або академічного аудиту впливають на рішення щодо фінансування ЗВО.

В деяких країнах інформація щодо результатів аудиту відкрита для широкого загалу. Звіт про результати роботи закладу надається уряду та (або) керівництву агенцій забезпечення якості освіти. В Таких країнах як Китай, Індонезія, Японія, Філіппіни відкритою є інформація лише про кінцеві результати акредитації, або аудиту, або вона доступна лише керівництву системи забезпечення якості освіти, або лише в межах закладу.

В Сінгапурі та Гонконгу була запроваджена само-акредитація, там спостерігається перерозподіл повноважень між закладами вищої освіти та Міністерствами освіти.

Прийняття низки узгоджених принципів забезпечення якості вищої освіти в Східно-Азійському регіоні свідчить про намір розвивати національні системи відповідно до міжнародних стандартів. Зазначені принципи передбачають: регіональне врегулювання

питань забезпечення якості освіти; визначення критеріїв забезпечення якості; фасілітація регіональної та академічної мобільності студентів; запровадження взаємодовіри, впевненості, розуміння систем вищої освіти країн Східно-Азійського регіону; підвищення прозорості та покращення звітності закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Brennan, J. (1999). Evaluation of higher education in Europe. In M. Henkel & B. Little (Eds.), Changing relationships between higher education and the state. London: Jessica Kingsley.
2. Koul, B. (2006). Epilogue: Towards a culture of quality in open distance learning: Present possibilities. In B. N. Koul & A. Kanwar (Eds.), *Perspectives on distance education: Towards a culture of quality* (pp. 177–187). Vancouver: The Commonwealth of Learning.

ПАЩЕНКО І. М.
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

АРТ-ТЕРАПІЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Модернізація системи освіти в Україні пов'язана зі змінами у змісті організації шкільного інклюзивного навчання де звертається увага на психічний та фізичний стан здоров'я учнів, усунення перевантажень, стимулювання їх досягнень у різних сферах діяльності та забезпечення соціально-педагогічного захисту. Позитивним моментом у системі освіти є створення рівного доступу до якісної освіти, уможливлення здійснення вибору навчального закладу та навчальної програми відповідно до особливостей дитини. Наразі кожна людина має можливості для реалізації своїх освітніх інтересів та розвитку здібностей, у тому числі мистецького спрямування.

Завдяки впровадженню інклюзивної освіти багато з тих, хто раніше був обмежений у своїх можливостях отримувати різні освітні послуги, став повноцінним учасником освітнього процесу та зміг навчатися як у закладі загальної середньої освіти, так і в закладах позашкільної та мистецької освіти. Вважається, що офіційно термін «інклюзивна освіта» був зафіксований Саламанською декларацією про принципи, політику та практичну

діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами [4], відповідно до якої кожна дитина, що володіє унікальними особливостями, інтересами, здібностями та навчальними потребами, має право на освіту і повинна мати можливість отримувати й підтримувати прийнятний рівень знань.

Надзвичайно важливим аспектом упровадження інклюзивного навчання в Україні є інклюзія в системі мистецької освіти як елемента спеціалізованої освіти. Саме мистецька школа за допомогою кваліфікованих спеціалістів повинна включати в мету навчання та розвитку виконування реабілітаційних завдань для дітей з порушеннями розвитку та поведінки, застосовуючи арт-терапію, музикотерапію (музичну, вокальну), танцювальну терапію, фольклоротерапію, лялькотерапію, казкотерапію тощо. Мета арт-терапії полягає в гармонізації розвитку особистості через розвиток здатності самовираження і самопізнання, адже заняття мистецтвом сприяють сенсорному розвитку, диференціації сприймання, повільної уваги та мовлення дітей [3].

Більшість спеціалістів в арт-терапію включають музикотерапію, як один із найдавніших архаїчних видів творчості що надзвичайно багатий за силою впливу. Термін «музикотерапія» має греко-латинське походження і в перекладі означає «лікування музикою».

Музикотерапія – різновид арттерапії. Вона супроводжує, впливає і формує особистість дитини все життя, сприяє взаєморозумінню людей, пробуджує і підтримує в них почуття спорідненості... Музична терапія – природна форма корекції емоційних станів особистості, якою люди користуються для зняття накопиченого психічного напруження, для заспокоєння та зосередження. У свою чергу «емоційний стан» є узагальненим поняттям, що включає в себе різний спектр емоцій, емоційних переживань в результаті реагування особистості на зовнішні і внутрішні подразники. Емоційні стани (настрій, стреси, афекти, пристрасть та ін.) людини обумовлені соціальними умовами існування і мають особистісний характер [2].

Численні методики музикотерапії передбачають як цілісне і ізольоване використання музичного мистецтва в якості головного чинника впливу (прослуховування музичних творів, індивідуальне та групове музикування), так і доповненням музичним супроводом інших корекційних прийомів для посилення їх впливу і підвищення ефективності.

Залежно від активності учнів, ступеня їх участі у музикотерапевтичному процесі К. Швабе визначив, що музикотерапія може бути активною (інструментальна імпровізація, терапія співом,

рухова імпровізація під музику та ін.) і рецептивною. Рецептивна музикотерапія існує в комунікативній, реактивній та регулятивній формах. Розглянемо детальніше кожну з цих форм:

- комунікативна форма – являє собою спільне прослуховування музичних творів що спрямоване на підтримку взаємних контактів, взаєморозуміння і довіри;

- реактивна – спрямована на досягнення катарсису;

- регулятивна форма – сприяє зниженню нервово-психічного напруження [1].

Варіантом активної музикотерапії може бути вокально-хоровий спів (вокалотерапія), який під час індивідуального або групового виконання впливає на процеси групової динаміки, регулюючи міру приєднання і відкритості. Під час співу (вокалотерапії) особливо активно розвиваються пізнавальна діяльність та емоційна чуйність. Виконання пісні дозволяє особистості не лише виразити свої почуття, але й викликати в інших розуміння і співчуття.

Щодо емоційної значущості окремих елементів музики вченими визначено, що мінорні тональності виявляють депресивний ефект, швидкі пульсуючі ритми діють збудливо і викликають негативні емоції, м'які ритми заспокоюють, дисонанси збуджують, консонанси мають заспокійливий характер.

Музикотерапія використовує музичне мистецтво таким чином, що музичний супровід не лише забезпечує цілющу атмосферу або особливий терапевтичний клімат, а й виступає головним інструментом для створення необхідних змін у внутрішньому стані людини.

Список використаних джерел

1. Антонова-Турченко О. Г., Дробот Л. С. Музична психотерапія: посібник-хрестоматія. Київ: ІЗИН, 1997. 260 с.
2. Демчук Т. Поняття музикотерапії та особливості її використання у педагогічній роботі з учнями дитячої музичної школи // Молодь і ринок, 2013, 2(97), С. 158-161.
3. Кошель А. П., Кульбако Н. П. Використання елементів арт-терапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти: навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів, вихователів закладів дошкільної освіти та батьків дітей дошкільного віку. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2020. С.65.
4. Саламанська декларація: про принципи, політику і практичну діяльність в сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, 1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text (дата звернення: 20.10.2022)

ПЕЛЕНІЄНЕ А.
Комунальний заклад Утенський коледж, Литва

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ У ЛИТВІ

Литовська Республіка вже багато років створює необхідні умови для інтеграції українських здобувачів освіти в простір Європейського Союзу. Нині, в умовах війни в Україні, литовське суспільство та різноманітні державні, приватні, громадські та бізнесові організації активно допомагають усім, хто приїхав сюди в пошуках безпеки. За офіційними даними, близько 300 українських студентів безкоштовно продовжили навчання у вищих навчальних закладах Литви, де вони отримують стипендії. Студенти з України отримали доступ до ресурсів бібліотеки, Інтернету, настільних та інтерактивних ігор (МОН України). Вони стали активними учасниками екскурсій, виставок та інших освітніх і культурних проектів і заходів.

Цього року державна вища школа Utena College разом із фінансуванням Фонду підтримки освітнього обміну реалізує освітній проєкт для студентів, викладачів або академічного персоналу, працівників системи освіти, які приїхали до Литовської Республіки через військові дії Російської Федерації в Україні. Особливістю проєкту є те, що в його межах організовуються курси з вивчення литовської мови та культури. Їх тривалість становить 180 годин, розподілених протягом 3,5 місяців. Протягом цього часу учасники курсу матимуть можливість ознайомитися з особливостями литовської мови, набути навичок литовського письма, читання, аудіювання та говоріння на рівні А1, а також оволодіти лексичними конструкціями, які стануть у нагоді їм у повсякденному житті.

Під час освітніх заходів культурної програми вони мають можливість ознайомитися з історичними етапами розвитку, литовською символікою, етнокультурою, найважливішими святами та традиціями країни.

Для реєстрації на курс учасники подали мотиваційний лист, у якому пояснили, чим курси литовської мови та культури будуть корисними для їх подальшої кар'єри та особистого розвитку.

Перше знайомство з історією та культурою Литви відбулося в міських музеях та виставкових залах. Зокрема, вони відвідали Утенський краєзнавчий музей, Музей кераміки В. Валюшіса, Центр традиційних ремесел «Свірнас». міську бібліотеку та ін.

Організовані пізнавальні екскурсії містами Вільнюс та Каунас допомогли учасникам проекту заглибитися в культурно-історичну спадщину, де вони мали можливість познайомитися з пам'ятками архітектури та національними традиціями Литви. Так, учасники курсів литовської мови та культури під час поїздки до Вільнюса ознайомилися з матеріалами спадщини ЮНЕСКО. Цікавою та змістовною стала екскурсія історичним центром Вільнюса, прогулянка вулицями старого міста та відвідування Досвітньої брами, церкви Єдиної (Святої Трійці), Палацу панів. Вони розкрили яскраві сторінки історії Литви, розширили уявлення про литовські традиції та побут, стосунки з іншими народами. Під час освітнього туру в Каунасі йшлося не лише про минуле міста як колишньої тимчасової столиці Литви у міжвоєнний період, а й про ідею свободи як невід'ємної цінності людини та людяності, що відображається як у модерністській архітектурі міста, так і у відвіданій експозиції робіт М.К.Чюрльоніса, а також у назві головної артерії Каунаса «Laisvės aleja». Такі подорожі розширюють світогляд учасників проєкту.

Курси безкоштовні та проходять в очній формі. Видається сертифікат, що підтверджує проходження навчання. При цьому головним досягненням слухачів курсу має стати засвоєння теорії та практики полікультурної взаємодії між Литвою та Україною, розуміння спільних цінностей, які є пріоритетними для громадян вільних демократичних країн.

ПЕРМІНОВА Л.А.
Херсонський державний університет, Україна

УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЯК ЗАСІБ САМОВИРАЖЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У сучасних умовах формування майбутнього фахівця відбуваються кардинальні турбулентні процеси як такі, що змінюють зміст освіти, і такі, що вимагають організації освітнього процесу відповідно до оновлень. Змінюється і погляд на формування особистості здобувача вищої освіти, зокрема вчителя початкових класів. Сучасний ринок праці вимагає від випускників сформованості кон-

кретних професійних компетентностей, особистісних якостей, що дозволить конкурувати на ринку праці.

На наш погляд, вагомою складовою сформованості професійної культури майбутнього фахівця є його корпоративна культура. З точки зору соціальної психології, культура схарактеризована як поняття, установки, звичаї та особливості поведінки, загальні для великої групи людей, до речі, які передаються з покоління в покоління [1]. Поняття «корпоративна культура» часто застосовується в умовах бачення проблеми існування організації. Якщо прийняти за умову, що організація є основним чинником самореалізації професіонала особистості, то «корпоративна культура» є основним джерелом самореалізації конкурентоздатної особистості фахівця.

У 2022 році кафедра педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету святкує своє 105 річчя. Для закладів вищої освіти півдня України це значна дата. За ці визначні кроки кафедра набула ознак корпорації, підставою чому є уніфікування структури кафедри координування її місії. Зокрема, стратегічна мета розвитку кафедри – підвищення якості підготовки фахівців до рівня, що забезпечить їм можливість зайняти достойне місце в соціумі та успішно працювати за фахом; формування та утримування конкурентного статусу кафедри в підготовці компетентних і конкурентоспроможних фахівців у педагогічній сфері. Враховуючи це окреслено чіткі завдання управління інноваційним розвитком кафедри: забезпечення позиціонування кафедри (Університету) в освітньому просторі України та Європи на основі формування іміджу (бренда), міжнародної репутації, висвітлення результатів наукової та науково-дослідної діяльності у науково-педагогічному просторі; управління якістю освіти на інноваційній основі шляхом створення сучасних умов, що забезпечать модернізацію освітнього процесу та досягнення позитивної динаміки результатів освіти; створення освітньо-інноваційного та інформаційно-навчального середовища шляхом упровадження сучасних досягнень науки, техніки, технологій, реалізації компетентнісного підходу, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, електронних засобів навчання та управління, розробки і впровадження педагогічних інновацій; розвиток ресурсного потенціалу: наукового, кадрового, організаційного та матеріально-технічного.

Тому, кафедра є провідною у формуванні психолого-педагогічних основ майбутньої діяльності фахівців. Реалізуючи свою основну місію, кафедра застосовує багато інноваційних прийомів організації діяльності здобувачів вищої освіти з метою формування їхньої корпоративної культури. Наприклад, провідними серед на-

уково педагогічних працівників є такі, що спрямовані на розвиток вищого типу корпоративної культури – корпоративної ідентичності здобувачів вищої освіти.

Слід зазначити: прояв, усвідомлення та використання корпоративної культури установи на особистісному рівні суб'єктами, що виражаються на внутрішньому рівні (суб'єктне прийняття корпоративних правил, норм та цінностей закладу вищої освіти, факультету, кафедри, навчальної групи), а також в активному процесі їх розвитку та репрезентації (за Є.Дагаєвою).

Якість технологічності формування корпоративної культури майбутнього фахівця залежить від визначення її основних структурних показників. Спрямованість же корпоративної культури на роботу з персоналом організації, є основним базисом формування комунікативної компетентності здобувачів. Таким чином можна виокремити такі риси корпоративної культуру: взаємодія, «командний дух»; задоволення роботою та гордість за її результати; вірність організації та відповідність її стандартам; вимогливість до якості праці; готовність до змін (внаслідок розвитку, конкурентної боротьби) тощо.

Особливого значення корпоративна культура набуває при створенні гармонійної суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії учасників освітнього процесу у виші. Врахування їхніх індивідуально-психологічних особливостей оптимізує можливості й інтереси індивідуума та академічної студентської групи й стає важливим атрибутом їхньої корпоративної культури, необхідним для створення ефективної системи освітньо-виховної роботи. Формування та розвиток корпоративної культури в процесі професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців дозволяє щонайповніше використовувати її в якості інструмента ефективного управління різними контурами діяльності організації, оптимізації соціально-психологічного клімату в трудових колективах.

Спираючись на досвід роботи у закладах вищої освіти можна зробити висновок, що процес формування корпоративної культури здобувачів вищої освіти буду найбільш ефективним за умов усвідомлення як здобувачами. Так и викладачами потреб у сформованості корпоративної культури всіх суб'єктів освітнього процесу; відповідного дидактико-методичного забезпечення процесу формування корпоративної культури; процес формування корпоративної культури має бути неперервним у фаховій підготовці; ефективності взаємодії суб'єктів всього освітнього процесу; самореалізації здобувачів в педагогічно-доцільній професійній діяльності тощо.

Список використаних джерел

1. Майерс Д. Социальная психология. – СПб.: Питер Пресс. 1997, 688 с.

ПОКАЛЮК В. М.
Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля, Україна
Національного університету цивільного захисту України, Україна

ДОКУМЕНТИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПРОБЛЕМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Актуальним стратегічним документом для усіх без винятку сфер діяльності людства, у тому числі й цивільного захисту й управління в НС, є «Порядок денний в галузі розвитку на період до 2030 р.» (Transforming, 2015), прийнятий на Саміті ООН у 2015 р. Його частиною є «17 цілей сталого розвитку» (ЦСР). Упродовж 15 років 170 країн і територій світу будуть спрямовувати свої зусилля на сприяння процвітанню та захисту планети у трьох зрівноважених вимірах сталого розвитку: економічному, соціальному та екологічному.

Конкретизуючи вирішення питань цивільного захисту й управління в НС, варто згадати, що ООН у своїй структурі має Департамент з гуманітарних питань, до кола обов'язків якого входять і численні питання з управління в НС на міжнародному рівні. У 1993 р. для негайної допомоги урядам країн, які постраждали від раптових стихійних лих, в Управлінні було створено систему оцінювання стихійних лих і координації (UNDAC – United Nations Disaster Assessment and Coordination).

Для належного виконання дій було розроблено Стратегію UNDAC на 2018-2021 рр., яка базується на принципах діяльності ОСНА «Світ гуртується, щоб допомогти постраждалим від кризи людям швидко отримати гуманітарну допомогу, якої вони потребують» (Executive Summary, 2018, с. 3).

Крім зазначеної Стратегії, ООН має ще такий стратегічний документ як Програма розвитку, в якій передбачено низку заходів з підготовки до непередбачуваних стихійних лих, їх запобігання та пом'якшення їх наслідків. Описану далі Програму було розроблено відповідно до Хіогської рамкової програми на 2005-2015 рр. «Ство-

рення потенціалу протидії лихам на рівні держав і громад» (Hyogo Framework, 2004).

Для забезпечення ефективної діяльності у сфері цивільного захисту й управління в НС відповідні національні та регіональні оперативно-рятувальні організації у різних країнах світу послуговуються також документами, розробленими Міжнародною асоціацією менеджерів з надзвичайних ситуацій (IAEM – International Association of Emergency Managers). (IAEM, 2020).

Вартим вивчення є Стратегічний план IAEM, який було оновлено 21 серпня 2018 р. В ньому викладені місія та візія організації, її цінності. Серед основних завдань – популяризація професії шляхом пропаганди принципів управління в НС, а також забезпечення фахівців служб цивільного захисту та управління в НС усіх країн світу необхідною інформацією через створення мереж для комунікації та освітніх можливостей для професійного й особистісного розвитку.

Вагомими для нашого дослідження є також загальноєвропейські документи з питань цивільного захисту й управління в НС. Так, у грудні 2013 р. Єврокомісія опублікувала офіційний документ щодо необхідності нових загальноєвропейських законодавчих документів, які посилили б загальноєвропейську політику в галузі управління в НС. (New Legislation, 2013).

А у 2017 р. Єврокомісія з питань гуманітарної допомоги та цивільного захисту прийняла новий документ – RescEU Initiative (у перекладі з англ. – ініціатива порятунку). Щодо підготовки фахівців оперативно-рятувальних служб цінним для нашого дослідження є створення Мережі знань з цивільного захисту для підтримки усіх працівників означених служб в Європі. Це дасть можливість працівникам вчитися один в одного і розмовляти «однією й тією ж технічною мовою» (RescEU Initiative, 2017).

Отже, маємо підстави констатувати, що існує ціла низка документів міжнародного та загальноєвропейського рівня, що стосуються регламентації діяльності служб цивільного захисту і управління в НС. У них викладено стратегічні напрями діяльності означених служб. Відповідні організації регіонального, національного та місцевого рівнів керуються у своїй діяльності засадничими принципами та положеннями, викладеними в цих документах. Вони слугують основою для розроблення нормативно-правового забезпечення служб цивільного захисту та управління в НС. Повною мірою це стосується підготовки й професійного розвитку фахівців зазначених служб і волонтерів, які допомагають реалізувати політику запобігання, подолання та пом'якшення наслідків НС.

Список використаних джерел

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. (2015). Resolution 70/1 by General Assembly United Nations. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf
2. Executive Summary. (2018). UNDAC Strategy 2018-2021. URL: https://www.unocha.org/sites/unocha/files/UNDAC%20Strategy%202018-2021%20Final.pdf
3. Hyogo Framework for Action for 2005-2015. (2004). United Nations Disaster Risk Reduction. URL: https://www.undrr.org/publication/hyogo-framework-action-2005-2015-building-resilience-nations-and-communities-0
4. IAEM. (2020). International Association of Emergency Managers: official website. URL: https://www.iaem.org/
5. New legislation to strengthen European policy on disaster management. European Commission – MEMO/13/112010/12/2013 URL: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1120_en.htm
6. RescEU Initiative. (2017). PreventionWeb. URL: https://www.preventionweb.net/news/view/65594

ПОСТРИГАЧ Н. О.
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Україна

ІМПЕРАТИВ ЯКОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ ТУРЕЧЧИНИ

Початкова педагогічна освіта (ППО) (Barber & Mourshed, 2007) є динамічним процесом, що складається з різноманітних компонентів, які впливають один на одного, таких як програми, інтеграція технологій, співпраця між викладачами та школами й оцінка ефективності. У дослідженнях, в яких вивчаються системи кваліфікованої педагогічної освіти, виявлено, що найбільш характерними компонентами цих систем є кваліфіковані програми ППО (Darling-Hammond, 2000; Çağatay, 2016; Özcan, 2012) та інституційні можливості, які дозволяють їх реалізувати (Darling-Hammond & Bransford, 2005). З цієї причини серед досліджень педагогічної освіти програмно-орієнтовані дослідження є на порядку денному кожного періоду. Відповідно, критика систем педагогічної освіти, які є основою освітніх реформ, і зокрема, турецької системи педа-

гогічної освіти як основного постачальника вчителів здебільшого спрямована на програми та якість вчителів (Yıldırım, 2011; 2013). Найбільшою перешкодою для вирішення цих питань є відсутність консенсусу щодо визначення «якості» [1, с. 412; 2, с. 5].

Педагоги по всій Туреччині чітко сприйняли культуру якості щодо акредитації педагогічної освіти, незважаючи на певні розбіжності між ними щодо того, як має здійснюватися цей процес. Вони усвідомили важливість вивчення результатів розробок у сфері акредитації та стандартів якості педагогічної освіти у Сполучених Штатах та Великобританії, визнаючи корисність і необхідність такої системи на своїх факультетах [2, с. 108]. Основний закон про національну освіту (1973 р., част. 3, ст. 43), який визначає вчителя як «професію за спеціалізацією» вимагає, щоб «усі вчителі отримали вищу освіту» з побудовою структури, яка включає загальну культуру, знання змісту та педагогічні знання», що є базовими складовими професії. Було організовано програми ППО для отримання ступеня бакалавра після чотирирічної освіти для всіх сфер викладання (Kavak та ін., 2007) і закладено основу сучасної системи педагогічної освіти. Також розпочато офіційні реформи в педагогічній освіті Туреччини, як на структурному (факультети освіти), так і програмному рівнях (ППО) з метою усунення проблем, які були джерелом критики та задоволення потреби в учителях у деяких сферах (Erdem, 2013; Grossman et al., 2007). Згідно нового положення усі факультети освіти почали дотримуватися центральних типових програм, розроблених Радою вищої освіти (РВО) (Kavcar, 2002), які на думку турецьких науковців могли б запобігти відмінностям у якості між факультетами освіти (Simsek & Yildirim, 2001).

У пошуку балансу між теорією та практикою на користь практики під час попередніх реформ (Üstüner, 2004), теоретичні заняття, які раніше були скасовані, з новою реформою знову були включені в програми ППО (Karaca, 2008). Основні причини цих положень РВО (HEC, 2006) пояснювала неспроможністю факультетів освіти забезпечити вчителям належні знання та навички, а також ініціативами з реструктуризації Міністерства національної освіти Туреччини (МНОТ), включаючи зміну парадигми у програмах початкової освіти та впровадження програм, придатних для результатів навчання, визначених Європейською вищою освітою (ЄВО) для ППО. У наступний період необхідність нового реформування була зініційована оновленням Загальних компетентностей учительської професії відповідно до Рамки компетентностей у ЄВО та Рекомендацій Європейської Комісії щодо створення основних програм для ППО

та включення принаймні 25 % курсів за вибором у програмах. Причини оновлення включають підготовку вчителів як універсалістів і дослідників шляхом збирання курсів за вибором із подібним змістом у загальний пул, а також перетворення програми таким чином, де зміст і педагогічні курси стануть домінуючими паралельно з розробками у національних навчальних програмах К-12 та педагогічних наук. Сьогодні Туреччина перебуває на новому роздоріжжі реформ, оскільки РВО оголосила про те, що дослідження з розробки та оновлення програм ППО факультетів освіти/педагогічних наук будуть проводити відповідні факультети з урахуванням опублікованих компетентностей офіційними установами (МНОТ, 2017; НЕС, 2018; 2020; Turkish Vocational Qualifications Authority, 2015). РВО має взяти на себе завдання моніторингу, оцінки та нагляду за процесом [1, с. 412-413].

Отже, формування культури якості серед турецьких педагогів щодо акредитації педагогічної освіти; дотримання центральних типових програм факультетами освіти з метою запобігання відмінностям щодо якості між ними; впровадження програм, придатних для результатів навчання, визначених Європейською вищою освітою для початкової педагогічної освіти; перспективність переходу від централізованих до автентичних моделей педагогічної освіти формують імператив якості у початковій педагогічній освіті Туреччини.

Список використаних джерел

1. Başaran S. T. et al. Reformative Shift on Initial Teacher Education in Turkey: From Authority to Autonomy. *International Journal of Progressive Education*, 18 (1), 2022, 411-434.
2. Gök E. Percieved Quality Of Teacher Education Programs In Turkey: Basic Issues And Their Application To Turkish Public Higher Education Institutions. Submitted to the Graduate Faculty of The School of Education in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Education. University of Pittsburgh, 2013, 161 p.
3. Grossman G. M. et al. Teacher education accreditation in Turkey: The creation of a culture of quality. *International Journal of Educational Development,* 30, 2010. 102–109.

ПРИМАКОВА В.
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», Україна

ОСВІТА УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НА ПРИКЛАДІ ЛИТВИ

Війна в Україні стала причиною міграції частини її населення в країни Європи. Тисячі українців виїхали за кордон у пошуках безпечного притулку, порятунку від російської агресії. Європейські країни, кожна по-своєму, однак безперечно – щиро і гостинно, зустріли біженців з різних регіонів України. Уже понад півроку вони продовжують масово перебувати у країнах Європи.

Однією з країн, яка всебічно підтримує українців у ці складні часи та надає необхідну допомогу, є дружня Литва – сучасна демократична країна з тисячолітньою історією. У країні діють Державні програми підтримки громадян України. За офіційними даними (сайт МОН України, Урядовий портал) наприкінці травня у Литовській Республіці зареєструвалися близько 54 тисяч тимчасово переміщених громадян України. З них понад 21 тисяча – це діти, а переважна більшість дорослих – жінки. За литовськими законами тимчасово переміщеним особам з України надається посвідка на тимчасове проживання у цій країні, а разом з нею певні права і гарантії.

Окрім низки гуманітарних питань (медичне страхування, право на постійне проживання терміном на один рік з можливим продовженням до трьох років, доступ до ринку праці, соціальної допомоги на рівні з громадянами Республіки), ця посвідка дає українцям право на освіту. Адже тут опинилося багато дітей, підлітків і учнівської молоді, які мали здобувати шкільну освіту.

Українським дітям у Литві надано можливість безкоштовного відвідування шкіл. Тільки у травні 2022 року литовські школи відвідувало понад 8 тисяч українських дітей. Переважна більшість з них отримує безкоштовні обіди у школах, безоплатно користуються громадським транспортом та відвідують гуртки у позашкільний час. Кількість учнів і студентів з України в литовських освітніх закладах постійно зростає.

Республіка Литва активно створює необхідні умови для інтеграції українських здобувачів освіти в європейське суспільство та європейський освітній простір. З цією метою створюються численні безкоштовні курси для опанування литовською мовою, забез-

печується організація заходів у школах і бібліотеках, освітніх центрах. Розробляються і реалізуються проєкти з вивчення литовської історії, культури.

Нині існує кілька підходів до організації освітнього процесу у школах Литви для дітей з України. Усі вони спрямовані на інтеграцію здобувачів освіти в освітній простір, що сприяє їх інтенсивній асиміляції в суспільство країни Балтії.

Найпоширенішою формою є об'єднання українських дітей різного віку в класи, де вони проходять так званий, адаптивний період: опановують мовою, отримують уявлення про особливості навчання в місцевих школах, знайомляться з правилами і вимогами, специфікою шкільного життя. Як тільки шкільна рада визнає того чи іншого учня підготовленим, його переводять до класу, де навчаються литовські школярі.

Водночас є школи, у яких діти відразу навчаються в класах з литовськими учнями, однак розпочинають на один рік (клас) раніше, ніж навчалися в Україні. Цей рік повторення дається їм для кращого засвоєння програми паралельно з вивченням мови, оскільки дітей, які навчаються не рідною (не материнською) мовою відносять до категорії осіб з особливими освітніми потребами. Є діти, і їх невелика кількість, які відразу потрапляють до литовських класів за умови наявності певних навичок володіння мовою, якими опанували до початку навчального року.

Щодо українських учителів, за литовськими законами далеко не всі вони можуть працювати в школах за фахом. Зазвичай, їм надається можливість обіймати посади асистента вчителя. Це питання є перспективним для нашого подальшого вивчення.

ПРОДАН О.В.,
ПОПОВИЧ О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

СИСТЕМА РОБОТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У період дошкільного дитинства діти виявляють великий інтерес до професій дорослих: виникає бажання наслідувати старших, діти відчувають радість і задоволення від трудових зусиль, усві-

домлюють користь своїх дій, виявляють бережне ставлення до праці дорослих.

Проблема формування уявлень про професії у старших дошкільників є складовою соціалізації дитини, її ознайомлення з довкіллям і формування особистих якостей. В освітній лінії «Дитина у світі культури» Базового компоненту дошкільної освіти зазначено, що дитина повинна знати про існування різних професій, усвідомлювати елементарні вимоги до людини як трудівника [1, с.13]. Дитина-дошкільник володіє високим рівнем пізнавальної активності і дуже рано починає цікавитися трудовою діяльністю людей. Її життя розгортається у певному соціальному середовищі, в якому вона спостерігає працю дорослих, нагромаджує враження від їх поведінки і дій, намагається наслідувати їх в іграх і побуті.

Питання виховного значення праці для дошкільників в закладах дошкільної освіти та в сім'ї висвітлюють сучасні дослідники (Г. Бєлєнька, З. Борисова, М. Машовець, Т. Пониманська). Г. Бєлєнька вважає, що основним завданням трудового виховання є переконання дітей, що праця та її результат є найвищою цінністю [2, с. 4]. Саме через ознайомлення з професіями батьків, бабусь, дідусів та інших дорослих дитина дошкільного віку пізнає світ професій. Засвоєння дошкільниками певних знань про працю дорослих, різноманітні професії стимулює виникнення у них нового типу поведінки, опосередкованої уявленнями про трудові і суспільні функції людей, про ставлення до праці, одне до одного. Цьому спрятимуть не поодинокі заходи, а системна робота закладу дошкільної освіти щодо формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку.

У систему роботи щодо підвищення рівня розвитку уявлень про професії в дітей старшого дошкільного віку необхідно включити комплекс методів та розмаїття форм організації навчання дітей, наприклад: співпрацю закладу дошкільної освіти та сім'ї (індивідуальні, наочні, колективні форми роботи); роботу на міні-заняттях (індивідуальні, групові, колективні форми роботи); роботу у повсякденному житті (індивідуальні, групові, колективні форми роботи); екскурсії тощо.

Вважаємо, що методи ознайомлення з професіями доцільно використовувати у такій послідовності: безпосереднє спостереження за професійною діяльністю дорослого; розповідь вихователя про конкретну професію; бесіди про сучасні професії дорослих; читання творів художньої літератури; спільна праця дітей і дорослих; дидактичні ігри); творчі ігри.

Серед форм організації навчання та виховання найбільш ефективними є: екскурсії; свята («Давні ремесла нашого народу», «Свято

однієї професії», «Праця наших батьків», «Ким я стану»); конкурси («Найкращий за професією», «Всі професії важливі, вибирай на смак»); зустрічі з представниками різних професій; майстер-класи професіоналів; самостійна продуктивна діяльність дітей; фото-вернісаж «Професії наших рідних».

Щоб сформувати у дітей системні знання про професії, доцільно організовувати роботу поетапно. На І етапі (підготовчому) доцільно провести бесіду, під час якої діти могли б висловити свої побажання (про які професії хотіли б дізнатися, за роботою представників яких професій хотіли б поспостерігати, кого бажали б запросити у гості) з демонструванням кількох картинок із зображенням представників найпоширеніших професій, чи у формі дидактичної гри (яких чимало пропонується у методичних розробках). Показником вдалого завершення етапу є зацікавленість дітей розмаїттям професій, ініціативність у плануванні подальшої роботи з ознайомлення з ними, залучення батьків до співпраці з вихователями.

На ІІ етапі (змістовому) роботу доцільно будувати у формі невимушеного тематичного спілкування вихователя з дітьми та представників різних професій з дітьми (вибір насамперед залежатиме від професій батьків). Звичайно, вихователь планує ознайомлення дітей з професіями як систему занять, проте слово «заняття», як і класична форма його проведення, ним не використовується, і для дітей ознайомлення з професіями відбувається у цікавих формах — гостинах, святах, вечорах розмов, майстер-класах фахівців, екскурсій, іграх чи у спільній з дорослим праці. Щоб з'ясувати, ким працюють батьки вихованців, можна в групі виготовити об'ємну модель «Квітка професій», у якій кожна пелюстка має свій колір і назву, що відповідає назві професії. У нагоді вихователю можуть стати добре підібрані картинки, фотографії, художня література.

На ІІІ етапі (процесуальному) закріплюються знання дітей про працю дорослих у різних видах діяльності. Воно найефективніше відбувається у продуктивних видах діяльності: іграх, праці, художній творчості. Враження та емоції, викликані ознайомленням з професіями, діти можуть відтворити у сюжетних малюнках, малюванні з використанням елементів аплікації (доклеювання деталей зображення вирізаних з кольорового паперу), виготовленні атрибутів до сюжетно-рольових ігор та ігор-драматизацій, придумуванні пантомімічних і танцювальних рухів на професійну тематику [2, с. 10].

Дорослі (вихователі і батьки дітей) мають пам'ятати, що ефективність роботи з дітьми залежить від емоційної насиченості та

особистісної значущості використаного матеріалу для дошкільників, зв'язку отриманої інформації з реальним життям, різноманітності використаних дорослими форм та методів навчання, а також дотримання критеріїв: доступності, цілеспрямованості та систематичності в роботі.

Таким чином, система роботи з дітьми старшого дошкільного віку повинна здійснюватися в процесі різних видів діяльності дітей у групі, під час прогулянок, екскурсій тощо. Діти в цілому досить активно відносяться до запропонованих заходів, чекають нових завдань, захоплюються процесом їх проведення. Проте, проводити даний комплекс заходів необхідно у вигляді нових ігор, а не простих занять, щоб підтримувати інтерес і бажання дітей під час спілкування, поступово розширюючи і поглиблюючи знання про професії дорослих, доповнюючи відоме новими знаннями.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богуш. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Бєлєнька Г. Самостійність формується в праці. *Палітра педагога,* 2014. № 4. С. 3–5.
3. Ліщенко І. Організація трудової діяльності дошкільнят. *Палітра педагога,* 2014. № 4. С. 10–13.

РЕНДЗЕЙ В.М.,
ФЕНЧАК Л.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК УМОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Концепція Нової української школи базується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин між педагогами, учнями, їхніми батьками та громадськими організаціями. Проблема співпраці сім'ї і школи у вихованні дітей досить складна і багатоаспектна. Насамперед це стосується структури взаємодії, розподілу обов'язків, ролей, завдань і функцій між усіма учасниками освітнього процесу, вироблення спільних дій. «Батьки можуть створювати свої органи

громадського самоврядування, а отже – впливати на освітній та виховний процеси» [1].

Педагогіка партнерства учителів, учнів і батьків є цілями та прагненнями, добровільними та зацікавленими партнерами, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Педагогіка партнерства набуває важливого значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Новий зміст освіти щодо співробітництва педагогів орієнтує вчителів, батьків на особистісний розвиток учнів, на поважне ставлення до дітей. Актуальність зазначеної проблеми досить очевидна, оскільки школа має ініціювати новий зміст та форми використання педагогіки партнерства, глибше залучати родини до побудови освітньої траєкторії дитини.

Педагогіка партнерства буде однією з основ школи, заснованій на взаємній повазі до особистості, праві вибору і відповідальності за прийняття рішень [2]. Учитель, учень та батьки мають бути партнерами; школа ініціює глибше залучення родини до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Для педагогіки партнерства гуманне ставлення до дитини лежить в основі діяльності педагога, оскільки це не можна замінити жодними технологіями чи освітніми трендами. Це те, що має бути в центрі спілкування не лише між вчителем та учнями, а й у стосунках із батьками, колегами. Освітнє середовище – це та модель, яка формує у дитині певну поведінку. Партнерська педагогіка орієнтує школу на розвиток цілісної особистості.

Головним завданням педагогіки партнерства, в центрі якої особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини, максимальний їх вияв, ініціювання, використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, уникнення формування попередньо заданих якостей, формування в особистості культури життєдіяльності.

Базовими принципами партнерства «вчитель-учень», «вчитель-батьки», «учень-учень», «учень-батьки» є усвідомлення єдності цінностей для учнів, батьків та вчителів, а саме: визнання гідності та прав дитини, повага до особистості, доброзичливість, рівність сторін, взаємна підтримка, довіра у відносинах та стосунках, толерантність, позитивне ставлення, діалог-взаємодія взаємоповага, право вибору та відповідальність; принципи соціального партнерства, які означають рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей. Але така школа стане можливою лише за умови відкритого діалогу всіх учасників освітнього процесу [3].

Для реалізації принципів педагогіки партнерства в новому Законі України «Про освіту» закладена індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу учня, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду. В учнів та їхніх батьків з'являється можливість обирати для себе види, форми і темпи здобуття освіти, відповідно до потреб і можливостей.

Розвиваючий комплекс педагогіки партнерства (співробітництва) - це набір дидактичного забезпечення, який дозволяє ефективно навчати дітей за умов, коли вчитель і учень володіють однаковими правами, учень отримує право на вільний вибір, має право на помилкові дії, вільно висловлює власне судження з того або іншого питання. Відносин між учнем та вчителем мають бути такими, щоб не заперечувати, а направляти; не керувати, а управляти разом; не примушувати, а спонукати до добровільної дії; не командувати, а організовувати; не обмежувати, а надавати право на власний пошук.

Педагогіка партнерства вимагає переосмислення ролі педагога, яка полягає в оновленні професійного мислення й відповідних цілеспрямованих дій: постійному аналізі власної педагогічної діяльності, орієнтованої на самоосвіту; відстеження результативності своєї роботи через систему моніторингу. А саме головне: сучасні діти очікують від сучасної освіти більшої самостійності, незалежності і меншої кількості авторитетів. Змінюються і вимоги до вчителя: він сьогодні не ретранслятор, а вчитель – коуч, тренер, фасилітатор. Якщо раніше вчитель лише давав готові відповіді на питання, то нині ця траєкторія змінилась. Сьогодні вчитель допомагає учням сформулювати власні питання, вчить їх правильно ставити й шукати на них відповіді. Вчитель має робити виклики учням, мотивувати їх добиватися більшого, надихати створювати, тобто виконувати роль тьютора (це той, хто допомагає, індивідуально працює, виявляє освітні запити, планує освітню діяльність, організує рефлексію, проектує наступні кроки в освіті, застосовує методи навчання, заснованих на співпраці, активній участі дитини в навчанні) [3].

Педагогіка партнерства ґрунтується на засадах толерантності, що означає доброзичливе та терпиме ставлення до оточуючих і навколишніх подій. Нова українська школа через технології партнерської педагогіки допомагають в реалізації розвитку особистості, створюють умови для її самовираження і саморозвитку, використовуючи такі форми роботи з батьками: родинні свята, сімейні виставки, вечори запитань і відповідей, день добрих справ, відкри-

ті заняття для батьків тощо. Технології і методи партнерства, що заохочують висловлювати власні думки учнів: інтерактивні технології, особистісно орієнтовані технології, науково-дослідні методи, створення проблемних ситуацій, методи самооцінки і взаємоперевірки, метод проектів, діалогічні методи.

Отже, в основі педагогіки партнерства - спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідають за результат. Модель взаємодії: партнерство, повага, довіра, рівність відповідальність, добровільність, діти, родина, педагоги, діалог. Концепція Нової української школи сприяє розкриттю та розвитку здібностей і можливостей дитини на основі педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. Адже саме педагогіка партнерства дозволяє нам успішно будувати стосунки з оточуючими, оскільки без взаємодії з іншими людьми, без розуміння своїх та їхніх почуттів неможливо досягти спільних цілей. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками має змінити односторонню авторитарну комунікацію.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf
2. Омельченко Л. П. Здоров'ятворча педагогіка: посібник / Л. П. Омельченко, О. В. Омельченко. – Х.: Видав.«Основа», 2008. – 205 с.
3. Методика навчання основам здоров'я у початковій школі: методичні рекомендації до проведення семінарських занять, організації самостійної та індивідуальної роботи студентів /Укладач Фенчак Л.М.- Мукачево: МДУ, 2016.-52 с.

РЕПКО І.П.,
КАТРЕЧКО А.С.
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК СКЛАДОВОЇ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

На сучасному етапі розвитку системи вищої педагогічної освіти в Україні значна увага в освітньому процесі фахової підготовки приділяється формуванню у майбутніх педагогів здатності до саморозвитку.

Сприяти художньому відродженню нації зможе вчитель нової формації, який володіє високим рівнем особистої, загальної та професійної культури на засадах глибинного засвоєння українського народного мистецтва та прагне до саморозвитку та самовдосконалення.

Під поняттям «саморозвиток» розуміється цілеспрямований, спеціально організований процес залучення людини до культурних цінностей суспільства і активного включення самої особистості в цей процес.

У дослідженнях М. Боритка, Б. Вульфова, О. Газмана, В. Іванова, М. Сергєєва визначається, що саморозвиток майбутніх викладачів – обов'язкова складова сучасної освіти, показник суб'єктності вчителя на всіх етапах його неперервної педагогічної освіти.

У вищій школі здобувачі освіти мають навчитися орієнтуватися не тільки у сучасному культурному просторі, а й активно залучатися до популяризації українського народного мистецтва, фольклору, етносу і таким чином прагнути до саморозвитку.

Історичний період сьогодення актуалізує час, коли саме вивчення народно-пісенної культури на рівні вищої педагогічної освіти має виступити стимулятором активного звернення до вивчення вагомої за своїм змістом, істинно правдивої духовної спадщини народу, яку століттями вдавалося збирати, зберігати та передавати в кращих культурних зразках.

Прикрим є той факт, що незважаючи на важливу роль особливого «архіву» зразків народно-пісенної творчості в історії нашого етносу, за багатьох об'єктивних, суб'єктивних і природних причин

вони мають загрозливу тенденцію до стрімкого випадання з ужитку молоддю.

Особливо важливим для майбутнього вчителя є виховання в собі національної свідомості, поваги до української пісенної культури, формування здатності залучати молоде покоління до збереження та виконання української народної пісні сучасними інноваційними методами та засобами.

На доцільності вивчення народно-пісенної творчості у процесі підготовки майбутнього вчителя наголошували А. Іваницький, О. Потебня та інші українські фольклористи.

Мета роботи: використання української народної пісні у процесі фахової підготовки як складової саморозвитку майбутніх вчителів.

Саморозвиток майбутніх учителів зумовлений істотними змінами освітньої парадигми, що полягають в утвердженні особистісної значущості їх фахового зростання, у новому баченні завдань, які покладаються на вчителя нової формації. Особистість, яка виступає не тільки об'єктом, але й суб'єктом становлення, орієнтується на те, щоб зовнішні педагогічні впливи породжували у ній розуміння відмінностей між досягнутим і бажаним.

На нашу думку, проблемою у підготовці майбутніх вчителів є зорієнтованість молоді головним чином на зразки масової молодіжної музики низької художньої якості та недостатній рівень знання української народної пісні.

Авторами з'ясовано, що в українській малій Енциклопедії Є. Онацький трактує народну пісню, як твір колективної творчості легкий за своєю ритмічною формою, який навіть при наявності автора, приймався народною масою, як відбиток її почуттів, який в процесі переходу з покоління в покоління, зазнавав тих чи інших змін та ставав дійсно загальнонародним [2].

Погоджуємося з думкою Климент Квітки, який зазначав, що народна пісня відкриває цінності значною мірою неоднорідні і неспівмірими з цінностями сучасної композиторської школи. Саме цей дослідник підняв українську народну пісню на найвищий щабель.

Автори розділяють думку Г. Гнатюка, що народна пісня існує вже понад 300 років, а кожен пісенний зразок з народу є своєрідним архівом на щонайменше 5-6 поколінь [1].

Українські народні пісні як феноменальне явище створене народом, слід розглядати як засіб пізнання культури країни, їх аналізують, як історичне джерело, як історичний документ нації, а їх географічна складова дозволяє визначити шлях розвитку та місце в глибинах історії. Вони дають можливість майбутніх фахівцям

краще зрозуміти минуле, відчути чистий дух поколінь нашого славного роду.

Українські народні пісні відзначені надзвичайно органічним поєднанням музичного та поетичного пластів. Акценти музичного висловлення відповідають вербальним наголосам та смисловим кульмінаціям, що сприяє більш детальному й точному розкриттю характеру, стану, висвітленню образного паралелізму, усвідомленню смислової та сюжетної канви твору У вокально-педагогічному аспекті українські народні пісні є напрочуд придатним матеріалом для здобуття основних вокальних навичок: співу на опорі та чіткої артикуляції, а виконання їх особисто позитивно сприяють саморозвитку майбутніх вчителів під час фахової підготовки.

Отже, вимогою часу у системі підготовки фахівців стало поширеним звернення до щирої української народної пісні, як засобу виховання національної свідомості, засобу залучення молодого покоління до українського музичного мистецтва, що позитивно сприяє саморозвитку майбутніх вчителів.

Список використаних джерел

1. Гнатюк Г. Гаївки. Матеріали до української етнології. Львів, 1909. Т.XII.
2. Українська мала енциклопедія: 16 кн.: у 8 т. проф. Є. Онацький. Накладом Адміністратури УАПЦ в Аргентині. Буенос-Айрес, 1963.

РЕПКО І.П.,
КОЛОМІЄЦЬ Я.М.
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Україна

КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ І УМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Сучасні тенденції господарювання вимагають від закладів освіти зміни підходів та інструментів вирішення тих чи інших завдань, оскільки стандартні підходи вичерпали свої резерви підвищення ефективності діяльності установ освіти. У зв'язку з чим пріоритетним стає інтелектуальна діяльність та її застосування в управлінні процесами організації освітнього процесу. Одним із

можливих варіантів успішного вирішення проблем є застосування інструментів креативного менеджменту, який сприяє особистому та професійному саморозвитку та самовдосконаленню, розвитку ініціативності персоналу закладів освіти. Ефективний креативний менеджмент сприяє формуванню позитивного іміджу закладу, підвищенню рівня його конкурентоспроможності на ринку, дозволяє використовувати ресурсну базу з найбільшою віддачею, що, відповідно, збільшує прибуток.

Під креативним менеджментом ми розуміємо ефективне управління структурами, процесами та ресурсами задля досягнення заданих цілей з використанням нестандартних (творчих) підходів. Поняття креативного менеджменту перетинається з поняттям інноваційного менеджменту (від слова «innovate» – вводити новацію, робити зміни), але не вичерпується ним. Зв'язок інновації з креативністю у спрощеному розумінні дається визначенням: «Інновації – це запозичення, адаптація чи практичне використання креативного елемента третьою стороною» [1]. У той же час інновація, тобто ведення нововведення в економіку, технологію, послугу, також може мати креативну складову, містити елементи творчості.

Розділяємо думку автора про необхідність у креативному менеджменті виникає тоді, коли стандартні принципи та способи управління не дають результату; а саме: наявність проблеми та суперечливих вимог до управління; неповна визначеність та мінливість середовища, в якому здійснюється управління; недостатність керуючих механізмів для компенсації збурень (невиконання принципу різноманітності); активну протидію конкурентів та загалом зовнішнього середовища, а також інші обставини, що не дозволяють забезпечити ефективне управління відомими інструментами [2].

Для креативного менеджменту характерні: 1) пошук альтернативних стратегій у розширеному просторі допустимих рішень – вже тут, у розширенні простору, проявляється творчість; 2) аналіз альтернатив за допомогою багатокритеріальної оптимізації – творчість проявляється у виборі критерію якості та методів оптимізації; 3) створення механізму реалізації стратегій з урахуванням людського фактора - тут творчість проявляється у знаходженні економічного механізму та створенні умов для повного використання інтелектуального потенціалу персоналу; її гарантованою ефективністю [3].

Креативний менеджмент передбачає активне генерування варіантів рішень управлінського завдання, їх перебір, порівняння, вибір оптимального рішення. Причому генерація ідей походить не лише від керівників, а й від безпосередніх виконавців, та творчих груп. До основних елементів управління творчими групами нале-

жать: постановка завдання, формування робочої групи, планування та розподіл завдань, свобода дій, заохочення, організаційна підтримка, право на помилку, повагу партнерів [4].

Основною небезпекою для креативності є різного роду рутина, здатна гальмувати прояви креативного мислення – від народження ідей та його реалізації як готового продукту. Формувати творчі здібності необхідно, ґрунтуючись на формуванні особистості, здатності вирішувати різноманітні проблеми.

Отже, можна дійти висновку у тому, що ідея креативного управління дедалі глибше проникає в сучасний менеджмент, стаючи не поодиноким прикладом виняткових особистостей, а повноцінною наукою, яка рік у рік нарощує свій емпіричний і практичний потенціал. Сучасні заклади освіти зможуть досягти успіху тільки в тому разі, якщо буде задоволено вимогу різнобічної підготовки як персоналу, так й менеджерів, які будуть синергетично взаємодіяти задля досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел

1. Окорський В. П., Валюх А. М. Креативний менеджмент: Підручник. Рівне : НУВГП, 2017. 344 с.
2. Грибова В. М. Корпоративна стратегія управління інноваціями. *Економіка розвитку*. 2003. № 3. С. 29–34.
3. Кузьмін О. Є. Креативний менеджмент: Навч. посібник. Львів: Видво Львівської політехніки, 2010. 124 с.
4. Харцій О. М. Розвиток креативного потенціалу у майбутніх менеджерів організації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2007. 20 с

РЕШКО В. Й.,
КУЗЬМА-КАЧУР М.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ГЕОГРАФІЧНІ КАРТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КАРТОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ

Серед переліку компетентностей, якими мають оволодіти здобувачі початкової освіти є природознавча. Предметна природознавча

компетентність – особистісне утворення, що характеризує здатність учня розв'язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина – природа». Компонентом природознавчої компетентності є знання карти та вміння користуватися нею, які дають змогу орієнтуватися в географічному просторі, черпати з неї найрізноманітнішу географічну інформацію: про розміщення об'єктів, їх розміри, склад, віддаленість один від одного та ін.

Пропедевтичну підготовку здобувачів початкової освіти до вивчення географії здійснюють ще в початковій школі на уроках природничої освітньої галузі курсу «Я досліджую світ».

Важлива властивість карт – можливість моделювання явищ, недоступних безпосередньому спостереженню, які сховані в надрах землі або відбуваються в атмосфері (карти геологічні, синоптичні, кліматичні та ін.). Водночас, з позицій сучасної методики викладання природничої освітньої галузі, карта є триєдиним засобом навчання: вона служить об'єктом вивчення, засобом наочності та джерелом знань про географічні явища, що вивчаються. Всі три компоненти картографічних знань взаємозв'язані й взаємодіють один з одним, оскільки, не знаючи карти, неможливо використовувати її як засіб наочності та джерело знань.

Робота ж з картою як джерелом знань сприяє удосконаленню знань про саму карту. Тим не менше вихідним, ведучим компонентом картографічних знань є знання самої карти. З цієї причини використанню карти як засобу наочності та джерела знань передує робота по вивченню її як об'єкта пізнання, тобто по формуванню картографічних знань.

На думку Т. Байбари [1], географічні карти закономірно розглядати як наочні образно-знакові моделі. Їм притаманні основні риси моделей взагалі:

– абстрагування від цілого для дослідження частини – конкретної території, конкретних явищ і процесів;
– спрощення, що полягає у відмові від урахування багатьох характеристик і зв'язків та в збереженні деяких, найбільш суттєвих;
– узагальнення, що має на увазі виділення спільних ознак і властивостей та ін.

Ці абстракції сприяють глибшому пізнанню явищ, що зображуються на географічних картах.

З елементами картографічної грамоти учні ознайомлять уже у першому класі в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». При вивченні теми «Україна – моя країна» у переліку очікуваних резуль-

татів навчальних досягнень учнів виділено: «учень описує Україну, її найважливіші географічні об'єкти, показує розташування України на карті» [2].

Формування картографічних знань та умінь молодших школярів потребує цілеспрямованої роботи, яка згідно із чинною навчальною програмою здійснюється в такій послідовності:

а) горизонт, сторони горизонту (визначення сторін горизонту за Сонцем і за компасом);

б) план предмета, масштаб плану предмета (креслення плану предмета, визначення розмірів предмета за масштабом);

в) план місцевості, умовні знаки плану місцевості, масштаб плану місцевості, сторони горизонту на плані місцевості (креслення найпростішого плану місцевості, читання плану місцевості, визначення відстані за планом);

г) географічна карта, умовні знаки карти, масштаб карти, сторони горизонту на карті (визначення сторін горизонту на карті, визначення відстані за картою, читання карти).

До шляхів удосконалення процесу формування в учнів вміння працювати з географічними картами та підвищення рівня картографічних знань учнів молодшого шкільного віку належать [3]:

1. Використання географічних карт як триєдиного засобу навчання: вони служать об'єктом вивчення, засобом наочності й джерелом знань.

2. Поетапне, цілеспрямоване формування в учнів уміння працювати з географічними картами.

3. Організація роботи з контурними картами.

4. Виконання учнями додаткових орієнтувальних завдань на закріплення картографічних знань та вмінь.

Успішна робота з картою вимагає не тільки її читання, але й розуміння. Розуміння карти – це тлумачення співвідношень географічних об'єктів і явищ, зображених на карті, встановлення зв'язків між ними за допомогою використання теоретичних географічних знань. Розуміння карти є вищою формою прояву картографічних знань. Формується воно в учнів не одразу, а шляхом тривалих вправлянь. Як і будь-який мислительний процес, це відбувається внаслідок низки розумових операцій – порівняння, аналізу, синтезу, умовисновків, що спираються на знання карти та теоретичні географічні знання.

Таким чином, всю навчальну роботу з географічними картами в початковій школі можна звести до вирішення трьох основних завдань: навчити дітей розуміти карту; домогтися, щоб учні добре знали її; навчити їх читати карту.

Список використаних джерел

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник/Т.М. Байбара – К.: Веселка, 1998. – 334 с.
2. Орієнтовне календарно-тематичне планування уроків з інтегрованого предмету «Я досліджую світ». UR: https://svitdovkola.org/metodic/kalendarne-planuvannia.pdf.
3. Аквилева Г.Н., Клепинина З.А. Методика преподавания естествознания в начальной школе: UR: https://tehteh.ru/wp-content/uploads/2020/03/Akvileva-G.-N.-Klepinina-3.-A.-Metodika-prepodavaniya-estestvoznaniya-v-nachalnoj-shkole.pdf

РИБІНЧУК Г. В.
Мукачівський державний університет, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Пріоритетним завданням сучасної системи освіти є підготовка кваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця, який не лише володіє певним рівнем знань, умінь і навичок, але й може практично застосувати їх для успішного досягнення поставленої мети. В контексті сьогодення якісна професійна освіта має забезпечувати формування сукупності інтегрованих знань, умінь та якостей особистості – професійну компетентність фахівця. В цих умовах розширюється уявлення про зміст та роль управлінської діяльності керівника ЗЗСО. Актуальною на сьогодні стає проблема формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів освіти.

На думку І. Бойко, саме від комунікативної компетентності залежить здатність людини досягати цілей в соціальному житті, успішно діяти в соціально гетерогенних групах і, зрештою, досягати самореалізації в сучасному полікультурному суспільстві [1]. І. Рябець вважає, що максимальна реалізація комунікативного потенціалу керівника-освітянина в полікультурному освітньому просторі залежить саме від його комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність – це інтегративне особистісне утворення, що виявляється в процесі комунікації як здатність ак-

туалізовувати та застосовувати отриманий досвід комунікативної діяльності та індивідуально-психологічні якості особистості для досягнення комунікативної мети. Основу комунікативної компетентності становлять здатності, що базуються на знаннях, уміннях, навичках, способах комунікативної діяльності і проявах емоційно-ціннісного ставлення до неї. Комунікативна компетентність виявляється в процесі розв'язування комунікативних задач [2].

У структурі комунікативної компетентності науковці виділяють п'ять компонентів: індивідуально-особистісний, мовленнєвий, інтерактивно-практичний, полікультурний і предметно-інформаційний. Кожний із зазначених компонентів містить складові комунікативної компетентності – емоційну, вербально-логічну, рефлексивну, лінгвістичну, мовленнєву, інтерактивну, соціально-комунікативну, технічну, соціокультурну, соціолінгвістичну, предметно-змістову та інформаційну, базис яких становлять компетенції [2].

Комунікативна компетентність керівника закладу освіти має відповідати сучасним вимогам життєдіяльності і освітньої галузі. Враховуючи особливу місію керівника в діяльності закладу освіти, всі складові структури цієї професійно важливої характеристики мають бути сформованими на достатньому рівні. Забезпечення процесу формування комунікативної компетентності керівника закладу освіти пов'язуємо зі спеціально організованим процесом професійної підготовки майбутнього фахівця. Отже, виникає потреба в удосконаленні освітнього процесу у ЗВО з метою цілеспрямованого формування і підвищення рівня комунікативної компетентності майбутніх керівників, що уможливиться, на нашу думку, за рахунок використання інноваційних технологій під час вивчення студентами фахових дисциплін. Такий підхід сприятиме набуттю майбутніми менеджерами усвідомлених знань, формуванню у них досвіду виконання певних професійних дій, обміну цим досвідом шляхом інтерактивної взаємодії, апробації сформованих умінь і навичок в умовах професійного спілкування.

Як показує практика, зміст теоретичної готовності фахівця нерідко розуміється лише як певна сукупність психолого-педагогічних і спеціальних знань. Але формування знань – не самоціль. Знання, що лежать в структурі досвіду фахівця мертвим вантажем, не будучи до того ж зведеними в систему, залишаються нікому не потрібним надбанням. Ось чому необхідне звернення до форм прояву практичної готовності. Практична діяльність, у свою чергу виявляється в узагальненому умінні мислити по-управлінськи, що передбачає наявність у майбутніх фахівців аналітичних, прогностичних, проективних, а також рефлексивних умінь.

Таким чином, через розвиток особистісних і професійних якостей, через набуття професійних знань і вмінь, придбання позитивного педагогічного досвіду, виконання спеціальних функцій, формування індивідуального стилю керівництва, розвиток морально-етичної культури відбувається процес професійного становлення сучасного менеджера освітнього закладу. Комунікативна компетентність керівника закладу освіти виступає необхідною для виконання ним професійних обов'язків управлінської діяльності. Вона займає особливе місце, оскільки забезпечує виконання ролі управлінця під час реалізації взаємодії в зовнішніх і внутрішніх контактах.

Список використаних джерел

1. Бойко І. І. Професійна компетентність керівника закладу освіти як складова його професійної культури / І.І.Бойко //Педагогічний дискурс. – 2008. – № 5. – С. 8–14
2. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника / Л.В. Васильченко. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 176 с. (Б-ка журн. «Управління школою». Вип. 3 (51)).
3. Вдовиченко Р. П. Управлінська компетентність директора школи. – Х.:Вид. група «Основа», 2017.-112 с.
4. Карамушка Л. Психологія управління: Навчальний посібник. / Л.Карамушка. - К.: - Міленіум, 2003. – 344 с.

РОМАНЮК М.В.,
ЛАЛАК Н. В.
Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми формування фінансової грамотності здобувачів початкової освіти визначена реальними соціальними суперечностями, які виникли в сучасних умовах і потребують ефективного та швидкого вирішення: між соціальною значимістю економічного виховання і недостатньою реалізацією даного педагогічного завдання у початковій школі; між необхідністю підготовки вчителя початкових класів до формування фінансово грамотної особистості молодшого школяра і нерозробленістю теоретичних засад та організаційно-педагогічних умов системи економічно-

го навчання; між інтересами суспільства у вихованні економічно-досвідченої особистості, що стане підґрунтям для подальшої економічної соціалізації та економічного виховання особистості. У Концепції «Нова українська школа» зазначено, що до ключових компетентностей здобувачів освіти належить підприємливість та фінансова грамотність.

Сучасні дослідження вчених (А. Богуш, Н. Гавриш, Г. Григоренко, Р. Жадан, К. Курак, А. Шатової та ін.) свідчать про необхідність впровадження економічної освіти для дітей молодшого шкільного віку та наголошують на ролі і значимості економічної соціалізації: знайомства учнів з ринковими відносинами, економічними уявленнями (працю, гроші, професії, бюджет сім'ї, якості людини-господаря), економічними поняттями та безпосереднім застосуванням їх у різних видах діяльності. Проблеми економічного виховання знаходимо у працях Ю. Васил'єва, Б. Вульфова, Е. Землянської, Л. Фридмана та ін., які теж зазначали, що економічне виховання доцільно починати як можливо раніше. Науковці зазначають, що величезна кількість фінансових проблем в дорослому житті закладені в дитинстві, коли нас просто не навчили поводитися з грошима, вести фінансове планування та облік, розуміти різницю активів та пасивів. Відповідно, українці вчаться фінансовій поведінці вже через помилки, втрачаючи гроші, час, впевненість, стосунки.

За умов сьогодення, коли вже з перших років життя дитини її оточує економічне середовище, наповнене економічними поняттями і процесами, актуалізуються питання соціалізації та виникає необхідність ознайомлення школярів з проблемами «дорослої» економіки. Саме в початковій школі закладаються засади інтелектуального розвитку дітей, створюються педагогічні та психологічні передумови для формування самостійності мислення, здатності критично оцінювати власні дії, зіставляти різноманітні способи розв'язання проблемних ситуацій, оцінювати їх і вибирати найбільш раціональні, виділяти головне та узагальнювати, застосовувати набуті знання на практиці.

Варто зазначити, що у ЗЗСО міста Мукачева є хороша практика проведення факультативів, гуртків, навчальних курсів, круглих столів, на яких розглядаються питання: Як оптимально витрачати гроші? Що таке бюджет родини і країни? Як працюють банки? Фінансова грамотність, базові навички планування і заощадження тощо.

Значні можливості для формування фінансової грамотності молодших школярів закладено в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Змістове наповнення предмета зосереджує учнів на усвідомленні суті взаємовідносин людини і суспільства, набутті демокра-

тичних цінностей, адекватному випробовуванню різноманітних соціальних ролей, засвоєнні поведінкових еталонів. сприяє психічному і соціальному розвитку дитини як особистості і громадянина. У процесі вивчення курсу здобувачі початкової освіти мимоволі опановують економічні поняття, вони дізнаються, що таке «наше», «моє», «гроші», «ціна», «дорого», «дешево», «заробити», «продати», «обмін», «банк», «спадок». Економічна соціалізація формує у дітей молодшого шкільного віку ставлення до різних економічних категорій; розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкування дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Як показує практика, на уроках вищезазначеного курсу варто розглядати теми: «Фінансові установи. Правила спілкування та поведінки у фінансових установах», «Податки та податкова освіченість» тощо. До прикладу, у 1 класі є тема «Мій дім». У ньому діти вивчають, що таке світло, вода і тепло, що таке природнє і штучне світло. І в межах цієї теми можна розповісти учням, як вберегти і заощадити енергію. Уроки «Я досліджую світ» доцільно будувати так, щоб у процесі формування фінансової грамотності учні мали можливість розмірковувати, досліджувати, аналізувати життєві ситуації, пропонувати різні шляхи розв'язання проблемних питань, робити висновки. Тоді створюються сприятливі умови для розвитку таких якостей молодших школярів, як пізнавальний інтерес, творча активність і самостійність.

Таким чином, в економічній освіті й вихованні учнів початкової школи беруть участь різні соціальні ланки: школа, сім'я, позашкільні освітньо-виховні заклади, громадські організації, трудові колективи, засоби масової інформації. Однак провідну роль в економічній підготовці підростаючого покоління відіграє ЗЗСО, а в економічному і загальному вихованні – сім'я. Сьогодні важливо гармонійно поєднувати ці соціальні інститути, особливо для дітей молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/ activity/education/ zagalna-serednya/ua-sch-2016/. – 40 с.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під.заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206с
3. Ткачова Н. І. Формування особистості учня у навчально-виховному процесі. / Н. І. Ткачова. – Х.: Вид.група «Основа»: 2007. – 208 с.

РУДНИЦЬКА А.М.
Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТІВ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Посилення конкуренції на ринку освітніх послуг, прагнення України інтегруватися до європейського освітнього простору зумовлюють викладачів до постійного навчання та самовдосконалення. Процес професійного розвитку викладачів університетів упродовж життя, нині має пріоритетне значення, а однією із можливостей її удосконалення і розвитку є врахування досягнень зарубіжних країн, зокрема Республіки Польща.

З огляду на постійне оновлення інформації, науково-педагогічні працівники мають працювати впродовж життя над оновленням знань предмета, який вони викладають, а також володіти новими компетентностями, цікавитися науковими розробками колег, брати активну участь у науковому житті педагогічної спільноти. Це надає можливість завжди володіти актуальною інформацією, підвищувати свою компетентність та педагогічну майстерність. Також педагог повинен брати активну участь у науково-дослідній діяльності університету [1, с. 9].

Аналіз джерел свідчить про те, що польські вчені від давна полемізують між собою стосовно питання професійного розвитку науково-педагогічного працівника. Так, учені, які притримуються традиційного підходу (M. Heller, H. Kwiatkowska, W. Okoń), вважають, що науковець повинен вдосконалюватися самостійно. При цьому вони наголошують, що це можливо лише за умови серйозного захоплення наукою, дидактикою, методикою. Ці науковці стверджують, що викладачі, крім того, що мають готуватися до занять, проводити їх та аналізувати, повинні також навчатися, вдосконалюватися, здійснювати наукові дослідження і оприлюднювати їх. Науковці, які є прихильниками професійного підходу до посади викладача (Cz. Banach, A. Sajdak), зазначають, що окрім наукових, теоретичних, методологічних, методичних компетентностей, така особистість має володіти здатністю навчатися і вдосконалюватися впродовж життя і в цьому їм мають допомагати різноманітні сертифікаційні центри [2, с. 61].

Звернімо увагу, що університети Польщі пропонують науковим, науково-дидактичним і дидактичним працівникам широкі можли-

вості професійного зростання, забезпечуючи найбільш ефективні та сприятливі умови для їхнього подальшого професійного розвитку. У сфері професійного розвитку (дидактичній, науковій та організаційній видах робіт) викладачі академічних освітніх закладів можуть використовувати різні інструменти та методи.

Зазначимо, що форми професійного розвитку можна розподілити на формальні (включаючи організаційні, щодо досліджуваних тематик) та неформальні (самоосвіта), пов'язані з розвитком педагога під час роботи та поза нею:

- до перших – належать курси, стажування, навчання, семінари, тренінги, наставництво та коучинг, професорські ради, участь у конференціях тощо;

- до інших: самостійна пошукова, аналітична та синтетична діяльність академічних викладачів.

У всіх сферах професійного розвитку викладачі можуть використовувати різноманітні інструменти та методи. Їх вибір зазвичай є результатом конкретних потреб розвитку (потреб або можливостей) викладача і має залежати від напрямку стратегії, прийнятої університетом. У кожній сфері академічні викладачі повинні мати різні здібності, компетентності (включаючи знання, навички та досвід). Досить дієвим, на думку І. Андрощук, є план професійного розвитку викладача, який має бути узгоджений між викладачем та його безпосереднім керівником. Він має містити встановлені цілі, завдання та терміни для викладача, що здійснює професійний розвиток, а також тип і обсяг підтримки, що надається університетом [3, с. 327].

У рамках самоосвіти викладач готує різноманітні публікації, статті, розділи в монографіях, посібники чи сценарії; бере активну участь у конференціях, з'їздах, семінарах, симпозіумах, зокрема: бере участь у виконанні наукових ґрантів, наукових проєктів; керує написанням кандидатських досліджень і консультує авторів докторських досліджень; рецензує роботи, реферати, статті, дає висновки щодо підручників/сценаріїв [4, с. 66].

Якість роботи викладачів здебільшого залежить від умов праці й не лише від матеріальних (особистий кабінет, технічне оснащення, фінансове забезпечення тощо), важливим тут є забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних працівників. Якщо педагог умотивований для подальшого професійного розвитку, якщо він орієнтується не лише на можливості самоосвіти, але й має значні різнопланові можливості для самореалізації, вдосконалення своїх компетентностей у необхідному для нього напрямі, якщо його зусилля щодо вдосконалення професійної діяльності належним чином забезпечуються та оцінюються позитивно, педагог

матиме стимул постійно розвиватися та вдосконалюватися. Отож, описані вище можливості розвитку викладачів університетів Республіки Польща сприяє розвитку інтелектуального ресурсу в науковій сфері держави та професійного розвитку майбутніх фахівців, яких вони готують.

У подальшому будуть досліджені можливості професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів Республіки Польща в контексті викликів сучасності.

Список використаних джерел

1. Яковенко О. Професійний розвиток академічних викладачів в сучасній Польщі. *Педагогіка*. 2021. 3 (136). С. 7–14.
2. Андрощук І. Індивідуальна стратегія розвитку викладачів кафедр менеджменту університетів Республіки Польща. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. № 58-59. С. 325–331.
3. Андрощук І. М. Управління професійним розвитком викладачів кафедр менеджменту університетів Республіки Польщі: Системний підхід : монографія. Луцьк, 2018. 332 с.
4. Bugaj J. uniwersyteckie strategie rozwoju zawodowego nauczycieli akademickich w polsce. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016. 186 p.

РУСИН Н.М.,
ТРИКОЗ В.І.
Мукачівський державний університет,
Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З РОДИНОЮ ПО РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В системі дошкільної освіти існує соціальне замовлення на розвиток самостійності дітей, відображене у Базовому компоненті дошкільної освіти: «…проявляння ініціативи та самостійності в різних видах діяльності» [1, п. 4.6], який виступає цільовим орієнтиром на етапі завершення дошкільної освіти. Акцент на ролі батьків у розвитку самостійності робиться нами, з одного боку, через необхідність забезпечення наступності між дошкільною організацією

та сім'єю, відповідальності батьків за виховання своїх дітей; з іншого боку – через слабку сформованість, педагогічну компетентність батьків у вихованні самостійності дітей, обумовлену відсутністю в освітніх установах системної роботи з підвищення компетентності батьків тощо [2].

Під самостійністю у психолого-педагогічної науці розуміється як характеристика діяльності, так і риса особистості. В рамках другого підходу аналізуються якості та властивості особистості, які становлять сутність самостійності: критеріями самостійності дітей дошкільного віку виступають здатність до самостійного вибору (діяльності, її цілей, засобів та способів, партнерів для спілкування тощо), впевненість у собі, своїх можливостях; вміння здійснювати діяльність у всіх її компонентах; автономність поведінки, вміння використовувати свій досвід для вирішення нових завдань [3]. З виділених М.Н. Поляковою критеріями самостійності розроблено карту спостереження, визначено рівневі значення та проведено діагностику самостійності дітей середнього дошкільного віку.

За результатами діагностики виявлено, що розвиток самостійності дітей середнього дошкільного віку, як правило, недостатній. Найменш розвинена у дошкільнят здатність до перенесення досвіду в нові умови для вирішення проблемних завдань: діти засмучуються та відмовляються від досягнення мети через невдачу, малоздатні чи нездатні вирішувати пізнавальні проблеми, використовуючи знання та наявний досвід.

В період проходження практики розвиваюча робота була організована у кількох напрямах. По-перше, необхідна робота з батьками щодо уточнення та розширення їхніх власних уявлень про розвиток самостійності дітей. Проведено серію заходів (консультації, круглий стіл, батьківська конференція за участю педагога-психолога, ділова гра).

По-друге, з метою забезпечення наступності дошкільної організації та сім'ї у питаннях розвитку самостійності дітей, що виражається в єдності педагогічних вимог до дитини з боку вихователів та батьків, проведено спільне обговорення та визначення кола дій дитини, які заохочуватимуться для самостійного виконання .

По-третє, у процесі реалізації заходів ініціювалася підтримка батьками дитячої самостійності. Наприклад, при реалізації конкурсу виробів батьки намагалися заохочувати самостійність дитини (визначення ідеї, вибір матеріалу тощо).

Після проведеної роботи проведено контрольне оцінювання самостійності дітей середнього дошкільного віку, яке дозволило говорити про її результативність: дітям стало легше здійснювати

самостійні вибори, включатися до діяльності та не вдаватися до допомоги дорослого, переносити вдалий досвід на вирішення інших завдань діяльності та спілкування. та ін. Таким чином, у процесі розвитку самостійності дітей середнього дошкільного віку важливо задіяти потенціал сім'ї.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А.М., Бєлєнька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., ІльченкоТ.С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М.А., Низковська О.В.,Панасюк Т.В., Пироженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідєльнікова О.Д., ШевчукА.С., Якименко Л.Ю. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Мініна А.В. Структура та зміст педагогічної компетентності батьків у вихованні самостійності у дітей дошкільного віку // Освіта. Наука. Інновації: Південний вимір. 2013. № 2 (28). С. 93-98.
3. Полякова М.М. Діагностика самостійності як інтегративної характеристики розвитку дитини дошкільного віку // Дитячий садок: теорія та практика. 2012. № 10. С. 6–18.

РУСИН Н.М.,
ЧЕХ Н.М.
Мукачівський державний університет, Україна

РАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗІ СВІТОМ ПРОФЕСІЙ

Рання профорієнтація нині є актуальним напрямом діяльності освітніх організацій. Результати соціологічних досліджень свідчать про те, що більша частина молодого покоління робить свій професійний вибір під впливом суб'єктів, які їх оточують (однолітків, батьків тощо). Це зумовлено незнанням реальності, бажанням негайного отримання високих кар'єрних результатів, що призводить до незадоволеності своїм професійним вибором. У зв'язку з цим важливо орієнтувати молодь на вибір напрямів професійної освіти. Роботу в цьому напрямі потрібно розпочинати вже з дошкільного віку, оскільки дошкільний вік - сенситивний період для формування спрямованості дитини у сфері трудової діяльності лю-

дини. у дітей виникає інтерес до професійної діяльності дорослих, формується ставлення до праці та її результатів.

Сьогодні все частіше почали говорити про ранню профорієнтацію дітей дошкільного віку, але часто не всі розуміють, що за цим стоїть. Багато батьків помилково думають, що вже в дошкільному віці можна визначити майбутню професію і спрямувати всі сили на «вирощування» професіонала в певній галузі. Однак рання профорієнтація дітей не передбачає виявлення якихось певних здібностей, вона спрямована на розширення уявлень про працю і світ професій [1, с. 18].

Профорієнтація - це система заходів, спрямована на виявлення особистісних особливостей, інтересів і здібностей у кожної людини для надання їй допомоги в усвідомленому виборі професії, що забезпечують вільний вибір майбутнього професійного шляху [2, с.732]. Профорієнтаційна робота передбачає кілька етапів: діагностичний, на якому відбувається виявлення індивідуальних здібностей та інтересів дитини; інформаційний, що передбачає формування системи знань про професії; консультаційний, що передбачає супровід дитини в процесі освоєння світу професій.

Головна мета ранньої профорієнтації - це виховання (формування пізнавального інтересу до праці, виховання працьовитості та шанобливого ставлення до праці дорослого) та інформування (розширення уявлень про працю дорослих і світ професій). Реалізація цієї мети відбувається через здійснення освітньої діяльності в межах освітньої галузі «Соціально-комунікативний розвиток», у якій одним із напрямів є трудове виховання дітей дошкільного віку. Зазначимо, що дуже важливо правильно організувати діяльність у межах ранньої профорієнтації, тому провідна роль через вікові особливості дітей дошкільного віку відводиться педагогу [3, с.188]. Проте необхідно зберігати суб'єктну позицію дитини, враховувати її інтереси та можливості.

Багато авторів підкреслюють значущість ранньої профорієнтації дітей дошкільного віку для соціалізації особистості та формування її соціально значущих якостей [4, с.95]. У зв'язку з цим до завдань ранньої профорієнтації дітей дошкільного віку відносять: знайомство з професіями, що є близькими та зрозумілими (вихователь, лікар, продавець, кухар тощо); формування позитивної мотивації до різних видів праці та творчості, бажання брати участь у трудовій діяльності; формування шанобливого ставлення до праці дорослих; розвиток трудових умінь і навичок. Для реалізації окреслених завдань залучаються також батьки, які можуть виступати експертами в певній професійній діяльності. Батьки можуть роз-

повідати про свою професію, організовувати екскурсії на підприємства, спільно з дітьми брати участь у заходах, спрямованих на ранню профорієнтацію.

Таким чином, рання профорієнтація дітей дошкільного віку спрямована на освоєння ними світу професій і реалізацію своїх можливостей у різних видах праці та творчості. Усе це дасть змогу на наступних вікових етапах аналізувати різні сфери професійної діяльності й упевненіше почуватися у виборі професії, а отже, - і успішніше соціалізуватися в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Залялілєва Д.Р., Шафікова Л.І. Реалізація профорієнтаційної програми в дитячому садку як перша сходинка до визначення свого місця в сучасному суспільстві // Виховання і навчання дітей молодшого віку. 2015. № 5. С. 18-19.
2. Баранова Н.О., Гугуман Т.В., Попова В.Ф., Романенко О.Г. Ознайомлення дошкільнят з професійною діяльністю дорослих // Молодий вчений. 2015. № 7. С. 731-734.
3. Турова І.В. Методична модель формування готовності майбутніх педагогів дошкільної освіти до математичного розвитку дітей // Вісник Красноярського державного педагогічного університету ім. В.П. Астаф'єва, 2017. № 4. С. 186-193.
4. Антонова М.В. Гришняєва І.В. Рання профорієнтація як елемент соціально-комунікативного та пізнавального розвитку дітей дошкільного віку // Сучасні наукомісткі технології. 2017. № 2. С. 93-96.

САВКА Я. А.,
МАЙБОРОДА І. Е.
Мукачівський державний університет, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Проблема розвитку творчих здібностей і творчої активності в молодшому шкільному віці є надзвичайно актуальною оскільки дитинство є єдиним періодом життя людини, коли творчість стає універсальним і домінуючим способом існування. Відповідно про-

відною психолого-педагогічною проблемою є створення сприятливих ефективних умов, які б стимулювали і спрямовували розвиток особистості.

Розвиток художньо-творчих здібностей учнів початкової школи на уроках образотворчого мистецтва вивчається в аспекті проблеми творчої діяльності, яка пов'язана зі сприйняттям творів мистецтва, їх творчим і нестандартним виконанням, втіленням власних здобутих уявлень і вражень у творчих роботах. Під час художньої діяльності здійснюється важливий розвиток художньо-естетичних здібностей молодших школярів.

Роль образотворчого мистецтва як одного з потужних засобів розвитку творчих здібностей, естетичної свідомості, образного мислення особистості висвітлюють у своїх працях дослідники Р. Арнхейм, Л. Масол, В. Кузин, В. Томашевський та ін. Б. Ананьєв, Л. Любарська, Т. Шпікалова відзначають, що уроки образотворчого мистецтва є унікальним навчальним предметом, які надають дітям безліч можливостей творчо самореалізовуватися, розвивати творчі здібності, асоціативно-образне мислення, творчу уяву, фантазію, пізнавально-творчу активність.

Провідним методичним прийомом у роботі з молодшими школярами є гра. В системі дитячих ігор художня гра, гра уяви, гра – фантазування – це дієвий та специфічний вид дитячої діяльності, що займає місце між власне грою з одного боку і дитячою художньою творчістю з другого. Сутність художньо-ігрової діяльності, спрямованої на розвиток емоційно-почуттєвої сфери молодших школярів, полягає в можливості імпровізувати і творити не стільки з орієнтацією на результат, скільки для насолоди вільним виявленням сил.

Наприклад під час ознайомлення з виражальними засобами образотворчого мистецтва ігрові методи навчання дозволяють дітям засвоїти нові характеристики кольору, лінії, плями, крапки в експериментальній діяльності. Так, у грі-експерименті з кольорами діти відкривають таємницю народження нового кольору, ознайомлюються з відтінками, гармонійністю кольорів, знаходять зв'язок між кольором та настроєм. У процесі такого ознайомлення з кольором у дитини розвивається асоціативно-образне мислення, уява і творчі здібності.

Під час ознайомлення з творами мистецтва гра допомагає молодшим школярам «увійти» в картину, вдихнути аромат осені, послухати шелест листя, насолодитися смаком медової груші, пробігти у гущавину лісу або піднятися на крилах птаха високо в небо.

Під час розглядання натури гра вводить дітей у царство предметів та допомагає побачити. Якщо гра проходить у формі «Гість у сту-

дії», то діти виконують роль гостинних господарів: вітають гостя, роблять компліменти, запрошують для відображення у малюнку тощо. У компліментах проговорюються якісні характеристики предмета: колір, форма, величина тощо. Наприклад, перед процесом малювання гарбуза діти зустрічають його у студії грою «Зроби комплімент». Згідно з умовами гри, діти висловлюють компліменти за схемою, що починається зі звертання: «Ах, шановний пане Гарбуз, який ви …». Далі діти по черзі висловлюють компліменти словами-описом пана Гарбуза (сонячний, великий, духмяний, круглий, щокатий тощо). Такий підхід до опису натури дозволяє в емоційно піднесеній формі розглянути особливості предмета, використовуючи органи сприйняття (дотик, слух, нюх, смак, зір), а також фантазію. Це допомагає встановити нові асоціації у сприйнятті навколишнього світу. Окрім цього, такі ігри виводять дітей на рівень імпровізації, що сприяє ефективному саморозвитку творчих здібностей. У процесі входження в образ гра дозволяє перетворитися дитині на будь-якого персонажа та обіграти його. Ця гра має імітаційний характер, але дії в ній збагачуються особистісним відчуттям ролі, фантазією дитини та емоційним настроєм [1].

Діти дуже добре сприймають ігри на образотворчу тематику: «Загадай – ми відгадаємо», «Що спочатку, а що потім?», «Магазин», «Овочі і фрукти», «Хто де живе?», «Знайти дерево за назвою». А гра «Допитливий капелюх» дає можливість учням психологічно комфортніше відповідати на несподівані запитання «допитливого капелюха», що несподівано опинився у них на головах ніж на запитання вчителя. Наприклад: «Який вид образотворчого мистецтва належить до графіки?», «Якими матеріалами й інструментами користується художник графік?», «Який характер можуть мати лінії?» та інше [2].

Пояснення вчителя під час проведення гри має бути лаконічним і зрозумілим, пробуджувати інтерес. І чим молодші учні, тим доцільніше не тільки пояснювати, як грати, а й показувати, як це робити. (Зрозуміло, участь вчителя залежить від змісту гри). Наприклад, гру «Відгадай», мета якої – розвиток зв'язного мовлення, вміння точно й коротко описати предмет, доцільно почати з розповіді-зразка, щоб діти зрозуміли, як розповідати про характерні ознаки предмета який будуть малювати.

Отже, творча активність школярів на уроці не виникає сама по собі, її треба стимулювати, створити відповідну атмосферу. Найефективніший прийом щодо цього – застосування гри, ігрових ситуацій, завдяки яким значно зростає інтерес дітей до навчання, що сприяє розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Бєлкіна Е. Від подиву до творчості. Естетичне виховання дітей дошкільного віку засобами образотворчого мистецтва / Е. Бєлкіна // Мистецтво та освіта. – 2003. – № 2. – С. 12–18.
2. Капітула Г.М. Формування творчої особистості засобами образотворчого мистецтва / Г.М. Капітула // Мистецтво та освіта. – 2018. – №9 (117). – С.30-34.

САВКА Я.А.,
ФЕНЧАК Л.М.
Мукачівський державний університет, Україна

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Основою нової освітньої парадигми є формування компетентної особистості. У Державному стандарті початкової освіти компетентність визначена як набута в процесі навчання інтегрована здатність особистості, що складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, які можуть цілісно реалізовуватися на практиці. У контексті нашого дослідження компетентність – це цілісна здатність, яка поєднує у собі властивості особистості та індивідуальний досвід набутий у навчанні й діяльності, що потрібний для виконання певних дій та вирішення проблем у різних сферах життя. Варто зазначити, що поняття «компетентність» включає в себе такі складові – знання, цінність, діяльність [1].

В Концепції «Нова українська школа» соціальна компетентність трактується як здатність до співпраці задля певного результату та уміння досягати компромісів. Відмінність у поглядах науковців на сутність поняття «соціальна компетентність» спонукала нас до його детального аналізу, при цьому важливо проаналізувати найбільш вживані категорії для формулювання загального визначення поняття «соціальна компетентність».

На основі узагальнення різних підходів та ключових смислових одиниць ми розглядаємо соціальну компетентність як інтегративну здатність особистості, яка формується в результаті соціалізації та є системою, що включає в себе мотиви, цінності, соціальний досвід, здібності, знання та навички особистості, цілісність яких за-

безпечує ефективність взаємодії з іншими, самостійність пошуку конструктивних рішень проблем у практичних життєвих ситуаціях, можливість швидкої адаптації до нових умов життя і самореалізації [2].

Соціальну компетентність здобувачів початкової освіти ми визначаємо як їх здатність на основі набутих знань й особистісного досвіду відповідно до своїх вікових можливостей ефективно взаємодіяти з іншими та вирішувати соціальні проблеми, з якими вони зустрічаються у своєму повсякденному житті. Вона визначає здатність молодших школярів до повноцінного життя в соціумі, вмінні адаптуватися до змінних умов середовища. Соціальна компетентність має інтегративний та системний характер, поєднує у собі інші компетентності, а також має свою внутрішню структуру.

Отже, формування соціальної компетентності – складний і довготривалий процес. Дану компетентність дитина набуває передусім у сімейному колі: від батьків та інших членів родини. Проте особливе місце належить початковій школі, адже саме тут молодші школярі соціалізуються, отримують перші соціальні знання і досвід, у них формуються основні моральні цінності і норми поведінки; на цьому ступені розвиваються комунікативні уміння дітей, що дозволяють їм інтегруватися в оточення, в класний і шкільний колектив, а через нього в суспільство

Молодший шкільний вік сприятливий для соціального розвитку дитини. Він характеризується перш за все новою соціальною ситуацією розвитку здобувача початкової освіти – новими зв'язками й взаємостосунками з дорослими, однолітками та соціумом в цілому. Головною особливістю цього періоду є зміна дитиною соціального середовища – з дитячого садка до школи та провідного виду діяльності – з гри на навчання. Стає новим соціальний статус – школяра. Усвідомлення дитиною того, що вона є виконавцем суспільно значимої діяльності, тобто навчання, сприяє розвитку навичок регуляції її поведінки .

Одним із основних особистісних утворень цього віку є також посилення мотивації як до навчання так і до спілкування. Дуже важливо щоб в дитини була сформована саме мотивація успіху. Це сприяє зміні стосунків як з дорослими, так і з однолітками. Аналіз літератури з проблеми дослідження дає підстави визначити показники, за якими характеризується соціальна компетентність молодших школярів [3].

Зокрема, це:

– приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки;

- проявляти гнучкість у сприйнятті нових вражень та їх оцінці, прилаштовуватися до вимог соціальної групи;
- добирати корисні для свого соціального розвитку ролі, поводитися відповідально, співвідносити чекання інших з власними можливостями і домаганнями, орієнтуватися у своїх правах та обов'язках;
- уміти брати до уваги думку інших людей, рахуватися з їхніми бажаннями та інтересами, визнавати сильні сторони;
- гнучко поводитися з партнерами по спілкуванню, адекватно реагувати на їхні слова і дії; вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися, виявляти толерантність, емпатію;
- налагоджувати з однолітками та дорослими гармонійні взаємини, домовлятися з ними; уникати конфліктів або розв'язувати їх мирним шляхом, утримуватися від образливих слів та агресивних дій;
- оптимістично ставитися до труднощів, уміти мобілізовуватися на їх подолання; проявляти витримку в стресових ситуаціях;
- гідно вигравати та програвати, контролювати та регулювати свою поведінку, утримуватися від негативних проявів;
- довіряти власному досвіду, спиратися на реалістичну самооцінку, уміти в разі потреби звернутися до інших;
- володіти мовленнєвим етикетом, бути здатною ініціювати, підтримати та культурно завершити розмову, уміти тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки;
- орієнтуватися в понятті «авторитет», пов'язувати його зі справжніми чеснотами і цінностями, поводитися совісно за відсутності контролю з боку дорослих.

Таким чином, соціальна компетентність здобувачів початкової освіти _це здатність дітей на основі набутих знань та особистісного досвіду ефективно взаємодіяти з іншими і вирішувати соціальні проблеми, що зустрічаються у їх повсякденному житті. Соціальна компетентність визначає здатність здобувачів початкової освіти до повноцінного життя в соціумі, вмінні адаптуватися до змінних умов середовища.

Список використаних джерел

1. Ващенко О.М. Організаційно-педагогічні особливості побудови здоров'язбережувального освітнього середовища [Електронний ресурс] /О.М. Ващенко – Режим доступу elibrary.kubg.edu.ua].

2. Остапенко А. Навчати, зберігаючи здоров'я //Початкова освіта. – 2015. – №9. – С.14
3. Білориха О.М. Формування в учнів уміння зберігати здоров'я / О.М. Білориха // Класному керівнику. Усе для роботи. 2013. №1. С. 7-9.
4. Омельченко Л. П. Здоров'ятворча педагогіка: посібник / Л.П. Омельченко, О.В. Омельченко. – Х.: Видав.«Основа», 2008. 205 с.

САМОФАЛ Л.О.,
ГОРВАТ М.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується прагненням до подолання кризи в різних сферах життя, становленням елементів громадянського суспільства, розвитком національної самосвідомості, ускладненням умов життя, особливу значимість набуває процес освоєння соціального досвіду, що забезпечує ефективну соціалізацію особистості.

Тому однією з основних функцій школи стає створення умов для формування системи цінностей, норм і інших складових соціального досвіду, які дозволять особистості в майбутньому ефективно адаптуватися в суспільстві, взаємодіяти з навколишнім світом, стануть основою її протистояння негативним зовнішнім впливам, активної участі в соціальному житті. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження процесу освоєння соціального досвіду в різні вікові періоди.

Одним з вікових періодів, який становить найбільший інтерес у вивченні процесу освоєння соціального досвіду, є молодший шкільний вік. Саме на цьому етапі розвитку відбувається перехід від переважно стихійного накопичення елементарного досвіду до контрольованої соціалізації, до засвоєння наукових понять, формування єдиної системи уявлень, знань, умінь, навичок, досвіду спілкування. Все це вимагає вивчення особливостей організації освітнього процесу в початковій школі, що впливають на освоєння соціального досвіду в цьому віковому періоді.

Молодший шкільний вік характеризується інтенсивним розвитком пізнавальних здібностей. Бажання реалізувати свою са-

мостійність, отримавши при цьому визнання з боку педагога, стимулює розвиток цих новоутворень. Соціальні знання у молодших школярів мають свої особливості. Учні можуть проявляти соціальні знання на рівні соціальних уявлень, в яких відображені зовнішні ознаки явищ, і на рівні соціальних понять, в яких виражені істотні ознаки явищ. В основному соціальні знання молодших школярів знаходяться на рівні уявлень, що, перш за все, пов'язано з наочним, конкретно образним мисленням дітей цього віку. Крім того, знання про соціальну дійсності дітей можуть бути на різних рівнях повноти і глибини, усвідомленості і міцності, конкретності й узагальненості: учні можуть мати уривчасті, системні знання («острівці» на основі простих асоціацій) і системні. На вищому рівні системності знань учні можуть встановлювати міжпредметні зв'язки, що досить важливо для процесу освоєння соціального досвіду [1, с. 165].

Набуття знань про соціальні явища і формування соціальних уявлень і понять є складним процесом. Сприйняття багатьох явищ соціального життя людей, їх соціальних відносин мають для молодшого школяра в силу їх вікових психологічних особливостей значні труднощі. Освоєння соціальних уявлень відбувається в єдності розумової діяльності, моральної поведінки і переживання. Особливе значення має переживання дитиною своїх відносин з оточуючими людьми. Психолого-педагогічні дослідження Б. Алмазова, Л. Божович показують, що знання можуть стати керівною силою в поведінці дитини за умови, якщо вони глибоко відчуті, пережиті, пов'язані з особистим досвідом. Отримані дитиною соціальні знання можуть залишитися мертвим вантажем, якщо не реалізуються у власному досвіді поведінки.

Таким чином, соціальні знання молодших школярів носять органічний характер і мають форму соціальних уявлень, на основі яких поступово формуються соціальні поняття, які поповнюють структуру соціальних знань. Основним джерелом їх набуття є освітній процес, що дозволяє уточнити і конкретизувати життєві соціальні уявлення, елементарні соціальні знання.

Віковий період від 6 до 9 років пов'язаний з освоєнням дитиною тієї діяльності, в якій вона виходить за межі гри, усвідомлюючи своє місце в системі суспільних відносин. У цей період у дітей розвиваються мотиви власного зростання, власного вдосконалення, індивідуальні успіхи набувають соціальний зміст. На зміну вузько навчальним приходять широко пізнавальні інтереси, які стають дієвими мотивами діяльності молодшого школяра. У дітей молодшого шкільного віку розвиваються початки творчого ставлення до дійсності. Спочатку дитина має позитивну емоційну спрямова-

ність, яка повинна бути підтримана значущими дорослими, щоб привести дитину до нової соціальної позиції. Саме позитивний досвід емоційних відносин багато в чому гарантує встановлення позитивних зв'язків з людьми, успішне засвоєння соціальної дійсності за допомогою придбання знань, умінь і навичок, досвіду творчої діяльності.

Велике значення в організації освоєння соціального досвіду школярами належить освітньому процесу. У науці під освітнім процесом розуміють: спеціально організовану взаємодію педагогів і учнів, спрямовану на вирішення освітніх завдань. В результаті їх вирішення відбуваються зміни в знаннях, уміннях, вихованості учня [2]; взаємодія, яке переконує в необхідності розгляду зміни взаємодіючих сторін і самого процесу взаємодії [1]; спеціально організована, цілеспрямована взаємодія педагогів і вихованців, учнів між собою [3].

Таким чином, соціальний досвід молодшого школяра має обмежену структуру. Специфічні особливості освоєння соціального досвіду молодшими школярами проявляються через такі характеристики: 1) теоретичність як нову якість соціальних знань; 2) розвиток продуктивних прийомів і навичок навчальної роботи, «вміння вчитися»; 3) поява навичок самоконтролю, самореалізації та саморегуляції; 4) виникнення нових соціальних відносин, встановлення дружніх контактів, інтенсивний розвиток ціннісних орієнтацій; 5) формування навичок творчої діяльності (перенесення знань і умінь в нову ситуацію, бачення проблем). Соціальний досвід дитини молодшого шкільного віку є не просто набором уявлень, навичок, умінь, зразків поведінки, а виступає як узагальнений спосіб діяльності і спілкування, яким особистість володіє, оскільки він пережитий і засвоєний. Важливо враховувати, що сама специфіка соціального досвіду є похідною від соціальних впливів, оточення, форм матеріальної і духовної культури, адресованих дитині, скільки від того, яку позицію в контексті життєдіяльності вона займає, як співвідносить себе з дійсністю, як і ступінь соціальної активності, розуміння свого внутрішнього світу і сформованості соціальних установок на себе. Це дає основу вважати, що соціальний досвід виступає потенційним носієм суб'єктності дитини в процесі соціалізації і виховання.

Список використаних джерел

1. Ворник М. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями : автореф. дис. канд. пед. наук. Вінниця, 2014. 20 с.

2. Кравченко Т. В. Діагностика рівня соціалізованості учнів початкових класів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук, праць. Київ, 2018. Вип. ІІ. С. 165-175.
3. Лєпіхова Л. А. Соціально-психологічна компетентність у поведінці особистості. Практична психологія та соціальна робота. 2006. No 2. С. 65-69.

САРКАНИЧ К.В.,
МОЧАН Т.М.
Мукачівський державний університет, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Одним із пріоритетних напрямків виховної роботи в сучасній школі є громадянське виховання – процес формування свідомого громадянина, людини з притаманними їй особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Громадянське виховання в початковій школі має на меті формувати у дітей знання і уявлення про українське суспільство, рідний край, розкрити на доступному рівні особливості взаємодії людей у родині, в колективі, суспільстві, виховати в них позитивне особистісне ставлення до цінностей і символів Української держави; виховати гуманну, соціально – активну, відповідальну особистість [3].

На думку Н. М. Бібік «освітньо-виховну діяльність з підростаючим поколінням треба розпочинати з раннього дитинства, як найбільш сприятливого часу для формування соціальної відповідальності і творчої активності, інакше кажучи, громадянськості. У більшості сформованих думок закладена твердження, що основи знань про громадянські якості особистості у дитини необхідно закладати в сім'ї ще в дитячому дошкільному закладі, в загальноосвітній школі» [1].

Сучасна система освіти в Україні покликана забезпечувати виховання особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, зберігає і продовжує українські культурно-історичні традиції, шанобливо ставиться до української мови, історії, виявляє культуру міжетнічних і міжособистісних відносин, утверджує цінності української національної ідеї.

Громадянське виховання – всеохоплююча категорія, яка поєднує всі грані педагогічного процесу, де важливе місце посідає освітня складова, яка доповнюється й розширюється у позаурочній пізнавальній діяльності.

Складовими громадянського виховання є, зокрема, громадянська культура, громадянська позиція, система ціннісних і соціальних орієнтацій, що характеризують людину як громадянина України.

Таким чином, громадянське виховання є єдиним комплексом, стрижнем якого є політичне, правове і моральне виховання, що реалізовується через навчальні курси, позакласну роботу, а також через створення демократичного шкільного устрою, через формування соціальної і комунікативної активності засобами навчальних дисциплін. Таке виховання має сприяти формуванню в учнів системи громадянських цінностей, розвивати критичність їх мислення і широту кругозору, сприяти тому, щоб вихованці визнавали рівноправ'я і рівноцінність різних точок зору, уміли поєднувати свою філософію з культурним і національним плюралізмом, прагнули знайти особистий сенс у будь-якій діяльності.

Відповідно до Концепції Нової української школи оновлений зміст виховання має бути зорієнтований на сприйняття педагогом дитини як суб'єкта і мети виховання на засадах співробітництва; усвідомлення проблеми виховання як соціально-особистісного феномена; проектування і розвиток процесу виховання, формування національної культури, гуманізацію освіти як умову результативності виховання. Сутність громадянського виховання має розглядатись як саморозвивальна відкрита система, як система педагогічної взаємодії.

Відомими науковцями О. Пометун та І. Тараненко розглянуто концепції і тенденції громадянського виховання. Авторами висвітлено загальноєвропейське сприймання громадянськості та виділено шляхи її формування. Основні засади громадянського виховання в сучасних умовах розроблені в наукових розвідках І. Беха, Н. Бібік, М. Боришевського, В. Кременя та ін. Актуальність та важливість питання громадянської компетентності здобувачів початкової освіти розкрито у методичному посібнику В. Доміної «Формування громадянської компетентності молодших школярів у контексті національно-патріотичного виховання», де автором відображено теоретичні основи формування громадянської компетентності та запропоновано розробки уроків і позакласних заходів [2].

Аналіз шкільної практики засвідчує, що успішність виховних впливів з метою виховання громадянськості молодших школярів

залежить від умілого використання педагогами традиційних та інноваційних методів. Пріоритетну роль повинні відігравати активні форми, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення й базуються на принципі багатосторонньої взаємодії.

Процес розвитку і формування громадянина – це процес розвитку особистості, в якій органічно поєднуються високі моральні чесноти, громадянська зрілість, патріотизм, професійна компетентність, активність, творчі начала, почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством, перед Батьківщиною.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Зростаймо громадянами: розповідь про Конституцію України: навч. пос. / Н.М.Бібік, М.М.Ілляш. – К.: Веселка, 2000. – 87 с.
2. Доміна В. В. Формування громадянської компетентності молодших школярів у контексті національно-патріотичного виховання: [методичний посібник] / В.В. Доміна. – Хмельницький: ХГПА, 2014. – 132 с.
3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні 03.10.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80?lang=ru

СІДОР Ю.І.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ЗМІСТ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ВИМОГИ ДО РЕЗУЛЬТАТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Освіта – частина процесу формування особистості. За допомогою цього процесу суспільство передає знання, навички від однієї людини іншій. У процесі навчання учню нав'язуються певні культурні цінності; процес навчання спрямований на соціалізацію особистості, але іноді навчання конфліктує із справжніми інтересами учня.

Поруч із залученням дітей до цінностей школа стає засобом соціального контролю за учнем (діти перебувають під наглядом у класі та за її межами).

Освіта впливає на всі види діяльності. Зміст освіти - сформоване у процесі історичного розвитку знання, зафіксоване у культурі

у вигляді текстів як норми, засвоєні людиною через систему освіти як здібностей, способів мислення та діяльності [2].

Зміст освіти - це категорія, що позначає вимоги до кінцевого результату навчальної, трудової, наукової діяльності та взагалі до моменту завершення навчання у навчальних закладах (школі, вузі), виражена у системі знань, умінь та навичок, сформованості особистих якостей. Ці вимоги задаються суспільством, залежать від рівня його розвитку та змінюються з розвитком науки, культури, виробництва та суспільства. У згорнутому вигляді вони виражені у формі нормативних документів, кваліфікаційних вимог до фахівця, більш розгорнутому - у вигляді моделей підготовки фахівців.

Перший етап освіти – початкова загальна освіта (обов'язкова), 1-4 класи. Початковий вік учнів – не менше 6 років на 1 вересня (тривалість навчання – 4 роки). У цей час відбувається інтенсивний розумовий розвиток, формування прийомів навчальної діяльності, здібностей самостійного набуття знань та його застосування під час вирішення пізнавальних завдань, розвиваються комунікативні вміння дітей.

У 1-4 класах відбувається становлення особистості молодшого школяра, виявлення та цілісний розвиток його здібностей, формування вміння, мотивів та бажання вчитися. Учні навчаються читання, письма, рахунку, оволодівають елементами творчої самореалізації, культурою мови та поведінки, основами особистої гігієни та здорового способу життя.

Початкова школа покликана створювати навчальне середовище, яке живить розум, тіло та душу дитини.

Необхідно прагнути, щоб діти: відчули радість від навчання; навчилися мислити критично та незалежно; стали самонавчальними; розвинули свій духовний початок.

Водночас, для початкової школи зміст освіти — система наукових знань, практичних умінь і навичок, засвоєння й набуття яких закладає основи для розвитку та формування особистості [4]. Початкова школа це найважливіших період в житті дітей, а для вчителів – найвідповідальніший, адже все базове навчання, виховання прищеплюється дітям змалечку і як вчитель їх правильно навчить, так вони будуть робити й надалі. Кожна дитина – індивід, до кожного потрібно знайти правильний підхід та методи навчання. Зміст освіти повинен удосконалювати, змінюватися та розвиватися.

Зміст освіти відображається у:

- навчальному плані
- навчальних програмах
- навчальних посібниках

- підручниках [3].

Навчальний план – документ, що визначає склад навчальних предметів, їх розподіл для вивчення в конкретному навчальному закладі, тижневу й річну кількість годин, які відведені на кожен предмет та має такі функції (рис. 1).

Рис.1 Функції базового навчального плану [5]

Навчальна програма – документ, що відображає знання, уміння й навички, які потрібно вивчити з кожного навчального предмету.

Підручник — книга, в якій подано основний зміст навчального предмета згідно до навчальної програми.

Навчальний посібник – книга, матеріал якої розширює межі підручника, містить додаткові та довідкові відомості [1].

Сучасний підручник виконує освітню, розвивальну, управлінську, виховну і дослідницьку функції: *освітня функція* – полягає в забезпечені процесу засвоєння учнями матеріалу відповідно до сучасного рівня розвитку певної науки, формуванні в учнів пізнавальних умінь і навичок; *розвивальна функція* – сприяє розвитковi учня, формує його перцептивні, мнемонічні, розумові, мовні та інші здібності; *виховна функція* – здатність підручника впливати на світогляд учня, його моральні, естетичні почуття, відношення до праці, навчання, формування й удосконалення рис особистості учнів; *управлінська функція* – програмування навчання, його форм, засобів та методів, здатність застосовувати знання у різних ситуаціях; *дослідницька функція* – розвиває різні методи наукового пошуку, опирається на самостійне вирішення проблем [1].

Список використаних джерел

1. Підручники й навчальні посібники. URL: https://pidru4niki.com/15660212/pedagogika/pidruchniki_navchalni_posibniki
2. Вдосконалення змісту освіти в школі. URL: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0a65635a3ad69b4c43a88521206c37_0.html
3. Зміст освіти в сучасній школі. URL: https://dmee.ru/docs/100/index-28880.html
4. Основи психології і педагогіки - Степанов О. М. 2006. URL: https://subject.com.ua/psychology/psyho_pedagog/88.html
5. Освітній процес за Базовим навчальним планом початкової освіти. URL: https://www.pedrada.com.ua/article/2121-osvtny-protses-za-bazovim-navchalnim-planom-pochatkovo-osvti

СІДОР Ю.І.,
ХОМА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ УМІНЬ У ПІСЛЯБУКВАРНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Процес навчання грамоти складається з трьох періодів: добукварний, букварний та післябукварний. Основним завданням післябукварного періоду є систематизувати знання, уміння й навички з читання та письма, які здобувачі освіти отримали в добукварний та букварний, а також у межах програмових вимог здійснювати аналітико-синтетичні операції з одиницями різних мовних рівнів.

Навчання грамоти досліджується низкою науковців: М. Вашуленко, О. Вашуленко, Т. Котик, К. Пономарьовою та іншими. М. Вашуленко у посібнику «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» визначає особливості навчання грамоти за змістовими лініями Держаного стандарту мовно-літературної освітньої галузі. У змістовій лінії «Читаємо» науковець розкриває такі питання: формування початкового вміння читати, спосіб читання [1]. Увага сконцентрована на читанні складів, слів, речень, текстів. Т. Котик сформулювала педагогічні вимоги до діяльності вчителя під час навчання читання:

- щоб усунути зупинки на кожній літері, вчити читати не побуквено, а злиттям (голосний + приголосний : га-гогу-ге-гі), орієнтую-

чи читця на вимову голосного в складі, але приготувавши мовленнєвий апарат на вимову попереднього приголосного;

- оскільки повільний темп читання заважає усвідомленню прочитаного, педагог повинен проводити паралельно роботу з техніки читання й пізнавання слова;

- для розширення «поля читання» проводити спеціальні вправи [3, с.60].

У процесі вивчення теми щодо формування читацьких умінь у післябукварний період навчання нами проводилися дослідження за двома напрямами: аналіз кола читання (художні тексти для читання); вправи на формування читацьких умінь.

Щоб з'ясувати, які тексти читаються учнями, ми проаналізували зміст одного із підручників «Українська мова. Буквар»[2]. Молодші школярі опрацьовують тексти за темами: «Читаю і відгадую загадки», «Читаю і слухаю дитячі пісні», «Читаю українську народну казку», «Читаю авторську казку», «Читаю вірші про пори року», «Читаю про кольори у природі», «Читаю про родину» та інші. Аналіз підручника показав, що для читання пропонуються твори різних жанрів, окрім байок.

Тексти підручника «Українська мова. Буквар» створюють основу для розвитку зв'язного мовлення школярів, формування читацької компетентності. Велика увага звертається на правильне, виразне, швидке, свідоме читання, звуко-буквений та складовий аналізи слів, правильну вимову приголосних і голосних звуків, на побудову речень. Мова йде про те, що навчання грамоти – це інтегрований курс: вивчення мови й читання відбувається у взаємозв'язку.

На основі аналізу фахової літератури та на основі дослідження рекомендуємо прийоми формування читацьких умінь у післябукварний період навчання грамоти. Окремі із них:

1) артикуляційні розминки. Вони спрямовані на розвиток артикуляційного апарату. Це можуть бути чистомовки, повільномовки. Приклад:

Жабка в жовтому жакеті,
Жук в зеленому жилеті.
Жаба ґудзик застібає,
Жук годинничка виймає.

2) читання слів на автоматизацію вимови слів з окремим звуком. Приклад: шахи, шапка,шар, шарф, лоша, душа, шахтар, шатро, шавлія, шампіньйон.

3) застосування методу «Щоденні 5»;

4) словниково-орфоепічна робота. Вона спрямована на усвідомлене читання тексту, передбачає збагачення активного словника школяра;

5) ритмічне читання, що скероване на розвиток умінь швидкого читання тексту;

6) робота з деформованими реченнями, невеликими текстами. Ця робота сприяє формуванню свідомого читання;

7) творче читання. «Читай, як актор», Читай, як диктор телебачення».

Читаючи художні твори, вчитель пропонує такі завдання, як: ділити текст на логічно завершені частини, читати й переказувати частинами, вибірково, в особах, продовжити розповідь за уявою тощо.

Для формування навичок свідомого читання можна рекомендувати екскурсії, бесіди за ілюстраціями підручника, логічні вправи, здійснювати структурний, художній аналіз тексту, вибіркове читання, проводити словесне й графічне малювання, добирати заголовки, уявлення іншого завершення подій, складати діалоги за змістом.

Отже, ми розглянули прийоми формування читацьких умінь у післябукварний період навчання грамоти.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. – 192 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова. Буквар: підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у двох частинах). Ч. 2. / М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – Видавництво: Київ. Освіта, 2018. – 112с.
3. Котик Т.М. Методика навчання української мови в початковій школі : Навчально-методичний посібник для студентів дистанційної форми навчання спеціальності «Початкова освіта» / Т. М. Котик. – Івано-Франківськ, 2015. – 295с.

СІМАКОВА В.С.,
ЛІБА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

НОВІ ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ І ЗАВДАННЯ В РЕФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Успішне вирішення завдань сучасної освіти безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки та професійним розвитком педагогів.

У документах, що регламентують реформування освіти, а саме Державному стандарті початкової освіти та Закону України « Про освіту» зазначається: « Нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін».

Професійна компетентність учителя потребує постійного розвитку і удосконалення. Особливо актуальним це питання є у період діяльності, пов'язаної з реалізацією Концепції «Нова українська школа», підготовка вчителя до роботи в нових умовах.

Професійно зумовлені вимоги до особистості вчителя висвітлені у компетентності – обізнаності у певній галузі, якомусь питанні, повноважності, повноправності у розв'язанні якоїсь справи, коло повноважень (прав, обов'язків) певного органу чи посадової особи згідно статуту установи, організації.

Постає необхідність запровадження інноваційних підходів до організації дієвої системи підвищення компетентності педагогів, модернізації вже наявної системи, створення умов для самоорганізації, самовдосконалення, самоосвіти вчителя. Для вчителя початкових класів затверджено професійний стандарт, який визначає необхідні компетентності, знання та вміння. Стандарт, який розробило МОН, затвердило Міністерство соціальної політики.

Головним завданням учителя – навчати і виховувати. Однією з найважливіших вимог є чіткість соціальної і професійної позиції. Саме в ній учитель постає як суб'єкт педагогічної діяльності. Сукупність професійно зумовлених вимог до вчителя визначається як професійна готовність до педагогічної діяльності. У її складі виокремлюють психологічну, психофізіологічну готовність, а також науково-теоретичну і практичну підготовку як основу професіоналізму.

Базовим принципом нової української школи має стати «педагогіка партнерства»: повага до особистості; доброзичливість і

позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага є принципом соціального партнерства. Все це передбачає й зміну традиційної ролі педагога. Нові ролі вчителя – тьютори, едвайсери, коучі, фасилітатори, Ментори. Вони приходять в педагогічну практику українських навчальних закладів, адаптуючись із зарубіжних педагогічних методик.

Оновлення системи взаємостосунків між учнем та вчителем, будування їх на діалозі, на взаємодовірі, підтримці, прийманні, активній співпраці з батьками дітей, формування в них свідомого розуміння того, що тільки активна підтримка шкільного життя, участь у вирішенні проблем школи, щира зацікавленість всім тим, що відбувається в ній, позитивне вплине на шкільне освітнє середовище, сприятиме формуванню мотивації учнів до навчання.

Отже, вчитель має бути готовим до процесу оновлення педагогічної системи;сьогоднішнє завдання вчителя – створити умови для розвитку учня, його здібностей, творчого сприйняття знань, виробити вміння самостійно мислити, мотивацію до вивчення предметів; учень має навчитися не тільки відповідати на запитання, а й вміти їх ставити і шукати на них відповіді; сучасний вчитель – демонструє універсальні і предметні способи дії, ініціює дії учні, корегує і консультує їх, знаходить способи включення в роботу всіх, створює умови для набуття життєвого досвіду, є партнером учнів та батьків; сучасний вчитель ставить SMART-мету (конкретну, чітко сформовану; вимірювальну, реальну, можливу для досягнення, визначену в часі); виробити в учня потребу і вміння навчатися впродовж життя може тільки той, хто сам постійно навчається, вміє і бажає цього.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти (2018р.) . Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87// Початкове навчання та виховання. – 2018. - № 28 -29. – С. 41-45
2. EdEra – режим доступу: https://courses.ed-ra.com
3. «Професійне вдосконалення педагога у контексті концепції «Нової української школи» - режим доступу: https://naurok.com.ua/2018 р. 5. Шевчук Ірина «Нові «ролі» педагога» (опубліковано 29 November 2017р.) - режим доступу:metoddialogu.blogspot.com

СІЧ Г.В.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЛЬСЬКІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У Польщі з початку 2017 року запроваджено освітню реформу, основною метою якої є краща підготовка здобувачів освіти, які проходять повний цикл навчання, до потреб індивідуального розвитку та потреб сучасного ринку праці, для чого необхідна міцна основа загальної освіти.

Ключовими елементами реформи є: зміна структури системи освіти шляхом запровадження тривалої 8-річної початкової школи замість 6-річної початкової школи та 3-річної неповної середньої школи; обов'язковість однорічної дошкільної підготовки дітей в 6 років, під час якої дитина здобуває базові навички, а її навчання, як і шкільне навчання, покривається освітньою субвенцією з державного бюджету; забезпечення безкоштовними підручниками; збільшення участі роботодавців у співфінансуванні професійно-технічної освіти [1].

Після реформи системи освіти 2017 року обов'язкову початкову освіту здобувають учні, які відвідують 8-річну початкову школу. Основним критерієм є вік учня - обов'язкова освіта є для дітей, яким виповнилося 7 років і закінчили один рік навчання в дитячому садку. Початкова шкільна освіта безкоштовна і закінчується іспитом у кінці 8-го класу [4].

Відповідно до Конституції Республіки Польща кожна особа, яка перебуває на території країни, має право на освіту. Освітою в Польщі керують дві установи – Міністерство професійної освіти та Міністерство науки та вищої освіти. Міністр освіти, реалізуючи державну освітню політику, співпрацює у цьому плані з воєводствами та іншими адміністративними одиницями, до компетенції яких відноситься функціонування системи освіти. Він також регулює питання, пов'язані зі змістом загальної та професійної освіти і підручниками, системою оцінювання, вступом до державних шкіл і закладів, безперервною освітою, дошкільною освітою, педагогічним наглядом, управлінням і організацією підрозділів системи освіти [2].

Реформа запровадила єдину структуру, яка охоплює ISCED 1 та ISCED 2 (початкова + неповна середня). Це 8-річна початкова школа

для учнів віком від 7 до 15 років. Навчання у 8-річній початковій школі складається з двох ступенів: 1-3 класи (початкова шкільна освіта) та 4-8 класи (навчання з розбивкою на предмети).

Перші три роки навчання є інтегрованими. Шкільне виховання проводить вчитель, який одночасно є класним керівником. Він включає: польську мову, соціальну освіту, природничу освіту, математику та технічну освіту. У розкладі для 1-3 класів також передбачені заняття з іноземної мови, музики, образотворчого мистецтва, фізкультури та комп'ютера. Їх може проводити один і той же вчитель або різні.

Особливістю польської системи освіти є те, що у 4-8 класах діти вивчають польську мову, дві іноземні мови, історію, суспільствознавство, мистецтво, музику, природу, географію, біологію, фізику, хімію, математику, інформатику, технології, техніку безпеки та фізкультуру. Школи також організовують вивчення релігії та етики для зацікавлених здобувачів освіти. Заняття проводять викладачі окремих предметів.

Відповідно до польської системи освіти кожен учень має скласти іспит за восьмий клас, який є необхідним для випуску, але мінімального порогу проходження немає. Це означає, що навіть з низьким результатом він отримає початкову освіту . У 2019-2023 роках обов'язковими предметами є польська мова, математика та сучасна мова. З 2024 року восьмикласник додатково повинен буде здати обраний предмет – біологію, хімію, фізику, географію та історію. Результат іспиту за восьмий клас враховується при зарахуванні до загальноосвітніх навчальних закладів [3].

Обов'язкова освіта передбачає безперервне навчання до 18 років. Освітній процес можна реалізувати таким способами: відвідування загальноосвітньої школи, участь у заходах у рамках навчання впродовж життя в позашкільних формах в акредитованих закладах, проходження практики у роботодавця, отримання освіти в університеті.

Для ефективної роботи українського педагога важливим є вивчення системи освіти в інших країнах. Задля набуття нових умінь, знань, навичок, а також для досвіду. Вивчаючи нову інформацію вчитель може почерпнути цікаві ідеї для виховання та навчання здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. KRÓTKA INFORMACJA O POLSKIM SYSTEMIE EDUKACJI 2021/22 https://eurydice.org.pl/krotka-informacja-o-polskim-systemie-edukacji/

2. Jak wygląda system szkolnictwa w Polsce? https://policealna.gowork.pl/blog/jak-wyglada-system-szkolnictwa-w-polsce-etapy-charakterystyka/
3. ОСВІТА У ПОЛЬЩІ: ПРОБЛЕМИ, СТИМУЛИ, ПЕРСПЕКТИВИ http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/1317-osvita-u-polshchi-problemi-stimuli-perspektivi
4. Edukacja w Polsce https://pl.wikipedia.org/wiki/Edukacja_w_Polsce

СКОРИК Т.В.
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТЬЮТОРСТВА В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Проблеми сучасної освіти в Україні пов'язані перш за все із російською військовою агресією, яка вплинула на емоційну стабільність всіх учасників освітнього процесу. У більшості регіонів України повністю чи частково запроваджено дистанційну форму навчання, яка передбачає скорочений час уроку, збільшення частки самостійних завдань тощо. Як наслідок - багато дітей залишаються поза увагою вчителя, зникає необхідна емоційна суб'єктна підтримка учня, яка могла би бути реалізована за очного формату освітнього процесу. У зв'язку з цим зростає роль тьюторства в освітньому просторі, потреба у тьюторських послугах для допомоги у навчанні, особливо для учнів початкової школи, у яких ще не сформовані навички самостійної навчальної діяльності.

Витоки тьюторства прослідковуються вже у педагогічних ідеях О. Духновича, К. Ушинського, І. Франка, С. Русової, Б. Грінченка, І. Огієнка, В. Сухомлинського, Г. Ващенка [1].

В Україні тьюторство не набуло такого широкого поширення, як у зарубіжних країнах, наприклад, Великій Британії, і це швидше форма неформальної (інноваційної) практики. Ідеї тьюторства набули розголосу у зв'язку із дистанційним навчанням лише наприкінці ХХ століття, коли постала необхідність у визначенні нових підходів до організації навчання такого формату. З 2011 р. сформовано Тьюторську Асоціацію України, а у 2016р. було проведено науково-педогогічний експеримент МОН «Школа тьюторської майстерності». Отже, тьюторство в Україні активно розвивається, проте на практиці існує переважно у приватних освітніх закладах.

Тьюторство слід розглядати як педагогічну підтримку, спрямовану на індивідуальну роботу з дитиною, на допомогу у виявленні її індивідуальних освітніх потреб та інтересів, створення індивідуальної програми її розвитку та ресурсної бази для саморозвитку. Зростає потреба і у організації вільного часу дитини, який має бути використаний більш раціонально та продуктивно для рекреації та самоосвіти.

Тьютори забезпечують педагогічну допомогу у формі освітньо-дозвіллєвих послуг родинам з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, спрямовану на формування життєвих навичок та організацію дозвілля у позанавчальний час; надають підтримку батькам та дітям у відновленні емоційної стабільності, збалансуванні вільного часу й активізації життєдіяльності.

Завданням тьютора є побудова такого освітнього простору, в якому дитина почуває себе комфортно та захищено, може виявляти свої творчі ініціативи та освітні інтереси, обирати індивідуальний темп занять та самостійної підготовки. Тьютор виконує роль помічника, порадника, друга і консультанта, який сприяє індивідуальному розвитку дитини та спонукає його до цього розвитку, вибудовуючи разом із нею індивідуальну освітню траєкторію.

Взаємодія тьютора та слухача базуються на наступних принципах: відкритості, неперервності, гнучкості, варіативності, індивідуалізації та індивідуального підходу [2].

Тьюторський супровід спрямований на виявлення і розвиток освітніх мотивів та інтересів учня, пошук ресурсів для створення індивідуальної траєкторії особистісного розвитку учня з урахуванням компетентнісного підходу, задоволення потреб родин у освітній підтримці та супроводі учня, сприяння розвитку рефлексії учня у навчальній діяльності та дозвіллі. Розширення професійних компетентностей вчителя сприятиме його конкурентностпроможності на сучасному ринку праці, розширить можливості професійної самореалізації.

Важливу роль відіграє кваліфікована підготовка педагогів до такого напряму роботи, результатами якої має бути сформована готовність фахівців до надання освітніх послуг; задоволення потреб дітей в безпечній позашкільній освіті та дозвіллі (отримання індивідуальних освітньо-дозвіллєвих послуг); педагогічна підтримка батьків; емоційне відновлення учнів у освітній та дозвіллєвій діяльності.

Підготовка консультантів загальних освітніх практик до надання освітньо-дозвіллєвих послуг носить індивідуальний характер і реалізується через форми неформальної освіти: семінари, тре-

нінги, воркшопи, майстер-класи, курси підвищення кваліфікації, програми стажування тощо. Особлива увага приділяється психологічній підготовці педагогів, що працюють в родині, та мають бути посередниками в тріаді «школа-дитина-родина», задовольняючи освітні потреби дітей, запити батьків та вимоги школи відповідно до освітніх стандартів.

Отже, інститут тьюторства в сучасній Україні перебуває на етапі активного становлення, на часі стає фахова підготовка педагогів-консультантів, тьюторів, які забезпечать індивідуалізацію навчання, стануть помічником батьків та дитини у домашньому навчанні та організації дозвілля.

Список використаних джерел

1. Історико-педагогічний аналіз становлення тьюторства в освіті України. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. № 4. С. 395-401.
2. Гусак В. М. Тьюторство як засіб індивідуалізації освітнього процесу в післядипломній освіті. Інноваційна педагогіка. Вип.18. т.1.2019. С.127-130.

СТРОГАНОВА Л.А.,
МОЧАН Т.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Освіта сьогодні є підґрунтям для самореалізації ключових компетентностей особистості в професійній діяльності та соціумі, підвищення наукового рівня «задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [3]. Зважаючи на сучасні зміни в суспільстві, викликані потужним розвитком медіа, сучасний учень повинен оволодіти інформаційно-цифровою компетентністю, що «передбачає впевнене, і, водночас, критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні» [5].

У Державному стандарті початкової освіти значна увага спрямована на формуванні у молодших школярів інформаційно-комунікаційної компетентності, що означає «опанування основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність до безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях» [2].

Очевидно, що сучасний учитель початкової школи має бути готовим до роботи у нових реаліях, вдало реалізовувати позитивний вплив медіа на формування особистості учня молодшого шкільного віку, уміти використовувати медіазасоби в освітньому процесі початкової школи для підвищення рівня компетентності сучасного підростаючого покоління. Саме тому, важливо употужнити необхідність формування медіакомпетентності майбутніх фахівців початкової галузі під час професійної підготовки в межах закладів вищої освіти, адже від учителя багато в чому залежить безпечна та ефективна взаємодія дітей інформаційної ери з медіазасобами.

Аналіз проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в сучасних дослідженнях дав можна виділити деякі аспекти: інформатизація освіти, популяризація медіазасобів серед молоді, професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах розвитку медіазасобів, вимоги суспільства до постаті вчителя початкової школи як фахівця нової генерації, а також володіння інформаційною компетентністю задля успішного провадження педагогічної діяльності.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні медіакомпетентність тлумачиться як рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного й політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію [4, с. 110].

Зміни в освіті її інформатизація насамперед спрямована на вдосконалення форм, методів і прийомів навчання, покликана змінювати методику передачі знань від учителя до учнів; надає можливість вирішувати професійні задачі конструктивно та на найвищому рівні. Слід зауважити, що медіазасоби відкривають нові шляхи формування критичного мислення й розвитку вмінь майбутніх учителів початкової школи розв'язувати принципово нові професійні завдання, які висуваються до постаті вчителя у суспільстві. Сучасні девайси: комп'ютери, телефони, планшети, Smart-дошки, мультимедійні дошки, в освітньому процесі дозволяють швидко

отримувати необхідну інформацію; проводити онлайн-конференції, семінари, налагоджувати комунікацію з учителя-практиками, які підвищують рівень знань молодших школярів через медіазасоби; інтерпретувати, досліджувати й вивчати нові терміни, використовуючи онлайн-словники, онлайн-довідники, енциклопедії; оперувати фактами, отриманими з різних інформаційних джерел; аналізувати й перевіряти достовірність навчального, наукового матеріалів з різних вебсайтів, що, у свою чергу, дозволить навчитися відрізняти достовірну інформацію від фейків, маніпуляції, дезінформації [1, с. 33].

Тому постає необхідність формувати медіакомпетентність майбутніх учителів для врахування сучасних особливостей молодшого школяра в освітньому процесі з метою досягнення його ефективності. Навчаючи дітей, учителю початкової школи варто знати про позитивний дидактичний потенціал медіа, завдяки якому можна урізноманітнити освітній процес, зацікавити сучасних учнів у тому, щоб опанувати дисципліни в контексті медіатизації освіти, навчити молодших школярів ефективно та грамотно використовувати медіазасоби не лише в якості розваг, а й для пошуку потрібної літератури, прочитання книги онлайн; переглянути, обміркувати, обговорити та проаналізувати структуру й зміст відеоматеріалів; вивчати іноземні мови за допомогою онлайн-репетиторів та авторських медіа продуктів тощо.

Список використаних джерел

1. Волярська О. С., Понедько Т. Б. Теоретико-методологічні засади впровадження інформаційних технологій в навчальний процес вищої школи. *Вісник Запорізького національного університету*. Педагогічні науки. Запоріжжя, 2010. № 2. С. 31–36.
2. Державний стандарт початкової освіти (від 21 лютого 2018 р. № 87). URL: http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdfhttp://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9 %D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82 %D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97 %D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. URL: http://osvita.ua/legislation/law/2231/http://osvita.ua/legislation/law/2231/

4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) від 21 квітня 2016 р. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhe nnya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи від 27.10.2016 URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolahttps://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdfcompressed.pdf

ТАЦАК Н.В.
Мукачівський державний університет, Україна

СЕРЕДОВИЩЕ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя початкової школи - тривалий і безперервний процес. Свій початок він бере із профорієнтаційної роботи під час навчання у школі на допрофесійному етапі, далі- відшліфовується на етапі професійної підготовки у закладах освіти і триває у безперервній освіті упродовж усього професійного шляху особистості. Рушійними силами професійного саморозвитку особистості є задоволення професійних, соціальних, ціннісних потреб, які інтеріоризуються у стійкі професійні мотиви.

Вільному саморозвитку особистості майбутнього вчителя сприяє творче середовище закладу освіти. На особливій ролі освітнього середовища наголошено в Концепції нової української школи. Вважаємо, що вимоги щодо оновлення освітнього середовища в новій школі є важливими і при врахуванні перезавантаження освітнього середовища педагогічного коледжу. Погоджуємося, що зміні підлягають фізичне просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання; зросте частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі; урізноманітнено варіанти організації навчального простору в класі. Продуктивним є те, що, крім класичних варіантів, буде використано новітні: мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи; виділятимуться окремі приміщення з відкритим освітнім простором; планування і дизайн освітнього простору закладу освіти буде спрямований на розвиток особистості і мотивації її до навчання. Важливою є теза про те, що

організація нового освітнього середовища потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази для вивчення предметів природничо-математичного циклу.

Процес професійного саморозвитку майбутнього учителя початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу має свої особливості. Активність здобувача вищої освіти дещо обмежується системою вимог з боку викладачів, змістом навчальних програм, специфікою предмета професійної діяльності. Під час навчання у закладах І-ІІ рівня акредитації молода людина набуває більшої самостійності, провідними видами діяльності стають навчально-професійна, навчально-дослідна. Набуті знання, вміння, навики стають для неї засобами майбутньої професійної діяльності. Таким чином, ефективність майбутньої професійної діяльності для здобувача залежить не тільки від набутих професійних знань і умінь, але і від сформованої готовності до професійного саморозвитку. Ключовою фігурою перетворень в сучасній вищій школі є викладач, відкритий до педагогічних інновацій, який вільно володіє інтерактивними технологіями навчання, який є не просто носієм сукупності знань і способів їхньої передачі, а й орієнтований на розвиток особистості студента та саморозвиток в процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії (В. Кремень], Н. Ничкало, В. Сластьонін) [1]. Аналіз наукових матеріалів з проблематики свідчать, що існуюче освітнє середовище не забезпечує повною мірою вирішення цих завдань: воно недостатньо активізує і використовує внутрішні ресурси суб'єктів освітньої діяльності, їхній творчий потенціал, не орієнтоване на їхню повноцінну особистісну самореалізацію, не забезпечує умови для постійного самовдосконалення здобувачів і педагогів.

Відповідним чином організоване освітнє середовище педагогічного коледжу здатне вплинути на діалектичні механізми самосвідомості, самовиховання, самоусвідомлення студента в майбутній професійній педагогічній діяльності. Погоджуємося із науковими здобутками Р. Пріми, що зазначене середовище розвивається як цілісна система і містить такі компоненти: організаційно-методичний (навчально-методичні комплекси з навчальних дисциплін тощо); особистісно-орієнтований (наявність умов і можливостей для накреслення власної траєкторії професійного саморозвитку кожного студента, відповідно до його потреб, потенційних і актуальних можливостей); змістовно-технологічний (технологічний підхід до формування професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи) [2].

Список використаних джерел

1. Сластенин В. А. Рефлексивная культура и профессионализм учителя / В. А. Сластенин // Педагогическое образование и наука. – 2005. – № 3. – С. 37–42.
2. Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [моногр.] / Р. М. Пріма. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2009. – 367 с.

ТОВКАНЕЦЬ О.С.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Вища освіта ставить безліч цілей, включаючи формування активних громадян, підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності (сприяння працевлаштуванню), підтримку особистісного зростання, формування широкої бази передових знань, стимулювання наукових досліджень та інноваційної діяльності. Сьогодні по-різному трактують поняття якості у вищій освіті, у зв'язку з чим забезпечення якості має враховувати ці відмінності у підходах. Якість, хоч і важко піддається визначенню, є головним чином результатом взаємодії між викладачами, здобувачами освіти та інституційним освітнім середовищем. Забезпечення якості має сприяти створенню такого освітнього середовища, в якому зміст програм, можливості та засоби навчання відповідали б заявленим цілям [9].

Категорія якості вищої освіти є складною за своєю структурою та змістом. Відповідно, є різні підходи до визначення поняття якості вищої освіти. В. Морозов та С. Морозова розглядають якість освіти як збалансовану характеристику системи вищої освіти щодо її здатності забезпечувати ефективну підготовку конкурентоспроможних фахівців, рівень реальних професійних та загальнолюдських якостей яких відповідає, з одного боку нормативним вимогам національних та міжнародних стандартів, а з іншого, забезпечує задоволення особистості, держави та суспільства отриманим результатом [3]. Розглядаючи питання якості вищої освіти, Н. Авшенюк [1] підкреслювала особливості ефективних моделей гарантування якості педагогічної освіти в зарубіжних країнах, В. Приходько [7] акцентує увагу на моніторингу якості освіти та превен-

тивного виховання, Н. Островерхова [5] виокремила проблему оцінки якості освіти, Р. Кубанов [2] проаналізував суть поняття та особливості оцінювання, Л. Сігаєва [8] обгрунтувала сучасні підходи до якості освіти.

Загальні рамки для систем забезпечення якості освіти та навчання на європейському, національному та інституційному рівні визначають «Стандарти і керівництва для забезпечення якості вищої освіти в європейському просторі вищої освіти» [10]. Такі Стандарти сприяють забезпеченню та вдосконаленню якості вищої освіти в ЄПВО, підтримують взаємну довіру і, таким чином, сприяють визнанню та мобільності всередині та між державам, надають інформацію щодо забезпечення якості у ЄПВО. Цілі забезпечення якості вищої освіти відображені в структурі Стандартів і можуть бути по-різному використані та застосовані освітніми організаціями, агенціями та країнами. Європейський простір вищої освіти характеризується різноманітністю політичних систем, систем вищої освіти, соціокультурних та освітніх традицій, мов, прагнень та очікувань. Тому будь-який єдиний підхід до якості та забезпечення якості у вищій освіті неможливий. Прийняття всіх стандартів широким загалом є необхідною умовою для досягнення загального розуміння забезпечення якості в Європі. З цих причин ESG повинні мати загальний характер, що дозволить застосовувати їх до всіх форм реалізації вищої освіти. ESG містять критерії на європейському рівні, за якими можна оцінювати агентства щодо забезпечення якості та їхню діяльність. Це забезпечує застосування всіма агентствами щодо забезпечення якості єдиних принципів, на підставі яких вони моделюють конкретні процеси та процедури відповідно до цілей та вимог національних контекстів.

Нормативи європейського простору вищої освіти засновані на наступних чотирьох принципах забезпечення якості в ЄПВО. У документі «Стандарти і керівництва для забезпечення якості вищої освіти в європейському просторі вищої освіти» зазначено, що забезпечення якості освіти базується на певних принципах. Зокрема, підкреслюється увага на наступних [10]:

- освітні організації несуть основну відповідальність за якість освіти, що надається, та її забезпечення;
- забезпечення якості відповідає різноманітним потребам систем вищої освіти, освітніх організацій, освітніх програм та студентів;
- забезпечення якості підтримує розвиток культури якості;
- забезпечення якості враховує потреби та очікування здобувачів вищої освіти

У центрі діяльності із забезпечення якості виділяються дві взаємопов'язані цілі: звітність та вдосконалення. Досягнення цих цілей сприяє формуванню довіри до діяльності освітньої організації. Успішна система забезпечення якості надає освітній організації та громадськості інформацію щодо якості діяльності освітньої організації (звітність), а також поради та рекомендації щодо її покращення (удосконалення).

Наголосимо на необхідності реалізації студенто-орієнтованого навчання, що полягає у наступному:

- визнання та врахування диверсифікації здобувачів вищої освіти та їх потреб, забезпечуючи можливості реалізації гнучких траєкторій навчання;
- створення можливості використання різних форм реалізації програм, там, де це доречно;
- гнучке використання різноманітних педагогічних методів;
- регулярне оцінювання та коригування форм реалізації та педагогічних методів;
- стимулювання формування у здобувачів освіти почуття автономності, при одночасному керівництві та підтримці зі сторони викладача;
- сприяння взаємної поваги викладача та здобувача освіти.

Зважаючи на важливість оцінки досягнень здобувачів освіти для їх майбутньої кар'єри, процедури забезпечення якості щодо оцінки повинні враховувати наступне:

- оцінювачі повинні володіти сучасними методами тестування і проведення іспитів та отримувати підтримку власних умінь у цій галузі [10];
- критерії та методи оцінки мають бути заздалегідь опубліковані;
- оцінка дозволяє виявити ступінь досягнення здобувачем освіти поставленої мети стосовно запланованих результатів навчання;
- студент повинен отримувати зворотний зв'язок за результатами оцінки та, за необхідності, рекомендації щодо подальшого навчання;
- іспит, по можливості, повинен проводитися більш ніж одним екзаменатором;
- регламенти з оцінки повинні враховувати пом'якшувальні обставини;
- оцінка повинна бути послідовною, об'єктивною по відношенню до всіх студентів та проводитися відповідно до встановлених процедур;

– для студентів має бути передбачена офіційна процедура апеляції.

Врахування таких підходів спрямоване на створення освітнього середовища, у межах якого відбувається навчальний процес, і саме це середовище є тим унікальним продуктом, який забезпечує комфортну діяльність учасників освітньої взаємодії.

Список використаних джерел

1. Авшенюк Н. Ефективні моделі гарантування якості педагогічної освіти в зарубіжних країнах. Універсальні навички XXI століття: педагогічні акценти професійної підготовки і вищої освіти: монографія / За заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. Ужгород: РІК-У, 2022. С. 8 – 26.
2. Кубанов Р.А. Якість освіти: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка 2013. – № 13 (272), Ч. ІІ. – С. 25–31.
3. Мороз В.М., Мороз С. А. Якість вищої освіти: категоріальний зміст дефініції та її основні детермінанти в контексті наукових поглядів представників пострадянських наукових шкіл. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/199400048.pdf
4. Опар Н. В. Державне управління забезпеченням якості вищої освіти України в умовах євроінтеграції. Дис… канд. наук з державного управління. Івано-Франківськ: Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, 2019. 249 с.
5. Островерхова Н.М. Оцінка якості освіти. Освіта і управління. 2005. Т. 8. № 1. С. 109 –113.
6. Офіційний сайт ENQA. URL: http://www.enqa.eu.
7. Приходько В.М. Словник основних термінів і понять з моніторингу якості освіти та превентивного виховання Запоріжжя: Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2010. 137 с.
8. Сігаєва Л. Є. Сучасні підходи до якості освіти: теоретичний аспект. Професійна освіта: методологія, теорія та технології. 2016. Вип. 4. С. 213-229.
9. Хопбах А. Современное состояние и перспективы развития гарантии качества в Европе. Аккредитация в образовании. № 12. 2012 URL: http://www.akvobr.ru/garantia_kachestva_v_evrope.html
10. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). URL: https://www.eqar.eu/kb/esg

ТОМИНЕЦЬ М.П.,
ГОРВАТ М.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Серйозні соціально-економічні перетворення, що відбуваються в нашій країні, орієнтація на інноваційний шлях її розвитку позначилися на шкільній освіті. Нова українська школа орієнтована на оновлення цілей і змісту загальної освіти, що забезпечує формування не тільки фундаментальних знань, але і найважливіших соціальних умінь, необхідних для успішної соціалізації підростаючогопокоління.

Формування соціальних умінь учнів в освітньому середовищі початкової школи є одним з найбільш актуальних завдань сучасної освіти, оскільки ці уміння визначають успішність їх в повсякденному житті, стимулюватимуть інтеграційні процеси, дозволяючи дітям не тільки активно впливати на життєві події, але й адаптуватися, змінювати навколишню дійсність, засвоювати певні соціальні позиції і самого себе. Сформовані соціальні уміння учнів характеризують особистість як відкриту до суспільства, яка володіє готовністю до сприймання соціальної інформації, навичками соціальної поведінки, бажанням пізнати оточуючий світ. Стратегії соціальної поведінки можуть стати фундаментом розвитку повноцінної особистості в майбутньому. Саме тому необхідною умовою є цілеспрямована допомога у побудові ефективних поведінкових стратегій, а розвиток соціальної компетентності молодших школярів повинен стати одним із найважливіших напрямів діяльності в початковій школі. Напружена ситуація в сучасному українському суспільстві загострює проблему формування соціальної компетентності кожного громадянина і особливо в цьому напрямі важливо здійснювати кроки починаючи з молодшого віку.

Різні аспекти формування умінь розглядалися в роботах А. Леонтьєва, Б. Ломова, П. Гальперіна, І. Лернера, М. Скаткіна та ін.У психолого-педагогічній літературі під умінням, як правило, розуміють здатність до успішного виконання дії, обумовленої володінням певними знаннями і навичками і набутим досвідом.

Під соціальним розвитком особистості в психології розуміється «взаємопов'язаний процес соціалізації і індивідуалізації люди-

ни» [2, с. 7]. Поняття «соціалізація», спочатку розроблялося філософією, соціологією ісоціальною психологією, увійшло в лексикон педагогіки недавно, завдяки працям І. Кона і А. Мудрика. Вживаючи в нашій роботі поняття «соціалізація», ми будемо мати послуговуватися трактуванням А. Мудрика. Вчений характеризує соціалізацію як єдність і протиріччя двох процесів – адаптації і індивідуалізації: людина не тільки адаптується до суспільства, але і сама активно впливає на нього, перетворює його, збагачує соціальний досвід [4].

У психолого-педагогічної літератури поняття соціальні уміння вживається в широкому і вузькому сенсі. При вживанні поняття в широкому сенсі автори виходять з того, що під умінням розуміються суспільно задані способи діяльності. У цьому сенсі можна говорити про те, що практично будь-яке набуте людиною в процесі життєдіяльності вміння можна називати соціальним по своєму походженню, по своїй природі.

Говорячи про соціальні уміння в вузькому сенсі, розуміють сферу застосування цих умінь. В цьому випадку соціальні вміння розглядають в рамках компетентнісного підходу [3]. Тут під соціальними вміннями є вміння працювати в команді, приймати спільні рішення, домовлятися, розуміти інших.

Науковці про соціальні уміння як про сукупність знань і навичок, забезпечувати здатність суб'єкта виконувати ту чи іншу соціальну роль. «Під роллю розуміється функція, нормативно схвалений спосіб поведінки, очікуваний від кожного, що займає цю позицію» [1, с. 71].

Таким чином, спираючись на поняття соціальної ролі як на одне знайважливіших в різних концепціях соціалізації, дослідники визначають соціальні вміння як сукупність знань і навичок, необхідних екпортувати для виконання соціальних ролей і придбаних індивідом в процесі життєдіяльності.

Нарешті, звернемося до концепції соціалізації А. Мудрика. У своїх роботах поряд з загальнотеоретичними питаннями соціалізації вчений приділяє велику увагу проблемам шкільної соціалізації і виховання підростаючого покоління. Одним з основних понять теорії соціального виховання вчений називає взаємодію – процес, що відбувається між двома і більше суб'єктами. Більш точно під взаємодією вчений має на увазі «організацію спільних дій індивідів, груп і організацій, що дозволяє їм реалізувати загальну для них роботу» [4, с. 130]. Взаємодія розглядається автором як провідний чинник соціалізації школярів, а здатність до успішному взаємодії – як один з головних результатів соціального виховання. Навчання взаємодії, стверджує А. Мудрик, є однією з головних за-

дач соціального виховання. Під навчанням взаємодії розуміється «формування у людини інтелектуальної, психічної і соціальної готовності до ефективної участі у взаємодії і освоєння способів практичної реалізації цієї готовності» [4, с. 330].

Отже, проведений аналіз літератури дозволяє зробити висновок, що поняття соціальних умінь не отримало однозначного визначення. Загальне в розумінні соціальних умінь різними вченими є в тому, що ці вміння сприяють успішній соціалізації людини, є і засобом, і результатом її адаптації в суспільстві, засвоєнню соціокультурного досвіду, а також забезпечують постійний саморозвиток людини. Таким чином, синтезуючи різні точки зору, спираючись на поняття «вміння», можна дати наступне визначення поняття соціальних умінь. Це освоєння суб'єктом суспільно заданих способів діяльності, що забезпечують йому успішну взаємодію з людьми для виконання соціально значимої діяльності. Соціальні вміння представляють собою сукупність знань про суспільство, про способи взаємодії з іншими людьми, про своє місце в соціальному світі.

Список використаних джерел

1. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш, та ін.; за ред. Н. Гавриш. Луганськ, 2006. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.
2. Зімакова Л. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва : автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2004. 24 с.
3. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс : підручник. Київ, 2014. 456 с.
4. Мельник О. М. Використання електронних освітніх ресурсів у початковій школі. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія No2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2015. 16 (23). С. 132-140.

ТУРІНА М.Г.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА УМОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В умовах сьогодення все більшого поширення набуває використання інформаційного простору,сучасних освітніх технологій дистанційного та самостійного навчання. Пандемія коронавірусу та карантин ускладнили ситуацію в освіті, загострили проблеми і змусили переглянути освітні стратегії. Через це, дистанційне навчання стало єдиною доступною формою в системі середньої освіти. Це сприяло соціально-економічному розвитку різних країн, впровадження сучасних, відповідних технологій та удосконалення освітніх систем, які спрямовані на забезпечення можливості неперервного навчання. Тому, перед сучасною школою України постало завдання розбудувати систему освіти, як важливу ланку виховання свідомих громадян, забезпечити пріоритетність розвитку людини, вивести освіту на новий рівень та ввести Україну у світове інформаційне суспільство. Виникає проблема у представленні навчального матеріалу, який буде відповідати сучасним, світовим тенденціям та буде спрямований на те, щоб зробити освіту доступнішою.

Дистанційне навчання є продуктивною формою навчання, при якій використовуються традиційні та специфічні методи, засоби і форми навчання, засновані на комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях. Основу освітньої діяльності при дистанційному навчанні у системі неперервної підготовки вчителя початкової школи становить інтенсивна, цілеспрямована й контрольована самостійна пізнавальна діяльність [3].

Карантинні умови змусили змінити формат взаємодії вчителя та учня початкової школи, але основні цілі початкової освіти при цьому не змінилися. Дистанційне навчання у початковій школі стала викликом для усіх учасників освітнього процесу, тому що найменші школярі не є достатньо організованими, щоб навчатися самостійно. Через це перед вчителями постало складне завдання – організувати роботу не лише з учнями, а й налагодити тісний контакт з їх батьками.

Одним із факторів успішного функціонування будь-якої шкільної спільноти є взаємодія усіх учасників освітнього процесу. В умовах дистанційного навчання, коли вчитель і учні не можуть бути поруч, взаємодія між вчителем, учнями і батьками набуває особливої важливості. Від рівня комунікації залежить ефективність навчання, у процесі якого спілкування між учасниками освітнього процесу відбувається в межах штучно створеного комунікативного середовища [2].

Дистанційне навчання сприяє створенню взаємодії та наданню допомоги батькам, як суб'єктам освітнього процесу, через те, що психічні та фізіологічні можливості дітей шкільного віку не дозволяють їм самостійно користуватися основним технічними засобами навчання.

Для ефективності дистанційної освіти важлива педагогічна компетентність педагога. Він має бути обізнаний з методами організації та проведенням дистанційного навчання, має мати інформаційну грамотність. Значним є досвіт роботи в мережі Інтернет, тому що таким чином проводяться консультації, обмін завданнями та їх виконання, підготовка проектів. Обов'язковою умовою координаційної допомоги батькам, є – наявність знань, досвіду та компетентності педагогів у питаннях навчання та розвитку дітей молодшого шкільного віку. Необхідними є знання закономірностей розвитку, навчання особистості, виховання, уміння встановлювати мету, організовувати пошуковий процес, знання методів, форм, прийомів та вміння проектувати і моделювати педагогічну діяльність. таким чином проводяться консультації, обмін завданнями та їх виконання, підготовка проектів.

Система дистанційної освіти передбачає проведення систематичних занять з учнями з використанням засобів комунікацій та освітніх ресурсів мережі Інтернет (веб-квести, телеконференції, віртуальні дискусії, ситуаційний аналіз, проекти тощо). Дана система надає можливість автоматизувати діяльність учня, використовуючи нові технології подання інформації, такі як інфографіка, скрайбінг, інтелект-карти, скетч, сторітеллінг, тимчасова шкала, доповнена реальність тощо. Така форма навчання також передбачає використання інтерактивних форм викладання, автоматичних опитувань [1].

Застосування нових підходів на заняттях з дистанційною формою навчання робить навчально-виховний процес різноманітним, живим і цікавим, дає свободу вибору місця,часу та темпу навчання завдяки Інтернету, який охоплює широкі шари суспільства та стає важливим фактором його розвитку. Використання різних ін-

формаційно-освітніх технологій дозволяє підвищити ефективність навчання.

Отже, на даному етапі розвитку освіти є достатня кількість технологій, онлайн-платформ, які можна застосувати при організації дистанційного навчання для молодших школярів. Елементи дистанційного навчання, що використовуються у початковій школі повинні мати певну концепцію, налагоджену систему існування та психолого-педагогічні основи з метою вирішення проблеми керування навчальною діяльністю школярів.

Список використаних джерел

1. Штихалюк О. Взаємодія суб'єктів освітнього процесу при використанні дистанційної форми навчання у початковій школі / І. Юхно, Я. Бабич, О. Нечаєва. // – № 2 (2016) – 285 с.
2. Воротникова І. П., Якубов С. В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів / І. П. Воротникова, С. В. Якубов. – К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.
3. Муковіз О. Основи дистанційного навчання у початковій освіті/ Навчально-методичний посібник// – Умань, 2018 – 8 с.

ТУРІНА М.Г.,
ХОМА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Навчання грамоти є важливим етапом у процесі засвоєння молодшими школярами української мови. Учнями набуваються загальнонавчальні уміння, формуються ключові та предметні компетентності відповідно до мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти.

«Здобувач освіти: взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду; висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в

режимі реального часу, дотримується норм літературної мови; досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх» [2]. З метою опрацювання інформації, формування умінь спілкуватися українською мовою украй важливо володіти словником.

З перших днів навчання у 1 класі проводиться значна робота над розвитком зв'язного мовлення молодшого школяра на чотирьох рівнях: лексичному, вимовному, рівні словосполучення й речення та текстовому. Ми закцентуємо увагу на лексичному рівні. За М. Вашуленко, «лексична робота як один із рівнів мовленнєвого розвитку молодших школярів проводиться за чотирма напрямами: 1) збагачення словника, тобто засвоєння нових слів та нових значень слів, що раніше учням були невідомі; 2) уточнення словника, тобто поглиблення розуміння вже відомих слів, з'ясування відтінків у значенні між синонімами, добір антонімів, аналіз багатозначності; 3) активізація словника, тобто використання якомога більшої кількості слів у мовленні кожного учня, введення слів у речення, засвоєння сполучуваності слів з іншими словами, використання їх у конкретному тексті; 4) вилучення нелітературних слів, які вживаються іноді молодшими школярами, виправлення помилок у наголошуванні та вимовлянні слів» [1, с.327].

Завдання початкової школи: збагатити словник учнів тематичною лексикою, сформувати уміння уводити слово у словосполучення, речення, текст, ураховуючи правила граматики.

У добукварний період навчання грамоти збагаченню активного словника сприяють предметні та сюжетні малюнки, мовлення вчителя, класні осередки, QR-коди тощо. У букварний – вивчаються букви за аналітико-синтетичним методом, відповідно учнями читаються слова, речення, тексти.

На післябукварному етапі формуються навички читання. Робота над словом проводиться не тільки з погляду лексики, а із орфоепічного, орфографічного, граматичного напрямів.

Т.Котик виділяє загальні і спеціальні завдання словникової роботи. «До загальних завдань відносяться: збагачення, розширення словника різними частинами мови; активізація словника, перехід слів із пасивного словника в активний, уточнення словника, заміна діалектизмів, місцевих говорів словами літературної вимови. Спеціальні завдання: збагачення словника дітей народними образними виразами, прислів'ями, приказками, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, засвоєння дітьми узагальнень, понять, основного та переносного значення слова; формування навичок словотворення тощо» [3, с.107].

Цьому сприяють різні види вправ: робота із словниками, предметними малюнками; Lego-технології та творчі завдання (дібрати слово з-поміж низки слів, замінити близьким чи протилежним за значенням та інші).

Отже, ми закцентували увагу на окремих аспектах розвитку зв'язного мовлення учнів 1 класу.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови у початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2010. 364с.
2. Державний стандарт початкової освіти. Учитель початкової школи. 2018. №4 (вкладка). С.1-16.
3. Котик Т.М. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів дистанційної форми навчання спеціальності «Початкова освіта». Івано-Франківськ, 2015. 295с.

ТЯГУР А.В.,
ІСАК Т.В.
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ», Україна

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНАТОМІЇ ТА ФІЗІОЛОГІЇ ЛЮДИНИ

В останні роки традиційна підготовка майбутніх вчителів початкових класів зазнала значних змін практично у всіх країнах. Перш за все, це пов'язано з потребами постіндустріального суспільства і модернізацією загальної парадигми освіти. Метою вивчення дисциплін професійної підготовки є не тільки освоєння нової інформації, але, в першу чергу, включення змісту навчання в контекст вирішення життєвих завдань, формування предметних і ключових компетентностей, створення інтелектуального особистісного простору, що дозволяє майбутнім вчителям початкових класів розвиватися і вдосконалюватися впродовж всього життя. Як основний інструмент досягнення нових цілей системи освіти все частіше використовується компетентнісний підхід.

Предметна компетентність студентів, сформована в процесі вивчення анатомії та фізіології людини, є фактичною основою для викладання дисциплін природничо-наукової спрямованості, здоров'язберігаючої діяльності, впровадження здоров'язберігаючих та інклюзивних технологій, створення здоров'язберігаючого середовища, виховної роботи з розвитку екологічного мислення та формування здорового способу життя.

Водночас, на думку науковців, «як складова ключових компетентностей, вона є основою:

– для використання природничо-наукових знань з метою кращої орієнтації в сучасному інформаційному просторі;

– володіння навичками при першій допомозі, методами захисту в екстремальних умовах тощо» [1].

Основною метою формування предметної компетентності студентів у процесі вивчення анатомії та фізіології людини є забезпечення високої якості майбутньої професійної діяльності через розвиток у студентів мотивації до оздоровчої діяльності, оволодіння знаннями з анатомії та фізіології людини, вдосконалення здоров'язберігаючої складової професійних умінь і навичок.

Науковець О. Мондич у методиці цілеспрямованого формування предметної компетентності студентів виділяє три логічні блоки:

– теоретичний (зміст предметної компетентності);
– технологічний (форми, методи і засоби навчання);
– діагностичний (контроль засвоєння знань і формування навичок оздоровчої діяльності) [2].

Згідно навчальних планів, теоретичний блок методики формування предметної компетентності студентів у фаховому гуманітарно-педагогічному коледжі МДУ забезпечує зміст дисципліни «Анатомія та основи валеології». Тут важливо зосередити увагу на прикладних питаннях використання знань з анатомії й фізіології людини в освітньому процесі та спрямованість наукової інформації на особисті інтереси студентів.

Технологічний блок методики формування предметної компетентності студентів у процесі вивчення анатомії та фізіології людини складають: аудиторні заняття (лекції та практично-семінарські заняття), самостійна робота студентів (тестові завдання, розв'язок фізіологічних задач), індивідуальні творчі завдання (написання рефератів, заповнення схем, схематичне зображення органів), виконання проектної діяльності (створення презентацій, буклетів, буктрейлерів). Особливістю технологічного блоку методики формування предметної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення анатомії та фізіології людини стала

орієнтація їх на активне використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у всіх формах навчальної діяльності. Для здобувачів освіти «цифрового покоління» мережевий простір стає віртуальною реальністю, в якій вони проводять більшу частину свого часу, отримуючи необхідну інформацію, здійснюючи інтерактивну взаємодію з іншими користувачами мережі.

Діагностичний блок методики формування предметної компетентності студентів у процесі вивчення анатомії та фізіології людини забезпечує виявлення рівня засвоєння теоретичних знань та володіння практичними навичками за такими основними напрямами: знання сутності понять з анатомії, фізіології, генетики; знання історії розвитку анатомії, фізіології, генетики; сформованість уявлень про прикладні аспекти у вирішенні проблем збереження здоров'я дитини в системі освіти; знання особливостей основних функціональних систем молодших школярів, методів діагностики працездатності, показників вищої нервової діяльності; знання ролі та основних положень і технологій оздоровчо-профілактичної діяльності в початковій школі; сформованість умінь щодо вибору наочності та інших засобів демонстрації у процесі вивчення здоров'язбережувальної освітньої галузі; здатність забезпечити освітній процес згідно принципу природовідповідності; уміння адекватно оцінювати показники фізичного і психологічного розвитку дитини.

Кожен із представлених компонентів предметної компетентності є динамічним і залежить від розвитку і вимог суспільного замовлення щодо готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності.

Таким чином, формування предметної компетентності студентів у процесі вивчення анатомії та фізіології людини є контрольованим динамічним процесом, який спрямований на досягнення високого рівня готовності до професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Кузьма-Качур М.І., Горват М.В. Формування предметної компетентності майбутніх учителів початкової школи з анатомії та фізіології людини: загальні підходи. UR: https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2020/06/1282020-74-78.pdf
2. Мондич О.В. Формирование предметной компетентности будущих учителей начальных классов в процессе изучения анатомии и физиологии. UR: file://791%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2387-2-10-20201223.pdf

ТЯГУР В.М.
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці ІІ, Україна

ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГРАФІЧНОЇ ГРАМОТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ»

В умовах сучасного розвитку суспільства, структурної перебудови економіки України, яке характеризується зростанням потоків інформації з різноманітних галузей знань, вимагають упровадження інтенсивних технологій, та розвитку технологічної освіти. Розвиток технологічної освіти повинен сприяти формуванню соціально значущих компетентностей, засвоєнню школярами комплексом знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, зростанню особистісних якостей, необхідних для їх адаптації у світі професій і виробництва, а також володіння творчими здібностями в умовах сучасних вимог ринку праці до рівня майбутніх професійних здібностей.

Розвиток художньо-творчих здібностей потрібно проводити з молодшого шкільного віку, головна роль в цьому покладається на вчителя початкових класів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології». Тому при підготовці студентів спеціальності «Початкова освіта» велику увагу слід звернути на засвоєння та оволодіння засобами графічної грамоти: художньої, технічної, комп'ютерної, що наддасть їм можливість у майбутній професійній діяльності готувати учнів до вирішення практичних та побутових задач шляхом формування в них предметно-перетворювальної компетенції в межах їх вікових властивостей на основі володіння елементами графічної грамоти. Саме уроки інтегрованого курсу «Дизайн і технології» здатні забезпечити необхідний рівень реалізації міжпредметних зв'язків і стати системно утворюючими при графічній підготовці учнів [1].

Знання студентів у результаті такої підготовки забезпечить належний рівень розвитку творчих здібностей, системності знань та відповідного обсягу формування графічних умінь на основі засвоєння елементів графічної грамоти. Це забезпечить ефективність творчого розвитку особистості молодшого школяра у предметно-перетворювальній компетентності шляхом широкого залучення їх до цілісного процесу проектування виробів та послуг, від їх творчого задуму – до втілення у високохудожній формі [2].

Вивчення елементів графічної грамоти для підготовки студентів до інтегрованого курсу «Дизайн і технології» сприятиме набуттю досвіду предметно-перетворювальної конструкторської та побутової практичної діяльності, алгоритмів і способів предметно-практичних дій при оволодінні ручними техніками та основами технологій. Адже, щоб виготовити виріб необхідно розуміти й виконати ескіз, креслення, технологічну карту.

Ознайомлення студентів з графічними позначеннями, формами, їх істотними ознаками та особливостями, дасть розуміння й уявлення про положення фігур і тіл у просторі і на площині. Саме тому в процесі формування графічної грамоти важливо, щоб студенти не лише сприймали готові образи, що їх дає викладач, а й самі відтворювали геометричні форми в процесі практичного моделювання, креслення, вирізування, малювання. Це не тільки розширить можливості формування геометричних понять, а й займає провідне місце у практиці графічної діяльності самих студентів. Пропедевтичні графічні уміння та уявлення про величину, форму предметів, їх розміщення у просторі та самі навички орієнтування у просторі сформують компетентності у виконанні графічних зображень з використанням елементів графічної грамоти.

Хороших результатів вивчення, розуміння, засвоєння елементів графічної грамоти дає проведення моделювання. Бажано, щоб студенти розробляли власні моделі. Таке моделювання дасть їм змогу виражати й відображати свої враження, образи, ідеї на площині або в об'ємній формі, у зменшеному або збільшеному вигляді, розвивати відчуття пропорцій, гармонійності композицій у виробах, власних проєктах, а також, розвивати здібності, привчати до аналізу та синтезу, узагальнення і систематизації, абстрагування і конкретизації.

Доцільно організовувати проєктні групи, які отримують завдання, але вибір об'єкту проєктування проводиться самостійно, інколи на основі демонстрації викладачем декількох ідей. Студенти у творчих групах аналізують об'єкти, конструкцію виробів, звертають увагу на те, що однакові за призначенням, але виготовлені з різних за властивостями і кольорами матеріалів вироби мають неоднаковий естетичний вигляд, технологічні і та інші властивості, здобуваючи навички з виконання графічних робіт, читання елементарних креслень, сприймання й аналізу графічної інформації. Ці знання їм потрібні у початковій дизайнерській діяльності – визначенні критеріїв, яким має відповідати майбутній виріб, моделюванні об'єкта проектування, доборі матеріалів, визначенні етапів його виготовлення тощо. У них розвиваються емоційні враження, художньо-образна пам'ять, логічні судження, а сам об'єкт

починає втілюватися у життя за допомогою елементів графічної грамоти на папері у вигляді креслень, технологічних карт. Отримані компетентності раціонально зможуть бути використані у своїй майбутній професійній діяльності.

Отже, вивчення елементів графічної грамоти для підготовки студентів повинна забезпечити одну з ключових ролей яка відводиться інтегрованому курсу «Дизайн і технології» технологічної освітньої галузі початкової освіти у реалізації творчого потенціалу учнів в процесі їх соціалізації в суспільстві, шляхом розвитку проектно-технологічної та інформаційно-комунікаційної компетентностей у процесі підготовки до майбутньої трудової діяльності.

Список використаних джерел

1. Літковець О.Д. Формування графічних умінь в учнів початкових класів на уроках трудового навчання: автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. пед. наук.: 13.00.02. Полтава, 2016. 22 с.
2. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti

ТЯГУР Л.М.
Національний авіаційний університет, Україна

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ВИКЛАДАЧА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В час тотальних змін пов'язаних з воєнним станом в Україні відбувається переосмислення змісту життя, формування нових цінностей та усвідомлення свого призначення в сучасному суспільстві, що породжує необхідність формування високоінтелектуальної особистості, з активною життєвою позицією, розвиненим почуттям власної гідності та високим рівнем самосвідомості, здатної генерувати нові ідеї та реалізовувати свої можливості в педагогічній діяльності. Саме такі риси властиві самоактуалізованій особистості сучасного педагога.

У кожної людини від народження є певні задатки. Активність особистості та сприятливе середовище розвиває з них здібності й таланти, що сприяють самореалізації та самоактуалізації у професійній діяльності.

Щире прагнення принести користь суспільству своєю працею та віра в демократичні основи властива самоактуалізованим особистостям. Ці люди віддані своїй справі, яка є для них великою цінністю, і в ній вони бачать своє покликання. Саме та справа в яку залучені самоактуалізовані особистості приносить їм задоволення і радість своїм процесом та результатами. Вони доброзичливі, не зациклені на своїх власних проблемах, прагнуть до спілкування з сторонніми людьми.

Самоактуалізація викладача є складним багатогранним процесом внутрішньої мотивації, спрямованої на розвиток професійних здібностей, розширення можливостей для професійного зростання, опанування нових компетентностей, формування творчої індивідуальності та креативності, цілісної реалізації потенційних можливостей особистості у педагогічній діяльності, що в цілому сприяють підвищенню якості освітнього процесу [1].

Професійна самоактуалізація викладача має такі характеристики: здатність переживати кожен момент свого життя у всій повноті, а як простий фатальний наслідок минулих подій чи підготовку до майбутнього «справжнього життя»; ці педагоги відчувають нерозривність минулого, сьогодення й майбутнього, тобто бачать своє життя цілісно і живуть «тут і зараз». Саме таке психологічне сприйняття часу викладачами свідчить про високий рівень самоактуалізації особистості; вони незалежні у своїх вчинках, прагнуть керуватися власними цілями в житті, установками, переконаннями та принципами, що не є ознакою ворожості до навколишніх людей та конфронтації за груповими нормами. Вони є вільними у виборі, і не схильні до зовнішніх впливів. Є гнучкі в реалізації власних цінностей у поведінці та взаємодії з людьми, здатні швидко і адекватно реагувати динамічні ситуації. Викладачі повністю розуміють свої потреби і почуття, дуже добре їх відчувають. Мають підвищену рефлексивність, безпосередньо виражають свої почуття. Володіють здатністю до продуманих, цілеспрямованих дій, але разом з цим можуть не передбачати наслідки своїх вчинків, про те, не бояться вести себе природно і розкуто, демонструвати оточуючим свої емоції. Цінують свою гідність, позитивні властивості характеру, мають високий рівень самоповаги та гордості. Адекватно сприймають себе, є незалежними від оцінки своїх переваг та недоліків, а, можливо, і всупереч останнім. Вони володіють здатністю сприймати свою роздратованість, гнів та агресивність як природні прояви людської сутності. Ці викладачі є здатними до швидкого і легкого встановлення глибоких та тісних емоційно-насичених контактів з людьми, використовуючи звичну у вітчизняній соціальної психології термі-

нологію, до суб'єкт-суб'єктного спілкування. Мають високий пізнавальний інтерес та прагнуть до нових знань про навколишній світ. Володіють вираженою творчою спрямованістю особистості [1]. Для них головне – улюблена справа, менш значущими стають такі другорядні для них речі, як зарплата, відносини у колективі тощо.

Самоактуалізований педагог прагне зробити все можливе для свого вдосконалення, щоб досягти найвищого рівня компетенції через реалізацію себе, своїх цінностей, інтересів та здібностей.

Ми виокремлюємо такі чинники самоактуалізації: організаційно-психологічні (соціально-психологічний клімат колективу, особливості міжособистісної взаємодії в професійній діяльності, креативний потенціал робочого середовища закладу фахової передвищої освіти, задоволеність роботою, психологічна безпека); індивідуально-психологічні (здатність викладача до саморозвитку й особистісного зростання, креативний потенціал особистості викладача, самоефективність, мотивація професійної діяльності тощо) [1].

Оскільки самоактуалізація розгортається у межах педагогічної діяльності, то вона регулюється її вимогами та специфікою і має забезпечувати її результативність. Дослідження показують, що ступінь сформованості у педагога різних якостей самоактуалізованої особистості та ефективність її професійної діяльності перебувають у тісному взаємозв'язку. Навіть найпередовіші теорії, оригінальні новації, унікальні технології, добре складені інструкції та методичні розробки самі по собі не зроблять педагогічний процес ефективним, вирішальну роль в цьому процесі займає особистість педагога.

Цінність самоактуалізації полягає в тому, що для здійснення діяльності не потрібно особливих витрат і зовнішніх стимулів. Процес саморуху відбувається за рахунок психічної енергії індивіда, що проявляється в ініціативі та соціальній активності. Життєздатність та процвітання суспільства багато в чому залежать від того, якою мірою ця енергія зберігається та інституційно підтримується. Найбільш цінним проявом самоактуалізації у трудовій діяльності виступає професійне покликання, яке є характеристикою духовного розвитку суспільства та феноменом соціального порядку.

Список використаних джерел

1. Тягур Л. М. Психологічна безпека освітнього середовища як чинник самоактуалізації викладачів педагогічного коледжу : дис… доктор філософії : спец.. 053 - Соціальні та поведінкові науки. Психологія. Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти». Київ, 2021, 250 с.

ТЯСКО В. М.,
ЧОВРІЙ С. Ю.
Мукачівський державний університет, Україна

АКТУАЛІЗАЦІЯ РЕТРОДОСВІДУ БУДИТЕЛІВ ЗАКАРПАТТЯ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У ХІХ СТОЛІТТІ

Актуальність дослідження державної політики формування національно-патріотичної свідомості дітей та молоді є нагальною потребою сьогодення в умовах війни в Україні. «Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз, і водночас, великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд із убезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське та євроатлантичне співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави» [1].

Політичні, філософські, соціальні, історичні аспекти формування національної свідомості знайшли відображення у наукових розвідках М. Козловця, П. Ситника, Д. Чижевського, Ю. Шайгородського та ін. Теоретико-методологічні засади формування української національної свідомості досліджували В. Кремень, М. Костомаров, І. Кресіна, В. Лісовий, В. Смолій, П. Щербань та ін. Теоретико-педагогічні засади формування національної свідомості були предметом спеціального вивчення Г. Васяновича, М. Євтуха, Б. Ступарика, Я. Чепіги та ін. Питання національного виховання дітей та молоді в Україні на різних історичних періодах висвітлено у працях Г. Ващенка, О. Вишневського, І. Зайченка, С. Максимюк, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, М. Чепіль, В. Ягупова та ін.

У нашому дослідженні поняття «національної свідомості» посідає вагоме місце і потребує аналізу в контексті виявлення відмінностей між поняттям «національної самосвідомості». Проаналізувавши сучасні словники та довідкові видання можемо зробити висновок про розмежування згаданих понять. По-перше, відмін-

ності виявляємо у їх змісті. Національній свідомості притаманне формування уявлень про власну націю та інші нації крізь призму власного етносу, а для національної самосвідомості більш характерна саморефлексія, тобто оцінка себе як носія певних національних цінностей та культури. По-друге, у формі, для національної свідомості характерною є тільки колективна (нація) форма, а для національної самосвідомості – індивідуалізована (окремий індивід) та спільна (національна спільність) форми. Крім цього, різницю можна побачити і на рівні емоційного сприйняття. Свідомість спрямована на об'єктивний світ (суспільно-політичні, економічні, освітні реалії, здобуття знань про свій народ, його історію, культуру), а самосвідомість – на внутрішній світ людини (її переживання, судження, думки тощо). Таким чином, аналіз сучасної наукової літератури засвідчив актуальність питання формування національної свідомості та самосвідомості у підростаючого покоління.

Культурно-освітніх і громадсько-політичних діячів Закарпаття – Ф. Добрянського, О. Духновича, А. Кралицького, О. Митрака, О. Павловича, І. Раковського, І. Сільвая, Є. Фенцика, І. Чурговича та ін., які упродовж XIX ст. словом і ділом боролися за реалізацію слов'янської ідеї, сьогодні прийнято називати будителями. У педагогічній енциклопедії Закарпаття «будителі» – визначні громадсько-політичні діячі періоду національно-культурного відродження слов'янських народів Австрійської імперії кінця XVIII – XIX ст., котрі боролися проти освіченого абсолютизму Габсбургів і національного гніту, за пробудження національної свідомості, збереження і розвиток рідної мови, літератури й культури, народних традицій, відстоювали ідеї слов'янської єдності й солідарності споріднених народів у цій боротьбі [2, с. 83]. Закарпатські будителі проводили значну культурно-освітню роботу: засновували товариства, видавали альманахи, збірники, календарі, газети, журнали, складали підручники для народних шкіл, збирали і публікували усну народну-поетичну творчість, створювали твори для народу [3, с. 106–117].

У справі піднесення культурно-освітнього рівня населення і організації роботи шкіл на Закарпатті в досліджуваний період особливо значний вклад своєю діяльністю зробив греко-католицький священик, письменник, публіцист і педагог О. Духнович (1803–1865). У 50-их роках він видає цілий ряд підручників для народних шкіл: «Книжиця читалная для начинающих» (Буда, 1847, 1850, 1851, 1852), «Краткий землепис для молодых Русинов» (Перемишль, 1851), «Сокращенная грамматика письменного русскаго языка» (Буда, 1852), а також перший на всій Західній Україні підручник з

педагогіки «Народная педагогия в пользу училищ и учителей сельских» (Львів, 1857) [4]. О. Духнович розглядаючи національне виховання, наголошував на збереженні народом свого національного «я», рідної мови, культури, звичаїв [4, с. 155]. Діяльність будителів сприяла поширенню освіти, налагодженню культурних зв'язків краю з усім слов'янством.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: затв. наказом МОН України від 06 червня 2022 р. № 527. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text
2. Педагогічна енциклопедія Закарпаття. Ужгород : Карпати, 2021. Т. І : А–Н. 512 с.
3. Химинець В. В., Стрічик П. П., Качур Б. М., Талапканич М. І. Освіта Закарпаття : монографія. Ужгород : «Карпати»; Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. 464 с., іл.
4. Ричалка М. О. В. Духнович педагог і освітній діяч. Братислава : Словацьке видавництво художньої літератури, 1959. с. 490.

ФАБРИЦІЙ І.І.,
БРИЖАК Н.Ю.
Мукачівський державний університет, Україна

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сьогодні Українська держава та її громадяни переживають важкі часи.

Адже, ми стали безпосередніми учасниками процесів, надзвичайно важливих для подальшого визначення, насамперед, своєї долі, долі своїх сусідів, майбутнього світоустрою. Тому такі події, на нашу думку, переконливо доводять необхідність національно-патріотичного виховання молодого покоління. У цьому процесі значна роль відводиться і закладу вищої освіти, який має стати осередком становлення громадянина-патріота України, який готовий самовіддано розбудовувати незалежну, демократичну державу, дбати про її національну безпеку, примножувати добробут людей, сприяти єдності українського народу, творити мир і злагоду в суспільстві.

Вивчення різних аспектів виховання громадянина-патріота має глибоку традицію, починаючи від класиків вітчизняної думки (Г. Ващенко, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський) і до сучасних науковців, які розглядають її в загальному контексті виховного процесу, у взаємозв'язку між національним і полікультурним феноменами та в інших ракурсах (І. Бех, А. Погрібний, К. Чорна, Г. Ващенко, Б.Грінченко, О. Духнович, Р. Захарченко, В. Кузь, В. Янів, Я. Ярема, О. Ярмоленко тощо).

За результатами аналізу літератури з'ясовано, що існують різні підходи до визначення терміну «патріотизм», патріотичне виховання». Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови це поняття визначається як: «любов до Батьківщини, відданість їй та своєму народові, готовність прийти на її захист», а «патріот – це той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги» [1, 894].

У педагогічному словнику подано таке визначення: «Патріотизм – це любов до Батьківщини, відданість їй, готовність служити її інтересам, іти на самопожертву. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Виховання патріотизму у дітей розпочинається з виховання у них любові до рідної мови, культури народу та його традицій, поваги до сімейних реліквій, пов'язаних із трудовими і бойовими сторонами життя предків, близьких родичів, земляків [2, с. 134].

Розширюючи сутність патріотизму, К. Ушинський до основних засад формування патріотизму додав вивчення середовища, де дитина народилася, рідної мови та народного фольклору, звичаїв і традицій [3, с. 45].

Згідно з таким розумінням патріотизму, патріотичне виховання розуміється як систематична і цілеспрямована діяльність суб'єктів освітніх закладів освіти, державних установ і громадських організацій щодо формування у здобувачів освіти патріотичної свідомості, що ґрунтується на почутті вірності Батьківщині та готовності до виконання обов'язків і інтересів здобувачів, громадянський обов'язок і конституційні обов'язки захищати інтереси Батьківщини.

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (наказ МОН № 527 від 06.06.2022) метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського наро-

ду, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу, національної самобутності [4].

Зміст патріотичного виховання більшість дослідників вбачають у формуванні таких громадянсько-патріотичних якостей, як: громадянсько-патріотична самосвідомість, світогляд і переконаність; висока громадянська відповідальність під час виконання професійних обов'язків; соціальна активність у повсякденному житті і діяльності; знання історії і культури своєї країни; любов до Вітчизни і готовність до її захисту. Вищезазначені якості необхідно розглядати як кінцевий результат педагогічної діяльності всієї виховної системи закладу вищої освіти.

Патріотичним вихованням майбутніх учителів є педагогічний процес становлення особистості громадянина і патріота своєї Вітчизни на основі прийняття демократичних цінностей, дотримання закону, норм права, загальнолюдської моральності та участі людини в демократичних процесах, підготовки їх до здійснення патріотичного виховання молоді. Завтрашній день України залежить від того, наскільки вивіреними і далекоглядними будуть прийняті сьогодні заходи для виховання патріотизму підростаючого покоління.

Як бачимо, сучасний стан розвитку світової цивілізації стимулює процес відродження та становлення української нації, а відповідно й потреби патріотичного виховання як чинника пізнання і самопізнання, виховання української молоді. Якій потрібно оволодіти не лише системою наукових знань, а насамперед цілісною національно-патріотичною культурою, духовністю.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Булес. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Педагогічний словник для молодих батьків / АПН України, Ін-т пробл. виховання, Держ. центр соц. служб для молоді ; авт. кол.: Т. Ф. Алексєєнко, Л. В. Артемова, Н. І. Баглаєва, І. Бех. – Київ, 2002. – 244 с.
3. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2 т. / К. Д. Ушинський; редкол. : В. М. Столєтов (голова) та ін. – Київ : Рад. шк., 1983. – Т. 1. – 488 с.
4. Концепції національно-патріотичного-виховання в системи освіти України до 2025 року. URL: http://nvk59.sadok.zt.ua/konczepcziya-naczionalno-patriotychnogo-vyhovannya-v-systemi-osvity-ukrayiny/

ФАЛОВСЬКА І.Д.,
СЕМЕНЮК С.С.
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, Україна

ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ПОЧАТКОВУ ШКОЛУ

Сучасне сьогодення XXI століття – це епоха планомірного підвищення якості освіти, її гуманізації та олюднення, розвитку на засадах наступності, формування єдиного освітнього простору Європи. Проаналізувавши тенденції діяльності у вищій освіті України в цілому за останні роки психологічна готовність та практика впровадження наблизила її до реалізації ідеї входження до європейського простору вищої освіти, заснованого на академічній доброчесності, інституційній автономії, свободі до реалізації можливостей та демократичних принципах, які сприятимуть мобільності та збільшать можливості працевлаштування.

Метою модернізації вищої освіти в Україні є створення такої моделі освітнього процесу, при якій будуть оптимально поєднані кращі вітчизняні та зарубіжні традиції. Досить важливим є те, що європейська освіта не повинна конкурувати з національною, не протиставлятися патріотичному вихованню, а поширювати та доповнювати його. Адже психологічно важливим є поєднання гуманістичної традиції української педагогіки та зарубіжного досвіду формування особистості, здатної до активної та самостійної діяльності, дозволить створити динамічну, плинну, конкурентоспроможну модель освітньої системи. Економічний і духовний розвиток кожної країни залежить, зокрема, від того, наскільки освіта задовольняє потреби людей і суспільства за допомогою якісних освітніх послуг. В умовах остатніх змін сучасна людина має усвідомити себе не лише громадянином країни, а громадянином цілого світу, який зараз став ще більш взаємопов'язаним.

Варто звернути увагу на те, що основною вимогою інтеграції вищої освіти до європейського простору є створення загальноєвропейського освітнього простору з єдиними стандартами та стандартами у сфері освіти. Якість вищої освіти є ключовою для формування цього простору. Європейська конституція освіти зазначає: «...майбутнє кожної країни, держави та федерації значною мірою залежить від якісної підготовки майбутніх учителів. Сьогодні європейські країни пропонують різноманітність[1].

Універсальний освітній процес, який відбувається в сучасній Європі, спонукає до пошуку спільної основи складної структури професійної підготовки вчителя. «Це також важливо для України, особливо в контексті освітніх реформ та євроінтеграційного процесу.

Процес психологічної підготовки вчителя до сприйняття європейських цінностей складний, суперечливий і неоднозначно оцінюється різними поколіннями освітян. Варто зазначити, що успіх у сфері інтеграції педагогічної освіти в європейських країнах залежить від ентузіазму та життєздатності вчителів у педагогічних навчальних закладах та закладах підвищення кваліфікації в різних країнах.

Сьогодні, враховуючи новий зміст освіти та 12-річний термін навчання, МОН перебуває в центрі уваги через цілеспрямовану реформу «Нової української школи», спрямовану на «європеїзацію» української освіти – початкової школи. Його головна мета – створити школу, дружню до навчання, яка не лише дає учням знання, а й застосовує знання у повсякденному житті. Це має надзвичайно важливий вплив на подальший розвиток в учнів інтелекту, творчих здібностей, почуття відповідальності, організованості навчання, звичок до самостійності, бажання наполегливо працювати над подоланням труднощів. У зв'язку з цим підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів потребує особливої уваги у процесі координації європейського освітнього простору.

Учитель початкових класів повинен добре працювати у сфері виховання, опіки, керівництва, координації тощо, любити свою професію, активно й постійно вдосконалювати свої професійні здібності, виявляти відкрите ставлення до прогресу та творчості, адже на нього покладається відповідальність за формування вільної особистості, для якої необхідно не тільки мати певний запас знань і професійні здібності, а й поєднувати інтелектуальний потенціал з моральною свідомістю та соціальною відповідальністю. [2]

Метою сучасної професійної освіти за кордоном є забезпечення багатопрофільної підготовки учнів. У багатьох країнах майбутнім вчителям не тільки дозволено, але й рекомендовано та зобов'язано проходити професійну підготовку за кількома педагогічними спеціальностями одночасно. З одного боку, навчання має бути орієнтоване на конкретні сфери практичної діяльності, а з іншого – містити елементи ширшого професійного профілю. Кваліфікація повинна бути гнучкою, щоб спеціалісти могли легко пристосовуватися до мінливих вимог і мали можливості для постійного професійного розвитку. Це можливо при раціональному поєднанні фундаментальної наукової підготовки, теоретичної підготовки та елементів професійної практики [3].

Список використаних джерел

1. Дудар З., Ревенчук І. Проблеми і перспективи післядипломної освіти в Україні. Вища школа. 2009. №5. С. 111-118.
2. Нова Концепція української школи (New Concept of Ukrainian School). Retrieved from: http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/.
3. Носовець Н. Професійна підготовка майбутніх учителів у країнах Західної Європи. Вісник. 2015. №130. С. 68-72.

ФЕДОРЕНКО Т.С.
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка, Україна

ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ ЗА ДОПОМОГОЮ РОБОТИ З ХУДОЖНІМ ТЕКСТОМ НА УРОЦІ ЧИТАННЯ

Сучасний соціум є тим простором, що може як допомагати людині реалізовувати власний потенціал, так і чинити перешкоди. Усе залежить від рівня інтеграції самої особистості та того, наскільки група, з якою взаємодіє особистість, є референтною. Беручи до уваги вимір початкової школи, тієї ланки соціалізації, без якої адаптація до умов суспільства неможлива, маємо розглянути проблему становлення дитячого колективу на рівні тих перешкод, з якими стикається дитина та дослідити можливості художнього слова для фасилітації цього процесу.

Проблема формування дитячого колективу є складною та багаторівневою, адже йдеться про сукупність особистостей, що переживають вікову кризу та знаходяться в нових для себе умовах існування, що вимагають прийняття певних правил і перебудови звичного укладу життя. Для когось із дітей цей процес може відбуватися спокійно та безболісно, а для інших може бути пов'язаним із певним дискомфортом, викликаним сукупністю факторів, до яких зокрема належать:

– недостатній рівень сформованості самостійності;
– надмірна вразливість як специфічна ознака структури особистості;
– небажання приймати правила, які утискають власну свободу;

– нездатність до емпатії, що є причиною низького показника емоційної сфери загалом та емоційного інтелекту зокрема;
– прагнення здобути авторитет у класі через утиски та висміювання однокласників;
– нездатність сприймати критику та реагувати на неї тощо.

Кожен із визначених раніше факторів окремо та всі вони в комплекс можуть спричиняти виникнення такої проблеми в дитячому колективі як булінг. Усі вчені, що трактують це поняття схиляються до того, що булінг – це цькування однієї особи та групи осіб у колективі іншими за різними ознаками. Існування такої проблеми максимально перешкоджає формуванню здорового колективу, який мав и функціонувати на таких принципах:

– взаємодопомога;
– доброзичливість;
– справедливість;
– відкритість;
– спрямованість на позитивну адаптацію.

У цьому контексті особливої актуальності набуває така організація уроків літературного читання, яка максимально використає виховний потенціал художніх текстів для формування дитячого колективу.

Зокрема, на нашу думку, учителеві варто звертати увагу на роботу із медіатекстами, до яких належать анімаційні фільми. Нашу увагу привернув такий фільм, що має назву «Про всіх на світі». За сюжетом, песик Чмок ненавидить котів та бажає, щоб усі вони зникли. Його бажання здійснюється і спричиняє ряд проблем, яких не було б, яки існували коти (захворів баранчик Бяшка, бо не міг поїсти улюбленої кашки, а кашка зникла, бо вулики для джмелів зруйнували миші). Ідея художнього тексту, яка є в основі мультфільму, орієнтована на пояснення важливості існування різних видів істот через уявне виключення. На такому прикладі дитина може переконатися в тому, що кожен у цьому світі є важливим, тож потрібно ставитися один до одного із повагою.

Безперечно, перегляду анімаційного фільму не достатньо. Учителеві варто звернути увагу на бесіду до та після перегляду, на творчі завдання на основі почутого та побаченого. Зокрема, можна запропонувати написати лист миру тому, з ким не знаходив спільної мови чи намалювати амулет дружби, який «захистить» від сварок.

Отже, робота з художніми текстами у традиційному форматі чи форматі анімаційних фільмів на уроках літературного читання є важливим компонентом самопізнання дитини, усвідомлення зна-

чущості в їхньому житті понять «добро», «дружба», «відповідальність», «взаємоповага» тощо. Від належної організації такої роботи залежить те, наскільки здоровими будуть взаємини в дитячому колективі, що допоможе не лише подолати булінг, а й протидіяти його появі. Тому вчителям варто взяти на озброєння подібні форми роботи, аби дитячий колектив формувався на засадах цінності особистості, взаємодопомоги та поваги до кожного не залежно від суб'єктивних факторів.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа : порадник для вчителя / за ред. Бібік Н. М. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Лозова В. І., Троцко Г. В. Теоритичні основи виховання і навчання : навч. пос. Харків, 2002. С. 126-174.
3. Про всіх на світі (1984 р.). Мультфільм. URL: https://www.youtube.com/watch?v=KCWFtxQENCc&ab_channel=%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%B9%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%83-DiscoverUkraine (дата звернення:1.11.2022).

ФЕНЦИК А.Ю.,
КАРТАШОВА Л.А.
Мукачівський державний університет, Україна

РОЛЬ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві розпочався якісно новий етап: стали першочерговими і по-новому розглядаються науково-технічні, інформаційні, політехнічні, екологічні, духовні та моральні аспекти життя. Набувають нового звучання і проблеми освітньої політики, основною тенденцією якої є корінне реформування школи в кризових умовах на демократичних засадах. Тобто, сучасні тенденції розвитку системи освіти спрямовані на створення цілісної педагогічної системи, компоненти якої взаємозалежні й спрямовані на високій рівень навчання, розвиток та виховання молоді. Зазначене потребує від загальноосвітніх закладів (ЗСО) використання прогресивних інноваційних технологій, які забезпечать кожному мож-

ливість виявити себе як особистість, а кожному педагогу – знайти ефективні методи роботи.

Тому керівникам ЗСО потрібні нові підходи до здійснення управлінської діяльності та прийняття виважених рішень. Відповідно у підготовці майбутніх керівників ЗСО слід дати відповіді на запитання, які часто задавалися в перший період запровадження нормативних актів, які зобов'язували ЗО застосовувати рішення, що дозволяють їм функціонувати в змінених умовах, в т.ч. як: організувати змішане навчання; організувати освітній процес у змішаному (гібридному) варіанті; організувати спеціальну освіту учнів в інтелектуальному стандарті, інвалідів та з різним ступенем інтелектуальної недостатності, дезадаптованих та ризику соціальної дезадаптації, що навчаються індивідуально, організувати перепереврку, перевірку та навчальні заняття; розробляти та використовувати інноваційні інструменти оцінювання; розробляти та проводити обов'язкові уроки фізкультури; організувати роботу електронної бібліотеки закладу освіти; організувати психолого-педагогічну та методичну допомогу всім учасникам освітнього процесу.

У цих умовах перед вищою педагогічною школою стоять завдання підготувати майбутнього керівника з високим рівнем інтелектуальної самосвідомості, здатного до концептуального мислення, творчої діяльності, самостійного управління особистісною професійною діяльністю, що дозволить йому більш ефективно взаємодіяти з оточуючим середовищем, бути активним суб'єктом професійно-педагогічної діяльності. Школа сьогодні більш як ніколи потребує керівника з такими якостями. Вирішення означених завдань обумовлює створення гнучкої, відкритої, варіативної системи освіти, потребує переходу на нові педагогічні технології у вищій школі, які забезпечують не тільки оволодіння майбутнім керівником великим об'ємом знань, скільки формуванням здібностей до саморозвитку та вмінню бути готовим до виявлення своїх сутнісних сил.

У вирішенні означеної проблеми слід враховувати, що 2020 р. МОН вже було запропоновано до обговорення проєкт професійного стандарту «Керівник закладу загальної середньої освіти», у якому було визначено його загальні компетентності: громадянська, соціальна, цифрова, підприємницька, культура самовираження [1]. Слід зауважити, що професійні компетентності є більш різноманітними, аніж загальні. З них найчастіше визначають здатності: обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій освітнього менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів; встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими заклад освіти визначає

подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани; здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту; здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів освітньої організації; створювати та організовувати ефективні педагогічні комунікації в процесі управління; формувати лідерські якості та демонструвати їх в процесі управління педагогічним колективом; розробляти проєкти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість; використовувати технології роботи з персоналом; аналізувати й структурувати проблеми закладу освіти, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію; здатність до управління освітньою організацією та її розвитком.

Керівник ЗСО несе відповідальність за безпеку учнів, і його рішення мають бути адекватними ситуації та відповідати чинному законодавству, тому обов'язки, що випливають з забезпечення безпеки в школі і, таким чином, також адаптація організації роботи школи до запроваджених процедур [2].

Як стверджують польські колеги, на директора закладу ЗСО покладено відповідальність за організацію навчання та виховання в період обмежень у функціонуванні підпорядкованого підрозділу щодо запобігання, протидії та боротьби з COVID-19. Так, у Польщі, відповідно до наказу міністра національної освіти від 20 березня 2020 р. вони отримали нові повноваження як одноосібний шкільний орган. Ця, здавалося б, централізація влади дозволяла директорам швидко приймати рішення, але також призводила до великої відповідальності однієї особи [3]. Звідси, можна виокремити обов'язки директора ЗСО, які є ідентичними до обов'язків директора ЗСО України: визначення того, чи мають учні та вчителі доступ до ІТ-інфраструктури; встановлення, засобів цифрових технологій, які використовуються в роботі; визначення принципів безпечної участі в заняттях з використанням встановлених цифрових технологій; створення, у співпраці з учителями, ресурсів і матеріалів, необхідних для здійснення освітньої діяльності, якими учні можуть користуватися; узгодження з учителями необхідності внесення змін до комплекту програм дошкільної та шкільної освіти; визначення, за погодженням, з педагогічною та батьківською радою, необхідності внесення змін до виховно-профілактичної програми; визначення, у співпраці з учителями, тижневого обсягу навчального контенту для класів; визначення способу підтвердження участі учнів у заняттях та способу виправдання відсутності учнів на навчальних заняттях; надання кожному учневі чи батькам можливості отримати консультацію вчителя; визначення, у співпраці

з учителями, способів моніторингу успішності учнів; визначення умов і способу проведення класифікаційного іспиту; визначення умов, порядку та строків проведення дипломних іспитів; надання учням, батькам та педагогам інформації про методику та режим виконання завдань підрозділу; координація співпраці учителів з учнями або батьками з урахуванням освітніх потреб і психофізичних можливостей дітей та учнів та ін.

Однак слід пам'ятати, що окрім обов'язків і завдань, пов'язаних із виконанням постанов, виданих у зв'язку з пандемією, директор все ще зобов'язаний виконувати інші обов'язки, від яких ніхто не звільняв директора, наприклад, завдання роботодавця або адміністратора ЗСО. Особливо гостро ці питання постали в теперішній час в Україні – в час війни.

Визначаючи роль керівників в організації змішаного навчання в умовах закладу загальної середньої освіти, слід зазначити, що нормативно-правові акти, видані у зв'язку з організацією дистанційної освіти та змішаного навчання покладають багато завдань, в першу чергу, на директорів ЗСО. Тому органи місцевого самоврядування, як і державні ЗСО, змушені дуже швидко адаптувати свій спосіб діяльності до режимів, що випливають із санітарних обмежень, без можливості закриття ЗО.

Жоден нормативно-правовий акт, виданий у зв'язку з обмеженнями функціонування підрозділів системи освіти у зв'язку із запобіганням, протидією та боротьбою з COVID-19, або спеціальні рішення, які полягають у виключенні застосування окремих положень у разі тимчасового обмеження, або призупинення функціонування ЗСО не звільняє керівника ЗСО від виконання статутних обов'язків. Таким чином, роль керівника полягає у виконанні законодавчих зобов'язань, що випливають, зокрема, з Закону про освіту.

Особливого значення набула підтримка, вона випливала із зобов'язання підготувати школи до змішаного навчання, організувати заняття у формі дистанційного навчання, забезпечити учасників освітнього процесу відповідним обладнанням та задовольняти потреби вчителів у напрямі професійного розвитку, пов'язаного з новими методами роботи.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт за професією «Керівник закладу загальної середньої освіти»: проєкт (2020). URL: https://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2020/08/profesiyniystandartkerivnik.pdf. дата звернення: 30.07. 2022.

2. Heather Staker and Michael B. Horn Classifying K–12 blended learning. URL: http://www.christenseninstitute.org/publications/classifying-k-12-blended-learning-2 (Назва з екрану) дата звернення: 26.10. 2022.
3. Blended Learning: Define. URL: http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/blended-learning (Назва з екрану) дата звернення: 24.10. 2022.

ХОМА О.М.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ФОНЕТИКО-ОРФОЕПІЧНИХ УМІНЬ

Розвиток зв'язного мовлення є важливим завданням у навчанні української мови в початковій школі. «Метою вивчення української мови та літератури, мов та літератур відповідних корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей» [3].

Для формування у молодших школярів культури усного мовлення слід сформувати орфоепічні уміння. Це сприятиме розвитку зв'язного мовлення на вимовному рівні, що передбачає роботу над артикуляцією, темпом мовлення та орфоепічними нормами. За дослідженнями М. Вашуленка, «на момент приходу до школи дитина володіє сформованими вимовними навичками, які виявляються у вимовлянні окремих звуків (голосних і приголосних), їх сполучень, граматичних форм, у способах наголошування слів. Однак сформовані в процесі неусвідомленого наслідування вимовні навички дошкільників не завжди відповідають орфоепічним нормам. Тому з початком шкільного навчання постає необхідність приводити вимовні навички окремих дітей у відповідність з орфоепічними нормами літературного мовлення» [4, с.325].

Упродовж багатьох років практика володіння орфоепічними уміннями досліджена низкою науковців: А. Богуш, М. Вашуленко,

Л. Мацько, М. Пентилюк та інш. Ця проблема вивчається за різними напрямами: у зв'язку із засвоєнням елементів фонетики чи графіки та орфографії. Н. Босак формулює термін фонетико-орфоепічні уміння, як «ієрархічно побудована система, піраміду змістових одиниць якої складають такі компоненти, як фонетичні знання, фонетичні навички (з членуванням на слухо-вимовні й акцентно-інтонаційні) і завершують фонетичні вміння. Під фонетичними знаннями слід розуміти передбачуване навчальною програмою засвоєння фахових лінгвістичних понять з курсу фонетики української мови, вивчення основних фонетичних одиниць, звукових явищ різного рівня – від звука до речення. Під слухо-вимовними навичками ми розуміємо фонемно-правильну вимову звуків у потоці мовлення і розуміння всіх звуків під час аудіювання. Акцентно-інтонаційні навички – це правильне наголошування слів і словоформ, коректне інтонаційно-ритмічне оформлення мовлення» [2, с. 6-7].

За дослідженнями З. Бакум, «пріоритетним завданням вивчення фонетики є усвідомлення учнями звукового аспекту мови, оскільки від уміння чути і розмежовувати звуки в мовленнєвому потоці, виділяти їх зі слова і складу великою мірою залежить становлення навичок читання, бо читання (синтез) можливе лише на ґрунті активної дії зі звуками. Фонематичне чуття необхідне для свідомого оволодіння нормами літературної вимови, під час формування артикуляційних навичок. Знання з фонетики, систематична звукова робота сприяють усвідомленню і засвоєнню фонематичного характеру більшості українських написань на етапі продуктивних умінь» [1, с.182]. У той же час зазначається на подальшому опрацюванні й таких питань, як зв'язків звукового мовлення з орфоепією, графікою, орфографією, граматикою, стилістикою.

Нами з'ясована система формування фонетико-орфоепічних умінь, що передбачає виконання низки завдань: 1) вивчити стан володіння учнями звуковою системою української мови; 2) дібрати методи та прийоми формування орфоепічних умінь; 3) спланувати систему фонетико-орфоепічних вправ для уроків української мови та читання; 4) розвивати фонетико-орфоепічні уміння у процесі вивчення граматичних тем.

Основну увагу акцентуємо на добірці тренувальних вправ, з-поміж яких:

1) звуковий аналіз слів;
2) аналіз вимови звуків, слів на основі qr-кодів;
3) орфоепічні хвилинки;
4) акцентно-інтонаційні вправи;
5) аудіювання текстів з їх аналізом;

6) дослідження вимови окремих частин мови;

7) спостереження за особливістю вимови речення, поділ його на синтагми;

8) ігрові вправи та інші.

Таким чином, нами у загальному окреслено особливості формування в учнів початкової школи фонетико-орфоепічних умінь.

Список використаних джерел

1. Бакум З. П. Упровадження методичних ідей Андрія Медушевського в навчання фонетики української мови / З. П. Бакум. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. 2012. Вип. 9. С. 180-183.
2. Босак Н. Ф. Формування фонетико-орфоепічної компетенції студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів південно-східного регіону України: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 (теорія і методика навчання (українська мова). Одеса, 2003. 15 с.
3. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. 2018. №4. С.1-16.
4. Методика навчання української мови у початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2010. 364с.

ЧЕКАН О.І.

Мукачівський державний університет, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ЛОГОПАТАМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Процес інформатизації освітніх закладів зумовлений вимогами сучасного розвиваючого суспільства, де педагог повинен іти в ногу з часом, використовувати нові технології виховання, навчання а також в співпраці з батьками вихованців.

ІКТ технології, для прикладу, дозволяють зробити процес корекції мови, більш цікавим для дітей і більш зрозумілим для батьків. Важливо навчити батьків бути помічником своїй дитині, навчити вести правильний робочий діалог з педагогом, дати батькам можливість стати повноцінними учасниками освітнього процесу.

Наприклад, із використанням ІКТ, логопедичне заняття може проходити в ігровій формі на позитивно емоційній основі, адже комп'ютерна техніка допомагає робити те, що без комп'ютера робити надзвичайно складно. Використовуючи комп'ютерні презентації дитина швидше і краще сприймає інформацію, вчиться зіставляти картинку і звук в одне ціле. Малята наслідують звуки, повторюють слова, а отже розвивають свою мову.

Також, на заняттях із дітьми можна використати інтерактивну дошку, а для батьків в онлайн режимі використати підготовлені заздалегідь презентації ігор. За допомогою такої презентації батьки можуть самостійно повторити з дитиною пройдений матеріал, закріпити його. За допомогою ігрової мотивації, педагог стимулює процес автоматизації звуків мовлення дітей, допомагає більш повному розкриттю значення нових слів.

Отже, ІКТ в освітньому процесі - це одне з пріоритетних напрямків модернізації освіти, який дозволяє не тільки підвищити якість навчання але і досягти нового рівня відносин між учасниками освітнього процесу на всіх етапах педагогічної діяльності. Співвідношення словесного викладання як форма взаємозв'язку з батьками і використання засобів наочності ІКТ приносить позитивний результат та динаміку в розвитку звукової культури мовлення дітей.

Варто закцентувати увагу на ігровій діяльності дошкільника із використанням ІКТ. Адже для дитини дошкільного віку гра має виключне значення. Дитина впізнає світ граючись, навчається в грі. Щоб освітньо-виховний процес був захоплюючий, цікавим, педагоги впроваджують в роботу з дітьми комп'ютерні ігри. Цікаві ігри створюють бадьорий радісний настрій, задовольняють потребу дитини в активній діяльності, мають ефективний вплив на розумовий розвиток дошкільнят.

У зв'язку з цим особлива увага приділяється створенню предметно-розвивального середовища, де комп'ютер, як засіб пізнавальної діяльності найбільш природно поєднується з іншими дидактичними іграми. Важливо зазначити, що перш ніж грати в комп'ютерні ігри необхідно щоб їм передували ігри зі звичайними іграшками і предметами замінниками. Тільки за умови грамотної організації розвивального середовища як у ЗДО так і в домашніх умовах, розвивально-виховний процес перетворюється на процес саморозвитку, самовдосконалення маленької особистості.

Завдяки дитячій допитливості, формується інтерес до навчання. Сучасні заняття, до прикладу, вчителя-дефектолога із застосуванням комп'ютерних технологій, сприяють інтелектуальному та психічному розвитку дітей, забезпечують успішну корекційну

роботу. На сьогодні розроблено багато різних, авторських тематичних презентації за лексичними темами, завдяки яким відбувається засвоєння знань. Весь матеріал передбачений програмою навчання та виховання дітей дошкільного віку, де паралельно проходить якісна підготовка до шкільного навчання.

Комп'ютерні технології здатні оживити важкий і тривалий корекційний процес за рахунок використання анімованих зображень, які дозволяють закріпити у дітей навички словотворення граматично правильного зв'язного мовлення.

Фантастичний світ казки, наповнений чудесами завжди приваблює дітей. За звичай дорослі тільки читають дитині казки, не замислюючись про те, що можливості казки безмежні. Чарівні персонажі предстануть перед дітьми та наживо поспілкуються з малюками. Існує багато способів використання казки через ІКТ. Тут, важливим є процес співпраці, партнерства батьків і педагогів. Адже, батьки можуть доповнювати розвивальний процес дитини із використанням ІКТ, консультуючись із педагогами.

Таким чином, комп'ютер стає розвивальним та збагачувальним сучасним засобом, організованої та самостійної діяльності дитини. ІКТ на сьогодні, є одним із сучасних векторів освіти дітей дошкільного віку, так як використання ІКТ в дошкільному віці як для нормотипових так і для дітей із ООП, можливе і необхідне. Воно сприяє підвищенню інтересу дітей до навчання, його ефективності, розвиває дитину всебічно. А «комп'ютерно грамотні» педагоги повинні цьому сприяти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Електронний ресурс]: наказ № 33 від 12.01.2021 р./МОН України. Електрон. текст. дані. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)
2. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
3. Пітерс Я. Підвищення якості дошкільної освіти та догляду за дітьми в Україні. 2018. VBJK. Гент URL : http://ussf.kiev.ua/ccdeditions/329/
4. Тренди в освіті: як держави світу змінюють підходи і чим цей досвід корисний Україні: веб-сайт. URL: https://mind.ua/openmind/20208885-trendi-v-osviti-yak-derzhavi-svitu-zminyuyut-pidhodi-i-chim-cej-dosvid-korisnij-ukrayini

ЧЕКАН О.І.,
ВАСИЛЕНКО Н.А.
Мукачівський державний університет, Україна

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Наприкінці двадцятого сторіччя людство поступово усвідомлює, що основним джерелом науково-технічного і соціального прогресу й основним його ресурсом усе більше стає творча особистість.

Виходячи з основних положень класичної педагогіки, результатів сучасних досліджень провідних вітчизняних та іноземних вчених у галузі психолого-педагогічної науки і філософії освіти, насамперед, В.Г.Кременя, І.А.Зязюна, С.У.Гончаренка, Н.Г.Ничкало, Г.О.Балла, І.Д.Беха, Чехії, Угорщині, Словенії й Польщі, з одного боку, та в більшості пострадянських країн, в тому числі в Україні, з іншого [1].

На думку науковців, розвиток лідерських якостей педагога є важливим фактором його фахового зростання. Досліджуючи питання лідерства в контексті педагогічної діяльності, М. Лютий дійшов висновку, що лідерська компетентність як особистісне утворення забезпечує професійну успішність та прагнення до саморозвитку. На його думку, саме лідерство, що проявляється у педагогічній практиці є рушійною силою здатною переборювати адміністративні перепони та втілювати в життя інноваційні підходи у викладацькій та науково-дослідній діяльності.

При цьому, наявності лише лідерського потенціалу чи лідерських якостей у педагога недостатньо.

Для реалізації академічних свобод в умовах сучасного освітнього середовища, педагог має володіти сформованою лідерською компетентністю, що буде проявлятися на всіх рівнях від особистісних рис до сформованих знань, навичок та лідерських моделей поведінки. Загалом, лідерська компетентність забезпечує професійну успішність педагогічного працівника та прагнення до постійного саморозвитку та навчання [2].

Підтримка належного рівня кваліфікації, фахової підготовки спеціалістів залежить від багатьох чинників. Серед них – психологічні й технічні особливості шляхів одержання освіти в сучасних умовах. Розвиток нових економічних відносин, жорсткої конкуренції на ринку праці вимагають від освітніх закладів усіх рівнів

належного виконання суспільного замовлення у поширенні знань про сучасні наукові досягнення.

Неперервність фахової підготовки не слід зводити лише до самоосвіти. Принципи неперервної освітньої системи можуть плідно використовуватися і ефективно спрацьовувати лише за умови організації періодичного навчання або стажування саме у освітніх закладах. Тільки тут активно ведуться наукові дослідження. Вони забезпечують здійснення на професійній основі системного аналізу науково-технічного і соціального прогресу, визначення його провідних тенденцій і прогнозування можливих наслідків. Більш того, тільки тут систематизована інформація проходить відповідну психолого-педагогічну обробку і адаптацію для ефективного передавання слухачам під час освітньо-виховного процесу.

Отже, в сучасних умовах соціокультурних та економіко-політичних трансформацій лідерський потенціал стає однією із важливих умов, а лідерство – інструментом реформування сфери професійної освіти та модернізації вітчизняного освітнього простору. В даному контексті, лідерські якості є одним із базових чинників самоорганізації та професійної реалізації педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Романовський О.Г. Педагогіка. Неперервна освіта і підготовка професійних керівників-лідерів https://core.ac.uk/download/pdf/50592151.pdf
2. Національна академія педагогічних наук України ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти. Розвиток лідерської компетентності керівних кадрів закладів професійної освіти в умовах сталого розвитку. (протокол No 5 від 29.06.2021 р.) https://lib.iitta.gov.ua/729932/1/5.pdf

ЧЕКАН О.І.,
ДЕРБАЙ А.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ

Людина не народжується особистістю, вона нею стає в процесі взаємодії з соціальним, природним, технічним та технологічним се-

редовищем, з матеріальними і духовними обставинами його життя та діяльності [1]. У процесі цієї взаємодії людина формується і розкривається, і проявляє себе як особистість. Психіка дитини формується з віком та ускладнюється як структурно організована динамічна система. Життєве середовище має широкий спектр параметрів, що впливають на психічний і педагогічний розвиток функціонування дитини [1]. Незаперечна роль найближчого соціального оточення (родина, освітні заклади, коло спілкування тощо). Треба зважати й на специфічне фізичне оточення (умови, в яких живе індивід), соціокультурні обставини. Ці та інші фактори виховання мають принципове значення для психічного розвитку індивіда. Провідну роль у формуванні особистості відіграють соціальні обставини.

Основні теорії розвитку особистості з'явилися ще в період Відродження. Особливу увагу привертає теорія Джона Локка та Жан-Жака Руссо [2]. Джон Локк вважав, що дитина - це «чиста дошка». Згідно з його теорією, немовлята не мають ніяких рис чи здібностей і тому їх розвиток залежить лише від соціального оточення. Нову теорію дитинства запропонував Жан-Жак Руссо. Руссо був переконаний, що дитина від природи наділена високо моральними почуттями і здатністю до впорядкованого, здорового розвитку. Виховні впливи дорослих можуть тільки зіпсувати благородну душу дитини.

У освітньо-виховній діяльності педагогам слід враховувати, що розвиток особистості дитини має наслідувальний характер, а людська особистість розвивається в діяльності (природні задатки людини реалізуються тільки в процесі її життєдіяльності, всебічному її розвитку сприяє залучення до різних видів діяльності), під впливом середовища (умови життя, насамперед близьке оточення, засоби масової інформації, вулиця, шкільний колектив справляють відчутний вплив на розвиток особистості дитини) [3].

Отже, формування особистості — процес соціального розвитку людини, встановлення її як суб'єкта діяльності, члена суспільства, громадянина, що відбувається на основі впливу сім'ї, освітнього закладу та суспільства [4].

Список використаних джерел

1. Україна Президент. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: указ президента України від 26 лютого 2016 року №68/2016// урядовий кур'єр.-2016 – 2 берез.(№41).- Орієнтир (№9).- с.8 http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/biblioteka/psyhol_rozv_dytyny.pdf
2. Теорії розвитку Джона Локка та Жан-Жака Руссо https://naurok.com.ua/rozvitok-osobistosti-yak-pedagogichna-problema

ЧЕКАН О.І.,
ПАНЬКІВ Е.І.
Мукачівський державний університет, Україна

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ІНТЕГРАЦІЯ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти є важливою нормою Болонської співдружності освітян, оскільки реально сприяє підвищенню мобільності викладачів і здобувачів, самостійності здобувачів, рівня їх самоорганізації. Нині відкриваються нові перспективи у співпраці вітчизняних ЗВО із зарубіжними вишами. Обмін викладачами і здобувачами є не лише реалізацією Болонських домовленостей, він виступає своєрідним каталізатором процесів модернізації і реформування української системи вищої освіти, забезпечує її органічне входження в міжнародний освітній простір. Освіта здатна готувати людину, органічно адаптовану до життя у світі багатоманітних зв'язків – від контактів із найближчим оточенням до глобальних зв'язків. Стає очевидним, що держава буде тим успішнішою, чим більше громадяни будуть здатні до спілкування зі світом.

Необхідно формувати особистість, здатну до сприйняття і творення змін, налаштовану на сприйняття зміни як природної норми. Однією з найважливіших є безпосередня співпраця між університетами України та зарубіжних країн, яка має різні форми, ступені взаємодії та спирається на давні традиції.

Перелік ЗВО України, які здійснюють співпрацю з зарубіжними вишами, так само як тематика спільних проектів і програм сьогодні є далеко неповною і пошук нових форм та суб'єктів міжвузівської співпраці потребує особливої уваги [1].

Питаннями щодо перспективи розвитку освіти в контексті інтеграції до європейського освітнього простору та проблеми міжнародної співпраці займалися і вивчали багато дослідників та науковців, а саме: І. Козинець, О. Базиль, С. Соколов, О. Куклін тощо. Участь українських ЗВО у міжнародних освітніх проектах є предметом щорічних обговорень. Серед зарубіжних дослідників цю проблему висвітлюють такі вчені, як: В. Андрущенко, В. Бакіров, Л. Барановська, М. Барановський, М. Бондаренко, І. Вакарчук, Ю. Горобець, М. Згуровський, О. Іванов, В. Кремень, Д. Табачник, М. Шубартовський, Л. Жулева, Д. Мацкевич та ін.[2].

Отже, обмін викладачами та здобувачами як реалізація Болонських домовленостей в частині підвищення академічної мобільності, проведення спільних нарад і наукових форумів, обмін науковими публікаціями, проведення спільних наукових досліджень, стажування в університетах – далеко не повний перелік каналів співпраці українських і зарубіжних ЗВО. Міжнародна співпраця України у сфері освіти сприяє розвитку та реалізації освітніх реформ, а участь закладів загальної середньої освіти у міжнародних програмах та проектах інтегрує Україну у світовий освітній простір.

Список використаних джерел

1. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти як важливий фактор конкурентоспроможності української освітньої системи. https://histj.oa.edu.ua/articles/2013/
2. Міжнародна співпраця України з країнами Європи в галузі освіти http://bses.in.ua/journals/2019/

ЧЕРВОНЕНКО К.С.
Педагогічний фаховий коледж
КЗ «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія», Україна

ПЕРЕВАГИ ОСВІТНЬОЇ ПЛАТФОРМИ MOODLE У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Карантинні обмеження сприяли широкому розповсюдженню дистанційних технологій навчання як в Україні, так і у світовому освітньому просторі. До того ж, активні бойові дії на території України, остаточно визначили дистанційний формат навчання майже єдиною можливістю доступу до знань більшості здобувачів усіх рівнів освіти, в тому числі, здобувачів вищої освіти.

Дистанційне навчання являє собою «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених суб'єктів освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педа-

гогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1], а його організація передбачає забезпечення навчальною інформацією, взаємодію суб'єктів освітньої діяльності та можливості для індивідуальної самостійної роботи.

Ефективність організації дистанційного навчання залежить від вибору апаратних засобів для розроблення та використання веб-ресурсів; інформаційно-комунікаційного забезпечення з доступом до веб-сервісів; загальних та спеціальних програмних інструментів; веб-ресурсів навчального контенту [1], а також здатності та готовності учасників освітнього процесу до безпосередньої реалізації інформаційних технологій щодо планування діяльності, вибору методів, форм та засобів викладання матеріалу, визначення стратегії, правил, способів ефективної взаємодії та зворотного зв'язку [2, с. 25].

Важливого значення у дистанційному форматі організації навчання здобувачів вищої освіти набуває взаємодія та зворотній зв'язок між учасниками освітнього процесу, що можуть бути організовані синхронним та асинхронним способом, поєднання яких сприятиме підвищенню його ефективності для досягнення освітніх цілей.

Синхронний режим взаємодії спрямований на безпосередню освітню комунікацію викладача зі студентами у реальному часі електронного освітнього середовища засобами відеоконференцій (TrueConf, Google Meet, Zoom, Skype, Telegram, Microsoft Teams та ін.), які забезпечують двосторонню передачу, перетворення та представлення інтерактивної інформації й конструктивний діалог.

Асинхронний режим орієнтований на самостійну роботу здобувачів вищої освіти під супроводом викладача і передбачає їх відтерміновану взаємодію через різноманітні освітні платформи (Moodle, MoodleCloud, ATutor, Edmodo, EDX, ClassDoJo, Claroline, Human та ін.), месенджери (**WhatsApp, Telegram,** Viber, Facebook Messenger, **WeChat Discord та ін.),** електронну пошту тощо. Різноманітність та широкі можливості веб-ресурсів для асинхронного дистанційного навчання суттєво розширюють та урізноманітнюють спектр навчальних засобів, що сприяє підвищенню зацікавленості студентів навчальним контентом і, як наслідок, його ефективному засвоєнню.

Однією з найпопулярніших освітніх платформ для дистанційного навчання, що використовується у 175 країнах світу, виступає Moodle (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) – безкоштовне відкрите освітнє середовище для дистанційного навчання, перевагами якого визначено:

– багатофункціональний та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс;

- різноманітність форматів навчального контенту (текст, презентація, відеоматеріал, посилання на веб-сторінку);
- різноманітний набір інструментів для групової та індивідуальної взаємодії учасників освітнього процесу (форуми, особисті повідомлення, чат, коментарі);
- необмежену можливість додавати нові елементи курсу та здійснювати його швидку модифікацію;
- різноманітність контрольних заходів (більше 20);
- можливість контролювати відвідуваність здобувачів вищої освіти;
- можливість зараховувати студентів та інших учасників освітнього процесу, з визначенням конкретних прав кожного;
- доступність платформи для роботи у цілодобовому режимі на різних девайсах та гаджетах;
- можливість урізноманітнювати контент різноманітним мультимедійним супроводом;
- можливість створювати календар подій, розміщувати новини та анонси на сторінці курсу;
- можливість налагодити автоматичну перевірку тестових завдань, отримати відповідні звіти;
- можливість додавати додаткові плагіни до дистанційного курсу тощо.

Отже, дистанційний формат організації навчання здобувачів вищої освіти виступає перспективною сферою розвитку освіти з багатофункціональними можливостями використання освітніх платформ, зокрема, Moodle – унікального цифрового середовища подання контенту навчального курсу з різноманітним набором інструментів індивідуальної та групової взаємодії учасників освітнього процесу доступним у цілодобовому режимі з різних девайсів та гаджетів.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text
2. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності: методичні рекомендації / за ред. І. В. Удовиченко. Суми: НВВ КЗ СОІППО, 2021. 198 с.

ЧЕРЕПАНЯ Н.І.,
БІЛЕЙ Є.
Мукачівський державний університет, Україна

НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ І ФОРМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасні умови глобалізації, інтернетизації та використання новітніх технологій звертають нас до проблеми морального виховання дітей дошкільного віку. Дослідження останніх десятиліть свідчать про трансформацію суспільної свідомості та духовних цінностей населення нашої країни, зниження виховного впливу культури, мистецтва та освіти як найважливіших факторів морального виховання.

Актуальність теми обумовлена соціальним замовленням суспільства на виховання особистості, здатної орієнтуватися на морально значущі загальнолюдські цінності, якості та норми поведінки (гуманність, патріотизм, громадянськість, благочестя та ін.).

В свою чергу, старший дошкільний вік є найбільш відповідальним етапом у розвитку механізмів поведінки та діяльності, у становленні особистості дошкільника загалом.

В законі «Про освіту» позначено спрямованість дошкільної освіти «на формування загальної культури, розвиток моральних якостей дітей дошкільного віку». У законодавчих документах визначено необхідність організації освітніх відносин «на основі духовно-моральних цінностей та правил поведінки на користь людини, сім'ї, суспільства».

Проблема морального виховання дітей дошкільного віку висвітлено у працях: К.Д. Ушинського, Р.С. Буре, Г.Ващенко, Б.Грінченко, О.Духновича, М.Пирогова, С.Русової, Г.Сковороди, К.Ушинського, І.Франка, Т.Шевченка, С.Г. Якобсона та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам сформулювати ключове поняття досліджуваної проблеми «моральне виховання дітей старшого дошкільного віку» - це організований педагогічний процес, спрямований на формування моральних якостей дітей старшого дошкільного віку до моральних цінностей людства [1, с.78].

Відповідно до системно-діяльнісного підходу компонентами морального виховання дітей є: поведінковий, когнітивний та емоційно-мотиваційний.

У рамках дослідження взяли участь 30 дітей старшого дошкільного віку. Нами було проведено декілька діагностичних методик: «Розмова» та «Сюжетні картинки», «Розмова за казками», «Оціни свою поведінку», спостереження за самостійною ігровою діяльністю дітей. Результати дослідження показали, що у дітей старшого дошкільного віку переважає середній (65%) та низький (35%) рівень розвитку моральних якостей, таких як: доброта, ввічливість, дружба та ін. Аналіз результатів дослідження дозволив встановити, що педагоги переважно орієнтовані на ознайомлення дітей із нормами поведінки й формування в них моральних уявлень, але недостатньо уваги приділяють розвитку моральних почуттів, мотивів поведінки.

Таким чином, ми виявили, що найефективніше здійснюється робота з формування когнітивного компонента морального виховання дітей старшого дошкільного віку. Тоді як серйозна робота потрібна для формування поведінкового та емоційно-мотиваційного компонентів. Ця обставина зумовила необхідність переосмислення нами сучасних умов здійснення виховно-освітнього процесу, збагачення індивідуальної та спільної спеціально організованої діяльності дітей та дорослих.

Ми пропонуємо використовувати такі нетрадиційні методи та форми морального виховання дітей старшого дошкільного віку. Створення невеликих фільмів, що включають моральну оцінку поведінки: «Добра людина», «Кращий друг», «Вибір».

Моделювання (розігрування) моральних ситуацій («Допоможи іншій людині», «Доброта всередині нас», «Навчися бути чемним» і т.д.), де батьки можуть простежити, як дитина поведеться в тій чи іншій ситуації, тим самим аналізуючи її моральні вчинки та якості.

Проведення акції у дитячому садку за участю батьків «Тиждень добрих вчинків». Батьки та педагоги проводять оцінку вчинків дітей старшого дошкільного віку. Кожна дитина, яка зробила добру справу, кластиме жетон у загальну скриньку, а наприкінці тижня можна похвалити дитину, яка була найвічливішою та найдружнішою цього тижня.

Цікавою формою взаємодії є випуск збірки «Моральність», суть якої полягає у створенні оповідань щодо окремих моральних категорій. У збірнику можуть бути такі теми оповідань, як «Про доброту, чуйність і скромність», «Про чесність і вміння тримати слово», «Про справедливість», «Про ставлення до старших, молодших і своїх однолітків», «Про непримиренність до зла і байдужості».

Проведення міні-сценок у дитячому садку, спрямованих на розуміння моральних норм та вчинків, де батьки активно братимуть

участь, а діти будуть спостерігачами. Ця форма залучить дитину до театру «моральності» і навчить дітей розрізняти добро та зло [2, с. 89].

Представлені методи та форми роботи, на наш погляд, сприятимуть підвищенню рівня розвитку моральних якостей дітей, долучать дитину до моральних цінностей людства, сформують компоненти морального виховання дітей: поведінковий, когнітивний та емоційно-мотиваційний.

Список використаних джерел

1. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників: Навчальний посібник / Т.І.Поніманська. – К.: Вища школа 1993. – 111 с.
2. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку “Скарбниця моралі” / Л. В. Лохвицька – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 128 с.
3. Богуш А.М., Варениця Л.О. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. – Луганськ.: «Альма матер», 2006. – 202с.

ЧЕРЕПАНЯ Н.І.,
КЕНТЕШ М.
Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наразі питання оздоровлення дітей є надзвичайно актуальними. На думку медиків, 75% усіх хвороб людини закладено у дитячі роки. У сьогоднішніх умовах ми стикаємося із суттєвим загальним погіршенням здоров’я дітей, що пов’язане з економічним та соціальним неблагополуччям багатьох молодих сімей, ослабленням імунітету, генетичними порушеннями, поганою екологічною обстановкою тощо. Здоров’я дошкільника сьогодні віднесено до пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти. У багатьох нормативних документах сказано, що установа гарантує охорону та зміцнення здоров’я вихованців та створює умови для формування фізичного, психічного та духовного здоров’я. Одним із факторів сприятливої життєдіяльності дітей у закладі дошкільної освіти є формування міцних навичок здорового способу життя – це необхід-

ний та обов'язковий компонент здоров'язберігаючої роботи освітнього закладу [1, с.137].

У сучасній науково-методичній літературі ми можемо знайти чимало рекомендацій щодо організації безпосередньо освітньої, спільної та самостійної діяльності вихователя та дітей дошкільного віку, пов'язаних із формуванням початкових уявлень про здоровий спосіб життя. Однак не у всіх освітніх закладах є умови для проведення такого роду діяльності, часто педагоги не мають достатньої підготовки для систематичного проведення цієї роботи протягом усього навчального року.

Таким чином, сьогодні з одного боку є запит держави на виховання здорового покоління, з іншого боку – проведення повноцінної роботи зі здоров'язбереження в дошкільному закладі ускладнено. Виникає проблема: створення умов для формування здорового способу життя у дошкільнят.

Здоровий спосіб життя – це не просто сума засвоєних дітьми знань, а стиль життя, адекватна поведінка у різних життєвих ситуаціях, у тому числі й несподіваних.

Завданнями сучасного вихователя з формування здорового життя:

- формування у старших дошкільнят розуміння цінності здоров'я людини та способів її досягнення через розумний спосіб життя, раціональну рухову активність;
- навчання дітей усвідомленому вибору правильного рішення в кожній конкретній ситуації. Від цього вибору залежатиме, куди дитина зробить «крок»: у бік здоров'я чи хвороби.

У ході реалізації цих завдань важливо:

- збагатити уявлення дітей про здоров'я як цінність;
- допомогти дітям у розвитку навичок здорового способу життя;
- створити у групі умови для активної самостійної діяльності дітей щодо розвитку уявлень про здоровий спосіб життя;
- залучити батьків до взаємодії з дитячим садком з питань розвитку у дошкільнят уявлень про здоровий спосіб життя.

Ми рекомендуємо зупинимося на таких складових здорового способу життя як: дотримання режиму дня, організація рухової активності, тривалість прогулянки, загартування, повноцінне та раціональне харчування, умови життя в сім'ї, повноцінний сон, виконання культурно-гігієнічних норм та правил. Також можна проаналізувати вплив довкілля на здоров'я дітей. У центрі уваги дослідження може бути проведення спільної освітньої діяльності щодо розвитку уявлень про здоровий спосіб життя. Результатом

такої діяльності може стати ілюстрована книга-альбом «Чарівна книга здоров'я» для дітей старшого дошкільного віку [2, с.20].

Можна запланувати проведення наступних форм роботи:

- заняття з ОБЖ «Як ми влаштовані?», бесіда «Якщо хочеш бути здоровим», бесіда «Предмети бувають різні: небезпечні та безпечні», читання художньої літератури, різних оповідань.
- екскурсія до медичного кабінету, екскурсія на кухню, екскурсії до залізничної станції, перехрестя;
- малювання на тему «Друзі та вороги здоров'я», створення колажів на тему «Корисні та шкідливі звички», ліплення «Здоров'я - це рух», малювання на тему «Ми на вулицях міста»;
- вікторина «Дає сили нам завжди вітамінна їжа», фізкультурне дозвілля «Правильна постава», конкурс «Веселий світлофор» (з непридатного матеріалу).

Співучасниками такої роботи обов'язково мають бути батьки наших вихованців. Для них можна підготувати стендову інформацію («Як з користю провести вихідний день з дитиною», «Шкідливі звички дорослих та їх вплив на здоровий спосіб життя дітей» та ін.) Також можна провести анкетування («Анкета здоров'я»), батьки можуть брати участь у створенні «Чарівної книги здоров'я»

Цінність та прогнозовані результати роботи:

- усвідомлення дітьми поняття «здорового життя» як норми повсякденного буття та її впливу на стан здоров'я;
- придбання певного обсягу знань про організацію раціонального здорового харчування;
- збагачення дитячого досвіду безпечної поведінки вдома, на вулиці, у дитячому садку;
- підвищення зацікавленості батьків у житті групи та у розвитку у дітей уявлень та навичок здорового способу життя [2, с. 162].

Ми вважаємо, що якщо така робота буде проводитись систематично, то вона сприятиме досягненню цілей охорони здоров'я дітей, формуванню основ культури здоров'я та здорового способу життя у наших вихованців.

Список використаних джерел

1. Нестеренко В.В. Проблема виховання у дошкільників навичок здорового способу життя. Наука і освіта. №9. 2015. С. 138-143.
2. Бабюк Т.Й. Характеристика типів здорового способу життя дітей

старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2011. Вип.4 С. 17-25.
3. Лохвицька Л. Психолого-педагогічні засади формування основ здоров'язбережувальної життєдіяльності у дітей дошкільного віку. Формування відповідального ставлення до здоров'я підростаючої особистості: кол. монографія / В. М. Оржеховська (кер. авт. кол. і наук. ред.) та ін. Київ : Міленіум, 2018. С. 151-192.

ЧЕРЕПАНЯ Н.І.,
КОНИК Х.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАГАРТУВАННЯ ВОДОЮ ДИТЯЧОГО ОРГАНІЗМУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗНИЖЕННЯ ЗАХВОРЮВАНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Актуальність проблеми дослідження визначається необхідністю глибшого вивчення шляхів збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. За статистикою XXI століття почалося в Україні із різкого погіршення такого суттєвого показника як здоров'я дошкільнят. Основною проблемою погіршення здоров'я дітей є низький рівень знань про цінність свого здоров'я та здоровий спосіб життя. Сьогодні співдружність медичної та педагогічної наук накопичила певний досвід охорони здоров'я, формування здорового способу життя дитини. У методичній літературі розкрито досвід формування уявлень у дошкільнят про себе як представника людського роду, досвід формування основ безпеки дітей дошкільного віку, досвід формування необхідних знань та умінь дошкільнят в організації здорового способу життя [1, с.12].

Ґрунтуючись на аналізі науково-методичної літератури, можна сформулювати такі протиріччя:

- між вимогами, що пред'являються суспільством та державою до здоров'я дитини та слабкістю здоров'я сучасного дошкільника;
- між потребами дитини в русі та традиційною парадигмою виховання;
- між необхідністю виховання здорової дитини та недостатнім методичним забезпеченням для здійснення даного процесу в ЗДО;

- між вимогою до забезпечення педагогічного процесу, що сприяє зниженню захворюваності дітей та неготовністю педагогів та батьків до його організації, недостатністю знань з цього питання.

Ми припускаємо, що знизити гостру захворюваності дітей середньої групи можливо за використання методів загартовування водою з урахуванням груп здоров'я дітей та за умови систематичного проведення процедур протягом навчального року. У здійсненні методики загартовування має брати участь весь колектив закладу дошкільної освіти: керівництво, медсестра, вихователі. При цьому дуже важливою є підтримка батьків.

Головне - дотримуватись основних принципів загартовування:

- поступовість: тільки повільне звикання забезпечить успіх занять загартовування;
- систематичність: тільки регулярні заняття сприятимуть зміцненню організму: кожна перерва підриватиме всю ту роботу, яка велася раніше;
- облік індивідуальних особливостей, у тому числі і захворювань дитини: перед початком проведення курсу загартовування потрібен ретельний аналіз всіх захворювань, перенесених дитиною, та її спадковість, щоб знати, як маленький організм відреагує на такі нововведення [1, с.15].

Ми пропонуємо проведення системи загартовування водою, яка здійснюється протягом усього навчального року та сподіваємось, що експеримент покаже ефективність нашої оздоровчої роботи. Вода - відмінний засіб для гартування маленького організму в дитячому садку, так як водні процедури легко контролювати та дозувати. У своїй роботі можна використати такі водні процедури: обтирання, полоскання горла прохолодною водою, ванни для ніг з поступовим зниженням температури води та збільшенням часу.

Найм'якшою водною процедурою є обтирання. Обтирання – початковий етап загартовування водою. Через 2 тижні від початку вологих обтирань можна починати місцеві ванни для ніг. До ефективної водної процедури для профілактики захворювань носоглотки відноситься полоскання горла прохолодною водою. Починати ці процедури рекомендується з температури води +36-37о. Температуру води знижуємо кожні 2-3 дні на градус і доводимо до кімнатної температури. Процедура такого загартовування може включати ігрові складові, внаслідок чого процес оздоровлення набуває більш осмисленого і довільного характеру.

Протипоказання до загартовування водою: інфекційні захворювання, епілепсія, хронічний отит, алергія на холод, гіперзбудли-

вість. Перерва у загартовуванні на 2-3 тижні і більше знижує опірність організму до простудних факторів. Необхідний облік індивідуальних особливостей дитини, її віку, можливості наявності у неї підвищеної чутливості до заходів, що загартовують. Неприпустимо проведення загартовування за наявності в дитини негативних емоційних станів: страх, занепокоєння. Всі ці принципи обов'язково враховуємо у своїй оздоровчій роботі.

Застосування в роботі ЗДО здоров'язберігаючих педагогічних технологій (зокрема систематичного загартовування водою) підвищує результативність навчально-виховного процесу, формує у педагогів та батьків ціннісні орієнтації, спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я вихованців [2, с.56].

Ми вважаємо, що якщо в дитячому садку буде можливість коригування технологій залежно від конкретних умов та спеціалізації ЗДО, якщо, спираючись на моніторинг здоров'я дітей, будуть внесені необхідні поправки до інтенсивності технологічних впливів, якщо буде забезпечено індивідуальний підхід до кожної дитини та сформовано позитивні мотивації у педагогів ЗДО та батьків дітей, то ми досягнемо зниження гострої захворюваності у дітей.

Список використаних джерел

1. Замрозевич-Шадріна С. Проблеми збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. Обрії. 2014. Вип. №2 (39). С. 12-14.
2. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 120 с.

ЧЕРНІЧЕНКО І.Ю.
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ПРОЦЕСІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах все більшої актуальності набуває проблема якісної підготовки військових кадрів. Отже і вимоги до виклада-

чів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) значною мірою актуалізувалися і набули певних змін. Саме викладачі ВВНЗ мають забезпечувати ефективність підготовки військових фахівців, формування в них високих морально-ділових якостей, здатність і готовність успішно вирішувати складні військово-професійні завдання, зокрема і в екстремальних умовах.

Важливою складовою професійної компетентності викладачів є готовність до науково-педагогічної діяльності – утворення особистості, яке забезпечує здатність проведення наукової роботи та здійснення педагогічної діяльності зі здобувачами з використанням сучасних освітніх технологій.

Актуальність дослідження проблеми формування і розвитку готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів ВВНЗ визначається недостатнім рівнем готовності педагогічних працівників, і насамперед, викладачів-початківців зі значним практичним досвідом роботи у військових формуваннях.

Однією з причин такого стану є недостатня розробленість педагогічних умов, засобів і методичного супроводу формування і розвитку готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів ВВНЗ в процесі післядипломної освіти.

Спершу слід визначити сутність поняття «педагогічні умови». З філософської точки зору «умова» визначається як категорія, в якій відображено універсальні відношення речі до тих чинників, завдяки яким вона виникає й існує [1]. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає слово «умова» як: необхідну обставину, яка уможливлює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь [2, с. 1506].

Зазначимо, що умови не є причинами, що породжують явища, але вони сприяють чи перешкоджають дії причин. Окрім того, поняття «умови» характеризується такими ознаками як «необхідні» і «достатні», «зовнішні» і «внутрішні».

Зупинимось на педагогічних умовах, що здатні забезпечити формування і розвиток готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів ВВНЗ.

На основі аналізу різних підходів з використанням рейтингової оцінки компетентними експертами нами були виокремлені такі педагогічні умови розвитку готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів ВВНЗ:

1. Стимулювання науково-педагогічних працівників щодо створення мотиваційної основи постійного професійного розвит-

ку та оволодіння науково-педагогічною діяльністю у єдності наукового, методичного і праксеологічного аспектів.

2. Моніторинг рівня готовності викладачів вищих військових навчальних закладів до науково-педагогічної діяльності і організація підвищення кваліфікації з урахуванням актуального її рівня та побудова індивідуальної професійно-кар'єрної траєкторії.

3. Систематизація елементів готовності до науково-педагогічної діяльності на інтегративному курсі підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників у Національній академії Національної Гвардії України з використанням засобів і методів активного навчання.

4. Забезпечення рефлексії (виявлення власних досягнень і недоліків, визначення шляхів подолання недоліків і опори на сильні сторони своєї особистості і діяльності), формування індивідуального стилю науково-педагогічної діяльності.

Педагогічні умови формування і розвитку у викладачів ВВНЗ готовності до науково-педагогічної діяльності нами визначаються як чинники, що забезпечують успішність і ефективність формування мотиваційно-цільового, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного її компонентів у процесі підвищення кваліфікації.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці того, яким чином реалізація визначених педагогічних умов забезпечуватиме ефективність формування і розвитку готовності викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Філософський енциклопедичний словник. / Редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

ЧОВРІЙ С. Ю.
Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УГОРЩИНИ

На сучасному етапі проблема входження національного освітнього простору в європейський, набуває особливого значення. «Приєднавшись до Болонського процесу ще в 2005 році, Україна взяла на себе зобов'язання реформувати систему вищої освіти відповідно до європейських стандартів та цінностей» [1]. Під час засідання Групи супроводу Болонського процесу (Bologna Follow-Up Group), що відбулося 4 березня 2020 року в Києві було визначено нові пріоритети до 2030 року, які ухвалено Римським Міністерським Комюніке [2].

У цьому контексті актуалізується доцільність вивчення позитивного досвіду країн Європейського простору вищої освіти. Враховуючи спільність історико-політичних, соціально-економічних та суспільно-культурних умов розвитку України та Угорщини, особливий інтерес викликає досвід останньої у реформуванні системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах євроінтеграції.

Аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що методологічні основи сучасної філософії освіти досліджено в працях В. Андрущенка, В. Бондаря, В. Кременя та ін.; шляхи реформування та інноваційного розвитку вищої освіти обґрунтовано в наукових публікаціях О. Дубасенюк, М. Згуровського, І. Зязюна, Н. Ничкало, М. Пантюка та ін.; концепціям неперервної професійної освіти присвячені дослідження С. Гончаренка, Р. Гуревича, С. Сисоєвої та ін.; психолого-педагогічні засади професійної підготовки вчителів у країнах Європейського Союзу та США висвітлено в наукових розвідках О. Заболотної, Т. Ключковича, Е. Майбороди, Л. Пуховської та ін.; розвиток освіти країн Вишеградської четвірки вивчали М. Поп'юк, Н. Чорна; тенденціям розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи присвячені дослідження К. Біницької.

В Угорщині процес інтеграції національної освіти в європейський освітній простір почався в 2004 році, коли країна стала членом ЄС. Сучасна система освіти реалізується шляхом рівневої (угор.

osztott képzés) або неподільної (угор. osztatlan képzés) моделей освітньої та професійної підготовки фахівців, що організовують автономні, визнані державою заклади вищої освіти: державні, приватні, конфесійні.

Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється згідно трьох рівнів вищої освіти: бакалаврського, магістерського та освітньо-наукового / освітньо-творчого. Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: бакалавр (BSc = Bachelor of Science, BA = Bachelor of Arts), магістр (MSc = Master of Science, MA = Master of Arts), доктор філософії (PhD = Doctor of Philosophy) /доктор мистецтва (DLA = Doctor of Liberal Arts) [3]. Бакалаврські програми пропонують коледжі та університети, магістерські – здебільшого університети, докторські – тільки університети.

Рівні вищої освіти:

– бакалаврський (базовий), що присуджується закладом вищої освіти в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180–240 кредитів ECTS (нормативний строк підготовки становить 3–4 роки);

– магістерський, що присуджується закладом вищої освіти в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 60–120 кредитів ECTS (нормативний строк підготовки становить 1–2 роки);

– доктор філософії / доктор мистецтва, що присуджується спеціалізованою вченою радою закладу вищої освіти в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідно освітньо-наукової програми, обсяг якої становить не менше 180 кредитів ECTS та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді (нормативний строк підготовки становить 2+2 роки).

Безперервна, неподільна модель, передбачає здобуття магістерського рівня вищої освіти на основі повної загальної середньої освіти, становить 300–360 кредитів ECTS (з нормативним строком підготовки 5–6 років). Для здобуття магістерського рівня вищої освіти медичного, стоматологічного, фармацевтичного, юридичного, архітектурного, ветеринарного, богословського, мистецького спрямування [3].

Диплом про вищу освіту здобувач отримує після складання комплексного фахового екзамену, захисту кваліфікаційної роботи та за наявності сертифікату, що підтверджує рівень володіння іноземною мовою на рівні B2.

Для професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів характерна рівнева модель.

Список використаних джерел

1. Пріоритетами Болонського процесу до 2030 року мають стати збалансована академічна мобільність та посилена роль вищої освіти у досягненні Цілей сталого розвитку. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/prioritetami-bolonskogo-procesu-do-2030-roku-mayut-stati-zbalansovana-akademichna-mobilnist-ta-posilena-rol-vishoyi-osviti-u-dosyagnenni-cilej-stalogo-rozvitku-yegor-stadnij (Дата звернення: 18.10.2022)
2. Rome Ministerial Communiqué. EHEA Ministerial Conference, Rome, November 19, 2020. URL: https://www.coe.int/en/web/education/-/council-of-europe-at-the-ehea-ministerial-conference
3. 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról. URL: https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100204.tv (Дата звернення: 14.10.2022)

ШЕВЧЕНКО К.В.
Київський національний лінгвістичний університет, Україна

РОЗВИТОК УМІНЬ ТА НАВИЧОК УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ У МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ

Якісна підготовка фахівців перекладу знаходиться у центрі уваги вітчизняних та світових науковців досить давно, але через те, що світ не стоїть на місті та постійно змінюється, певні зміни відбуваються і в мові. Насамперед це стосується ізолюючих типів мов, таких як китайська. Підготовка фахівця з перекладу китайської мови потребує особливої уваги, адже вона надзвичайно складна фонетично та граматично. Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що пошук, відбір та вдосконалення методів та технік навчання усного перекладу з китайської мови на українську, через швидкий розвиток та складнощі її опанування є важливим питанням для сучасної вітчизняної педагогічної науки. Отже, вважаємо за доцільне розглянути саме проблему розвитку вмінь та навичок усного перекладу з української мови на китайську у майбутніх перекладачів на початкових етапах навчання у закладах вищої освіти.

Загальні особливості методики навчання перекладу, основні форми та методи перекладу досліджував професор Чернова-

тий Л. М. [1, с.18]. Науковець у своїх працях звертаються здебільшого до західних мов, щодо китайської мови, то досліджень в галузі методики її навчання в Україні не багато.

Слід зазначити, що організація навчального процесу майбутніх перекладачів відбувається згідно з освітньою програмою (ОП) спеціальності та робочими навчальними програмами дисциплін фахової підготовки, які укладаються згідно з державним стандартом спеціальності «Переклад». За основу дослідження, ми вирішили взяти ОП Китайська мова і література та переклад[2]Київського національного лінгвістичного університету, який забезпечує підготовку фахівців з перекладу китайської мови та власний досвід викладання фахових дисциплін з китайської мови.

Зазначимо, що підготовка майбутніх перекладачів до усного перекладу починається з самого початку навчання китайської мови, а розвиток умінь та навичок усного перекладу з китайської мови на українську відбувається протягом усього навчання. Вважаємо за доцільне, умовно поділити процес розвитку навичок усного перекладу у студентів на початковому етапі навчання (1,2 курс) на 2 етапи:1. Оволодіння основними фонетичними навичками, вміннями сприйняття на слух простих китайських текстів (діалогів, монологів), навичками говоріння та відтворення фонетичних, лексичних та синтаксичних одиниць; 2. Оволодіння навичками та вміннями усного перекладу лексичних одиниць, синтаксичних одиниць, простих текстів (діалогів, монологів) з китайської на українську.

Протягом першого етапу, студенти мають навчитися правильно відтворювати склади, слова,фрази, речення китайською мовою, розуміти й правильно підбирати тон складу;відрізняти склади, слова та їх тональність на слух; промовляти слова, речення, прості тексти китайською мовою правильно, чітко та зрозуміло носіям мови.

Протягом другого етапу, який починається після успішного виконання вимог першого, майбутні фахівці мають оволодіти практичними навичками усного перекладу, а саме швидко перекладати слова, фрази речення, тексти з китайської мови на українську, що можливо, коли студент вже володіє певним рівнем мовних та мовленнєвих знань.

На нашу думку, вже з перших курсів навчання,з перших тижнів треба систематично та послідовно вводити завдання на розвиток вмінь та навичок усного перекладу. Специфіка вивчення китайської мови відрізняється від, наприклад, специфіки вивчення мов латинської групи тим, що в китайській мові немає літер, є тільки морфеми та слова, що виражені ієрогліфами на письмі та складами (зву-

косполученнями) у вимові. Опанування фонетикою ускладнюється системою тонів, а також великою кількістю омонімів,які можуть не відрізнятись навіть тоном, наприклад слова 难 та 男nan², обидва слова односкладові та вимовляються однаково другим тоном, відрізнити можна тільки за контекстом. Таким чином, протягом першого етапу, тільки-но здобувачі ознайомилися з системою тонів, основними правилами вимови, необхідно постійно практикувати читання, аудіювання, говоріння складів слів, фраз усно,насамперед тих, що відрізняються тільки тоном, або ініціаллю (перша буква складу) та компонентами фіналі (залишок складу), щоб майбутні фахівці чітко розуміли різницю та могли її відтворити у власному мовленні.

Слід наголосити, на початку другого етапу, а саме тренування усного перекладу, що можливо тільки при оволодінні мінімальним лексичним запасом загальновживаних слів та лексики з конкретної теми, мінімумом з граматики, наприклад, який порядок слів у реченні має бути, прості конструкції розмовного характеру. У процесі навчання треба систематично послідовно ускладнювати та розширювати ці знання та вміння. Важливо використовувати різні методи та техніки навчання, найцікавішими будуть ситуативні діалоги з опорою чи без, які студенти складають самі, пізнавальні ігри, моделювання реальної ситуації перекладу, де одна особа є доповідачем, а інша перекладачем, заходи на честь свят підготовлені китайською мовою.

Отже, систематичне та послідовне використання різноманітних форм організації навчального процесу, з урахуванням особливостей саме китайської мови, інтерактивні завдання сприятимуть ефективному розвитку умінь та навичок усного перекладу у майбутніх перекладачів.

Список використаних джерел

1. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник Вінниця : Нова Книга, 2013. 376 с.
2. Освітня програма Китайська мова і література та переклад, західноєвропейська мова першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізацією 035.065 Східні мови та літератури (переклад включно)URL:https://chinese.knlu.edu.ua/opbak.html

ШИПОВИЧ М.В.
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ», Україна

ВИЗНАЧЕННЯ РОДУ ІМЕННИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Іменник є однією з найбільш досліджених частин мови. Та незважаючи на тривалу історію дослідження іменників і досі постає питання, на які мовознавча наука ще не дала повністю остаточної відповіді. До них, зокрема, належить і проблематика такого поняття як рід іменників, оскільки й нині це викликає неабиякі труднощі при правильному їх визначенні.

Актуальність теми обумовлена тим, що вирішення цієї проблеми має велике теоретичне значення, оскільки рід є однією з головних категорій іменника.

Питання визначення роду іменників в останній час дедалі більше привертає увагу науковців та мовознавців-дослідників. Цю граматичну категорію у своїх працях розглядають науковці: В. Погребенник, В. Михайлюта, М. Плющ, Н. Шкуратяна, С. Шевчук.

Доречно наголосити, що граматична категорія роду є однією з визначальних, класифікаційних характеристик іменника як частини мови. Усі іменники, за незначними винятками, поділяються за граматичним родом на такі групи: чоловічого, жіночого, середнього і роду. Окрему групу становить спільний рід іменників.

Рід іменників може виражатися такими способами:

1. Лексичним, тобто словами різних коренів. Цей спосіб властивий назвам тільки людей і тварин (свійських) і відповідає поділові з статтю: *чоловік – жінка, бик – корова.*

2. Морфологічним, тобто специфічними закінченнями іменників у називному відмінку однини для назв істот і неістот:

а) чоловічий рід має переважно нульове закінчення (*олівець*), а також *–а(-я)* (*суддя, Микола*) і *–о* (*Петро*);

б) жіночий рід має закінчення *–а, -я* і нульове: *парта, хвиля.*

3. *Словотворчим* – притаманним лише похідним іменникам, коли суфікс утворює:

а) співвідносні іменники (для назв людей і тварин) чоловічого, жіночого і середнього роду: *письменник – письменниця, заєць – зайчиха – зайченя;*

б) переважно іменники збірні та з абстрактним значенням середнього роду: *роззброєння, павутиння.*

4. *Синтаксичним*, тобто узгодженням з родовою формою іменника родових форм прикметників, дієприкметників, порядкових числівників, дієслів минулого часу й умовного способу та деяких займенників: *дуже загартований забіяка,* [4].

Рід іменника є постійною його граматичною ознакою. Граматична категорія роду іменника виявляється в тому, що кожен з іменників, вживаних в однині, належить до одного з трьох родів — чоловічого, жіночого чи середнього: *край, веселка, колосся.*

Граматичний рід іменників є досить абстрактною граматичною категорією, оскільки зв'язок його зі значенням іменника, особливо в назвах неістот, простежується слабко або не простежується взагалі. Так, у межах однієї семантичної групи наявні іменники різних родів: серед назв днів тижня *понеділок, вівторок* – чоловічого роду, *неділя* – жіночого; серед назв житла – *будинок, хата* – є іменники трьох родів, а серед назв складових частин їх (наприклад, *хати*) наявні іменники кожного граматичного роду й такі, що не мають родової форми: *поріг, коридор* – чоловічого роду; *кімната, кухня* – жіночого; *вікно* – середнього, а *двері* не мають граматичного роду. [2]

Досить специфічно визначається рід і в іменниках – назвах професій, посад, звань. В них зберігаються форма чоловічого роду для називання особи чоловіка й особи жінки: *інженер, математик* та ін. [3].

Варто наголосити, що у розмовному стилі, просторіччі на позначення особи жіночої статі за родом заняття, званням, посадою та дружини відповідної особи поширені форми *агрономша, бібліотекарша* і подібні, вони вживаються також у художній літературі, виступаючи мовним засобом характеристики героя твору, проте не є нормою літературної мови.

Форма або чоловічого, або жіночого роду вживається для назв деяких тварин, птахів без розмежування біологічної статі: *леопард* (чол. р.), *лисиця* (жін. р.).

Отже, в українській мові правильне визначення роду іменників зазвичай вдається важко багатьом. Саме в цій статті й були розглянуті ті правила вживання цієї граматичної категорії, які необхідно знати, щоб мати змогу зорієнтуватися у правильному їх визначенні.

Список використаних джерел

1. Біляєв О. М., Симоненкова Л. М. Українська мова / О. М. Біляєв, Л. М. Симоненкова. – К.: Освіта, 2000. – 240 с.
2. Вороніна В. І. Українська мова / В. І. Вороніна. – Запоріжжя: Прем'єр, 2001. – 96 с.

3. Дмитренко Г. К. Українська мова / Г. К. Дмитренко. – Донецьк: БАО, 2005. – 136 с.
4. Дудик П. С. Українська мова. Ч.1.: підручник для педучилищ/ П. С. Дудик. – Київ: «Вища школа», 1988. – 382 с.
5. Новий довідник: Українська мова. Українська література. – К.: ТОВ «Казка», 2010. – 864 с.
6. Олійник О. Б. Українська мова / О. Б. Олійник. – К.: Вікторія, 1999. – 367с.
7. Сидоренко І. М. Українська ділова мова / І. М. Сидоренко. – К: Освіта, 2000. – 152 с.

ШКРІБА В.В.,
ГОРВАТ М.В.
Мукачівський державний університет, Україна

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Сучасна освіта ставить перед собою одне з головних завдань – формувати потребу до самонавчання та саморозвитку. Тенденції розвитку освіти, пов'язані з її реформуванням, включають у першу чергу завдання розвитку учнів з урахуванням їхнього внутрішнього потенціалу відповідно до кращих культурних традицій. В даний час формування у школярів природничої культури як компонента єдиної культури, стає в ряд важливих проблем фундаментальної освіти, вирішення якої необхідно починати вже в початковій школі. Саме початкова освіта закладає основу для культуротворчої діяльності людини, що росте. Підготовка школярів до використання знань у нестандартних ситуаціях, що тісно пов'язана з творчим розвитком дітей, та є складовою становлення культури їх діяльності – лейтмотив початкової школи XXI століття.

Змалку діти стають дослідниками, вони пізнають світ, роблять свої маленькі відкриття. Зокрема ці відкриття відбуваються через ігрову діяльність, вільний пошук. Коли діти переступають поріг школи, вони приміряють нову соціальну роль учня. І багато хто втрачає цю навичку дослідника, думаючи, що їм варто «вбирати» лише знання та вміння, які подають у школі. Сучасний випускник школи повинен мати практичні знання, необхідні для успішної реалізації та адаптації в соціумі. Для вирішення цього завдання необхідно сприяти розвитку в учнів здатності самостійно добувати

нові знання та самовдосконалюватись. Застосування інноваційних педагогічних засобів головне завдання сучасного педагога. У молодшому шкільному віці закладається фундамент умінь активної творчої самостійної діяльності.

У Державному стандарті початкової освіти значна увага приділяється дослідницькій діяльності. У процесі дослідницької діяльності формуються багато ключових компетенцій, прописаних у Стандарті: особистісні, комунікативні, регулятивні, пізнавальні.

В даний час дослідницький метод навчання слід розглядати як один з основних шляхів пізнання, що найбільш повно відповідає природі дитини та сучасним завданням навчання. У ньому закладено власний дослідницький пошук, а не засвоєння дітьми готових знань, поданих педагогом. Дослідження молодшого школяра, так само як і дослідження дорослого наукового співробітника, включає основні елементи: виділення проблеми, вибір теми дослідження, постановку цілей і завдань, вироблення гіпотези, пошук рішень проблеми, роботу з інформацією (її аналіз і синтез), узагальнення даних, написання роботи та її захист.

Використовуючи методи дослідження у навчанні молодших школярів, можна виявити деякі особливості. Найголовніше – учень сам має «запалитися» цим дослідженням. Марно змушувати його виконати роботу. Багато учнів мають навички від природи. Тому, починаючи роботу над дослідженнями, варто опиратися на ті теми, які будуть цікаві учням.

Дослідницька діяльність у початковій школі відкриває можливості для формування життєвих навичок, стимулює творчі можливості, розвиває самостійність, формує потребу у самореалізації та самовираженні. Також, не маловажний аспект – процес навчання виходить за стіни школи. Для школи пріоритетним стає включення дитини на самостійне пізнання зв'язків і закономірностей навколишнього світу на доступному йому рівні.

Ідеї дослідницького методу активно почали прапагувати у педагогіці наприкінці XIX століття. Біолог А. Герд, історик М. Стасюлевич, хімік Р. Армстронг, дослідник Т. Гекслі у Великобританії сформували загальну ідею методу, що називався у різних педагогів евристичним, лабораторно-евристичним, науково-випробувальним, методом лабораторних уроків, природничо-дослідницьким принципом, і т.д. Проникаючи у практику навчання, дослідницький метод сприяв ліквідації системи навчання матеріалу, формування підготовки до самостійної розумової діяльності школярів, створював у школі атмосферу захопленості вченням, доставляв учням радість самостійного пошуку та відкриття. Велику роль у впрова-

дженні дослідницького методу у вітчизняній педагогічній практиці зіграли Т. Байбара, О. Біді, О. Ліннік, К. Ягодовський, та ін. Проте достатньої теоретичної бази набув дослідницький метод навчання і став єдиним універсальним методом навчання в 20-х рр. н. Крайні захоплення дослідницьким методом були використані в 1931-32 рр., проте, конфліктні наукові рекомендації про доцільність збереження дослідницького методу, призвели до заміни їх у практиці школи методами інформаційного викладу матеріалу вчителем і репродуктивної діяльності учнів. Наприкінці 50-х років. посилилась увага дослідників до активізації пізнавальної діяльності учнів (Б. Єсипов, М. Данилов, М. Скаткін), на початку 60-х рр. в умовах науково-технічного розвитку та суспільних потреб в інтелектуальному потенціалі ідеї дослідницького методу була відновлена та отримала подальший розвиток.

При реалізації дослідницького методу в учнів формуються такі елементи творчої діяльності, як самостійне перенесення знань та умінь у нову ситуацію, бачення завдання у знайомій ситуації, виявлення нової функції та структури об'єкта, самостійне комбінування з відомих способів діяльності нового, альтернативний підхід до пошуку вирішення проблеми. Зазначені процедури творчої діяльності виявляються під час вирішення завдань, які передбачають пошук нестереотипного способу вирішення. Це можуть бути короткі текстові завдання, питання, що передбачають наявність в учнів деякого вихідного фонду знань і умінь; дослідження, більш-менш тривалого характеру, в лабораторії, на шкільних географічних та біомайданчиках, агроділянці тощо; постановка задачі для її вирішення на основі викладу вчителя, тексту підручника, додаткової літератури і т.д.

Список використаних джерел

1. Савенков А.І. Дослідницьке навчання та проектування у сучасній освіті // Дослідницька робота школярів. 2004. №1. С. 22-32.
2. Я досліджую світ : підручники інтегрованого курсу для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / О. В. Волощенко, О. П.Козак, Г. С. Остапенко Київ : Світич, 2019.

ШКУРКО А.В.
Українська інженерно-педагогічна академія, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ

На сьогодні, в умовах пандемії COVID-19, воєнної агресії росії та за винятком впливу багатьох інших соціально-політичних, економічних зрушень, простежуються різні психологічні впливи й відповідно зрушення у психологічному стані особистості людини, зокрема, відбувається емоційне виснаження, депресії, панічні атаки, стреси тощо, що призводить до змін психологічного стану суспільства. За цих умов виникає необхідність у надані таким людям фахової психологічної допомоги спеціалістів «відповідно до вимог сьогодення сучасний фахівець будь-якої професійної сфери має бути компетентним і конкурентоздатним, володіти професійними навичками й практичними вміннями, мати високий інтелектуальний потенціал і багатий внутрішній світ, що забезпечить ефективну трудову діяльність» [1].

Аналіз світових тенденцій у галузі психолого-педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до професіоналізму вітчизняних психологів відповідно до державних освітніх стандартів і нормативних документів (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки тощо).

Професійна підготовка майбутніх фахівців із психології здійснюється відповідно Стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, у якому зазначено, що «Стандарт вищої освіти містить компетентності, що визначають специфіку підготовки бакалаврів зі спеціальності 053 «Психологія» та результати навчання, які виражають що саме здобувач освіти повинен знати, розуміти та бути здатним виконувати після успішного завершення освітньої програми. Вони узгоджені між собою та відповідають дескрипторам Національної рамки кваліфікацій» [2].

Крім того, у Стандарті визначено інтегральну компетентність, яка повинна бути сформована після закінчення навчання та сприяти фаховому виконанню професійних обов'язків, а саме «здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психо-

логічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов» [2].

Аналізуючи освітньо-професійні програми підготовки майбутніх фахівців із психології, з'ясовано, що «освітньо-професійна програма підготовки бакалавра орієнтована на здобуття здобувачами освіти професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей для успішного здійснення професійної діяльності в галузі психології. Програма базується на комплексному підході до здійснення діяльності у сфері освіти і науки та реалізує це через навчання та практичну підготовку психологів» [3].

Досліджуючи питання особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців із психології слушними для нас є висновки зроблені М. Бригадир, яка зазначає, що «підготовка психологів має здійснюватися одночасно за трьома напрямками:

1) теоретичним – засвоєння нормативних дисциплін, необхідних для здобуття компетенцій, які є обов'язковими для професії – психолог; в результаті їх засвоєння у майбутнього фахівця формується система знань та схеми їх реалізації у фаховій практиці;

2) науковим – формування навичок наукового дослідження різноманітних проблем в психології, глибокий аналіз, систематизація здобутого та розробка власних теорій, моделей, схем, які розкривають шляхи пізнання психічних процесів, станів, властивостей, функцій;

3) практичним – формування професійних навичок роботи з різними категоріями клієнтів, від рефлексування здобутих компетенцій, апробація та набуття власного професійного досвіду» [4, с.152].

Таким чином, професійна підготовка майбутніх фахівців із психології повинна регламентуватися відповідними нормативно-правовими документами та здійснюватися за теоретичним, науковим та практичними напрямами для повноцінного оволодіння програмованими результатами навчання й у подальшому фаховому виконанні професійних обов'язків відповідно до запитів суспільства та із урахуванням сучасних тенденцій.

Список використаних джерел

1. Харківська А.А. Формування емоційного інтелекту у майбутніх фахівців соціальної сфери. *Науковий журнал Хортицької національної академії*, 2022. Вип.5 URL : https://cutt.ly/oVjWTy3 (дата звернення: 18.09.2022).
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.04.19 р. № 565 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 053 «Пси-

хологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» URL : https://cutt.ly/kVjAUrB (дата звернення: 18.09.2022).
3. Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія» URL : https://cutt.ly/CVjSjEv (дата звернення: 18.09.2022).
4. Бригадир М. Особливості підготовки майбутніх психологів. *Vzdelávanie a spoločnosť.* Vydala : Prešovská univerzita v Prešove, 2018. P.147-153

ШУТІЙ М. В.,
ЛАЛАК Н. В.,
Мукачівський державний університет, Україна

ЗНАЧЕННЯ ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В контексті сучасних воєнних подій в нашій державі особливого значення набуває проблема формування громадянської позиції підростаючого покоління засобами української народної педагогіки. Адже народна педагогіка завжди виступала і виступає як самобутнє культурно-історичне явище. Засвоєні і примножені не одним поколінням, відшліфовані тисячолітнім досвідом, народні традиції та обрядовість несуть у собі духовні та моральні цінності, що мають велике значення для піднесення бойового духу українського народу.

Вивченню традицій та звичаїв власного народу, через призму етнопедагогіки, приділяли увагу чимало науковців. Тільки народне виховання, зауважував К. Ушинський, є живим органом в історичному процесі розвитку, таке виховання набуває надзвичайної впливової сили на формування національного характеру, національної психології людини [1]. Г. Ващенко, І. Огієнко, М. Стельмахович у своїх працях наголошували на необхідності формування у підростаючого покоління поваги до звичаїв свого народу. Звичаї і обряди об'єднують минуле і сучасне, свідчать про наявність етнічної спільності людей. Науковці зазначають, що народ і виховання - це два взаємопов'язані поняття, які не можуть існувати одне без одного. Адже так повелося в історії людства, що кожен народ від покоління до покоління передає свій суспільний та соціальний

досвід, духовне багатство як спадок старшого покоління молодшому. Саме так створюється історія матеріальної і духовної культури нації, народу, формується його самосвідомість [3].

Для громадянського становлення особистості велике значення має залучення дітей до різноманітних сфер соціальних відносин, суспільної практики. Школа та позашкільне довкілля мають стати тим середовищем, де здобувачі освіти вперше відчують себе справжніми громадянами, де формуються їх суспільствознавчі уявлення і поняття. Під час проходження педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти міста Мукачева, нами організовано і проведено виховні заходи, які розкривають сутність народних традицій та обрядів. Їх контент сприяє формуванню громадянської позиції молодших школярів. Наприклад, восени доцільно провести свято під назвою «Ой обжинки, господарю, обжинки». Майже все свято базується на обжинкових піснях та обрядах, пов'язаних з ними. Під час проведення цього свята, діти мають уявлення про традиції та обряди, якими українці користувалися в минулому, збираючи врожай.

Хоч і важко, проте варто, констатувати той факт, що з плином часу українські традиції починають забуватися, і це є чи не однією з головних проблем сьогодення. Адже без традиції народ перестає існувати як певна нація. До прикладу, у сільській місцевості Закарпаття з давніх-давен існувало чимало традицій, звичаїв, обрядів. Деякі з них збереглися і до тепер, як от: на день святого Юрія (6 травня) всі поливаються водою, щоб цілий рік бути здоровими; на Андрія(13 грудня) хлопці знімають ворота на будинках, де живуть молоді дівчата. Помітно змінилися і забулися весільні традиції. Колись перед тим, як дівчина виходила заміж до неї приходила хресна мама разом з музиками, співаючи пісні цілу дорогу. Для нареченої плели віночок з розмарину і барвінку. На столі стояв перец (своєрідний каравай з отвором по центру), а біля нього ставили сплетений вінок. Жінки починали співати весільні пісні. Після чого, маленький хлопчик ставив на голову нареченої вінок, хресна брала в руки перец і разом з дружками та молодою починали водити хоровод. На жаль, з цього обряду до сьогоднішнього дня збереглась традиція тільки плести вінок для нареченої.

Таким чином, завдяки етнічним символам в свідомості кожної дитини виникають образи рідного краю, батьківської хати, родинного вогнища. Науковці у своїх статтях, книгах визначають що справжня любов до Батьківщини повинна поєднуватися із знаннями мови, мистецтва, кращих традицій і звичаїв народу. Свята, фольклорно-календарні традиції, звичаї українців вказують на їхній ви-

сокий культурний рівень, ступінь талановитості, глибокий гуманістичний потенціал, у них відображена суть мистецького, історичного та духовного шляху народу. Використання в освітньому середовищі початкової школи українських традицій та звичаїв сприяє формуванню у дітей глибоких духовних почуттів, громадянської позиції.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Українське народознавство в навчальному закладі: Навч. посібник. Богуш А. М., Лисенко Н. В.. - К.: Вища шк., 2012. - 398 с.
2. Гушевата М. Формування національної самосвідомості молодших школярів / М. Гушевата // Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість. – К., 2015. – С.49-52.
3. Стельмахович М. Г. Етнопедагогічні основи вивчення народознавства/ М.Г. Стельмахович//Початкова школа. - 2000. - № 12. - С. 2-8.
4. Сухомлинська О. Програма національного виховання в умовах освітніх модернізаційних змін / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2010. - №4. – С. 4-12.

ЮШИН С.О.

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ КЕРІВНИКА НА ЗАСАДАХ ВРАХУВАННЯ ПОПЕРЕДЖЕНЬ З АФОРИЗМУ ГІППОКРАТА

Платон у своїй «Державі» наводить приклад того, що певна частина людей прагне здійснювати управлінські функції, стверджуючи, що цього навчатися не треба, а того, хто каже, що треба, готові роздерти на шматки; вони переконані, що ані навчитися, ані набути вправлянням мистецтва керманича неможливо [1, с. 182]. Але ж Курс для найвищого управлінського персоналу вказує: людина повинна вміти насамперед бути керівником [2, с. 56]. Саме ж «вміння, на думку Я.А. Коменського, це результат практичного втілення набутих знань: «якщо ти покажеш призначення будь-якої речі, то ти справді забезпечиш його справжнім знанням та вмінням діяти» [3, с. 270]. Недаремно ж компетентність (competence) у ст. 3.9.12 ДСТУ ISO 9000-2001 «Системи управління якістю» це доведена спроможність застосовувати знання та вміння. І в Законі України «Про вищу

освіту» (№ 1556) у ст. 26 серед основних завдань закладу вищої освіти виділено формування особистості шляхом … здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах, а у ст. 44 – зовнішнє незалежне оцінювання знань і вмінь вступників та рівня їхніх творчих та/або фізичних здібностей. І. Адізес вважав, що усі якості, які необхідні для успішного управління, закладені в кожній людині проте деякі з цих якостей можуть бути у неактивному стані без практичного їх застосування; тому кожен керівник через цілеспрямоване навчання має розвивати свою особистість [4, с. 166]. Отже, керівник має бути особистістю з відповідним рівнем компетенції на основі набутих у процесі навчання знань та вмінь. З цього приводу Я.А. Коменський вказував: «важелем, що відкриває рух і що замикає його, є розум, який зважує і визначає особистість, де, якою мірою потрібно бажати чи чого уникати; добре знати, де, коли, як і до якої межі розсудливо користуватися кожною річчю, де, коли, яким чином і до якої межі визнавати право плоті, де, коли, яким чином і до якої межі потрібно поступатися ближньому, – бути в змозі розумно керувати рухами та діями зовнішніми та внутрішніми, своїми та чужими» [3, с. 38, 192].

Платон пропонував як взірець життя людини, яка «навіть у своїй турботі про власне здоров'я лише настільки буде дбати про те, щоб стати сильною, здоровою й гарною, наскільки це сприятиме набуттю розсудливості, тобто гармонію свого тіла вона завжди використовуватиме як засіб для осягнення узгодженої з нею гармонії душі» [1, с. 296]. Тут доречно нагадати афоризм Гіппократа: (лат. *«vita brevis, ars longa, occasio praeceps, experientia fallax, iudicium difficile»:* життя коротке, наука довга, випадок хитний, досвід оманливий, судження важке). Тобто, гармонійність особистості можлива за умови дотримання міри у її діях (лат. *«aliis inserviendo ipse consumor»*: служачи іншим, згоряю сам). Тому теорія управління, вважає Г. Саймон, має стати насамперед теорією цілеспрямованої і обмеженої раціональності – поведінки людей, коли вони прагнуть «достатньо доброго» результату, оскільки неспроможні досягти максимального [5, с. 121].

І.Г. Песталоцці визнавав «цілісну людську особистість» і вказував на те, що «світ наповнений корисними людьми, але у ньому немає людей, які б влаштували корисну людину на службу, бо у наш вік кожен охоче обмежує свою думку про людську придатність межами власної особистості або поширює її найбільше на людей, які йому такі близькі, як його сорочка; тому й необхідно побудувати навчання народу на психологічній основі: зрозумілі кожному засоби навчання мають починати від простих висхідних начал, і

якщо їх безперервно, послідовно і поступово розвивати, то результати можуть призвести до психологічно вірного успіху» [6, с. 194, 211, 227, 253, 449]. Як стверджує Г. Саймон, «словник понять» теорії управління має відображати психологію людського вибору [5, с. XI]. М. Мескон та інші вчені: «успіхи в теорії управління завжди залежали від успіхів у в інших, пов'язаних з управлінням, галузях, зокрема в психології» [7, с. 43].

Різні аспекти формування особистості досліджували численні представники психологічної науки. Але особливе місце серед них належить А. Маслоу з його ідеєю *четвертої психології*: «без трансцендентального та надособистісного ми потрапляємо у владу злості, насильства та нігілізму або ж безнадії та апатії; нам потрібно щось більше, ніж ми самі, щоб ми могли служити йому в новому, природному, емпіричному». При цьому він вказував, що лише особистості, які здатні до «самоактуалізації (ті, хто досяг високого рівня розвитку, здоров'я і самореализації), гнучкі по суті і здатні реалістично підійти і адаптуватися до будь-якої людини і будь-якого оточення (з добрими людьми вони готові поводитися як з добрими, а з поганими – як з поганими)» [8, с. 6; 9, с 29, 37].

Формування особистості керівника – складний процес набуття знань та вмінь у такій мірі, в якій буде відбуватися постійне нарощування його загального сукупного потенціалу без втрати психічного і фізичного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. К.: Основи, 2000. 355 с.
2. Курс для высшего управленческого персонала / Сокр. пер. амер. изд., представленного Прентис-Холлом. – М.: Экономика, 1970. – 807 с.
3. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения / М.: Гос. учебно-педагог. Изд-во, 1955. 655 с.
4. Адизес, И. Как преодолеть кризисы менеджмента. Диагностика и решение управленческих проблем / Пер. с англ. – М. : МИФ, 2014. – 320 с.
5. Саймон Г. Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції. / Пер. з англ. – К.: АртЕк, 2001. – 392 с.
6. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические произведения. В 3-х т. Т. 2. – М.: Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1963. – 568 с.
7. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / Пер. с англ. – М.: Дело, 1998. – 704 с.
8. Маслоу А. Психология бытия / Пер. с англ. – М.: «Рефл-бук» – К.: «Ваклер», 1997. – 304 с.
9. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. / А. Маслоу ; Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2010. – 352 с.

ЯЦЕНКО І.В.,
ІВАНИЦЬКА О.С.,
ЯЦЕНКО П.І.
Полтавський державний медичний університет, Україна

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ

Входження України до європейської і світової спільноти робить дедалі актуальнішою проблему конкурентоспроможності українських вишів і їхніх випускників. Освіта є стратегічно важливою сферою суспільного життя, оскільки все більш очевидною стає залежність між її якістю та рівнем соціально-економічного розвитку тієї чи іншої країни, інтелектуальним потенціалом нації. Інформаційний вибух другої половини XX століття висунув нові вимоги до будь-яких професіоналів, включаючи фахівців медичної галузі. Передусім виступає проблема формування таких якостей уваги, пам'яті і мислення, які дозволяють здобувачу освіти самостійно засвоювати інформацію, що постійно оновлюється, а також розвитку таких здібностей і навичок, які, забезпечили б йому можливість не відставати від прискореного науково-технічного прогресу і після завершення освіти. Вирішення поставлених завдань значною мірою пов'язані із запровадження сучасних освітніх технологій, які мають бути орієнтовані на індивідуалізацію та варіативність освітнього процесу [1]. Існуючи на сьогодні сучасні освітні технології мають різні напрями. Серед них особливої уваги, на нашу думку, заслуговують інформаційно-комунікаційна технологія, ігрова та проектна технології, а також технологія розвитку критичного мислення.

Інформаційно-комунікаційна технологія – це сучасні системи управління навчальним процесом, відкритий простір інформаційних джерел, інструменти сформованої інформаційної діяльності, середовище інформаційної підтримки навчального процесу, гнучкий розклад занять. Сучасні персональні гаджети та комп'ютерні програми дозволяють поєднувати текстову, звукову, анімаційну та візуальну форми представлення інформації. Наприклад, безумовним позитивним аспектом використання навчальних мультимедійних презентацій та інтерактивних дошок для студентів-стоматологів є те, що вони дозволяють належним чином унаочнити

теоретичний матеріал, викладати новий матеріал жваво та захоплююче. Практичні або лекційні заняття з використанням інформаційних технологій стають динамічнішими, цікавішими, сприяють ефективнішому засвоєнню знань, надають широкі можливості для індивідуалізації та диференціації навчання.

В останнє десятиріччя надзвичайно активно в освітній процес впроваджується використання елементів гри, ігрового мислення, динаміки і механіки комп'ютерних ігор. Гейміфікація в педагогічній практиці – це створення певних умов для досягнення завдань, моделювання спеціальної ігрової реальності зі своїми внутрішніми законами (рольові ігри, ділові ігри, організаційно-діяльнісні ігри тощо). Тут студент на певний час стає «не собою», приймає роль, діє, виходячи з обраної або даної йому ролі, а не із власних бажань. В умовах ігрових ситуацій, спрямованих на відтворення й засвоєння суспільного досвіду, формується й удосконалюється самоуправління поведінкою. При цьому ігровий сюжет допомагає активізувати навчальний процес, засвоювати низку навчальних елементів, підхід до здобувачів освіти у навчанні стає делікатним і диференційованим.

Наступний спосіб покращення якості освітньої діяльності, який вже надзвичайно гарно зарекомендував себе, є метод проектів. Даний метод у навчальному процесі покращує ефективність засвоєння та усвідомлення знань суб'єкта навчання, сприяє формуванню у здобувача освіти умінь працювати з інформацією, аналізувати, систематизувати, узагальнювати, встановлювати асоціації з раніше вивченим, робити висновки, висувати ідеї, знаходити варіанти розв'язання проблеми, передбачати можливі наслідки рішень, обґрунтовувати власну думку, знаходити компроміс, прогнозувати результати своєї діяльності. Ця технологія передбачає тріаду дій здобувача освіти за підтримки та спрямовуючої функції викладача: задум – реалізація – продукт. Іншими словами, це складання плану, виконання плану, презентація готового продукту. Робота за цією методикою дає можливість розвивати індивідуальні творчі здібності здобувача освіти, більш свідомо підходити до професійного самовизначення. Творча співпраця викладача і студентів під час проєктної діяльності забезпечує творчу самореалізацію як викладача, так і студентів, задовольняє їх потреби в самовдосконаленні та саморозвитку; сприяє досягненню високих творчих результатів у процесі навчання.

Розвиток критичного мислення – це тип технології, який допомагає критично ставитися до будь-якого твердження, не приймати нічого на віру без доказів, але бути відкритим новим ідеям. Ця

технологія є необхідною умовою свободи вибору, відповідальності за своє рішення. Критичне мислення – це синонім якісного мислення, що спонукає до розмірковування, висловлювання припущень, аргументації правильності власних рішень. Найбільш активно у навчальному середовищі застосовуються такі методи інтерактивних форм організації навчально-пізнавальної діяльності, що дозволяють розвивати критичне мислення, як «Діалог», «Синтез думок», «Пошук інформації», «Коло ідей», диспути, турніри, дебати. Такі методики створюють умови для взаємонавчання, висвітлення одного й того ж процесу з різних точок зору, що сприяє виникненню дискусії.

Таким чином, сучасні вимоги до випускників медичних закладів вищої освіти, які відображені в ключових компетентностях, є реальним та серйозним викликом для викладачів. Роботодавці, наймаючи на роботу спеціаліста, тестують не його інтелект, а компетентність, під якою розуміють здатність критично мислити, приймати адекватні рішення, професійно самовдосконалюватися. Сучасні освітні технології дозволяють суттєво змінити характер взаємодії суб'єктів системи та змінити рівень їх мислення, а також підвищити мотивацію здобувачів вищої освіти до навчальної діяльності та розвинути різні сторони їх особистості.

Список використаних джерел

1. Exploring the effectiveness of technology-based learning on the educational outcomes of undergraduate healthcare students: an overview of systematic reviews protocol / Muhammad Hibatullah Romli, Manraj Singh Cheema, Muhammad Zulfadli Mehat, Nur Fariesha Md Hashim, Hafizah Abdul Hamid // BMJ Open 2020; 10: e041153. doi:10.1136/bmjopen-2020-041153

Наукове видання

ОСВІТА І ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

27-28 жовтня 2022 р.

Збірник тез доповідей
VI Міжнародної науково-практичної конференції

Редактор випуску: Товканець Г.В.

Відповідальні за випуск: Горват М.В.

Верстка: Кокіна Р.

Підписано до друку 25.11.2021. Формат 60*84/16.
Папір офсет. Ум.друк.арк. 23,4. Тираж 300 прим. Зам. № 95.

Видруковано у редакційно-видавничому відділі
Мукачівського державного університету
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів та розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Адреса видавництва:
Мукачівський державний університет, вул. Ужгородська, 26,
м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600,
тел./факс: (03131) 2-11-09. E-mail: **rvc@mail.msu.edu.ua**